PUB.

TERENTIUS

M. ANTONIO MURETO

EMENDATUS,

Et argumentis in singulas fabulas & scenas illustratus.

Denuò ex collatione optimorum exemplarium emendatissimè excusus.

Index vocum antiquarum apud Terentium.

CANTABRIGIÆ:

Ex Academiæ celeberrimæ typographeo. 1654.

Roger Penn
ejus liber
1690

Roger Penn

the third day of August
my rabbet tooke buck

PUB. TERENTII VITA EX ÆLIO DONATO.

PUB. TERENTIUS Afer, Carthagine natus servivit Romæ Terentio Lucano Senatori: à quo ob ingenium & formam, non institutus modò liberaliter, sed & maturè est manumissus. Quidam captum esse existimant: quod fieri nullo modo potuisse Fenestella docet, cùm in fine secundi belli Punici, & ante initi[illegible] tertii natus sit, & mortuus. Nec, si à Numidis, aut Getulis captus sit, ad ducem Romanum pervenire potuisset, nullo commercio inter Italicos & Afros nisi post deletam Carthaginem, cœpto. Hic cum multis nobilibus familiariter vixit, sed maximè cum Scipione Africano, & cum Lælio: quibus etiam corporis gratiâ conciliatus existimatur; quod & ipsum Fenestella arguit, contendens utroque majorem natu fuisse: quamvìs & Cornelius Nepos æquales omnes fuisse tradat, & Porcius suspicionem de consuetudine per hæc faciat:

Dum lasciviam nobilium, & fucosas laudes petit,
Dum Africani voci divinæ inhiat avidis auribus,
Dum ad Furium se cœnitare, & Lælium pulchrum putat,
Dum se amari ab hisce credit, crebrò in Albanum rapi,
Ob florem ætatis suæ, ad summam inopiam redactus est.
Itaque è conspectu omnium abiit Græciam in terram ultimam.
Mortuus est in Stymphalo Arcadiæ oppido: nil Publius
Scipio profuit, nihil ei Lælius, nil Furius;
Tres per idem tempus qui agitabant nobiles facillimè.
Eorum ille opera nè domum quidem habuit conductitiam,
Saltem ut esset, quò referret obitum domini servulus.

Scripsit Comœdias sex: ex quibus primam Andriam cùm ædilibus daret, jussus ante Cæcilio recitare, ad cœnantem cùm venisset, dictus est initium quidem fabulæ, quòd erat contemptiore vestitu, subsellio juxta lectulum residens, legisse: post paucos verò versus, invitatus ut accumberet, cœnâsse unà, deinde cætera percurrisse, non sine magna Cæcilii admiratione: & hanc autem, & quinque reliquas æqualiter populo probavit. Quamvìs Volcatius de enumeratione omnium ità scribit; *Sumetur Hecyra sexta ex his fabula.*

Eunuchus quidem bis acta est, meruítque pretium, quantum nulla antea cujusquam comœdia, id est, octo millia nummûm. Propterea summa quoq; titulo adscribitur. Nam Adelphorum principium Var-

ro etiam præfert principio Menandri. Non obscura fama est, adjutum Terentium in scriptis à Lælio & Scipione, quibuscum familiaritè vixit. Eandem ipse auxit: nunquam enim, nisi leviter, se tutari conatur; ut in Prologo Adelphoram:

Nam quod isti dicunt malevoli, homines nobiles
Hunc adjutare, assiduèque una scribere,
Quod illi maledictum vehemens existimant:
Eam laudem hic ducit maximam; cum illis placet,
Qui vobis universis, & populo placent:
Quorum operâ in bello, in otio, in negotio,
Suo quisque tempore usus est sine superbia.

Videtur autem se leviùs defendisse, quia sciebat, Lælio & Scipioni non ingratam esse hanc opinionem: quæ tamen magis, & usque ad posteriora tempora valuit. Q. Memmius in oratione pro se ait: P. Africanus qui à Terentio personam mutuatus, quæ domi luserat ipse, nomine illius in scenam detulit. Nepos autore certo comperisse se ait, C. Lælium quondam in Puteolano Calendis Martiis admonitum ab uxore, temporiùs ut discumberet, petiisse ab ea, ne interpellaretur: seriùs tandem ingressum trielinium, dixisse, non sæpe in scribendo magis successisse sibi: deinde rogatum ut scripta illa proferret, pronuntiâsse versus qui sunt in Heauton.

Sati' pol proservè me Syri promissa huc induxerunt.

Santra Terentium existimat, si modò in scribendo adjutoribus indiguerit, non tam Scipione & Lælio uti potuisse, qui tunc adolescentuli faêre, quàm Sulpitio Gallo, homine docto, & qui consularibus ludis initium fecerit fabularum dandarum: vel Q. Fabio Labeone, & M. Popilio, consulari utroque ac poëtâ. Ideo ipsum non juvenes designâsse, qui se adjuvisse dicerentur; sed viros, quorum operam & in bello, & in otio, & in negotio populus sit expertus. Post editas Comœdias nondum quintum atq; trigesimum egressus annum, causâ evitandæ opinionis, quâ videbatur aliena pro suis edere, seu percipiendi Græcorum instituta, morésque quos perinde exprimeret in scriptis, egressus urbe est, neq; amplius rediit. De morte ejus Volcatius tradit:

Sed ut Afer sex populo edidit Comœdias,
Iter hinc in Asiam fecit: navim cùm semel
Conscendit, visus nunquam est: sic vitâ vacat.

Q. Consetius redeuntem è Græcia periisse in mari dicit cum centum & octo fabulis conversis è Menandro. Cæteri, mortuum esse in Arcadiæ Stymphalo, sive Leucadia, tradunt, Cn. Cornelio Dolabellâ, & M. Fulvio Nobiliore Consulibus, morbo implicitum ægri, dolore ac tædio amissarum fabularum, quas in navi præmiserat, ac simul fabularum quas novas fecerat. Fuisse dicitur mediocri staturâ, gracili corpore, colore fusco. Reliquit filiam, quæ equiti Romano nupsit. Item hortulos viginti jugerum, viâ Appiâ, ad Martis villam: quò magis miror Porcium scribere: ——*Nil Publius*

Scipio profuit, nihil ei Lælius, nil Furius,
Tres per idem tempus qui agitabant nobilis facillimè,

Eorum

Eorum ille operâ nè domum quidem habuit conductitiam:
Saltem ut esset, quò referret obitum domini servulus.

Hunc Afranius quidem omnibus comicis præfert, scribens in Compitalibus:

Terentio non similem dices quempiam.

Volcatius autem non solùm Nævio, & Plauto, & Cæcilio, sed Licinio quoque postponit. Cicero in Limone hactenus laudat:

Tu quoque, qui solus lecto sermone Terenti,
Conversum, expressúmque Latinâ voce Menandrum
In medio populi sedatis vocibus effers,
Quicquid come loquens, ac omnia dulcia dicens.

Item C. Cæsar.

Tu quoque tu in summis, ô dimidiate Menander,
Poneris, & meritò, puri sermonis amator.
Lenibus atque utinam scriptis adjuncta foret vis
Comica, ut æquato virtus polleret honore
Cum Græcis, neque in hac despectum parte jaceres!
Unum hoc maceror, & doleo tibi deesse Terenti.

Hæc Suetonius Tranquillus. nam duos Terentios Poëtas fuisse scribit Metius: quorum alter Fregellanus fuerit Terentius Libo; alter Libertinus Terentius, Afer patriâ, de quo nunc loquimur. Scipionis fabulas edidisse Terentium, Valgius in Actæone ait:

Hæ quæ vocantur fabulæ, cujus sunt?
Non has, qui jura populis recensens dabat
Summo honore affectus, fecit fabulas?

Duæ ab Apollodoro translatæ esse dicuntur comico, Phormio & Hecyra: quatuor reliquæ à Menandro: ex quibus magno successu, & pretio stetit Eunuchus: Hecyra sæpe exclusa, vix acta est.

ANDRIÆ PERSONÆ
Earúmque interpretatio.

Simo, senex, ἀπὸ τῆς σιμῆς, à simo naso.
Sosia, libertus, ἀπὸ τῆς σωζεσθαι, à conservatione & salute.
Davus, servus, gentile nomen, à Δαοῖς, gente servili.
Mysis, ancilla, etiam gentile.
Pamphilus, adolescens, ἢ παισὶ φίλος τις ὤν, ἢ πάντας φιλῶν, id est, omnibus charus, aut omnium amicus, adversus nemini.
Charinus, adolescens, gratiosum nomen, ἀπὸ τῆς χάριτος.
Byrrhia, servus, ἀπὸ τοῦ πυῤῥὸς, id est, rubens, seu rubicundus, mutato π in β.

Lesbia, obstetrix, gentile.

Glycerium, Chremetis filia, ἀπὸ τῆς γλυκερᾶς, à dulcedine.

Chremes, senex, vel à χρέμπτεσθαι, quod est enixè expuere, vel potiùs ἀπὸ τοῦ χρεμπτομοῦ hinnitus: studio enim alendi equos Athenienses maximè delectabantur.

Crito, hospes, ἀπὸ τοῦ κρίτου.

Dromo, lorarius, ἀπὸ τοῦ δρόμου, id est, cursu.

Atque hi fabulæ sunt interlocutores: reliquarum personarum tantùm mentio fit.

Archillis, ancilla, ἀπὸ τῆς ἀρχῆς, vel verius, ἀργυλις ἀπὸ τῆς ἀργίας, id est, segnitie, sive ut alibi reperitur, Achrylis, Phrygiam significat,

Chrysis, meretrix, à χρυσοῦ, id est, auro.

Niceratus, adolescens: à voto victoriæ nomen habere videtur.

Pasibula, eadem quæ Glycerium, ἀπὸ τοῦ πᾶσι βουλεύεσθαι id est, omnibus consulens.

M. ANTONII MURETI IN *ANDRIAM TERENTII* ARGUMENTUM.

Chremes & Phania fratres Athenienses fuerunt: eorum Chremes profecturus in Asiam, Pasibulam filiolam, quam tum unicam habebat, fratris fidei credidit: profecto eò, contingit ut in Græcia magni bellorum motus excitarentur: quos fugiens Phania, cùm impositâ secum in navim puellâ, ad fratrem iter cepisset, vi tempestatis fractâ navi, apud Andrum insulam ejectus est: ibi applicat se ad Andrium quendam hominem haud magna in re, à quo tamen benignè humanitèrq; exceptus, non ità multò pòst moritur. Hospes Andrius relictâ apud se puellâ, commutat nomen, & pro Pasibula Glycerium nominat: cùmq; per aliquot annos eam cum filia Chryside, pari utramq; studio educâsset, decedit ipse quoq; de vita. Chrysis, quæ se & orbam & inopem videret, abreptâ secum Glycerio, Athenas navigat, ubi cùm aliquandiu vitam lanâ telâque toleràsset, ad postremum adolescentûm blanditiis & pollicitationibus victa, quæstum corpore facere incepit. Ventitabat ad eam inter cæteros Pamphilus Simonis filius, probus, & liberali præditus ingenio adolescens, qui non Chrysidis ille quidem, sed ipsius Glycerii mirifico quodam amore percussus primùm

solúsque

solúsque eum ea rem habuit, fidémque jam gravidæ dedit, eam sibi uxorem fore. Susceperat & postea Chremes aliam filiam, Philumenam nomine, eámque (jam enim nubilis erat) Pamphilo, bonâ adolescentis impulsus famâ, collocare cupiebat. Quid multa? ultrò ad Simonem venit, cum eo negotium conficit: insciò Pamphilo, de communi senum sententiâ, faciendis nuptiis constituitur dies. Adhuc hæc erant, cùm Chrysis moritur: ibi primùm Simo de filii amore cognovit; nam cùm ambo unâ in funus prodissent, accidit, ut positâ in ignem Chryside, Glycerium se, præ doloris impatientia, eôdem conjecturâ videretur. Accurrit Pamphilus, eámque mediam amplexus, ità consolari cœpit, ut plurimas minimèque dubias totius rei significationes daret; itaque venit ad Simonem postridiè Chremes, conditionem renunciat, comperîsse se Pamphilum peregrinam illam habere in uxorio loco, nescius ex se natam esse eam, quam ità contumeliæ causâ peregrinam nominaret: gaudere, eâ re intellectâ, Pamphilus; dolere contrà ac ringi Simo: advenit interea dies, qui nuptiis initio fuerat præstitutus. Simo, veteratoriâ quâdam calliditate, simulandas sibi, ad pertentandum filii animum, nuptias statuit, hoc cogitans, si abnueret filius, veram sibi objurgandi illius causam fore, quæ ad eum diem nulla satis justa fuerat: sin annueret, facilè se quod vellet à Chremete impetraturum, atq; ità veras nuptias, diis adjuvantibus, factum iri. Præteriens igitur apud forum, securò jam & nihil tale metuenti filio, Pamphile, inquit, abi domum, ac dcos comprecare; ux or tibi ducenda hodie est. Hoc dicto velut improviso quodam jaculo sauciatus adolescens, quid ageret, aut quid consilii caperet, nesciebat: cùm ad eum Davus, vafro admodum ac versuto ingenio servus, animadversâ senis astutiâ, accurrit. Erat tum unà cum Pamphilo Charinus, qui adolescens miro quodam amore Philumenæ incensus, frustra sæpe tentatis illius nuptiis, ad postremum audito eam eo die nupturam Pamphilo, in summam desperationem adductus, eum orabat, si se salvum vellet, ut vel eam nè duceret, vel saltem nuptiis dies aliquot produceret. Tamphilus eum suâ quidem causâ bono esse animo, atque omnia ad impediendas nuptias moliri jubebat: se, quantum in se esset, effecturum, ea ut nè daretur sibi. Advenienti, ut dixi, Davo, Charinum jam spei plenum, abire ad ambiendos senis anticos jubet; deinde seorsum Pamphilo conjecturas suas aperit, persuadétque, ut patri dicat, se paratum esse uxorem ducere: nam eo pacto, inquit, & patri omnem jurgandi occasionem præciderís, & non erit tamen verendum, nè nuptiæ fiant: nunquam enim Chremes tibi, semel repudiato, filiam suam iterum commissurus est. Hæc ità de servi consilio acta, longè aliter cecidêre, ac putabantur: exorat enim Chremetem Simo; ità res in verarum nuptiarum discrimen adducitur. Fortè eo ipso die Glycerium, exactis temporibus, puerum peperit: eum puerum Davus, cùm aliter nuptias disturbare non posset, pro forum ædium Simonis ab ancilla collocandum curat: in eum cùm incidisset Chremes, & è Pamphilo natum esse cognôsset, rursum abducit animum à nuptiis. Turbæ maximæ concitantur, donec advenit Crito Andrius, qui, quòd Chrysidi genere proximus fuisset, ad cernendam illius hæreditatem Athenas venerat: ejus interventu Chremes filiam agnoscit: ità summâ omnium lætitiâ, Charino Philumena, Glycerium Pamphilo nubit.

ANDRIÆ

Argumentum,

C. SULP. APOLLINARI

AUTORE.

SOrorem falsò creditam meretriculæ,
Genere Andriæ, Glycerium vitiat Pamphilus:
Gravidâque factâ, dat fidem uxorem sibi
Fore hanc: nam aliam pater ei desponderat,
Gnatam Chremetis: atque, ut amorem comperit,
Simulat futuras nuptias, cupiens, suus
Quid haberet animi filius, cognoscere.
Davi suasu, non repugnat Pamphilus:
Sed ex Glycerio natum ut vidit puerulum
Chremes, recusat nuptias, generum abdicat:
Mox filiam Glycerium insperatò agnitam,
Dat Pamphilo hanc, aliam Charino conjugem.

The Argument

1 Pamphilus deflowreth Glycere
2 He plighteth his faith to her
that she shall be his wife
3 desirous to try his mind
4 he flyeth off from the match

The Prologue

1 He gave his mind to writeing
2 he thought it was the onely
buisnes he had to look after.
3 he bestoweth his labour amiss
4 I pray you consider what thing
they account as a fault.

5 By making themselves so wise
they manifest their own folly

6 Henceforth I advise them to be
quiet

ANDRIA TERENTII.

ACTA LUDIS MEGALENSIBUS, M. FULVIO ET M. GLABRIONE ÆDILIBUS CURULIB. EGERUNT L. AMBIVIUS TURPIO, L. ATTILIUS PRÆNESTINUS. MODOS FECIT FLACCUS, CLAUDII F. TIBIIS PARIB. DEXTRIS, ET SINISTRIS. ET EST TOTA GRÆCA EDITA M. MARCELLO ET C. SULPITIO COSS.

PROLOGUS.

Prologus hic relativus est, quando maledicta in adversarium regeruntur. Exordium togi se ad respondendum adversario.

Iambici trimetri.

Poëta, cùm primùm animum ad scribendam appulit,
Id sibi negotii credidit solum dari,
Populo ut placerent, quas fecisset fabulas.
Verùm aliter evenire multò intelligit:
Nam in prologis scribundis operam abutitur,
Non qui argumentum narret, sed qui malevoli
Veteris poëtæ maledictis respondeat.
Nunc, quam rem vitio dent, quæso animum advortite.
Menander fecit Andriam, & Perinthiam,
Qui utramvis rectè nôrit, ambas noverit:
Non ità sunt dissimili argumento; sed tamen
Dissimili oratione sunt factæ, ac stylo.
Quæ convenêre, in Andriam ex Perinthia
Fatetur transtulisse, atque usum pro suis.
Id isti vituperant factum, atque in eo disputant,
Contaminari non decere fabulas.
Faciunt næ intelligendo, ut nihil intelligant.
Qui cùm hunc accusant, Nævium, Plautum, Ennium
Accusant, quos hic noster autores habet:
Quorum æmulari exoptat negligentiam
Potiùs quàm istorum obscuram diligentiam.
Deinde ut quiescant, porrò moneo, & desinant

Mal-

Maledicere, malefacta nè noscant sua.
Favete, adeste æquo animo, & rem cognoscite,
Ut pernoscatis, ecquid reliquum sit spei,
Posthac quas faciet de integro Comœdias,
Spectandæ, an exigendæ sint vobis priùs.

ACTUS I. SCENA I.

Arg. Simo narrat liberto primùm honestam filii vitam, deinde amatoriam; ad postremum etiam aperit, quo consilio se daturum illi uxorem simulare statuerit.

Iambici trimetri.

Simo, Sosia.

Si. VOs isthæc intrò auferte: abite. *Sosia*
Adesdum: paucis te volo, So. *dictum puta.*
Nempe ut curentur rectè hæc. Si. *immo aliud.* So. *quid est,*
Quod tibi mea ars efficere hoc possit amplius?
Si. *Nihil isthac opus est arte ad hanc rem quam paro:*
Sed iis, quas semper in te intellexi sitas,
Fide & taciturnitate. So. *expecto quid velis.*
Si. *Ego postquam te emi à parvulo, ut semper tibi*
Apud me justa & clemens fuerit servitus,
Sciù feci, è servo ut esses libertus mihi,
Propterea quòd serviebas liberaliter.
Quod habui, summum pretium, persolvi tibi.
So. *In memoria habeo.* Si. *haud muto factum.* So. *gaudeo,*
Si tibi quid feci, aut facio, quod placeat, Simo; &,
Id gratum fuisse advorsum te, habeo gratiam.
Sed mi hoc molestum est: nam isthæc COMmemoratio
Quasi exprobratio est immemoris beneficî.
Quin tu uno verbo dic, Quid est, quod me velis?
Si. *Ità faciam. Hoc primùm in hac re prædico tibi,*
Quas credis esse has, non sunt veræ nuptiæ.
So. *Cur simulas igitur?* Si. *rem omnem à principio audies,*
Eo pacto & gnati vitam, & consilium meum
Cognosces, & quid facere in hac re te velim.
Nam is postquam excessit ex ephebis, Sosia,
Liberius vivendi fuit potestas; nam antea
Qui scire posses, aut ingenium noscere,

Dum

6 And that they forbear to give ill
language lest their ill deeds be
blazed abroad
7 Shew your selues impartiall

Act I SCENE I

1 I would I speake a word or two with you
2 I know what you would say
3 what is it that my skill can stand
you in any stead for?
4 I wait to know your pleasure

5 I remember it
6 I repent not of what I have done
7 I thanke you that you accepted this
8 this grieveth me
9 tell me in a word what is it you would have
with me

10 He is past a child or he is come to his
estate
11 He had liberty to live more at
random

12 They give their minds to Some employment.

13 he minded none of these things extraordinarily more then others & yet he was well seen in them all:

14 I hold it a thinge very requisite in ones life not to goe too far in any thinge

15 He tooke a good course of life

16 Now-a-days Flattery gets friends & true dealing hatred.

17 three years hence

18 He is come to be our neighbour

19 A very handsome woman and in the flower of her age:

20 getting ones liveing by spinning & carding

21 the disposition of all men is prone to fall from labour & to follow lust:

22 He is taken or he is in the Snare

23 who had his pleasure of Chrysis yesterday

24 He paid his club

Dum ætas, metus, magister, prohibebant? So. ità est.
Si. Quod plerique omnes faciunt adolescentuli,
Ut animum ad aliquod studium adjungant, aut equos
Alere, aut canes ad venandum, aut ad Philosophos:
Horum ille nihil egregiè præter cætera
Studebat; & tamen omnia hæc mediocriter.
Gaudebam. So non injuriâ: nam id arbitror
Adprime in vita esse utile, ut NE QUID nimis.
Si. Sic vita erat: facilè omnes perferre, ac pati,
Cum quibus erat cumque unà, iis sese dedere,
Eorum obsequi studiis, adversus nemini,
Nunquam præponens se aliis: ità facillimè
Sine invidia invenias laudem, & amicos pares.
So. Sapienter vitam instituit; namque hoc tempore
OBSEQUIUM amicos, veritas odium parit.
Si. Interea mulier quædam abhinc triennium
Ex Andro commigravit huc viciniæ,
Inopiâ, & cognatorum negligentia
Coacta, egregiâ formâ, atque ætate integrâ.
So. Hei! vereor, ne quid Andria apportet mali.
Si. Primùm hæc pudicè vitam, parcè ac duriter
Agebat, lanâ ac telâ victum quæritans.
Sed, postquam amans accessit pretium pollicens,
Unus, & item alter (ITA ut ingenium est omnium
Hominum, à labore proclive ad libidinem)
Accepit conditionem, dein quæstum occepit.
Qui tum illam amabant, forte, ità ut fit, filium
Perduxêre illùc secum, ut unà esset, meum.
Egomet continuò mecum, Certè captus est,
Habet. Observabam manè illorum servulos
Venientes, aut abeuntes: rogitabam, Heus puer,
Dic sodes, quis herì Chrysidem habuit? nam Andriæ
Illi id erat nomen. So. teneo. Si. Phædrum, aut Cliniam
Dicebant, aut Niceratum: nam hi tres tum simul
Amabant. Eho! quid Pamphilus? quid? symbolum
Dedit, cœnavit: gaudebam. Item alio die
Quærebam: comperiebam nihil ad Pamphilum

Quic-

Quicquam attinere. enimvero ſpectatum ſatis
Putabam, & magnum exemplum continentiæ.
Nam qui cum ingeniis conflictatur ejuſmodi,
Neque commovetur animus in eare tamen,
Scias poſſe habere jam ipſum ſuæ vitæ modum.
Cùm id mihi placebat, tum uno ore omnes omnia
Bona dicere, & laudare fortunas meas,
Qui gnatum haberem tali ingenio præditum.
Quid verbis opus eſt? hac famâ impulſus Chremes
Ultro ad me venit, unicam gnatam ſuam
Cum dote ſumma filio uxorem ut daret.
Placuit: deſpondi: hic nuptiis dictus eſt dies.
So. Quid obſtat, cur non veræ fiant? Si. Audies:
Ferè in diebus paucis, quibus hæc acta ſunt,
Chryſis vicina hæc moritur. So. ô factum bene!
Beâſti: metui à Chryſide. Sim. ibi tum filius
Cum illis, qui amabant Chryſidem, unà aderat frequens,
Curabat unà funus, triſtis interim,
Nonnunquam conlacrumabat: placuit tum id mihi.
Sic cogitabam: hem! hic parvæ conſuetudinis
Causâ mortem hujus tam fert familiariter:
Quid, ſi ipſe amâſſet? quid mihi hic faciet patri?
Hæc ego putabam eſſe omnia humani ingenî
Manſuetique animi officia. Quid multis moror?
Egomet quoque ejus causâ in funus prodeo,
Nihil ſuſpicans etiam mali. So. hem! quid eſt? Si. ſcies.
Effertur: imus. interea inter mulieres,
Quæ ibi aderant, fortè unam adſpicio adoleſcentulam,
Formâ. So. bonâ fortaſſe. Si. & vultu Sofia,
Adeò modeſto, adeò venuſto, ut nihil ſuprà.
Quia tum mihi lamentari præter cæteras
Viſa eſt, & quia erat formâ præter cæteras
Honeſtâ, & libcrali; accedo ad pediſſequas;
Quæ ſit, rogo: Sororem eſſe aiunt Chryſidis.
Percuſſit illico animum. at at, hoc illud eſt,
Hinc illæ lacrumæ, hæc illa miſericordia.
So. Quàm timco, quorſum evadas! Si. funus interim

Procedit:

25 He that hath to doe wth men of such dispositions and yet is not moved in mind that way one may conclude he is one that hath a good government of his owne life.

26 All men with one consent gave him all the commendations that might be

27 This day is appointed for the marriage

28 I doubted the worst of chrysis

29 He takes his death soe heavily to heart

30 Why doe I hold you wth many words

31 A Damosell so fair & of such a modest & comely countenance as that more could not be in a woman.

32 It presently struck me to y heart it made my heart cold in my belly.

33 How greatly I feare what y tale may tend to

34 With perill & danger enough on all
a shrewed adventure

35 He takes the woman about the midle

36 Why go you about to cast your self
away

37 weeping very heavily

38 It is a good excuse

39 If you chide him y^t hath helped to save
ones life what would you doe to him y^t hath
wrought one harm or mischief?

40 He stands out y^t it was soe

41 Suffer me now to live after my own fashion

42 What occasion is there for chideing

43 If Roguish Davus have any Knavish
devise

44 He will do all he can wth tooth & nail

45 to worke me a displeasure

46 An ill mind an ill meaning

Procedit: sequimur: ad sepulcrum venimus:
In ignem posita est: fletur. interea hæc soror,
Quam dixi, ad flammam accessit imprudentius
Sati' cum periclo. Ibi tum exanimatus Pamphilus
Bene dissimulatum amorem, & celatum indicat:
Accurrit, mediam mulierem complectitur:
Mea Glycerium, inquit, quid agis? cur te is perditum?
Tum illa, ut consuetum facilè amorem cerneres,
Rejecit se in eum flens quàm familiariter.
So. Quid ais? Si. redeo indè iratus, atque ægrè ferens.
Nec satis ad objurgandum causæ. Diceret,
Quid feci? quid commerui, aut peccavi, pater?
Quæ sese voluit in ignem injicere, prohibui;
Servavi. Honesta oratio est. So. rectè putas:
Nam si illum objurges, vitæ qui auxilium tulit,
Quid facias illi, qui dederit damnum, aut malum?
Si. Venit Chremes postridie ad me, clamitans,
Indignum facinus comperisse, Pamphilum
Pro uxore habere hanc peregrinam. Ego illud sedulò
Negare factum: ille instat factum. Denique
Ità tum discedo ab illo, ut qui se filiam
Neget daturum. So. non tu ibi gnatum? Si. nè hæc quidem
Satis vehemens causa ad objurgandum. So. quî, cedo?
Si. Túte ipse his rebus finem præscripsti, pater;
Propè adest, cùm alieno more vivendum est mihi:
Sine nunc meo me vivere interea modo.
So. Quis igitur relictus est objurgandi locus?
Si. Si propter amorem uxorem nolit ducere,
Ea primùm ab illo animadvertenda injuria est,
Et nunc id operam do, ut per falsas nuptias
Vera objurgandi causa sit, si deneget:
Simul, sceleratus Davus si quid consilî
Habet, aut consumat nunc, cùm nihil obsint doli:
Quem ego credo manibus pedibúsque obnixè omnia
Facturum, magis id adeò, mihi ut incommodet,
Quàm ut obsequatur gnato. So. quapropter? Si. rogas?
MALA mens, malus animus: quem quidem ego si sensero.

Sed

Sed quid opu'st verbis? sin eveniat, quod volo,
In Pamphilo ut nil sit moræ, restat Chremes,
Qui mihi exorandus est: & spero confore.
Nunc tuum est officium, has bene ut adsimules nuptias;
Perterrefacias Davum, observes filium,
Quid agat, quid cum illo consili capiat. So. Sat est:
Curabo: eamus jam nunc intrò. Si. i præ, sequar.
Non dubium est, quin uxorem nolit filius:
Ità Davum modò timere sensi, ubi nuptias
Futuras esse audivit. Sed ipse exit foras.

ACTUS I. SCENA II.

Arg. Filii amorem explorat pater: simulat futuras nuptias: interminatur Davo pistrinum, si quid fallaciæ in ipsis conatus fuerit nuptiis.

Iambici senarii & octonarii, unus quaternarius, omnes acatalectici.

Davus, Simo.

Mirabar, hoc si sic abiret: & heri semper lenitas,
Verebar, quorsum evaderet.
Qui postquam audierat non datum iri filio uxorem suo,
Nunquam cuiquam nostrûm verbum fecit, neque id ægrè tulit.
S. At nunc faciet: neque, ut opinor, sine tuo magno malo.
D. Id voluit, nos sic nec opinantes duci falso gaudio,
Sperantes jam amoto metu, interea oscitantes opprimi,
Ut nè esset spatium cogitandi ad disturbandas nuptias:
Astutè. S. carnifex quæ loquitur? D. herus est, neq; prævideram.
S. Dave. D. hem! quid est? S. ehodum, ad me. D. quid hic volt?
S. quid ais? D. quâ de re? S. rogas?
Meum gnatum rumor est amare. D. id populus curat scilicet.
S. Hoccine agis, an non? D. ego verò istuc. S. sed, nunc ea me exquirere,
Iniqui patris est: nam, quod antehac fecit, nihil ad me attinet.
Dum tempus ad eam rem tulit, sivi animum ut expleret suum:
Nunc hic dies aliam vitam adfert, alios mores postulat. (viam.
Debinc postulo, sive æquum est, te oro, Dave, ut redeat jam in
D. Hoc quid sit? S. omnes qui amant, graviter sibi dari uxorem ferunt. (bum,
D. Ità aiunt. S. tum siquis magistrum cepit ad eam rem impro-
Ipsum animum ægrotum ad deteriorem partem plerunq; applicat.

47 What need is there of many words?

48 I must strive to prevail with him

49 My son will not marry

Act I Scene II

1 I feared what my masters long forbearance would come to

2 He never spoake a word to any of us

3 That we should be so brought unawares into a fools paradise

4 To be taken napping

5 That we had not time to bethink our selves

6 Dost thou mind this matter?

7 I let him take his swinge or I let him take his belly-full

8 Now it is time to take another course and to change his manners

9 That he now become a new man

10 He is commonly playing the Knave or He is mostly given to naughtiness.

11 I am a plain fellow not book-learned or I am
noe reader of Riddles.

12 I will committ thee to the house of correction
to be whipt to death.

13 you are now plain John your words are
14 void of obscurity or you have not gone
15 Threaton not or give us fair language about &
16 I Know thee well enough Bush
17 Play not & fool or looke before you leap
18 Say not But & you had fair warning

Act I Scene III

1 Here's noe time now to play the lazie drubber
2 which if not cunningly prevented will ruine me
or my master:
3 I am unresolved what to doe
4 I fear it will cost him his life
5 To Mock or to deceive or to beguile
6 If the toy take him in the head he'll find an
occasion by right or wrong to lay me by & heels
7 This mischief also comes in the neck of these
8 It's worth one's while or Labour
9 They now devise Some piece of Knavery
Amongst themselves
10 He Suffered Shipwrake

D. Non hercle intelligo. S. non? hem! D. non: DAVUS sum, non Oedipus.
S. Nempe ergò apertè vis, quæ restant, me loqui. D. sanè quidem.
S. Si sensero hodie, quidquam in his te nuptiis
Fallaciæ conari, quò fiant minùs,
Aut velle in ea re ostendere, quàm sis callidus,
Verberibus cæsum te in pistrinum, Dave, dedam usq; ad necem.
Eâ lege, atque omine, ut si te indè exemerim, ego pro te molam.
Quid? hoc intellextin'? an nondum etiam nè hoc quidem?
D. immo callidè:
Ità apertè ipsam rem modò locutus: nihil circuitione usus es.
S. Ubivis facilius passus sim, quàm in hac re, me deludier.
D. Bona verba quæso. S. irrides? nihil me fallis, sed dico tibi,
Nè temerè facias, neque tu hoc dicas tibi non prædictum, caveis.

ACTUS I. SCEN. III.

Arg. In hac Scena deliberat Davus, velítne Pamphilo esse adjutor, an auscultare seni.

Iambici octonarii & senarii.

Davus.

ENimverò, Dave, nihil loci est segnitiæ, neque socordiæ,
Quantum intellexi modò senis sententiam de nuptiis:
Quæ si non astu providentur, me, aut herum pessundabunt.
Nec, quid agam, certum est, Pamphilúmne adjutem, an auscultem seni.
Si illum relinquo, ejus vitæ timeo: sin opitulor, hujus minas
Cui verba dare, difficile est: primùm jam de amore hoc compert
[illegible] sensum servat, nè quam faciam in nuptiis fallaciam.
[illegible] erit, perii: aut si libitum fuerit, causam ceperit,
[illegible] ure, quâque injuriâ præcipitem me in pistrinum dabit.
[illegible] ec mala hoc mihi accedit etiam: hæc Andria,
[illegible] ta uxor, sive amica est, gravida è Pamphilo est:
[illegible] éque eorum est operæpretium nunciam:
[illegible] inceptio est amentium, haud amantium:
[illegible] uid peperîsset, decreverunt tollere:
[illegible] unus quandam inter se nunc fallaciam,
[illegible] Atticam esse hanc. Fuit olim quidam senex
[illegible] or: navem is fregit apud Andrum insulam:

Is obiit mortem: ibi tum hanc ejectam, Chrysidis
Patrem recepisse orbam, parvam. Fabulæ.
Mihi quidem non hercle fit verisimile.
Atqui ipsis commentum placet.
Sed Mysis ab ea egreditur. At ego hinc me ad forum, ut
Conveniam Pamphilũ, nè de hac re pater imprudentem opprimat.

ACTUS I. SCENA IV.

Narrat Mysis quamobrem à Glycerio exierit: & hîc docet Terentius immoderatum vini usum fugiendum esse iis qui seriis præsunt negotiis. Nihil est enim, quod rectè agi ab ebrio possit.

Trochaici, octonarii, catalectici.

MYSIS, ARCHILLIS.

AUdivi, Archillis, jamdudum: Lesbiam adduci jubes.
Sane pol illa temulenta est mulier, & temeraria,
Nec satis digna, cui committas primo partu mulierem:
Tamen eam adducam: importunitatem spectate aniculæ:
Quia compotrix ejus est. Di date facultatem, obsecro,
Huic pariundi, atque illi in aliis potiùs peccandi locum,
Sed quidnam Pamphilum exanimatum video? vereor quid fiet
Opperiar, ut sciam, num quidnam hæc turba tristitiæ adferat.

ACTUS I. SCENA V.

Habet hæc scena Pamphili dolorem de nuptiis: fidem [illegible] [illegible]io servaturum pollicetur, vel invito, si res exigat, patre.

[illegible]mbici & trochaici octonarii, variè mixti, binarii, unus, quaternarii quatuor.

PAMPHILUS, MYSIS.

HOccine est humanum factum, aut inceptum? hoccine [illegible]m
M. Quid illud est. *patris?*
P. Pro Deûm atque hominum fidem! quid est, si non hæc contumelia est?
Uxorem decrêrat dare sese mî hodie: nónne oportuit
Præscîsse me [illegible]? nónne priùs communicatum oportuit?
M. Miseram me! quod verbum audio? P. quid? Chremes qui denegaverat
Se commissuru[illegible] [illegible]ratam suam uxorem, mutavit id,
Quoniam me i[illegible] videt?
Itáne obstinatè ope[illegible]das, ut me à Glycerio miserum abstrahat?
Quod si fit, pereo [illegible]
[illegible] hominem invenustum esse, aut infelicem quen[illegible]

1 He is dead He is deceased
2 I cannot believe it to be true or Me-thinks this Smels of a lye
3 He takes him at unawars or He comes uppon Him of a Sudden.

Act I Scene IIII

1 She truly is a very drunken hair braind woman; and very unfit to take charge of one in travel of her first child
2 God make this woman a glad mother or God give her Speedy deliverance
3 I see him dismayed

Act I Scene V

1 Is this a touch of an honest man? or Is this a friendly deedh
2 If this be not a despite I know not what it is
3 ought I not to have had intelligence of it (Before)
4 ought I not first to have been made privy to of matter I Hear a talking.
5 He is so crossly bent or He yeilds not an inch
6 I am undone forever
7 That any man should be so unlucky or unfortunate as I am.

8 All things are done & past

9 They hide or cloake some privy fau

10 Noe man will have her

11 That She should doe soe great a matter
so carelesly

12 Doe you think I had ever a word to
say for my Self

13 Soe many cares entangle me which
hale my mind tots fro

14 To doe whatsoever pleased my humou

15 I am in a wilderness what to doe

16 He is as wavering as a wether-cock

17 She is in travell or in hard labou

18 He hath putt his heart & Life into my
hands

19 It Lyeth in your power onely

Prô Deûm atque hominum fidem! nullón' ego
Chremetis pacto affinitatem effugere potero? quot modis
Contemptus, spretus? facta, transacta omnia. hem! 8
Repudiatus repetor. quamobrem? nisi si id est, quod suspicor:
Aliquid monstri alunt: ea quoniam nemini obtrudi potest, 9
Itur ad me. M. oratio hæc me miseram exanimavit metu. 10
P. Nam quid ego nunc dicam de patre? ah!
Tantúmne rem tam negligenter agere? prateriens modò 11
Mihi apud forum, uxor tibi ducenda est Pamphile hodie, inquit; para,
Abi domum. Id mihi visus est dicere, Abi citò & suspende te.
Obstupui. cessén' ullum me verbum potuisse proloqui? 12
Aut ullam causam, ineptam saltem, falsam, iniquam? obmutui.
Quòd si ego priùs id rescîssem quid facerē, si quis nunc me roget;
Aliquid facerem, ut hoc nè facerem. Sed nunc primùm quid exequar?
Tot me impediunt curæ, quæ meum animum diversè trahunt; 13
Amor, misericordia hujus, nuptiarum sollicitatio,
Tum patris pudor, qui me tam leni passus est animo usque adhuc,
Quæ meo quoque animo libitum est, facere: eine ego ut advor- 14
ser? hei mihi!
Incertum est quid agam. M. misera timeo, hoc incertum quor- 15
sum accidat.
Sed nunc peropus est, aut hunc cum ipsa, aut me aliquid de illa advorsum hunc loqui.
Dum in dubio est animus, paulo momento huc illùc impellitur. 16
R. Quis hic loquitur? Mysis, salve. M. ô salve Pamphile. P. quid agit? M. rogas?
Laborat è dolore: atque ex hoc misera sollicita est, diem
Quia olim in hunc sunt constitutæ nuptiæ: tum autem hoc timet, 17
Nè deseras se. P. hem! egóne isthuc conari quicam?
Ego propter me illam decipi miseram finam,
Quæ mihi suum animum, atque omnem vitam credidit, 18
Quam ego animo egregiè charam pro uxore habuerim?
Bene, & pudicè ejus doctum, atque eductum, finam
Coactum egestate ingenium immutarier?
Non faciam. M. haud vereor, si in te solo sit situm: 19

Sed vim ut queas ferre. P. *adeón' me ignavum putas?*
Adeón' porrò ingratum, aut inhumanum, aut ferum,
Ut neque me consuetudo, neque amor, neque pudor
Commoveat, neque commoneat, ut servem fidem?
M. *Unum hoc scio, hanc meritam esse, ut memor esses sui.*
P. *Memor essem? ô Mysis, Mysis! etiam nunc mihi*
Scripta illa dicta sunt in animo Chrysidis
De Glycerio. Jam ferme moriens me vocat:
Accessi, vos semotæ, nos soli: incipit;
Mi Pamphile, hujus formam atque ætatem vides.
Nec clam te est, quàm illi utræque res inutiles
Et ad pulicitiam, & ad tutandam rem sient.
Quòd ego per hanc te dextram oro, & ingenium tuum,
Per tuam fidem, pérque hujus solitudinem
Te obtestor, nè abs te hanc segreges, neu deseras:
Si te in germani fratris dilexi loco,
Sive hæc te solum semper fecit maxumi,
Seu tibi morigera fuit in rebus omnibus,
Te isti virum do, amicum, tutorem, patrem:
Bona nostra hæc tibi committo, & tuæ mando fidei.
Hanc mihi in manum dat: mors continuò ipsam occupat.
Accepi: acceptam servabo. M. *ità spero quidem.*
P. *Sed cur tu abis ab illa?* M. *obstetricem accerso.* P. *propera:*
Atque audín'? verbum unum cave de nuptiis,
Nè ad morbum hoc etiam. M. *teneo.*

ACTUS II. SCENA I.

Arg. Charinus intelligit Pamphilo nupturam Philumenam: idem rogat Pamphilum, nè ducat. Hîc Charinus & Byrrhia fabulæ adjiciuntur, nè spreta relinquatur Philumena.

Iambici senarii & octonarii, & unus quaternarius: Item trochaici Iambicis permixti.

Charinus, Byrrhia, Pamphilus.

Quid ais, Byrrhia? Datúrne illa Pamphilo hodie nuptum? B. *sic est.* C. *quî scis, Byrrhia?*
B. *Apud forum modò de Davo audivi.* C. *væ, væ misero mihi!*
Ut animus in spe atque in timore usque antehac attensus fuit,
Ità, postquam adempta spes est, lassus, curâ confectus stupet.
B. *Quæso,*

20 But I am afraid you cannot bear the Brun
21 Doe you thinke me soe base minded & with all
soe ingratefull or unmanly or like a Beast
that neither accquaintance nor love nor
Shame can worke uppon mee

22 Those words are even printed in my mind

23 you wott not of it

24 I pray you as you are an honest man

25 She valued you above all men in the world
26 In all things she was ready to observe your com
27 I cōmit & deliver these things to your trust
28 Death pressently Seized uppon her

29 I understand you

ACT II SCENE I

1 Is she to be wedded to day

2 My hope is taken away I must now
for my self I can hang now on
dis sleibe

Sed vim ut queas ferre. P. adeón' me ignavum putas?
Adeón' porrò ingratum, aut inhumanum, aut ferum,
Ut neque me consuetudo, neque amor, neque pudor
Commoveat, neque commoneat, ut servem fidem?
M. Unum hoc scio, hanc meritam esse, ut memor esses sui.
P. Memor essem? ô Mysis, Mysis! etiam nunc mihi
Scripta illa dicta sunt in animo Chrysidis
De Glycerio. Jam ferme moriens me vocat:
Accessi, vos semotæ, nos soli: incipit;
Mi Pamphile, hujus formam atque ætatem vides.
Nec clam te est, quàm illi utræque res inutiles
Et ad pulicitiam, & ad tutandam rem sient.
Quòd ego per hanc te dextram oro, & ingenium tuum,
Per tuam fidem, pérque hujus solitudinem
Te obtestor, nè abs te hanc segreges, neu deseras:
Si te in germani fratris dilexi loco,
Sive hæc te solum semper fecit maxumi,
Seu tibi morigera fuit in rebus omnibus,
Te isti virum do, amicum, tutorem, patrem:
Bona nostra hæc tibi committo, & tuæ mando fidei.
Hanc mihi in manum dat: mors continuò ipsam occupat.
Accepi: acceptam servabo. M. ità spero quidem.
P. Sed cur tu abis ab illa? M. obstetricem accerso. P. propera:
Atque audín'? verbum unum cave de nuptiis,
Nè ad morbum hoc etiam. M. teneo.

ACTUS II. SCENA I.

Arg. Charinus intelligit Pamphilo nupturam Philumenam: idem rogat Pamphilum, nè ducat. Hîc Charinus & Byrrhia fabulæ adjiciuntur, nè spreta relinquatur Philumena.

Iambici senarii & octonarii, & unus quaternarius: Item trochaici Iambicis permixti.

Charinus, Byrrhia, Pamphilus.

Quid ais, Byrrhia?
Datúrne illa Pamphilo hodie nuptum? B. sic est. C. quî scis, Byrrhia?
B. Apud forum modò de Davo audivi. C. væ, væ misero mihi!
Ut attentus in spe atque in timore usque antehac attentus fuit,
Ità, postquam adempta spes est, lassus, curâ confectus stupet.
B. Quæso,

20 But I am afraid you cannot bear the Brun
Doe you thinke me soe baseminded & with all
soe ingratefull or unmanly or like a Beast
that neither accquaintance nor love nor
Shame can worke uppon mee

22 Those words are even printed in my mind

23 you wott not of it

24 I pray you as you are an honest man

25 She valued you above all men in the world
26 In all things she was ready to observe your commo
27 I cōmit & deliver these things to your trust
28 Death pressently seized uppon her

29 I understand you

ACT II SCENE I

Is she to be wedded to day

My hope is taken away I must now bie,
for my self I can hang now on [illegible] act-
dyis sleeve

3 Seeing that can't be done wch you desire desire what may be done.

4 Wee can all lightly when we are in health give good advise to ye sick but if thou wert in my case thou wouldst sing a new Song

5 Well doe as you list or Be your owne carver

6 I am resolved to try all means

7 What thinke you or whats your opinion

8 Away wth a vengeance or goe & be hanged

9 Truly I am not able to give your counsell neither can I help you.

10 you shall never see my face after this day

11 He is not of my mind or his opinion and mine differ.

12 I in no wise hold it to be the part of an honest man to picke a thanke where none is due

Thou hast encouraged me or thou hast raised my heart

B. Quæso, ædepol, Charine, quoniam id fieri, quod tu, non potest,
Velis id quod possit. C. nihil aliud, nisi Philumenam volo.
B. Ah! quanto satius est, te id operam dare,
Quî istum amorem ex animo amoveas tuo, quàm id loqui
Quo magis libido frustra incendatur tua!
C. FACILE omnes, cùm valemus, recta consilia ægrotis damus:
Tu si hic sis, aliter sentias. B. age, age, ut lubet. C. sed Pamphilum
Video. omnia experiri certum est priùs quàm pereo. B. quid hic agit?
C. Ipsum hunc orabo, huic supplicabo, amorem huic narrabo meum:
Credo, impetrabo, ut aliquot saltem nuptiis prodat dies.
Interea fiet aliquid, spero. B. id aliquid nihil est. C. Byrrhia,
Quid tibi videtur? adeón' ad eum? B. quid ni? si nihil impetres,
Ut te arbitretur sibi paratum mœchum, si illam duxerit.
C. Abi hinc in malam rem cum suspicione istbac, scelus,
P. Charinum video, salve. C. ô salve Pamphile:
Ad te advenio, spem, salutem, auxilium, consilium expetens.
P. Neque pol consilii locum habeo, neque auxilii copiam.
Sed istbuc quidnam est? C. hodie uxorem ducis? P. aiunt.
C. Pamphile,
Si id facis, hodie postremum me vides. P. quid ità? C. hei mihi!
Vereor dicere. huic dic, quæso Byrrhia. B. ego dicam. P. quid est?
B. Sponsam hic tuam amat. P. næ iste haud mecum sentit. eho-
dum dic mihi,
Num quidnam amplius tibi cum illa fuit, Charine? C. ah!
Pamphile,
Nihil. P. quàm vellem! C. nunc te per amicitiam, & per amo-
rem obsecro,
Principiò ut nè ducas. P. dabo equidem operam. C. sed si id non
potes,
Aut tibi nuptiæ hæ sunt cordi. P. cordi? C. saltem aliquot dies
Profer, dum proficiscor aliquò, nè videam. P. audi nunc jam:
Ego, Charine, neutiquam officium esse liberi puto,
Cùm is nil promereat, postulare id gratiæ apponi sibi,
Nuptias effugere ego istas malo, quàm tu adipiscier.
C. Reddidisti animum. P. nunc, si quid potes aut tu, aut hic,
Byrrhia,

Facite, fingite, invenite, efficite, quî detur tibi.
Ego id agam, mihi quî nè detur. C. *sat habeo.* P. *Davum optumè*
Video: hujus consilio fretus sum. C. *at tu hercle haud quidquam*
mihi, (*bens.*
Nisi ea quæ nihil opus sunt sciri: fugín' hinc? B. *ego verò ac lu-*

ACTUS II. SCENA II.

Arg. Davus, cùm ex variis conjecturis & signis comperisset, nuptias non cohærere, Pamphilum toto quærens oppido, exultat insolentiús.

Iambici octonarii catalectici.

Davus, Charinus, Pamphilus.

DI boni, boni, quid porto! Sed ubi inveniam Pamphilum, ut metum, in quo nunc est, adimam, atque expleam animum gaudio?
C. *Lætus est, nescio quid.* P. *nihil est, nondum hæc rescivit mala.*
D. *Quem ego nunc credo, si jam audierit sibi paratas nuptias.*
C. *Audín' tu illum?* D. *toto me oppido exanimatum quærere.*
Sed ubi quæram? aut quò nunc primum intendā? C. *cessas alloqui?*
D. *Abeo.* P. *Dave ades; restiste.* D. *quis homo est, qui me? ô Pamphile,*
Teipsum quæro, euge ô Charine! ambo opportunè: vos volo.
P. *Dave, perii.* D. *quin tu hoc audi.* P. *interii.* D. *quid timeas, scio.*
C. *Mea quidem hercle certè in dubio vita est.* D. *& tu quid scio.*
P. *Nuptiæ mihi.* D. *& id scio.* P. *hodie.* D. *obtundis, tametsi intelligo.*
Id paves, nè ducas tu illam: tu autem, ut ducas. C. *rem tenes.*
P. *Isthuc ipsum.* D. *atque istbuc ipsum, nil periculi est; me vide.*
P. *Obsecro te, quamprimum hoc me libera miserum metu.* D. *bem!*
Libero: uxorem tibi jam non dat Chremes. P. *quî scis?* D. *scio.*
Tuus pater modò me prehendit: ait, tibi uxorem dare
Se hodie, item alia multa, quæ nunc non est narrandi locus.
Continuò ad te properans percurro ad forum, ut dicam tibi hæc.
Ubi te non invenio, ibi ascendo in quendam excelsum locum:
Circumspicio: nusquam. fortè ibi hujus video Byrrhiam;
Rogo: negat vidisse. mihi molestum: quid agam, cogito.
Redeunti interea ex ipsa re mihi incidit suspicio: hem!
Paululum obsonî, ipsus tristis, de improviso nuptiæ:

Non

4 Be doing feign find out bring it about that
you may have her I for my part will soe handle
the matter if She Shall not be married to mee

5 I relye uppon his advise

Act II. Scene II

1 Where Shall I meet wth Damphilus that I
may now rid him of the seat he is in and
fill his heart wth joy

2 whether Shall I now goe first

3 ye are both here in good time

4 Truly my life is in danger or It's twenty
to one whether he live or dye

5 you weary me with your words tho' I know well
enough you are afraid you Should marry her

6 you hitt the nail on the head

7 That Some thinge hath noe danger in it I warrant you

8 And many other things which I have noe time
to Speake of now

9 I Began thereupon to mistrust or Suspect the
matter

10 These 2 things dont hang togeather or They are in sundry tales

11 you take my meaning wrong, you misconstrue me or you mistake the matter

12 To marry
13 you bee the wrong bush (i.e) you make suit
in vain, you lose but your labour
14 My hope hath beguiled me or I have lost my looked for

ACT II SCENE III

1 What means he

2 Before he perceive how you stand affected that way or how your mind is enclined.

3 He will then lay all the blame upon you

4 He will quickly pick a quarrel.

5 See or consider what will follow thereupon

Non cohærent. P. quorsum nam istbuc? D. ego me continuò ad Chremem.
Cum illo advenio, solitudo ante ostium, jam id gaudeo.
P. Rectè dicis, perge. D. maneo: interea introire neminem
Video, exire neminem, matronam nullam: in ædibus
Nihil ornati, nihil tumulti; accessi, introspexi. P. scio,
Magnum signum. D. num videntur convenire hæc nuptiis?
P. Non opinor, Dave. D. opinor, narras? non rectè accipis;
Certa res est: etiam puerum indè abiens convèni Chremis,
Olera, & piscículos minutos ferre obolo in cœnam seni.
C. Liberatus sum, Dave, hodie tuâ operâ. D. at nullus quidem.
C. Quid itâ? nempe huic prorsus illam non dat. D. ridiculum caput:
Quasi necesse sit, si huic non dat, te illam uxorem ducere.
Nisi vides, nisi senis amicos oras, ambis. C. bene mones,
Ibo: etsi hercle sæpe jam me spes hæc frustrata est. Vale.

ACTUS II. SCENA III.

Arg. Suadet Pamphilo, atque etiam persuadet Davus, ut patri dicat, uxorem se ducturum.

Trochaici octonarii catalecti ei, iambici senarii & octonarii acatalectici.

Pamphilus, Davus.

QUid igitur sibi vult pater? cur simulat? D. ego dicam tibi.
Si id succenseat nunc, quia non dat tibi uxorem Chremes,
Ipsus sibi esse injurius videatur: neque id injuriâ, (rit:
Prius quàm tuum animum, ut sese habeat ad nuptias, perspexe-
Sed si tu negâris ducere, ibi culpam in te transferet:
Tum illæ turbæ fient. P. quid? vis patiar? D. Pater est, Pamphile:
Difficile est. tum hæc sola est mulier, dictum ac factum, invenerit
Aliquam causam, quamobrem ejiciat oppido. P. ejiciat? D. cito.
P. Cedo igitur, quid faciam, Dave? D. dic te ducturum. P. bem!
D. quid est? (nega.
P. Egone dicam? D. cur non? P. nunquam faciam, Dave. D. nè
P. Suadere noli. D. ex ea re quid fiat, vide.
P. Ut ab illa excludar, huc concludar. D. non ità est.
Nempe hoc sic esse opinor dicturum patrem,
Ducas volo hodie uxorem: tu, Ducam, inquies:

Cedo, quid jurgabit tecum? hîc reddes omnia.
Quæ nunc sunt certa ei consilia, incerta ut fient,
Sine omni periculo: nam hocce haud dubium est, quin Chremes
Tibi non det gnatam: nec tu eâ causâ minueris
Hæc quæ facis, nè is mutet suam sententiam,
Patri dic velle: ut cùm velit tibi jure irasci non queat.
Nam quod tu speres propulsabo facilè: uxorem his moribus
Dabit nemo: inopem inveniet potiùs quàm te corrumpi sinat.
Sed si te æquo animo ferre accipiet, negligentem feceris.
Alias otiosus quæret: interea aliquid acciderit boni.
P. Itán' credis? D. haud dubium id quidem est. P. vide quò in-
ducas. D. quin taces?
P. Dicam: puerum autem nè resciscat mihi esse ab illa, cautio est:
Nam pollicitus sum suscepturũ. D. ô facinus audax! P. hanc fidem
Sibi me obsecravit, quî se sciret non deserturum, ut darem.
D. Curabitur. sed pater adest. cave, te esse tristem sentiat.

ACT. II. SCENA IV.

Arg. Hæc scena consiliorum executionem habet. Monet Pamphilum Davus, apud patrem nè titubet, sed animo præsenti loquatur.

Iambici senarii.

Simo, Davus, Pamphilus.

REviso quid agant, aut quid captent consilî.
D Hic nunc non dubitat, quin te ducturum neges.
Venit meditatus alicunde ex solo loco;
Orationem sperat invenisse se,
Quâ differat tei proin' tu face, apud te ut sies.
P. Modò ut possim. D. credo: mihi hoc, inquam, Pamphile,
Nunquam hodie tecum commutaturum patrem
Unum esse verbum, si te dices ducere.

ACT. II. SCENA V.

Arg. Pamphilum Byrrhia observat: idè Pamphilus patri respondet, se facturum quæ volet ille omnia. Charino eadem renuntiat Byrrhia.

Ejusdem generis.

Byrrhia, Simo, Davus, Pamphilus.

HErus me, relictis rebus, jussit Pamphilum
Hodie observare, ut quid ageret de nuptiis
Scirem. Ipsum adeò præstò video cum Davo. hoc agam.
S. Utrumque adesse video. D. hem, serva. S. Pamphile.

D. Quæ

Hereby thou shalt frustrate all his devices
which is him are thought to be of force
This is without all question
Least he should alter his mind
Rather then suffer you to be Spoiled
To bear a thing contented by your patiently
Have a care what you perswade me to
She entreated me to make her this promise

ACT II SCENE IIII

He comes out of a by corner where he hath been
musing Somethinge by himself.

See you have your wits about you let not your
wits be a wool-gathering

ACT II SCENE V

Setting all buisness aside

I see him here at hand
I will mind this buisness

I fear our side will have the worst on't
you shall find no let in me either in this or
any thing else
What I desire of him I obtain with a good
will.

That there should be noe trust to be put in any man
for any thinge
It is an vsuall Speech or As the proverb is
Every man wisheth better to himself then to
another
I thinke the better of Pamphilus

ACT II SCENE VI

This man now thinks that I come to some sly
trick to deceive or to beguile him
It came unlookt for
This nettleth the fellow

He hath very well considered the matter
with himself

He had a care that that matter should
never bring him any disgrace

He hath settled his mind on marriage

D. *Quasi de improviso respice ad eum.* P. *hem pater.*
D. *Probè. S. hodie uxorem ducas, ut dixi, volo.*
B. *Nunc nostræ parti timeo, quid hic respondeat.*
P. *Neque istîc, neque alibi tibi usquam erit in me mora.* B. *Hem!*
D. *Obmutuit.* B. *quid dixit? S. facis, ut te decet,*
Cùm isthuc, quod postulo, impetro cum gratia.
D. *Sum verus?* B. *herus, quantum audio, uxore excidit.*
S. I jam nunc intrò, nè in mora, cùm opus sit, fies.
P. *Eo.* B. *nullâne in re esse homini cuiquam fidem?*
Verum illud verbum est, vulgò quod dici solet,
OMNES sibi melius malle esse, quàm alteri.
Ego illam vidi virginem: formâ bonâ
Memini videre: quò æquior sum Pamphilo,
Si se illam in somnis, quàm illum, amplecti maluit.
Renuntiabo, ut pro hoc malo mihi det malum.

ACT. II. SCENA VI.

Arg. Davus Simonem, Davum Simo fallit; quæ res non injucunda est.

Ejusdem metri.

Davus, Simo.

Hîc nunc me credit aliquam sibi fallaciam
Portare, & eâ me hîc restitisse gratiâ.
S. *Quid Davus narrat?* D. *æquè quicquam nunc quidem.*
S. *Nihílne? hem!* D. *nihil prorsus.* S. *atqui expectabam quidem.*
D. *Præter spem evênit; sentio: hoc malè habet virum,*
S. *Potín' es mihi verum dicere?* D. *nihil facilius.*
S. *Num illi molestæ quippiam hæ sunt nuptiæ,*
Hujusce propter consuetudinem hospitæ?
D. *Nihil hercle: aut si adeó, bidui est aut tridui*
Hæc sollicitudo: Nóstín? deinde definet:
Etenim eam secum rem rectâ reputavit viâ.
S. *Laudo.* D. *dum licitum est illi, dúmque ætas tulit,*
Amavit: tum id clám: cavit, nè unquam infamiæ
Ea res sibi esset, ut virum fortem decet.
Nunc uxore opus est: animum ad uxorem appulit.
S. *Subtristis visus est esse aliquantulum mihi.*
D. *Nihil propter hanc rem: sed est, quod succenseat tibi.*

S. Quidnam est? D. puerile est. S. quid est? D. nihil. S. quin dic, quid est?
D. Ait nimiùm parcè facere sumptum. S. mene? D. te.
Vix, inquit, drachmis obsonatus est decem:
Num filio videtur uxorem dare?
Quem, inquit, vocabo ad cœnam meorum æqualium
Potissimùm nunc? &, quod dicendum hîc fuit,
Tu quoque perparcè nimiùm: non laudo. S. Tace.
D. Commovi. S. ego, isthæc rectè ut fiant, videro.
Quidnam hoc rei est? quidnam hic volt veterator sibi?
Nam si hîc mali est quicquam, hem illîc est huic rei caput.

ACTUS III. SCENA I.

Arg. Simo præ nimia sagacitate mirum in modum fallitur, partum simulari credens, qui verus erat.

Ejusdem mensuræ.

Mysis, Simo, Davus, Lesbia, Glycerium.

M. ITà pol quidem res est, ut dixti, Lesbia:
Fidelem haud ferme mulieri invenias virum.
S. Ab Andria est ancilla hæc: quid narras? D. ità est.
M. Sed hic Pamphilus. S. quid dicit? M. firmavit fidem. S. hem!
D. Utinam aut hic surdus, aut hæc mutа facta sit!
M. Nam quod peperisset, jussit tolli. S. ô Jupiter!
Quid ego audio? actum est, siquidem hæc vera prædicat.
L. Bonum ingenium narras adolescentis. M. optumum.
Sed sequere me intrò, ne in mora illi sis. L. sequor.
D. Quod remedium nunc huic malo inveniam? S. quid hoc?
Adeón' est demens? ex peregrinâ? jam scio: ah!
Vix tandem sensi stolidus. D. quid hic sensisse se ait?
S. Hæc primùm affertur jam mihi ab hoc fallacia.
Hanc simulant parere, quò Chremetem absterreant.
G. Juno Lucina, fer opem: serva me, obsecro.
S. Hui! tam citò? ridiculum. postquam ante ostium
Me audivit stare, approperat. Non sat commodè
Divisa sunt temporibus tibi, Dave, hæc. D. mihin'?
S. Num immemor es discipuli? D. ego, quid narres, nescio.
S. Hiccine me si imparatum in veris nuptiis
Adortus esset, quos mihi ludos redderet?
Nunc hujus periclo fit. Ego in portu navigo.

ACT.

To be too Sparing or To play the Niggard

I will invite him to Supper

I have vexed his patience

If there be any mischief here to be sure he is the authour or ringleader of it

Act III Scene I

He hath made his word good

It's past remedy

A good natured young man

What remedy can I find for this disease or malady

I had much adoe to find it out all this while like a blockhead as I was.

This fellow putts a Knavish trick upon me

A toy a jest to be laughed att

I sail in a safe harbour (ie) I am out of danger.

Act III, Scene II

I see hitherto she hath all signs of health which are usuall & ought to be to a woman in her condition

He hath a jolly chopping boy born him

God send him long life or I pray God make him an old man.

Who that knows thee wold not think this to be a trick of thy devising

She or He bawls out in the streats openly to deceive, beguile, or put tricks upon one.

I know what to doe

you were told what would be the conclusion of these things

How came you to suspect it

you know me not throughly what a fellow I am.

Presently you think I goe about to cousen you

I doe not speak now a-days.

ACTUS III. SCENA II.

Arg. Lesbia egrediens narrat, quo in statu sit Glycerium puerpera; simul agit de danda illi potione, imitata medicos, qui præscribere solent ægrotis omnia ad esum potúmque pertinentia: deinde Simo & Davus de puero nato calide altercantur.

Trochaici, iambici, mixti senarii & octonarii, acatalectici & catalectici, quibus inte. posiii suis locis bini quaternarii.

Lesbia, Simo, Archillis, Davus.

L. ADhuc, *Archillis, quæ assolent, quaque oportet*
Signa ad salutem esse, omnia huic esse video.
Nunc primum fac, isthæc ut lavet: post deinde,
Quod jussi, ei date bibere; & quantum imperavi,
Date: mox ego huc revertor.
Perecastor scitus puer natus est Pamphilo.
Deos quæso, ut sit superstes: quandoquidem ipse est ingenio bono,
Cúmque huic vetitus est optumæ adolescenti facere injuriam.
S. *Vel hoc quis non credat, qui nôrit te, abs te esse ortum?* D. *quidnam id est?*
S. *Non imperabat cœtàm, quid opus facto esset puerperæ:*
Sed postquam egressa est, illis, quæ sunt intus, clamat de via.
O Dave, itán' contemnor abs te? aut itáne tandem idoneus
Tibi videor esse, quem tam' apertè fallere incipias dolis?
Saltem accuratè, ut metui videar, certè si resciverim.
D. *Certè hercle nunc hic se ipsus fallit, haud ego.* S. *edixín' tibi?*
Interminatus sum, nè faceres? num veritus? quid rettulit?
Credín' tibi hoc, nunc peperisse hanc è Pamphilo?
D. *Nescio, quid erret: quid ego agam, habeo.* S. *quid taces?*
D. *Quid credas? quasi non tibi renuntiata sint hæc sic fore.*
S. *Mihín' quisquam?* D. *ebo! an túte intellexti hoc assimulari?*
S. *irrideor.*
D. *Renuntiatum est: nam quî isthæc tibi suspicio incidit?*
S. *Quî? quia te nôram.* D. *quasi tu dicas factum id consilio meo.*
S. *Certè enim scio.* D. *non satis me pernôsti etiam, qualis sim, Simo*
S. *Egón' te?* D. *sed, si quid narrare occœpi, continuò dari*
Tibi verba sensi. S. *falsó.* D. *itaq; hercle nihil jam mutire audeo*
S. *Hoc ego scio unum, neminem peperisse hic.* D. *intellextín'?*
Sed nihilò seciùs mox deferent puerum huc ante ostium.

Id

Id ego jam nunc tibi renuntio, here, futurum, ut sis sciens:
Nè tu hoc posteriùs dicas, Davi factum consilio, aut dolis.
Prorsus à me opinionem hanc tuam ego esse amotam volo.
S. Unde id scis? D. audivi, & credo. S. multa concurrunt simul,
Quî conjecturam hanc nunc faciam: jam primùm hæc se à Pamphilo
Gravidam dixit esse: inventum est falsum: nunc, postquam videt
Nuptias domi apparari, missa est ancilla illico
Obstetricem accersitum ad eam, & puerum ut afferret simul.
D. Hoc nisi fit, puerum ut tu videas, nil moventur nuptiæ.
S. Quid ais? cùm intellexeras
Id consilii capere, cur non dixti extemplo Pamphilo?
D. Quis igitur eum ab illa abstraxit, nisi ego? nam omnes nos quidem
Scimus, quàm miserè hanc amârit: nunc sibi uxorem expetit.
Postremò id mihi da negotii. tu tamen idem has nuptias
Perge facere ità ut facis; & id spero adjuturos Deos.
S. Immo abi intrò: ibi me opperire: &, quod parato opus est, para.
Non impulit me, hæc nunc omnino ut crederem;
Atque haud scio, an, quæ dixit, sint vera omnia:
Sed parvi pendo, illud mihi multò maxumum est,
Quod mihi pollicitus est ipsus gnatus. nunc Chremem
Conveniam: orabo gnato uxorem: id si impetro,
Quid aliàs malim, quàm hodie has fieri nuptias?
Nam gnatus quod pollicitus est, haud dubium est mihi,
Si nolit, quin eum meritò possim cogere.
Atque adeò in ipso tempore eccum ipsum obviám!

ACT. III. SCENA III.

Arg. Congressu duorum senum, ex falsis veræ fiunt nuptiæ.
Iambici octonarii, & senarii acatalectici, unus quaternarius, ad finem octonarii catalectici.

Simo, Chremes.

Jubeo Chremetem. C. oh! teipsum quærebam. S. & ego te. C. optatò advenis.
Aliquot me adiêre, ex te auditum qui aiebant, hodie filiam
Meam nubere tuo gnato: id viso, túne an illi insaniant.
S. Ausculta paucis: & quid ego te velim, & tu quod quæris, scies.
C. Ausculto: loquere quid velis.

S. Per

I would have that ill opinion you have of me quite taken away

I gues, I conjecture, or I suppose.

When you perceived they plotted such a thing

He was deeply in love with her

let me alone with that matter

Hold on the same course you have begun

He cold not drive it into my head to make me beleive these things.

I pass not greatly for it or I matter it, I value it no

I may lawfully compell him.

Act III Scene III

Well met

They report that you Saide Soe

Hear me a word or two

Speake your mind

I pray you for the love of god
Whose safety lyeth very much in your hands

you take mee to bee another kinde of man now then
I was formerly or you think the world is now
altered to mee.
Its for both our proffit
we shall get more harm by that things then good
To consult for the good of all parties
Neither would I desire it of you did not the matter
it Self prompt me thereto.

Not a word Soe or Tush its but a old wifes tale

The falling out of lovers is but the renewing
of love.
while time serves, while Occasion lasts
I hope hence forward he will wind himself out
of those mischiefs with ease

How know you that till you have made tryall

All the worst that can be comes but to this at last

How many good things come of it

I Should be loath to hinder you of any
good turn I can doe you

S. Per ego te Deos oro, & noſtram amicitiam, Chreme,
Quæ incepta à parvis cum ætate accrevit ſimul;
Pérque unicam gnatam tuam, & gnatum meum,
Cujus tibi poteſtas ſumma ſervandi datur;
Ut me adjuves in hac re, atque ità, uti nuptiæ
Fuerant futuræ, fiant. C. ah! nè me obſecra:
Quaſi hoc te orando à me impetrare oporteat.
Alium eſſe cenſes nunc me, atque olim, cùm dabam?
Si in rem eſt utrique, ut fiant, accerſi jube:
Sed ſi ex ea re plus mali eſt, quàm commodi
Utrique; id oro te, in commune ut conſulas,
Quaſi illa tua ſit, Pamphilúque ego ſim pater.
S. Immo ità volo, itáque poſtulo ut fiat, Chreme:
Neque poſtulem abs te, niſi ipſa res moneat. C. quid eſt?
S. Iræ ſunt inter Glycerium & gnatum. C. audio.
S. Ità magnæ, ut ſperem poſſe avelli. C. fabulæ.
S. Profectò ſic eſt. C. ſic hercle, ut dicam tibi:
AMANTIUM iræ, amoris integratio eſt.
S. Hem! id te oro, ut anteà eamus, dum tempus datur,
Dúmque ejus lubido occluſa eſt contumeliis:
Priuſquam harum ſcelera, & lacrumæ confictæ dolis
Reducant animum ægrotum ad miſericordiam,
Uxorem demus. ſpero conſuetudine, &
Conjugio liberali devictum, Chreme,
Dehinc facilè ex illis eſſe emerſurum malis.
C. Tibi ità videtur: at ego non poſſe arbitror
Neque illum hanc perpetuò habere, neque me perpeti.
S. Quî ſcis ergò iſthuc, niſi periculum feceris?
C. At iſthuc periculum in filia fieri, grave eſt.
S. Nempe incommoditas denique huc omnis redit:
Si eveniat, quod dî prohibeant, diſceſſio:
At ſi corrigitur; quot commoditates, vide:
Principio amico filium reſtitueris,
Tibi generum firmum, & filiæ invenies virum.
C. Quid iſthuc? ſi iſthuc animum induxti eſſe utile,
Nolo tibi ullum commodum in me claudier.
S. Meritò te ſemper maxumi feci, Chreme.

C. Sed

C. Sed quid aïs? S. quid? C. quî scis eos nunc discordare inter se?
S. Ipsus mihi Davos, qui intimus est eorum consiliis, dixit:
Et is mihi suadet, nuptias, quantum queam, ut maturem.
Num censes faceret, filium nisi sciret eadem hæc velle?
Túte adeò jam ejus verba audies. heus! evocate huc Davum.
Sed eccum! video ipsum foras exire.

ACTUS III. SCENA IV.

Arg. Davus seni insultans, hortatur eum ad faciendas nuptias; non enim putabat fore, ut sic agerentur: cùm igitur videt herum seriò de tradenda filia colloqui cum Chremete, anxius & exanimatus redditur

Iambici octonarii, & unus quaternarius.

Davus, Simo, Chremes.

AD te ibam. S. quidnam est?
D. Cur non accersitur? jam adveſperascit. S. audín' tu illũ?
Ego dudum non nihil veritus sum, Dave, abs te, nè faceres idem
Quod volgus servorum solet, dolis ut me deluderes,
Propterea quòd amat filius. D. egón' istbuc facerem? S. credidi,
Idq; adeò metuens vos celavi, quod nunc dicam. D. quid? S. scies
Nam propemodum habeo jam tibi fidẽ. D. tandẽ cognósti, qui siem?
S. Non fuerant nuptiæ futuræ. D. quid? non? S. sed eã gratiã
Simulavi, vos ut perientarem. D. quid aïs? S. sic est res. D. vide.
Nunquam quivi ego istbuc intelligere. vah! consilium callidum.
S. Hoc audi: ut hinc te jussi introire, opportunè hic fit mihi obviám. (rãsti mihi.
D. Hem! numnam periimus? S. narro huic, quæ tu dudum nar-
D. Quidnã audio? S. gnatam ut det oro, vixq; id exoro. D. occidi.
S. Hem! quid dixti? D. optumè, inquam, factum. S. nunc per hunc nulla est mora.
C. Domum modò ibo: ut apparentur, dicam; atq; huc renuntio.
S. Nunc te oro, Dave, quoniam solus mihi effecisti has nuptias.
D. Ego verò solus. S. corrigere mihi gnatum porrò enitere.
D. Faciam hercle sedulò. S. potes nunc, dum animus irritatus est.
D. Quiescas. S. ago igitur: ubi nunc est ipsus? D. mirum ni domi est.
S. Ibo ad eum, atque eadem hæc, quæ tibi dixi, dicam itidem illi.
D. nullus sum.
Quid causæ est, quin hinc in pistrinum rectã proficiscar viã?
Nihil est preci loci relictum, jam perturbavi omnia:

Herus

He is privy to all their counsells or He is acquainted with all their secrets

He comes forth a doors

Act III SCENE IIII

I was comeing to you
It's allmost night: It draws towards night
I was somewhat afraid lest thou as the com
on sort of servants are wont, shouldst deceive me by thy knavery.
Now I dare trust you or Now I beleive you
It's even soe or soe stands the case.
oh subtle devise or oh crafty invention
Are we not ill in case or be we not in the vriars
I intreat him & wth much adoe I obtain it

Truly I will doe the best I can
Whilst he is nettled att heart

I a man undone man, a cast away or
I am none of this world
Noe entreaty will serve.

If I could have been but quiet no harm
Had happened

To throw one's self down headlong

Act III Scene V

Yet I confess this hath justly befallen me
because I am so foolish and void of
counsell:
I am rightly served for my folly
He shall never escape scott free
I am sure I shall do well enough
hereafter if I can but now scape this
scorning:
with what confidence or with what face
should I dare to do it
I will desire my punishment a little
longer
Dost not see how I poor man am left in the
lurch by your advise
Thou hast deserved hanging or a Halter
Suffer me a little to come to my self or
Give me leave to gather my wits to
me again
I will have my penny worths of thee (ie)
I will punish thee

Act IIII Scene I

Herum fefelli; in nuptias conjeci herilem filium;
Feci hodie, ut fierent, inſperante hoc, atque invito Pamphilo:
Hem aſtutias! quòd ſi quiêſſem, nihil evenisſet mali.
Sed eccum! ipſum video: occidi:
Utinam mihi eſſet aliquid hîc, quo nunc me præcipitem darem.

ACT. III. SCENA V.

Arg. Stomachatur Pamphilus, quòd doloſum Davi conſilium ſecutus, reſponderit patri, ſe ducturum uxorem.

Iambici octonarii, permixti trochaicis.

Pamphilus, Davus.

UBi illic ſcelus eſt, qui me perdidit? D. perii. P. atque hoc confiteor
Jure obtigiſſe: quandoquidem tam iners, tam nulli conſilî
Sum, ſervon' fortunas meas me commiſiſſe futili? (auferet.
Ergò pretium ob ſtultitiam fero; ſed inultum id nunquam à me
D. Poſthac incolumem ſat ſcio fore me, nunc ſi hoc devito malum.
P. Sed quid ego nunc dicam patri? negabón' velle me, modò
Qui ſum pollicitus ducere? quâ fiduciâ id facere audeam?
Nec, quid me nunc faciam, ſcio. D. nec quid de me, atque id ago ſeduló.
Dicam aliquid jam inventurum, ut huic malo aliquam producam moram. P. Oh! (tuis
D. Viſus ſum. P. ebodum bone vir, quid ais? vidén' me conſiliis
Miſerum impeditum eſſe? D. at jam expediam. P. expedies?
D. certè Pamphile.
P. Nempe ut modó. D. immo meliùs, ſpero. P. Oh! tibi ego ut
credam, furcifer?
Tu rem impedîſti, & perditam reſtituas? hem quo fretus ſim,
Qui me hodie ex tranquilliſſima re conjeciſti in nuptias.
Dî non dixi hoc eſſe futurum? D. dixti. P. quid meritus es?
D. crucem.
Ad paululùm ſine ad me ut redeam: jam aliquid diſpiciam.
P. hei mihi!
Ur non habeo ſpatium, ut de te ſumam ſupplicium, uti volo?
Jamque hocce tempus præcavere mihi me, haud te ulciſci ſinit.

ACT. IV. SCENA I.

Arg. Hæc ſcena potiſſimùm continet jurgium Charini in Pamphilum.

Initio cretici, poſtea octonarii trochaici, & iambici, demum iambici ſenarii, & rurſus octonarii.

Cha-

Charinus; Pamphilus, Davus.

HOccine credibile est, aut memorabile,
Tanta vecordia innata cuiquam ut sit,
Ut malis gaudeat, atque ex incommodis
Alterius sua comparet ut commoda? ah!
Idne est verum? immo id genus est hominum pessumum.
In denegando modò queis pudor est paululúm:
Pòst ubi jam tempus est promissa perfici,
Tum coacti necessariò se aperiunt & timent,
Et tamen res cogit eos denegare. Ibi
Tum impudentissima eorum oratio est:
Quis tu es? quis mihi es? cur meam tibi? heus:
PROXIMUS sum egomet mihi, attamen, ubi fides est,
Si roges, nihil pudet: hic ubi opus est,
Non verentur: illic ubi nihil opus est, ibi verentur. Stulen
Sed quid agam? adeámne ad eum, & cum eo injuriam hanc exp
Mala ingeram multa. Atque aliquis dicat, Nihil promoveris.
Multùm molestus certè ei fuero, atque animo morem gessero.
P. Charine, & me & te imprudens, nisi quid di respiciunt, pe
didi.
C. Itáne imprudens? tandem inventa est causa: solvisti fide
P. Quid tandem? C etiam nunc me seducere istis dictis postula
P. Quid isthuc est? C. postquam me amare dixi, complacita est t
Heu me misérum, qui tuum animum ex animo spectavi meo!
P. Falsus es. C. non tibi satis esse hoc visum solidum est gaudiu
Nisi me lactâsses amantem, & falsâ spe produceres?
Habeas. P. habeam? ah! nescis quantis in malis versér miser,
Quantásque hic suis consiliis mihi confecit sollicitudines
Meus carnifex. C. quid? isthuc tam mirum est? de te exempl
capit.
P. Haud isthuc dicas, si cognôris vel me, vel amorem meum.
C. Scio: cum patre altercâsti dudum; & is nunc propterea i
Succensét, nec te quivit hodie cogere, illam ut duceres.
P. Imo etiam, quò tu minùs scis ærumnas meas,
Hæ nuptiæ non apparabantur mihi,
Nec postulabat nunc quisquam uxorem dare.
C. Scio: coactus tuâ voluntate es. P. mane.

It's their meat & drink to do mischief
They live by other men's losses

They must needs shew themselves what they be
Their Speech is without Shame or honesty

None so near to me as my self.
He is past Grace or He blusheth not
I shall give him many Shrewd words
You will do no good or you'l be never the neer
I shall ease or satisfie my own mind
you have broke your promise or you are not
so good as your word.
I judged of your mind by my owne I
measured your foot by my last
Thou art beside the cushion
In what great trouble or distresse am
I poor wretch
He takes example by you

I know your father and you have had some
words

you are compelled by your owne consent

Thou even Killest my heart.

He never gave over to urge perswade & intreat me til he forced me to it.

God give thee a death answerable to thy doeings.

we will try another way

Doe you think this mischief can be remedied or doe you think this disease can be cured

I ought to strive with might & main night & day to adventure my life to doe you good

what I doe doth not prosper

Let me alone or let me neither meddle nor make

Put me in the same condition you found mee

ACT IIII SCENE II

Where ever he go I will carefully search him out and bring him with me

you meet me luckily or in good time

Nondum scis. C. scio equidem illam ductarum esse te.
P. Cur me enecas? hoc audi. nunquam destitit
Instare ut dicerem esse ducturum patri,
Suadere, orare, usquè adeò donec perpulit.
C. Quis homo istuc? P. Davos. C. Davos? P. Davos omnia.
C. Quamobrem? P. nescio, nisi mihi Deos satis
Scio fuisse iratos, qui auscultaverim.
C. Factum est hoc, Dave? D. factum est. C. hem! quid ais, scelus?
At tibi di dignum factis exitium duint.
Eho! dic mihi, Si omnes hunc conjectum in nuptias
Inimici vellent, quod, ni hoc, consilium darent?
D. Deceptus sum, at non defatigatus. C. scio.
D. Hâc non successit, aliâ aggrediemur viâ:
Nisi id putas, quia primò processit parùm,
Non posse jam ad salutem converti hoc malum.
P. Immo etiam; nam satis credo, si advigilaveris,
Ex unis geminas mihi conficies nuptias.
D. Ego, Pamphile, hoc tibi pro servitio debeo,
Conari manibus, pedibus, noctésque & dies
Capitis periculum adire, dum prosim tibi.
Tuum est, si quid præter spem evenit, mihi ignoscere.
Parùm successit quod ago: at facio sedulò.
Vel melius tu aliud reperi: me missum face.
P. Cupio, restitue, in quem me accepisti locum.
D. Faciam. P. at jam hoc opus est. D. hem, 'st, mane:
Crepuit à Glycerio ostium.
P. Nihil ad te. D. quæro. P. hem! nunc demum?
D. at jam hoc tibi inventum dabo.

ACT. IV SCENA II.

Arg. Pollicetur hîc Pamphilus Mysidi, nunquam se deserturum Glycerium, etiamsi omnes homines sibi ob id infestos sit habiturus

Iambici octonarii catalectici.

Mysis, Pamphilus, Charinus, Davus.

Am, ubi ubi erit, inventum tibi curabo, & mecum adductum
Pamphilum: tu modò, anime mi, noli te macerare.
Mys. M. quid est? hem Pamphile! optumè mihi te offers.
P. quid est?

M. *Orare jussit, si se ames, hera, jam ut ad sese venias:*
Videre ait te cupere. P. *vah perii: hoc malum integrascit.*
Siccine me atque illam operâ tuâ nunc miseros sollicitarier?
Nam idcirco accersor, nuptias quòd mî apparari sensit.
C. *Quibus quidem quàm facilè poterat quiescere, si hîc quiesset.*
D. *Age, si hic non insanit satis suâ sponte, instiga.* M. *atq; ædepol*
Ea res est, propter quam nunc misera in mœrore est. P. *Mysis,*
Per omnes tibi adjuro deos, nunquam eam me deserturum;
Non, si capiundos mihi sciam esse inimicos omnes homines.
Hanc mihi expetivi; contigit: conveniunt mores, VALEANT
Qui inter nos dissidium volunt. hanc, nisi mors, mihi adimet
nemo.
C. *Reppisco.* P. *non Apollinis magis verum atq; hoc responsum est*
Si potuit fieri, ut nè pater per me fretisse credat,
Quò minùs hæ fierent nuptiæ, volo: sed si id non poterit,
Id faciam, in proclivi quod est, per me fretisse ut credat.
Quis videor? C. *miser æquè atque ego.* D. *consilium quæro.*
C. *fortis es.*
Scio quid conere. D. *hoc ego tibi profectò effectum reddam.*
P. *Jam hoc opus est.* D. *quin jam habeo.* C. *quid est?* D. *huic, ne*
tibi, habeo. nè erres.
C. *Sat habeo.* P. *quid facies? cedo.* D. *dies hic mî ut satis*
vereor
Ad agendum: nè vacuum esse me nunc ad narrandum credas.
Proinde hinc vos amolimini: nam mî impedimento estis.
P. *Ego hanc visam.* D. *quid tu? quò hinc te agis?* C. *verum*
dicam? D. *immo etiam*
Narrationis incipit mihi initium. C. *quid me fiet?*
D. *Ebo tu impudens, non satis habes, quod tibi dieculam*
Quantum huic promoveo nuptias? C. *Dave, attamẽ.* D. *quid*
C. *Ut ducam.* D. *ridiculum.* C. *hoc face, ad me ut venias. si*
poteris.
D. *Quid veniam? nihil habeo.* C. *attamen si quid.* D. *age,*
am. C. *si quid,*
Domi ero. D. *tu Mysis, dum exeo, parumper me hîc oppe*
M. *Quapropter?* D. *ità facto opus est.* M. *maturabo.* D.
quam, hîc adero.

A

This mischief begins afresh

He is heavy or sad He is in his mourning apparell

I swear to you by all the Gods that I will never forsake her tho I knew thereby I should make all the world hate me.

I have had a mind to her. She is fallen to my lott let them be jogging that would make discord between us. none but death shall ever part us

I am sorry for what I have done I begin to come to my selfe.

This is as true as the Gospell

He thinks it was long of me that I was in fault

I will goe the readiest way to worke

I will bring this matter about to passe forthwith

I am satisfied or I am contented.

Doe not thinke I am now at leasure to tell you

Get you hence for you are in my way or you are a hindrance to mee

He begins to tell a tale of a tub

I can doe nothing.

Tarry for me here a little

Act IIII Scene III

O wonderfull strainge o[r] O Lord God!
one ready to serve on all occasions
There is more harm in this then good in [it]

Act IIII Scene IV

I have need of your ready witt & cunning
for this matter.
That I may doe it safely
How came you to be so very Scrupulous o[r]
whence is this new fitt of holiness?
I renounce my first intention or I talke
the mark which I aimed att before.
See you hold up my discourse o[r] See you help me
out wth my tale where you see me Sticke
I cannot tell what you mean
That I may not hinder you in any thing
that will doe your good

Act IV Scene V

ACTUS IV. SCENA III.

Arg. Mysis heræ suæ de Pamphilo malè, ut videbatur, metuenti, fortunam deplorat.

Iambici senarii.

Mysis.

NIhilne esse proprium cuiquam? Dî vostram fidem!
Summum bonum esse heræ putabam hunc Pamphilum,
Amicum, amatorem, virum in quovis loco
Paratum: verùm ex eo nunc misera quem capit
Dolorem! facilè hîc plus mali est, quàm illîc boni.
Sed Davus exit. mi homo, quid isthuc, obsecro, est?
Quò portas puerum?

ACTUS IV. SCENA IV.

Arg. Consistit hæc scena in gestu potissimum: Davus enim puerum ad ostium Simonis defert, ut ità Chremes à nuptiis deterreatur.

Ejusdem mensuræ.

Davus, Mysis.

MYsis, nunc opus est tuâ
Mihi ad hanc rem exprompta memoriâ, atque astutiâ:
M. Quidnam incepturus? D. accipe à me hunc ocyús,
Atque ante nostram januam appone. M. obsecro,
Numíne? D. ex ara hinc sume verbenas tibi,
Atque eas substerne. M. quamobrem id túte non facis?
D. Quia, si fortè opus ad herum jusjurandum mihi
Non apposuisse, ut liquidò possim. M. intelligo.
Nova nunc religio unde te isthæc incessit? cedo.
D. Move ocyùs te, ut, quid agam, porrò intelligas.
Ò Jupiter! M. quid? D. sponsæ pater intervenit.
Repudio consilium, quod primùm intenderam.
M. Nescio quid narres. D. ego quoque hinc ab dextera
Venire me assimulabo: Tu, ut subservias
Orationi, utcunque opus sit verbis, vide.
M. Ego, quid agas, nihil intelligo: sed, si quid est,
Quod meâ operâ opus sit vobis, aut tu plus vides,
Manebo, nè quid vostrum remorer commodum.

ACT. IV. SCENA V.

Arg. In hac scena Chremes puerum ex Glycerio natum audit, & illum civem esse Atticam, ut sic à nuptiis deterreatur.

Iambici senarii, quibus permixti videntur bini septenarii.

Chremes, Mysis, Davus.

REvertor, postquam, quæ opus fuêre ad nuptias
Gnatæ, paravi, ut jubeam accersi. sed quid hoc?
Puer hercle est. mulier, tún' apposuisti hunc? M. ubi
Illic est? C. non mihi respondes? M. hem! nusquam est.
miseræ mihi!
Reliquit me homo, atque abiit. D. Dî vestram fidem!
Quid turbæ est apud forum? quid illîc hominum litigant?
Tum annona cara est. quid dicam aliud, nescio.
M. Cur tu, obsecro, hîc me solam? D. hem! quæ hæc est fabula?
Eho Mysis, puer hic unde est? quisve huc attulit?
M. Satín' sanus es, qui me id rogites? D. quem igitur rogem?
Qui hîc neminem alium video? C. miror undè sit.
D. Dicturán' quod rogo? M. au! D. concede ad dexteram.
M. Deliras: non túte ipse? D. verbum si mihi
Unum, præterquam quod te rogo, faxis, cave.
M. Male dicis. D. unde est? dic claré. M. à vobis. D. ha ha he.
Mirum verò impudenter mulier si facit.
C. Ab Andria est ancilla hæc, quantum intelligo.
D. Adeón' videmur vobis esse idonei,
In quibus sic illudatis? C. veni in tempore.
D. Propera adeo puerum tollere hinc ab janua.
Mane: cave quoquam ex istoc excessis loco.
M. Ut te eradicent, ità me miseram territas.
D. Tibi ego dico, an non? M. quid vis? D. at etiam rogas?
Cedo, cujum puerum hîc apposuisti, dic mihi?
M. Tu nescis? D. mitte id quod scio: dic quod rogo.
M. Vestri. D. cujus? nostri? M. Pamphili. D. hem! quid? Pamphili?
M. Eho! an non est? C. rectè ego semper fugi has nuptias.
D. O fortunas animadvertendum! M. quid clamitas?
D. Quémne ego heri vidi ad vos afferri vesperi?
M. O hominem audacem! D. verùm vidi Cantharam
Suffarcinatam. M. Diis pol habeo gratias,
Cùm in pariundo aliquot affuerunt liberæ.
D. Næ illa illum haud novit, cujus causâ hæc incipit.
Chremes, si positam puerum ante ædes viderit,
Suam gnatam non dabit: tantò hercle magis dabit.
C. Non hercle faciet. D. nunc adeò, ut tu sis sciens,

He is noe where to be seen or to be found

What a hurly burly is there?
Provision is dear & Belly-timber is
hard to come by.
Art thou well in thy witts?
you rave, or are mad
Have a care you Speak not one word
but what I ask you.
Speak out aloud
Doe wee seem soe fitt persons for you
to play uppon?

A Mischief light on thee & God send
thee ill thriving.
Let what I know alone & tell mee w^t
I ask.
It's a fact well deserving death.

I thanke god with all my heart

That you may not be ignorant of
That you should know it well

I will tumble thee in ye midle of ye streat &
roll thee in ye dirt:-
one Knavery discovereth another
He will be forced by ye law to marry
her
you come in pudding time
Oh their Roguerys
He ought to be set in the stocks
o villain do not medle wth me

Dost thou think there is but sma
difference betweeen ye wch one doth in
good earnest & ye wch is done for ye none
?

Act IIII Scene VI

The goods fell to me by right of fl

We do as we can when we cannot as we
would as ye saying is ?

I came hither in an unlucky hour

Ni puerum tollis, jam jam ego hunc mediam in viam
Provolvam, téque ibidem pervolvam in luto.
M. *Tu pol homo non es sobrius.* D. *FALLACIA*
Alia aliam trudit: jam susurrari audio,
Civem Atticam esse hanc. C. *hem!* D. *coactus legibus*
Eam uxorem ducet. M. *au! obsecro, an non civis est?*
C. *Focularium in malum insciens penè incidi.*
D. *Quis hìc loquitur? ô Chreme, per tempus advenis?*
Ausculta. C. *audivi jam omnia.* D. *ánnne tu omnia?*
C. *Audivi, inquàm, à principio.* D. *audistin' obsecro? hem*
Scelera! hanc jam oportet in cruciatum hinc abripi.
Hic ille est: non te credas Davum ludere.
M. *Me miseram! nihil pol falsi dixi, mi senex.*
C. *Novi rem omnem: sed est Simo intus?* D. *intus est.*
M. *Nè me attingas, sceleste. Si pol Glycerio non omnia hæc!*
D. *Eho inepta, nescis quid sit actum.* M. *quid sciam?*
D. *Hic socer est: alio pacto haud poterat fieri,*
Ut sciret hæc, quæ volumus. M. *hem! prædiceres.*
D. *Paulùm interesse censes ex animo omnia,*
Ut fert natura, facias, an de industria?

ACTUS IV. SCENA VI.

Arg. Crito veniens ex Andro Athenas, de Glycerio percontatur; an parentes reperit suos: audiens nondum reperisse dolet, quod videat hoc sibi obfuturum in adeunda hæreditate.

Iambici senarii.

Crito, Mysis, Davus.

IN hac habitâsse platea dictum est Chrysidem,
Quæ inhonestè optavit hìc parare divitias
Potiùs quàm in patria honestè pauper vivere.
Ejus morte ea ad me lege redierunt bona.
Sed quos perconter video: salvere. M. *obsecro,*
Quem video? éstne hic Crito sobrinus Chrysidis?
Is est. C. *ô Mysis, salve.* M. *salvos sis, Crito.*
C. *Itán' Chrysis? hem!* M. *nos quidem pol miseras perdidit.*
C. *Quid erat quo pacto hìc? satísne rectè?* M. *nósne? SIC*
Ut quimus, erant quando, ut volumus, non licet.
C. *Quid Glycerium? jam hic suos parentes repperit?*
M. *Utinam!* C. *an nondum etiam? haud auspicato huc me ab-*

Nam pol, si id scissem, nunquam huc retulissem pedem:
Semper enim ejus dicta est hæc, atque habita est soror:
Quæ illius fuerunt, possidet: nunc me hospitem
Lites sequi, quàm hîc mihi sit facile, atque utile,
Aliorum exempla commonent: simul arbitror,
Jam esse aliquem amicum, & defensorem ei: nam ferè
Grandiuscula jam profecta est illinc: clamitent,
Me sycophantam hæreditatem persequi,
Mendicum: tum ipsam despoliare non libet.
M. *O optume hospes pol Crito, antiquum obtines.*
C. *Duc me ad eam, quando huc veni, ut videam.* M. *maxum*
D. *Sequar hos: nolo me in tempore hoc videat senex.*

ACTUS V. SCENA I.

Arg. Simo cupit fieri nuptias: generum recusat Chremes, ob [illegible]tum ex Glycerio puerum.

Trochaici octonarii catalectici.

Chremes, Simo.

SAtìs jam, satìs, Simo, spectata erga te amicitia est mea;
Satìs perîcli cœpi adire: orandi jam finem face.
Dum studeo obsequi tibi, penè illusi vitam filiæ.
S. *Immo enim quàm maxumè abs te oro, atque postulo, Chrem*
Ut beneficium, verbis initum dudum, nunc re comprobes.
C. *Vide quàm iniquus sis præ studio, dum efficias id quod cu*
Neque modum benignitatis, neque quid me ores cogitas:
Nam si cogites, remittas jam me onerare injuriis.
S. *Quibus?* C. *ah! rogitas? perpulisti me, ut homini adoles*
In alio occupato amore, abhorrenti ab re uxoria,
Filiam darem in seditionem, atque incertas nuptias;
Ejus labore, atque ejus dolore gnato ut medicarer tuo.
Impetrâsti: incepi, dum res tetulit: nunc non fert, feras.
Illam hinc civem esse aiunt, puer est natus: nos missos face.
S. *Per ego te Deos oro, ut nè illis animum inducas credere,*
Quibus id maxumè utile est, illum esse quàm deterrimum.
Nuptiarum gratiâ hæc sunt ficta, atque incepta omnia.
Ubi ea causa, qua nobrem hæc faciunt, erit adempta his, de
C. *Erras: cum Davo egomet vidi jurgantem ancillam.* S.
C. *at*
Vero voltu; cùm ibi me adesse, neuter tum præsenserat.

S.

I would never have sett foot hither
To follow suits or never to be out of Court
other mens examples forewarn mee

To hunt after another's estate or to sue
for one's patrimony
There is no alteration in you or you keep
your old wont:

Act V Scene I

my friendship towards you hath appe
cated sufficiently
now cease your intreating:
whilst I strive to humour you
I pray with all my heart
see how unreasonable you are through
ghe earnestness
forbear to burden me with your unrea
sonableness
Quite sett against a wife

Give no credence to them

In good earnest:

Act V Scene II

I bid you sett your heart at rest
Now all is out of danger or All is now
Cock-sure.
you have done finely Ironice dic
Send for me att your pleasure
What buisness have you there?
He is chideing wth her
by his countenance he seems to
be a very honest man
Thou shalt hear me
There is a settled gravity in b
look you may beleive wht he says o
his word may be taken
Hoist this fellow on thy back & away with him
If you tripp me in my tale or if you
catch me in a lye Kill me
I will now vex your patience or I
anger every vein in your heart

S. Credo; & id facturos Davus dudum prædixit mihi:
Et nescio quid tibi sum oblitus hodie, ac volui dicere.

ACT. V. SCENA II.

Arg. In hac scena Simo cùm audit venisse, qui Glycerium dicat civem esse Atticam, irâ accensus, Davum intrò raptum conjicit in vincula; & miro hîc artificio patris ac domini offensi consuetudinem exprimit Terentius.

Trochaici octonarii catalectici, & ad finem Iambici senarii.

Davus, Chremes, Simo, Dromo.

A*Nimo jam nunc otioso esse impero.* C. *hem Davom tibi.*
S. *Unde egreditur?* D. *meo præsidio, atque hospitis.*
S. *quid illud mali est?*
D. *Ego commodiorem hominem, adventum, tempus non vidi.*
S. *scelus,* (*loqui?*
Quemnam hic laudat? D. *omnis res est jam in vado.* S. *cesso al-*
D. *Herus est: quid agam?* S. *ô salve, bone vir.* D. *hem Simo, ô noster*
Omnia apparata jam sunt intus. C. *curâsti probè.* (*Chreme,*
D. *Ubi voles, accerse.* S. *bene sanè: is enimvero hîc nunc abest.*
Et jam tu hoc respondes? quid isthîc tibi negotii est? D. *mihín'?*
S. *itá.*
D. *Mihíne?* S. *tibi ego.* D. *modò introii.* S. *quasi ego, Quàm du-*
dum rogem. (*ser.*
D. *Cum tuo gnato uná.* S. *ánne est intus Pamphilus? crucior mi-*
Eho! non tu dixti esse inter eos inimicitias, carnufex? (*tigat.*
D. *Sunt.* S. *cur igitur hîc est?* C. *quid illum censes? cum illa li-*
D. *Immo verò indignum, Chreme, jam facinus faxo ex me audias.*
Nescio quis senex modò venit ellum! confidens, catus:
Cùm faciem videas, videtur esse quantivis preti:
Tristis severitas inest in voltu, atque in verbis fides. (*dicere.*
S. *Quidnam apportas?* D. *nil equidem, nisi quod illum audivi*
S. *Quid ait tandē?* D. *Glycerium se scire esse hanc civem Atticam*
S. *Hem Dromo, Dromo.* D. *quid est?* S. *Dromo.* D. *audi.* S. *verbum*
si addideris, Dromo, (*quantum potes.*
D. *Audi obsecro.* Dr. *quid vis?* S. *Sublimem hunc intrò rape*
Dr. *Quem?* S. *Davom.* D. *quamobrem?* S. *quia lubet: rape, in-*
D. *Quid feci?* S. *rape.* (*quam.*
D. *Si quidquam mentitum invenies, occidito.* S. *nihil audio.*
Ego jam te commotum reddam. D. *tametsi hoc verum est?* S. *tu*
tamen.

Cura asservandum vinctum: atq; audin'? quadrupedem constrin-
Agè nunc: jam ego pol hodie, si vivo, tibi (gito.
Ostendam, herum quid sit pericli fallere, &
Illi patrem. C. *ab! nè sævi tantopere.* S. *Chreme,*
Pietatem gnati! nonne te miserct mei,
Tantum laborem capere ob talem filium?
Agè Pamphile, exi Pamphile: ecquid te pudet?

ACT. V. SCENA III.

Arg. Simo acriter objurgat filium: confessus crimen filius, veniam petit, ac se totum paternæ subjicit voluntati: nimis commotum Simonem placare nititur Chremes.

Iambici senarii, & ad finem trochaici octonarii.

Pamphilus, Simo, Chremes.

QUis me volt? perii: pater est. S. *quid ais, omnium?* C. *ah!*
Rem potius ipsam dic, ac mitte malè loqui.
S. *Quasi quicquam in hunc jam gravius dici possiet.*
Ain' tandem? civis Glycerium est? P. *ità prædicant.*
S. *Ità prædicant? ingentem confidentiam!*
Num cogitat quid dicat? num facti piget?
Num ejus color pudoris signum usquam indicat?
Adeón' impotenti esse animo, ut prater civium
Morem, atque legem, & sui voluntatem patris,
Tamen hanc habere studeat cum summo probro?
P. *Me miserum!* S. *modóne id demum sensti, Pamphile?*
Olim istuc, olim, cùm ità animum induxti tuum,
Quod cuperes, aliquo pacto efficiendum tibi,
Eodem die istuc verbum verè in te accidit.
Sed quid ago? cur me excrucio? cur me macero?
Cur meam senectam hujus sollicito amentiâ? an
Pro hujus ego ut peccatis supplicium sufferam?
Immo habeat, valeat, vivat cum illa. P. *mi pater.*
S. *Quid, mi pater? quasi tu hujus indigeas patris:*
Domus, uxor, liberi inventi, invito patre:
Adducti, qui illam civem hinc dicant: viceris.
P. *Pater, licétne pauca?* S. *Quid dices mihi?*
C. *Attamen, Simo, audi.* S. *Ego audiam? quid ego audiam,*
Chreme? C. *attamen dicat sine.* S. *agè, dicat sino.*
P. *Ego me amare hanc fateor: si id peccare est, fateor id quo-*

Bind him neck and heels togeather.

Be not in such a passion

Act V Scene III

who would speake with me?
forbear to give ill language.
can any thing too bad be spoaken against him?
He considers what he speaks (ie) His tongue
not att randome.
there is grace in him one may see it in his face.
Hast thou perceived or found it out att last?
thou hast soe perswaded thy self.
this saying may be truly spoken of thee.

He commits ye fault I bear the punishment

may I speak a few words with you?
If that be a fault I confess it.

I submitt my self to you lay what charge
you will upon mo.
I will bear it as well as I can.
Give mo leave to clear my self
he desires but reason.
He hath punished him enough or he
hath had his penny-worths of him.

ACT V SCENE IIII

Forbear to intreat me.
I wish her or I wish him well.

you trapan young man that are unex-
perienced in the world & honestly brought up
you feed their fancies wth inticeings & fair
promises.

I have an invention in my head wch will
satisfie him in y^t^ point well enough.

This is his fashion or He is as you see

will not you bear your own grief patient

Tibi pater me dedo: quidvis oneris imponei imperas
Vis me uxorem ducere? hanc amittere? ut potero, feram.
Hoc modò te obsecro, ut nè credas à me allegatum hunc senem.
Sine me expurgem, atque illum huc coràm adducam. S. *adducas?* P. *sine, pater.*
C. *Æquum postulat: da veniam.* P. *sine te hoc exorem.* S. *sino.*
Quidvis cupio, dum nè ab hoc me falli comperiam, Chreme.
C. *PRO peccato magno paulum supplicii satis est patri.*

ACT. V. SCENA IV.

Arg. Hæc scena continet Andrii Critonis cum Simone & Chremete congressum, in quo error omnis fabulæ aperitur: nam Glycerium ostenditur hîc filia esse Chremetis.

Trochaici & iambici octonarii, hi acatalecticī, illi catalecticī, iambicus quaternarius unus.

Crito, Chremes, Simo, Pamphilus.

Mitte orare: una harum quævis causa me, ut faciam, monet,
Vel tu, vel quòd verum est, vel quòd ipsi cupio Glycerio.
Ch. *Andrium ego Critonem video? & certè is est. Salvos sis, Crito*
Quid tu Athenas insolens? Cr. *evenit, sed hiccine est Simo?*
Ch. *Hic est.* S. *mêne quæris? eho! tu Glycerii hinc civem esse ais?*
Cr. *Tu negas?* S. *itáne huc paratus advenis?* Cr. *quare?* S. *rogas?*
Túne impunè hæc facias? túne hîc homines adolescentulos
Imperitos rerum, eductos liberè, in fraudem illicis?
Sollicitando & pollicitando eorum animos lactas? Cr. *sanún' es?*
S. *Ac meretricios amores nuptiis conglutinas?*
P. *Perii: metuo ut substet hospes.* Ch. *si, Simo, hunc nôris satis,*
Non ità arbitrere: bonus hic est vir. S. *hic vir sit bonus?*
Itáne attemperatè venit hodie in ipsis nuptiis,
Ut veniret antehac nunquam? est verò huic credendum, Chreme?
P. *Ni metuam patrem, habeo pro illa re, illum quod moneam probè.*
S. *Sycophanta.* Cr. *hem!* Ch. *sic, Crito, est hîc: mitte.* Cr. *videar, qui fiet.*
Si mihi pergis, quæ volt, dicere; ea quæ non volt, audiet.
Ego istúc nil moveo, aut curo? non tu tuum malum æquo animo feres?
Nam ego quæ dixi, vera, an falsa audieris, jam sciri potest:

Atticus quidam olim, navi fractâ, apud Andrum ejectus est,
Et isthæc unà parva virgo. tum ille egens fortè applicat
Primùm ad Chrysidis patrem se. S. fabulam inceptat. Ch. *fine.*
Cr. *Itáne verò obturbat?* Ch. *perge.* Cr. *tum is mihi cognatus fuit*
Qui eum recepit. ibi ego audivi ex illo sese esse Atticum.
Is ibi mortuus est. Ch. *ejus nomen?* Cr. *nomen tam citò tibi?*
Phania. Ch. *hem perii! Cr. verum hercle opinor fuisse Phaniam:*
Hoc certò scio, Rhamnusium se aiebat esse. Ch. *ô Jupiter!*
Cr. *Eadem hæc, Chreme, multi alii in Andro tum audivêre.*
Ch. *utinam id fiet,*
Quod spero! eho! dic mihi, quid is eam tum, Crito,
Sudmne aiebat esse? Cr. *non,* Ch. *cujam igitur?* Cr. *fratris filiam.*
Ch. *Certè mea est.* Cr. *quid ais?* S. *quid tu? quid ais?* P. *arrige aures Pamphile.*
S. *Quî credis?* Ch *Phania ille frater meus fuit.* S. *nôram, & scio.*
Ch. *Is hinc bellum fugiens, méq; in Asiâ persequens profectus est.*
Tum illam hîc relinquere est veritus: post illa nunc primùm audio
Quid illo sit factum. P. *vix sum apud me, ità animus commotus est metu,*
Spe, gaudio, mirando hoc tanto, tam repentino bono.
S. *Næ istam multimodis tuam inveniri gaudeo.* P. *credo, pater.*
Ch. *At mihi unus scrupulus etiam restat, qui me malè habet.*
P. *dignus es* (*istud est?*
Cum tua religione odio:) *NODUM in scirpo quæris.* Cr. *quid*
Ch. *Nomen non convenit.* Cr. *fuit hercle aliud huic parvæ.*
Ch. *quod, Crito?*
Nunquid meministi? Cr. *id quæro.* P. *egóne hujus memoriam patiar meæ*
Voluptati obstare, cùm ego possim in hac re medicari mihi?
Non patiar. heus Chreme, quod quæris, Fabula. Cr. *ipsa est.*
Ch. *ea est.*
P. *Ex ipsa millies audivi.* S. *omnes nos gaudere hoc, Chreme,*
Te credo credere. Ch. *ità me dî ament, credo.* P. *quid restat, pater?*
S. *Jamdudum res reduxit me ipsa in gratiam.* P. *ô lepidum patrem!* (*esse*
De uxore, ità ut possedi, nihil mutat Chremes. Ch. *causa optuma*
Nisi quid pater aliud ait. P. *nempe.* S. *scilicet.* Ch. *dos, Pamphile, est*

Decem

His ship brake & he was cast on ye shoare

He begins a tale of a tub.

He entertained him or he lodged him or he tooke him in

This I am sure of or I know this for a truth

Listen well.

Since yt time I never heard what became of him til now
I heardly know wht I doe or I am scarce my own man
But one scruple remains wch troubles me very much
Thou art worthy of hatred for thy peevish precisenesse or I beshrew thee for thy scrupulosity or superstition
you seek a knott in a bullrush (ie) you make a doubt or you would find a fault where none is
I am studying for it
I can play the Physitian my self in this point
(ie) I can help my self in this matter.

In good earnest I beleive it, or thee.

Its very good reason.

you put me well in remembrance
He may thank himself for this

Act V SCEXE V

I do therefore suppose yᵉ life of yᵉ gods to be
everlasting because pleasures do properly
belong unto them.

I am in heaven if my sweet meat have not
sour sauce.
what makes you so merry
I know that he alone will be heartily glad of any
thinge that rejoyceth me.

Act V SEXE VI

Thou knowest not wᵗ hap I have had

As yᵉ fashion of the world goeth

An especial friend of ours

you say well or you tell me good news

Decem talenta. P. *accipio.* Ch. *propero ad filiam, eho mecum Crito?* (*ri jubes?*
Nam illam me haud nôsse credo. S. *Car non illam huc transfer-*
P. *Rectè admones. Davo isthuc dedam jam negotî.* S. *non potest?*
P. *Quî?* S. *quia habet aliud magìs ex sese, & majus.* P. *quidnam?*
S. *vinctus est* (*secro.*
P. *Pater, non rectè vinctus est.* S. *haud ità jussi.* P. *jube solvi, ob-*
S. *Agè, fiat.* P. *at matura.* S. *eo intrò.* P. *ô faustum & felicem hunc diem!*

ACT. V. SCENA V.

Arg. Exultat Pamphilus de optato amoris successu.

Iambici & trochaici octonarii permixti.

Charinus, Pamphilus.

PRoviso, *quid agat Pamphilus: atque eccum!* P. *aliquis forsan me putet*
Non hoc putare verum: at mihi nunc sic esse hoc verum lubet.
Ego vitam Deorum propterea sempiternam esse arbitror,
Quòd voluptates eorum propriæ sunt: nam mihi immortalitas
Parta est, si nulla hujus ægritudo gaudio intercesserit.
Sed quem ego potissimùm exoptem nunc mihi, cui hæc narrẽ, dari?
C. *Quid illuc gaudî est?* P. *Davom video: nemo est, quem mallem omnium:*
Nam hunc scio mea solidè solum gavisurum esse gaudia.

ACT. V. SCENA VI.

Arg. Narrat Pamphilus Davo & Charino, Glycerium inventam esse civem Atticam, seque illam ducturum uxorem. Petit ab eodem Charinus, uti se & suos amores socero commendet.

Ejusdem mensuræ.

Davus, Pamphilus, Charinus.

PAmphilus *ubinam hic est?* P. *Dave.* D. *quisnam homo est?*
P. *ego sum.* D. *ô Pamphile.* (*scio.*
P. *Nescis quid mihi obtigerit.* D. *certè: sed quid mihi obtigerit*
P. *Et quidem ego.* D. *more hominum evenit, ego ut quod sum natus mali,*
Priùs rescisceres tu, quàm ego, tibi quod evenit boni.
P. *Mea Glycerium suos parentes repperit.* D. *ô factum bene!*
C. *Hem!* P. *pater amicus summus nobis.* D. *quis?* P. *Chremes.*
D. *narras probè.*
P. *Nec morâ ulla est, quin eam uxorẽ ducam.* C. *num ille somniat*

Ea

Ea, quæ vigilans vóluit? P. tum de puero, Dave? D. ah! define: SOLUS est, quem diligunt dî. C. salvus sum, hæc si vera sunt. Colloquar. P. quis homo est? Charine, in tempore ipso mî advenis. C. Bene factum. P. hem! audistine? C. omnia: agé, me in tuis secundis respice.

Tuus est nunc Chremes: facturum quæ voles scio omnia.

P. Meminit atq; adeò longum est, nos illum expectare, dum exeat. Sequere hàc me: intus apud Glycerium est. nunc tu, Dave, abi domum,

Propera, accerse hinc qui auferant eam: quid stas? quid cessas? D. eo.

Nè expectetis, dum exeant huc: intus despondebitur: Intus transigetur, si quid est quod restet. Plaudite.

EUNUCHI PERSONÆ

Earúmque interpretatio.

Laches, senex, ἀπὸ τῆς λήξεως, ab hæreditate, lite, patrimonio.
Phædria, adolescens, ἀπὸ τῆς φαιδρότητος, ab hilaritate.
Chærea, adolescens, ὁ χαίρων, lætus
Parmeno, servus, μένων παρὰ τῇ δεσπότῃ, ab assiduitate.
Dorus, Eunuchus, ἀπὸ τῆς δώρου, à munere, dono.
Dorias, ancilla.
Thaïs, meretrix, διὰ τὸ θαυτὸν ἄγαν θαυμαστὸν ἔχειν τὸ εἶδος, de formæ specie, quæ omnium ora in se converteret.
Pythias, ancilla, ἀπὸ τοῦ πυθέσθαι, à sciscitando.
Thraso, miles, ἀπὸ τῆς θρασύτητος, ab audacia.
Sanga, lixa, à quodam Phrygiæ fluvio.
Gnatho, parasitus, ἀπὸ τῶν γνάθων, à buccis.
Chremes, adolescens, *vide* Andr.
Sophrona, nutrix, ἀπὸ τῆς σωφροσύνης, casta & proba.
Antipho, adolescens. ἀπὸ τοῦ ἀντὶ καὶ φάος, lumen contra adferens.

Sequentium personarum tantùm hîc mentio fit.

Strato, militis servus, ἀπὸ τοῦ στρατοῦ, exercitu.

Simalio,

He is the gods onely darling ye prosperity hangs on his sleeve. ye Black oxe cannot tread on his foot. This phrase may be Spoken of any one who hath good success in his affairs.

Thinke of me in your prosperity

She Shall be married within.

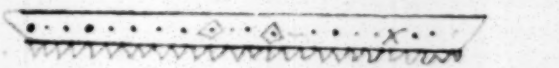

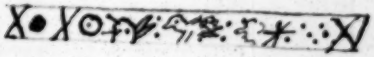

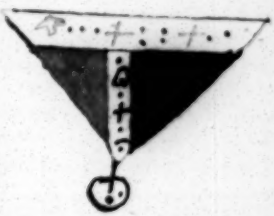

Simalio, servus, ἀπὸ τῆς σιμῆς.
Donax, servus, ἀπὸ τοῦ δόναξος, fistula, seu calamo piscatorio.
Syriscus, servus, diminutivum à Syro.
Sannio, servus, ἀπὸ τῆς σαννίδος, ab hasta.
Pamphila, adolescentula, omnibus amica.

M. ANTONII MURETI IN *EUNUCHUM* TERENTII ARGUMENTUM.

CIvis quidam Atheniensis filiam, cui Pamphilæ, & filium, cui Chremeti nomen erat, habuit: ex iis Pamphilam adhuc infantulam prædones rapuêre è Sunio, & mercatori cuidam Rhodio vendidêre: qui, Rhodum advectam meretrici, quam amabat, dono dedit: hæc acceptam puellam pari curâ ac studio, cum Thaide filia cœpit educare, nemo ut esset, qui non utramque ex ipsa genitam esse arbitraretur. Thais, quæ grandiuscula erat, cùm ad eam ætatem pervenisset, ut viris placere posset; maternam, ut fit, vivendi rationem insecuta, cum hospite quodam Athenas venit, qui eam postea moriens hæredem reliquit: interea miles Thraso nomine, ad eam adjecit animum: cumque cum ea per aliquod tempus consuevisset, in Cariam profectus est. Thaidis mater per eos dies vitam cum morte commutaverat, fratérque ipsius Pamphilam venalem proposuerat, sperans eam, quòd & formosa esset, & fidibus sciret, præclarè à se venditum iri: fortè accidit, ut eo ipso tempore Thaidis amator miles esset Rhodi; qui harum omnium rerum insciis, Pamphilam emit, ut esset, quod amicæ, Athenas reversus, dono daret. Thais, profecto milite, aliam conditionem quæsierat, adjunxeráque sibi Phædriam, adolescentem Atheniensem, Lachetis filium, mandáverat interim etiam aliquid de Pamphila: jámque cum fratre ipsius Chremete aliquoties collocuta, eò pervenerat, ut non dubiis indiciis intelligeret, sororem illius esse, quæ secum in maternis ædibus educata foret. Summopere cupiebat igitur occasionem sibi aliquam dari, quâ Pamphilam suis restitueret, eodémque facto, & puellam summo afficeret beneficio, & propinquorum illius amicitiâ fortunas constabiliret suas. Redit miles: sed, cùm cognoscit de amore Phædriæ, puellam se, nisi eo repulso, daturam negat. Thais, quid ageret, nescire: nam & Phædriam amabat ex animo, & Pamphilæ recipiendæ gratiâ quidvis sibi faciendum putabat. Tandem, cùm speraret, se postea facilè consilium suum eiipsi, cujus animum offenderet, probaturam; Phædriam, ut militi gratificaretur, excludit. Postridie accersito ei, atque ægrè ferenti, tandem se purgat; multisque precibus ab eo impetrat, ut per bidu-

um priores partes habere Thrasonem sineret: ubi primùm exipuisset puellam, nihil sibi cum illo amplius fore. Phædria, ut hujus biduì molestiam æquiore animo ferret, rus sibi abeundum esse statuit: itaque abiens, mandat Parmenoni, ut Eunuchum & Æthiopissam ad Thaidem, ex eo emerat, duceret. Pamphilam, cùm ex ædibus Thrasonis ad Thaidem deduceretur, consp catus in via Phædriæ frater natu minor Chærea, ità ejus amore flagrare cœpit, nihil ut prius sibi haberet, dum eâ potiretur: neque prius conquievit, quàm, ejus rei causâ, ad Thaidem pro Eunucho deductus est. Quid plura? Thaide ad cœnam cum milite profectâ, virgini à Chærea pervim vitium offertur: turbæ undique mirabiles, donec totâ re patefactâ, Thais à Lachete in fidem & clientelam recipitur. Chærea agnitam Pamphilam ducit uxorem. Thraso diu illusus, tandem in amoris meretricii partem, Gnathonis parasiti operâ, admittitur.

C. SULP. APOLLINARIS
PERIOCHA.

SOrorem falsò dictitatam Thaidis,
Id ipsum ignorans, miles advexit Thraso,
Ipsique donat. Erat hæc civis Attica.
Eidem Eunuchum, quem emerat, tradi jubet
Thaidis amator Phædria, ac rus ipse abit,
Thrasoni exoratus biduum concederet.
Ephebus frater Phædriæ puellulam
Cùm deperiret dono missam Thaidi,
Ornatu Eunuchi induitur: suadet Parmeno:
Introiit: vitiat virginem. Sed Atticus
Civis repertus frater ejus collocat
Vitiatam Ephebo. Phædriam exorat Thraso.

ΑΔΗΛΟΝ.

MERETRIX adolescentem, cujus mutuo amore tenebatur, excluſit, eique revocato exclusionis causas reddidit: ejus frater minor natu virginem, quam miles meretrici dono miserat, amare cœpit, deductúsque in domum meretricis pro Eunucho, vitiat: re itaque cognitâ, cùm illusam se merctrix doleret, ab eodem adolescente placatur: interventúque fratris ejus civem cognitam Athenienſem ducit uxorem: miles quoque in partem meretricii amoris receptus illuditur.

EU-

The Argument

Knowing nothinge of that matter
A young Stripling
He getts her maiden-head
He marrieth her

The Prologue.

He endeavoureth to obtain ye favour of honest men.
He hath his name enrolled amongst them
He reckoneth himself one of ye Sect.
Is too sharply or uncourteously spoaken against him.

To plead
Let him not deceive himself.
He hath nothinge in ye world to say to me
(ie) He is put to a nonplus.
if he goe on to offend me as he hath begun
That he might have leave to it

He hath offended unawares or for want of Skill.

EUNUCHUS TERENTII.

ACTA LUDIS MEGALENSIBUS, L. POSTHUMIO ALBINO ET L. CORNELIO MERULA ÆD. CUR. EGERE L. AMBIVIUS TURPIO ET L. ATTILIUS PRÆNESTINUS. MODULAVIT FLACCUS CLAUDII F. TIBIIS DUABUS, DEXTRA ET SINISTRA. GRÆCA MENANDRU. ACTA II. M. VALERIO ET C. FANNIO COSS.

PROLOGUS.

SI quisquam est, qui placere se studeat bonis
Quamplurimis, & minimè multos lædere:
In his Poeta hic nomen profitetur suum.
Tum si quis est, qui dictum in se inclementius
Existimavit esse, sic existimet,
Responsum, non dictum esse: quia læsit prior,
Qui bene vertendo, & easdem describendo male, ex
Græcis bonis Latinas fecit non bonas:
Idem Menandri Phasma nunc nuper dedit,
Atque in Thesauro scripsit, causam dicere
Priùs, unde petitur, aurum quare sit suum;
Quàm illic, qui petit, unde is sit thesaurus sibi,
Aut unde in patrium monumentum pervenerit.
Dehinc nè frustretur ipse se, aut sic cogitet;
Defunctus jam sum, nihil est quod dicat mihi:
Is nè erret moneo, & desinat lacessere:
Habeo alia multa, quæ nunc condonabitur;
Quæ proferentur post, si perget lædere,
Ità ut facere instituit. Nunc quam acturi sumus
Menandri Eunuchum, postquam ædiles emerunt,
Perfecit, sibi ut inspiciundi esset copia.
Magistratus cùm ibi adesset, occœpta est agi.
Exclamat, furem, non poetam, fabulam
Dedisse, & nihil dedisse verborum tamen:
Colacem esse Nævî, & Plauti veterem fabulam,
Parasiti personam indè ablatam, & militis.
Si, id est peccatum, peccatum imprudentiâ est

Poetæ

Poetæ: non qui furtum facere stúduerit.
Id ità esse vos jam judicare poteritis.
Colax Menandri est: in ea est parasitus Colax,
Et miles glorioſus: eas se non negat
Personas transtuliſſe in Eunuchum ſuam
Ex Græca: ſed eas fabulas factas priùs
Latinas ſciſſe ſeſe, id verò pernegat.
Quòd ſi perſonis iiſdem uti aliis non licet:
Quî magìs licet currentes ſervos ſcribere,
Bonas matronas facere, meretrices malas,
Parasitum edacem, glorioſum militem,
Puerum ſupponi, falli per ſervum ſenem,
Amare, odiſſe, ſuſpicari? denique
NULLUM est jam dictum, quod non dictum ſit priùs:
Quare æquum est vos cognoſcere, atque ignoſcere,
Quæ veteres factitárunt, ſi faciunt novi.
Date operam, & cum ſilentio animadvertite,
Ut pernoſcatis, quid ſibi Eunuchus velit.

ACTUS I. SCENA I.

Arg. Phædria excluſus conſultat, an redire debeat ad Thaidem: huic Parmeno ſuadet, ut animo æquo amoris moleſtias ferat.

Iambici ſenarii.

Phædria, Parmeno.

QUid igitur faciam? non eam? nè nunc quidem
Cùm accerſor ultro? an potiùs ità me comparem,
Non perpeti meretricum contumelias?
Excluſit? revocat. Redeam? non ſi me obſecret.
Pa. *Siquidem hercl poſſis nil prius neque fortius:*
Verùm ſi incipies, neque perficies gnaviter,
Atque ubi pati non poteris, cùm nemo exoret,
Infectâ pace, ultro ad eam venies indicans
Te amare, & ferre non poſſe: actum est, ilicet,
Perîſti: eludet, ubi te victum ſenſerit.
Proin tu, dum est tempus, etiam atque etiam cogita
Here, QUÆ res in ſe neque conſilium, neque modum
Habet ullum eam conſilio regere non potes.
IN AMORE hæc omnia inſunt vitia, injuriæ,
Suſpiciones, inimicitiæ, induciæ,

Bellum,

He gives his mind to pilfering & Stealing
He loves to play the Thiefe.

That he utterly denyeth

There is nothinge now said wch hath not been
said heretofore.
Doe you endeavour
Be Silent and give ear.

Act I Scexe I

Not to put up the despiteful abuses of a filthy Drab.
There is no better or braver act.
Nobody will covet your company.
All is dasht, you may go fidle you are quite
undone.

Consider well of it whilst time serveth

It is not in your power to rule that by advise
which is void of good counsell neither ob=
=serves any meane.

If you desire to make these uncertain thing
certain by reason you would do no more
good then if you should endeavour to
be mad wth reason.
She or he shall perceive w^ht a man I am

I am over head & ears in love.
Wittingly & willingly I cast myself away

Bear your troubles patiently
The destruction of our estate
He wipes his nose of all y^t we should have

Act I Scene II

He misconstrues my meaning or my dealing
I quake & tremble every bone of me.
Have a good heart.

I am most in your favour.

I wish you loved me as I love you

Bellum, pax rursum: incerta hæc si tu postules
Ratione certa facere, nihilo plus agas,
Quàm si des operam, ut cum ratione insanias.
Et quod nunc tute tecum iratus cogitas,
Egóne illam? quæ illum? quæ me? quæ non? sine modó.
Mori me malim: sentiet qui vir siem.
Hæc verba mehercule una falsa lacrumula,
Quam, oculos terendo miserè, vix vi expresserit,
Restinguet: & te ultro accusabis, & ei dabis
Ultro supplicium. Ph. *indignum facinus! nunc ego &*
Illam scelestam esse, & me miserum sentio:
Et tædet, & amore ardeo: & prudens, sciens,
Vivus, vidénsque pereo: nec, quid agam, scio.
Pa. *Quid agas, nisi ut te redimas captum quàm queas*
Minimo? si nequeas paululo, at quanti queas?
Et nè te affligas. Ph. *itáne suades?* Pa. *si sapis:*
Neque, præterquam quas ipse amor molestias
Habet, addas; & illas, quas habet, rectè feras.
Sed ipsa egreditur nostri fundi calamitas:
Nam quod nos capere oportet, hæc intercipit.

ACTUS I. SCENA II.

Arg. Thaidis blando sermone victus Phædria, pollicetur se biduum rus concessurum, ut Thrasoni interim locus sit apud illam.

Iambici senarii.

Thais, Phædria, Parmeno.

Miseram me! vereor nè illud gravius Phædria
Tulerit; néve alior sum, atque ego feci, acceperit,
Quòd herì intromissus non est. Ph. *totus, Parmeno,*
Tremo horreóque, postquam adspexi hanc. Pa. *bono animo es;*
Accede ad ignem hunc, jam calescet plùs satis.
T. *Quis hîc loquitur? hem! tún' eras, mi Phædria?*
Quid hîc stabas? cur non rectà introibas? Pa. *scilicèt*
De exclusione verbum nullum. T. *quid taces?*
Ph. *Sanè quia verò hæ mihi patent semper fores:*
Aut quia sum apud te primus. T. *missa istæc face.*
Ph. *Quid? missa? ô Thais, Thais, utinam esset mihi*
Pars æqua amoris tecum: ac pariter fieret, ut
Aut hoc tibi dolerct itidem ut mihi dolet,

Aut

Aut ego isthuc abs te factum nihili penderem!
T. Nè crucia te, obsecro, anime mi; mi Phædria.
Non pol, quòd quenquam plùs amem, aut plùs diligam,
Eò feci: sed ità erat res: faciundum fuit.
Pa. Credo, ut fit, misera præ amore exclusit hunc foras.
T. Siccine ais, Parmeno? agè sed huc quâ gratiâ
Te accersi jussi, ausculta. Ph. fiat. T. dic mihi
Hoc primum, potin' est hic tacere? Pa. egóne? optumè.
Verùm heus tu, lege hac tibi meam adstringo fidem:
Quæ vera audivi, taceo, & contineo optumè.
Sin falsum, aut vanum, aut fictum est, continuò palàm esti
Plenus rimarum sum, hàc atque illàc perfluo.
Proin tu, taceri si vis, vera dicito.
T. Samia mihi mater fuit: ea habitabat Rhodi.
Pa. Potest taceri hoc. T. ibi tum matri parvolam
Puellam dono quidam mercator dedit,
Ex Attica hinc abreptam. Ph. civémne? T. arbitror;
Certum non scimus: matris nomen & patris
Dicebat ipsa; patriam, & signa cætera
Neque scibat, neque per ætatem etiam potuerat.
Mercator hoc addebat, è prædonibus
Unde emerat, se audisse, abreptam è Sunio.
Mater ubi accepit, cœpit studiosè omnia
Docere, educere ità uti si esset filia.
Sororem plerique esse credebant meam.
Ego cum illò, quòcum uno rem habebam tum, hospite,
Abii huc: qui mihi reliquit hæc, quæ habeo, omnia.
Pa. Utrumque hoc falsum est: effluet. T. quî isthuc? Pa. qu
Neque tu uno eras contenta, neque solus dedit:
Nam hic quoque bonam magnámque partem ad te attulit.
T. Ità est: sed fine me pervenire quò volo.
Interea miles, qui me amare occeperat,
In Cariam est profectus: te interea loci
Cognovi. tùte scis, post illa, quàm intumum
Habeam te, & mea consilia ut tibi credam omnia.
Ph. Neque hoc quidem tacebit Parmeno. Pa. oh! dubitan
est?
T. Hoc agite, amabó. Mater mea illìc mortua est.

Mor

So the case stood

can he keep his tongue within his teeth
I assure you faithfully on this condition
I can hold nothing in I am old blab
I am not sure of it.

With whome alone I had then to doe.

Give me leave to finish my tale.

how tenderly doe I love you.

Mind me this I pray you.

He is a man somewhat given to ye world
to skill to play on an instrument
By mear fortune or As luck would hav
it.
If he was sure that I would proferr
his company before yours.

As far as I can gather he hath a mind
to the maid or he is in love wth her.

Give him leave to have ye greater re=
=spect from me.

you play the part of a man.
I did not know wht your speech tendd

All you have said comes to this or in
short
you are affraid of that woman least
should putt your nose out of joynt

Did you ever perceive me pinching
or Did you ever find my bounty
restrained towards you.

Nuperi ejus frater aliquantùm ad rem est avidior:
Is ubi hancce formâ videt honestâ virginem,
Et fidibus scire, pretium sperans, illico
Producit, vendit. Fortè fortunâ affuit
Hic meus amicus: emit eam dono mihi,
Imprudens harum rerum iguarúsque omnium.
Is venit: postquam sensit me tecum quoque
Rem habere, fingit causas, nè det. feduló:
Ait, si fidem habeat se iri præpositum tibi
Apud me, ac non id metuat, ne, uxor eam ecce crim,
Se se relinquam, velle se illam mihi dare:
Verùm id verèri: sed ego quantum suspicor,
Ad virginem animum adjecit. Ph. etiamne amplius?
T. Nil: nam quæsivi: nunc ego eam, mi Phædria,
Multæ sunt causæ, quamobrem cupio abducere:
Primùm, quod soror est dicta: præterea, ut suis
Restituam, ac reddam: sola sum: habeo hîc neminem
Neque amicum, neque cognatum: quamobrem, Phædria,
Cupio aliquos parare amicos beneficio meo.
Id amabò adjuta me, quò id fiat facilíùs.
Sine illum priores partes hosce aliquot dies
Apud me habere: nihil respondes? Ph. pessima,
Ego quicquam cum istis factis tibi respondeam?
Pa. Hei noster! ludo: tandem perdoluit: vir es.
Ph. *At ego nesciebam quorsum tu ires: Paru' tè*
Hinc est abrepta: eduxit mater pro sua:
Soror est dicta: cupio abducere, ut reddam suis.
Nempe omnia hæc nunc verba huc redeunt denique:
Excludor ego, ille recipitur: quâ gratiâ?
Nisi illum plus amas, quàm me: & istam nunc times,
Quæ advecta est, nè illum talem præripiat tibi.
T. Egón' id times? Ph. *quid te ergò sollicitat?* eedo.
Num solus ille dona dat? nunquid meam
Benignitatem sensisti in te claudier?
Nonne ubi mihi dixti cupere te ex Æthiopia
Ancillulam, relictis rebus omnibus,
Quæsivi? Eunuchum porrò dixti velle te.

Quia ſolæ utuntur his reginæ. Repperi:
Herì minas viginti pro ambobus dedi.
Tamen contemptus abs te. Hæc habui in memoria:
Oh hæc facta abs te ſpernar. T. quid iſthuc Phædria?
Quanquam illam cupio abducere, atque hac re arbitror
Id fieri poſſe maximè: veruntamen,
Potiùs quàm te inimicum habeam, faciam ut juſſeris.
Ph. Utinam iſthuc verbum ex animo ac verè diceres,
POTIUS quàm te inimicum habeam: ſi iſtuc crederem
Sincerè dici, quidvis poſſem perpeti.
Pa. Labaſcit, victus uno verbo, quàm citó!
T. Ego non ex animo miſera dico? Quam joco
Rem voluiſti à me tandem, quin perfeceris?
Ego impetrare nequeo hoc abs te, biduum
Saltem ut concedas ſolùm. Ph. ſiquidem biduum:
Verùm nè fiant iſti viginti dies.
T. Profectò non plùs biduum, aut. Ph. aut? nihil moror.
T. Non fiet: hoc modò ſine te exorem. Ph. ſcilicet
Baciundum eſt, quod vis. T. meritò amo te. Ph. bene facis:
Rus ibo: ibi hoc me macerabo biduum.
Ità facere certum eſt: mos gerundus eſt Thaidi.
Tu huc, Parmeno, fac illi adducantur. Pa. maximè.
Ph. In hoc biduum, Thais vale. T. mi Phædria,
Et tu: nunquid vis aliud? Ph. egóne quid velim?
Cum milite iſto præſens abſens ut ſies.
Dies noctésque ames me: me deſideres:
Me ſomnies: me expectes: de me cogites:
Me ſperes: me te oblectes: mecum tota ſis:
Meus ſac ſis poſtremò animus, quando ego ſum tuus.
T. Me miſeram! forſitan hic mihi parvam habeat fidem,
Atque ex aliarum ingeniis nunc me judicet.
Ego pol, quæ mihi ſum conſcia, hoc certò ſcio,
Neque me finxiſſe falſa quicquam, neque meo
Cordi eſſe quenquam chariorem hoc Phædriâ:
Et quicquid hujus feci, causâ virginis
Feci: nam me ejus ſpero fratrem propemodum
Jam repperiſſe adoleſcentem adeò nobilem, Et

I have not forgotten these things.

Raither then have your displeasure
I will doe even as you will have mee.
If I could think o this, Spoken without
dissimulation or unfeignedly
He is faint hearted or he begins to faul-
ter.

Onely let me intreat you this
My love is well bestowed.
Thais must have her fancy or Thais
must be humoured.

Take pleasure in y^r remembrance
of me;
He gives little credit to mee.

I know my own mind & am very
That I have not forgot any lye

Act II Scexe I

Follow my commands.

I wish you could as easily get anything
as this is sure to be lost:
which goes near my heart:
Take not that soe grievously.
Set out my pressent wth words as well as
you can.
Though you should say nothing of
the matter.

That I may sleep whither I will or noe.
you speake to no purpose.
This niceness of mind must be shaken off

I am resdute in this point.
Noe man alive was of better behaviour

Is hodie venturum ad me constituit domum.
Concedam hinc intrò, atque expectabo dum venit.

ACTUS II. SCENA I.

Arg. Phædria rus concedit, id quod Thaidi se facturum dixerat: illius ex amore immutationem miratur Parmeno, & militis donum ità laudat, ut heri sui eunucho præferat.

Trochaici pe mixti iambicis, cùm octonarii tum senarii, unus quaternarius.

Phædria, Parmeno.

Ac ità, ut jussi deducantur isti. Pa. *facium.* Ph. *at diligenter.*
Pa. *Fiet.* Ph. *at maturè.* Pa. *fiet.* Ph. *satin' hoc mandatum est tibi?*
Pa. *Ah! rogitare? quasi difficile fiet: utinam*
Tam aliquid facilè invenire possis, Phædria,
Hoc quàm peribit. Ph. *ego quoq; unà pereo, quod mi est charius:*
Nè istuc tam iniquo patiare animo. Pa. *mini nè, quin*
Effectum dabo: sed nunquid aliud imperas?
Ph. *Munus nostrum ornato verbis, quod poteris: & Istum æmulum, quoad poteris, ab ea pellito.*
Pa. *Memini; tametsi nullus moneas.* Ph *ego rus ibo, atque ibi manebo.*
Pa. *Censeo.* Ph. *sed heus tu!* Pa *quid vis?* Ph. *censén' posse me obfirmare, &*
Perpeti, nè redeam interea? Pa. *tènè? non hercle arbitror:*
Nam aut jam revertère, aut mox noctu te adigent horsum insomnia.
Ph. *Opus faciam ut defatiger usquè; ingratiis ut dormiam.*
Pa. *Vigilabis lassus: hoc plus facies.* Ph. *ah! nihil dicis, Parmeno.*
Ejiciunda hercle hæc mollities animi: nimis me indulgeo.
Tandè ego non illâ caream, si sit opus, vel totum triduum? Pa. *hui!*
Universum triduum? vide quid agas. Ph. *fiat sententia.*
Pa. *Dii boni! quid hoc morbi est? adeón' homines immutarier*
Ex amore, ut non cognoscas eundem esse? hoc nemo fuit
Minùs ineptus, magis severus quisquam, nec magis continens:
Sed quis hic est, qui huc pergit? at at, hic quidem est parasitus
Gnatho.
Militis: ducit virginem secum unà huic dono: papæ!

Facie honestâ: mirum, ni ego me turpiter hodie hîc dabo
Cum meo decrepito hoc eunuchо. Hæc superat ipsam Thaidem.

ACTUS II. SCENA II.

Arg. Quasi ambulantem Gnathonis personam inducit, sub cujus verbis corrupti hominum mores ostenduntur, maximè assentatorum qui patellam sequuntur, & ad epulas præstò sunt.

Trochaici & iambici octonarii, catalectici, additis aliquot iambicis.

Gnathos Parmeno.

Dii immortales! homini homo quid præstat! stulto intelligens
Quid interest! hoc adeò ex hac re venit in mentem mihi:
Convêni hodie adveniens quendam mei loci hinc atque ordinis.
Hominem haud impurum, itidem patria quî abligurierat bona.
Video sentum, squalidum, ægrum, pannis annisque obsitum.
Quid istuc, inquam, ornati est? Quoniam miser, quod habui, perdidi,
Hem! quò redactus sum? Omnes noti me atque amici deserunt.
Hic ego illum contempsi præ me: Quid homo, inquam, ignavissime?
Itáne parâsti te, ut spes nulla reliqua in te siet tibi?
Simul consilium cum re amîsti? vidén' me ex eodem ortum loco?
Qui color, nitor, vestitus, quæ habitudo est corporis?
OMNIA habeo, neque quicquam habeo: nil cùm est, nil desit tamen.
At ego infelix neque ridiculus esse, neque plagas pati
Possum. Quid tu his rebus credis fieri? Totâ erras viâ.
Olim isti fuit generi quondam quæstus apud sec'lum prius.
Hoc novum est aucupium: ego adeò hanc primus invêni viam
Est genus hominum qui esse primos se omnium rerum volunt,
Nec sunt: hos consector: hisce ego non paro me ut rideant,
Sed his ultro arrideo, & eorum ingenia admiror simul:
Quicquid dicunt laudo: id rursum si negant, laudo id quoque.
Negat quis: nego: ait, aio: postremo imperavi egomet mihi
Omnia assentari: is qui stus nunc est multò uberrimus.

P. *Scitum beatæ hominem! Hic homines prorsum ex stultis insanos facit.*

G. *Dum hæc loquimur, interea loci ad macellum ubi venimus,*

Concur-

Its a wonder but I shall comb basely off to

Act II Scene II

How much is one man better then another
What odds there is between a wiseman & a fool.
It came into my mind.

See to what a pass I am brought
Have you soe behaved your Self
Hast thou lost thy wit together with thy wealth
See how chearfully I looke & in how good liking my body is.
I am such a fool I can neither endure to give or take a jest.
you are quite besides the cushion.
This is a new kind of craft.
There is a sort of jolly companions in the world that would bear all the sway on who would rule & rost where ever they come:
That is the best way in Groom to thrive
He makes many have left some of their wits quite beside themselves

When I had my estate.
They invite me to supper.
To get ones living easily.
Even as sects receive their names
from Philosophers themselves so in like
manner let Parasites be called Gnathos
See what idleness & living at another
man's table cordo:
I am resolved to play upon this Knave
He greeteth or very much saluteth

I nettle the fellow.
You are quite deceived

There is an alteration of all things
or The world is not always at one stay

I make you a happy man.
afford me a little of your help

Concurrunt læti mî obviàm cupedinarii omnes,
Cetarii, lanii, coqui, sartores, piscatores, aucupes,
Quibus ego re salvâ & perditâ profueram, & prosum sæpe.
Salutant: ad cœnam vocant: adventum gratulantur.
Ille ubi miser famelicus videt me esse in tantum honorem,
Et tam facilè victum quærere; ibi homo cœpit me obsecrare,
Ut sibi liceret discere id de me. Sectari jussi:
Si pote, tanquam philosophorum habent disciplinæ ex ipsis
Vocabula, parasiti itidem ut Gnathonici vocentur.
P. *Vidén' otium, & cibi quid faciat alienus?* G. *sed ego cesso*
Ad Thaidem hanc deducere, & rogitare ad cœnam ut veniat?
Sed Parmenonem ante ostium Thaidis tristem video,
Rivalis servum. Salva res est: nimirum hîc homines frigent.
Nebulonem hunc certum est ludere. P. *hîce hoc munere arbitrantur*
Suam Thaidem esse. G. *plurimâ salute Parmenonem,*
Summum suum impertit Gnatho. Quid agitur? P. *statur.* G. *video:*
Nunquidnam hîc, quod nolis, vides? P. *te.* G. *credo: at nunquid aliud?*
P. *Quî dum?* G. *quia tristis es.* P. *nihil equidem.* G. *nè sis; sed quid videtur*
Hoc tibi mancipium? P. *non malum hercle.* G. *uro hominem.*
P. *ut falsus animi est.*
G. *Quàm hoc munus gratum Thaidi arbitrare esse?* P. *hoc nunc dices,*
Ejectos hinc nos. OMNIUM rerum heus vicissitudo est.
G. *Sex ego te totos, Parmeno, bos menses quietum reddam:*
Nè sursum deorsum curriteis; néve usque ad lucem vigiles.
Ecquid heo te? P. *mén? papæ!* G. *sic soleo amicos.* P. *laudo.*
G. *Detinco te fortasse: tu profecturus aliò fueras.*
P. *Nusquam.* G. *eum tu igitur paulum da mihi operæ, fac ut admittar*
Ad illam. P. *agè modò, nunc tibi patent fores hæ, quia istam ducis*
G. *Num quem evocari hinc vis foras?* P. *sine biduum hoc prætereat:*
Qui mihi nunc uno digitulo fores aperis fortunatus,
Na tu istas, faxo, calcibus sæpe insultabis frustra.

G. *Etiam nunc hîc stas, Parmeno? eho! numnam tu hîc relictus custos,*
Nè quis fortè internuncius clàm à milite ad istam curritet?
P. *Facetè dictum: mira verò, militi quæ placeant.*
Sed video herilem filium minorem huc advenire.
Miror quî ex Piraeo abierit: nam ibi custos publicè est nunc.
Non temerè est: & properans venit: nescio quid circumspectat.

ACT. II. SCENA III.

Arg. Chærea laudat fortè conspectam virginem: queritur subductam: Parmeno ostendit, qui fieri possit, ut illâ potiatur.

Iambici octonarii & senarii, item trochaici octonarii, & unus iambicus quaternarius.

Chærea, Parmeno.

O *Occidi.*
Neque virgo est usquam; neque ego, qui illam è conspectu amisi meo. (am?
Ubi quæram? ubi investigem? quem perconter? quam insistam vi-
Incertus sum: una hæc spes est; ubi ubi est, diu celari non potest.
O faciem pulchram! deico omnes dehinc ex animo mulieres:
Tædet quotidianarum harum formarum. P. *ecce autem alterum!*
De amore nescio quid loquitur: ô infortunatum senem!
Hic verò est, qui si amare occœperit; ludum, jocúmque
Dices fuisse istum alterum, præut hujus rabies quæ dabit.
C. *Ut Dî illum Deæq; senium perdant, qui me hodie remoratum est!*
Méque adeò, qui restiterim, tum autem qui illum flocci fecerim.
Sed eccum Parmenonem! salve. P. *quid tu es tristis? quidve es alacris?*
Unde is? C. *ego hercle nescio neq; unde eam, neq; quorsum eam:*
Ità prorsum oblitus sum mei.
P. *Qui, quæso?* C. *amo.* P. *ehem!* C. *nunc Parmeno te ostendes qui vir fies.*
Scis te mihi sæpe pollicitum esse: Chærea, aliquid inveni
Modò quod ames: in ea re utilitatem ego faciam ut noscas meam.
Cùm in cellulam ad te patris penum omnem congerebam clanculum.
P. *Agè inepte.* C. *hoc hercle factum est. fac sis nunc promissa appareant.*

Wittily or conceitedly Spoken.

There is Somethinge in the matter.

Act II Scexe III

I am utterly undone.

I am tyed to these ordinary beautys.

I wish the old churles neck were broken
That hath stayed me in my way to day

I am soe quite bereft of my Senses.

I will let you know how far I am able
to pleasure you in that matter.

See that you be as good as your word.

The thinge is very well worthy your pains
labour
We have not so fair a lasse in all our Parish
If any one be a little grosse or thereabouts
they say she is more fitt for a dagger then
a spindle.
Such a feature of a face is seldome seen
A natturall colour, a sound body, full of
good blood and wholesome humours
I do not att all matter it.

I dont thinke there's any man alive
whome all good fortune thwarts, crosseth more

I dare safely sweare upon a booke

this is a strange thing to be wondred at

To morrow I must have a triall
Hee is an hour in telling these things

Sive adeò digna res eſt, ubi tu nervos intendas tuos:
Haud similis virgo eſt virginum noſtrarum, quas matres ſtudent
Demiſſis humeris eſſe, vincto pectore, ut graciles ſient.
Siqua eſt habitior paulo, pugilem eſſe aiunt: deducunt cibum.
Tametſi bona eſt natura, reddunt curatura junceam:
Itaque ergò amantur. P. *quid tua iſthæc?* C. *nova figura oris.*
P. *papæ!*
C. *Color verus, corpus ſolidum, & ſucci plenum.* P. *anni?* C. *ſedecim.*
P. *Flos ipſe.* C. *hanc tu mihi vel vi, vel clàm, vel precariò*
Fac tradas: meâ nihil refert, dum potiar modò.
P. *Quid virgo? cuja eſt?* C. *neſcio hercle.* P. *unde eſt?* C. *tantundem.* P. *ubi habitat?*
C. *Nè id quidẽ.* P. *ubi vidiſti?* C. *in via.* P. *quâ ratione amiſiſti?*
C. *Id equidem adveniens mecum ſtomachabar modò:*
Neque quenquam eſſe ego hominem arbitror, cui magis bonæ
Felicitates omnes adverſæ ſient.
P. *Quid hoc eſt ſceleris?* C. *peril.* P. *quid factum eſt?* C. *rogas?*
Patris cognatum atque æqualem Archidemidem
Nôſtin'. P. *quid ni?* C. *is, dum ſequar hanc, fit mihi obviàm.*
P. *Incommodè hercle.* C. *immo enimvero infeliciter:*
Nam incommoda alia ſunt dicenda, Parmeno.
Illum liquet mihi dejerare his menſibus
Sex vel ſeptem prorſum non vidiſſe proximis,
Niſi nunc, cùm minimè vellem, miniméque opus fuit.
Eho! nónne hoc monſtri ſimile eſt? quid ais? P. *maximè.*
C. *Continuò accurrit ad me, quàm longè quidem,*
Incurvus, tremulus, labiis demiſſis, gemens:
Heus, heus, tibi dico Chærea, inquit. Reſtiti.
Scín' quid ego te volebam? Dic. Cras eſt mihi
Judicium. Quid tum? Ut diligenter nuncies
Patri, advocatus manè mihi eſſe ut meminerit.
Dum hæc dicit, abiit hora: rogo nunquid velit.
Rectè, inquit: abeo. Cùm huc reſpicio ad virginem,
Illa ſeſe interea commodùm huc adverterat
In hanc noſtram plateam. P. *mirum, ni hanc dicit, modò*
Huic quæ data eſt dono. C. *huc cùm advenio, nulla erat.*
P. *Comites ſecuti ſcilicet ſunt virginem?*

C. *Verùm parasitus cum ancilla.* P. *ipsa est, scilicet.*
Desine: jam conclamatum est. C. *alias res agis.*
P. *Isthuc ago quidem.* C. *nôstin' quæ sit? dic mihi: aut*
Vidistin'? P. *vidi, novi: scio quò abducta sit.*
C. *O Parmeno mi, nôstin'?* P. *novi.* C. *& scin ubi siet?*
P. *Huc deducta est ad Thaidem: ei dono data est.*
C. *Quis is est tam potens cum tanto munere hoc?* P. *miles Thraso,*
Phædria rivalis. C. *duras fratris partes prædicas.*
P. *Immo enim, si scias quod donum huic dono contrà comparet,*
Tum magis id dicas. C. *quodnum, quaso hercle?* P. *eunuchum.*
C. *illúmne, obsecro,*
Inhonestum hominem, quem mercatus est heri, senem, mulierem?
P. *Isthunc ipsum.* C. *homo quatietur certè cum dono feras.*
Sed istam Thaidem non scivi nobis vicinam. P. *haud diu est.*
C. *Perii: nunquámne etiam me illam vidisse? ehodum! dic mihi,*
Estne, ut fertur, forma? P. *sanè.* C. *ut nihil ad nostram hanc.*
P. *alia res est.*
C. *Obsecro te hercle, Parmeno, fac ut potiar.* P. *faciam feduló, ac*
Dabo operam, adjutabo: nunquid me aliud vis? C. *quò nunc is?*
P. *domum,*
Ut mancipia hæc, ità ut jussit frater, deducam ad Thaidem.
C. *O fortunatum istum eunuchum, qui quidem in hanc detur*
domum!
P. *Quid ità?* C. *rogitas? summâ formâ semper conservam domi*
Videbit, colloquetur, aderit unà in unis ædibus,
Cibum nonnunquam capiet cum ea, interdum propter dormiet.
P. *Quid si nunc túte fortunatus fias?* C. *quæ re, Parmeno?*
Responde. P. *capias tu illius vestem.* C. *vestem? quid tum postea?*
P. *Pro illo te ducam.* C. *audio.* P. *te esse illum dicam.* C. *intelligo.*
P. *Tu illis fruare commodis, quibus tu illum dicebas modò:*
Cibum unà capias, adsis, tangas, ludas, propter dormias.
Quandoquidem illarum neque quisquam te novit, neque scit
qui sies.
Præterea forma, ætas ipsa ejus facilè ut te pro eunucho probes.
C. *Dixisti pulchrè: nunquam vidi melius consilium dari.*
Agè, eamus intrò: nunc jam orna me, abduc, duc, quantum
potes.

P. *Quid*

All is done and ended. The matter is brought to a point

Who is he that is so able to bestow so great a present.
by your saying my brother is like to come by the worst or hath a hard game to play

Is she as handsome as they report?
I will doe the best I can I will endeavour

Thou mayest sleep by her side

I never knew better counsell given;
Dresse me or put on my apparell

You prate like a fool.

The punishment will light upon me
I am brought into the stews.

It is but just that I should play them a trick
Doe not lay the blame upon me afterwards

I will never resist your authority.
God Speed you well or God send you good Success.

ACT III SCENE I

He or She heartily rejoyceth at that

Truly I have y^t gift y^t every thinge
that I doe is well taken of me.

He who is Joe wise or cunninge as you often (times
by words winnes renowned commendation
& others have gott by their great pains & labo
he hath you in great reputation

If at any time he grew weary of mens=
company or was tired wth businesse.
He would ease his mind of trouble

P. Quid agis? jocabar equidem. C. garris. P. perii: quid ego egi miser?
Quò trudis? perculeris jam tu me? tibi equidem dico, mane.
C. Eamus. P. pergín'? C. certum est. P. vide nè nimiùm calidum hoc sit modó.
C. Non est profectó: sine. P. at enim isthæc in me cudetur faba: ah!
Flagitium facimus. C. an id flagitium est, si in domum meretriciam
Deducar, & illis crucibus, quæ nos, nostrámque adolescentiam
Habent despicatam, & quæ nos semper omnibus cruciant modis,
Nunc referam gratiam, atq; eas itidẽ fallam, ut ab illis fallimur?
An potiùs hæc pati? Æquum est fieri, ut à me ludatur dolis.
Quod qui rescierint, culpent? Illud meritò factum omnes putent.
P. Quid isthuc? si certum est facere, facias: verùm nè pòst conferas
Culpam in me. C. non faciã. P. jubésne? C. jubeo, cogo, atq; impero
P. Nunquam defugiam autoritatem: sequere. C. dii vortant bene!

ACTUS III. SCENA I.

Arg. Assentatur Gnatho, assentanti credit Thraso, séque & facta sua immodicè jactat: consulit item Gnatho, nè miles purget se Thaidi de amore Pamphilæ, imò potiùs augeat suspicionem, ità par pari relaturus. *Iambici senarii.*

Thraso, Gnatho, Parmeno.

MAgnas verò agere gratias Thais mihi?
G. Ingentes. T. aín' tu? læta est? G. non tam ipso quidem
Dono, quàm abs te datum esse: id verò seriò
Triumphat. P. huc proviso, ut, ubi tempus siet,
Deducam: sed eccum militem! T. est isthuc datum
Profectò mihi, ut sint grata, quæ facio, omnia.
G. Advorti hercle animum. T. vel rex semper maxumas
Mihi agebat quidquid feceram: aliis non item.
G. Labore alieno magnam partam gloriam
Verbis sæpe in se transmovet, qui habet salem,
Qui in te est. T. habes. G. rex te ergò in oculis. T. scilicet.
G. Gestire. T. verùm credere omnem exercitum,
Consilia. G. mirum. T. tum sicubi eum satietas
Hominum, aut negotî si quando odium ceperat,
Requiescere ubi volebat, quasi nôstín'? G. scio.
Quasi ubi illam expueret miseriam ex animo. T. tenes.
Tum me convivam solum abducebat sibi. G. hui!

Regem

Regem elegantem narras. T. *immo sic homo est*
Perpaucorum hominum. G. *immo nullorum arbitror,*
Si tecum vivit. T. *invidère omnes mihi,*
Mordère clanculum: ego non flocci penderem:
Illi invidere miserè: verùm unus tamen
Impensè, elephantis quem Indicis præfecerat,
Is ubi molestus magis est, Quæso, inquam, Strato,
Eóne es ferox, quia habes imperium in belluas?
G. *Pulchrè mehercle dictum, & sapienter: papæ!*
Fugulâras hominem: quid ille? T. *mutus illico.*
G. *Quid ni esset?* Pa. *Dii vestram fidem! hominem perditum,*
Miserúmque, & illum sacrilegum! T. *quid? Illud Gnatho,*
Quo pacto Rhodium tetigerim in convivio
Nunquid tibi dixi? G. *nunquam: sed narra obsecro.*
Plùs millies jam audivi. T. *unà in convivio*
Erat hic, quem dico, Rhodius adolescentulus.
Fortè habui sermonem cœpit ad id alludere,
Et me irridere. Quid ais, inquam, homo impudens?
LEPUS túte es, & pulpamentum quæris. G. *ha, ha, he!*
T. *Quid est?* G. *facetè, lepidè, lautè, nihil supra.*
Tuúmne, obsecro, hoc dictum erat? vetus credidi.
T. *Audieras?* G. *sæpe, & fertur in primis.* T. *meum est.*
G. *Dolet dictum imprudenti adolescenti, & libero.*
P. *At te Dii perdant!* G. *quid ille quæso?* T. *perditus.*
Risu omnes, qui aderant, emoriri: denique
Metuebant omnes jam me. G. *non injuriâ.*
T. *Sed heus tu! purgón' ego me de isthac Thaidi,*
Quòd eam me amare suspicatur? G. *nihil minùs.*
Immo magis auge suspicionem. T. *cur?* G. *rogas?*
Scin'? si quando illa mentionem Phædriæ
Facit, aut si laudat, te ut malè ut rat. T. *sentio.*
G. *Id ut nè fiat, hæc res sola est remedio.*
Ubi nominabit Phædriam: Tu Pamphilam
Continuó. Si quando illa dicet, Phædriam
Commessatum intromittamus: Tu, Pamphilam
Cantatum prævocemus. Si laudabit hæc
Illius formam: Tu, hujus contrà. Denique

Tu

He is a man there are but few like him
He is one of a hundred.

They spoake ill of me behind my back.
I valued it not of a rush.

O thou yeoman of the stirrup (quoth I)
are you soe cruelly bent against me be
cause you have the [illegible] charge over
the beasts.
you cooled ye fellows courage quite
I handled him att a feast without mitting
or I brought him a button-hole lower.

you are attare your self & look for a dainty
bitt (ie) Thou seekest that in another which
thou hast in thy self.
Wittily daintily finely nothing surpasseth
it. It is reported for a choice one.
All the company were ready to dye with
laughing.

It or He vexeth thee to the very bone

Let us admitt them to feast or banquet wth us.

Pay her home with the like or Give her
for Quo wch will vex her to the heart

She will allwayes fear least you in your angry
fitt Should bestowelse where the commo
dity She now reaps.
I never thought of that matter.

Act III Scene II

My sweet heart.
How handsomely doth he complement wht
an entrance he hath made at his comeing

one would say he was spit out of ye mans mouth
he is soe like him.
are you goeing any where?

I heartily request that I may wth your
good leave &c.

come thou forward heither

of wht a lovely countenance of wht a
perfect age
Doe you find any thing you can dislike

Tu par pari referto, quod eam mordeat.
T. *Siquidem me amaret, tum isthuc prodesset, Gnatho.*
G. *Quando illud, quod tu das, expectat, atque amat,*
Jamdudum amat te; jamdudum illi facilè fit
Quod doleat: metuet semper, quem ipsa nunc capit
Fructum, nè quando iratus tu aliò conferas.
T. *Bene dixti: at mihi isthuc non in mentem venerat.*
G. *Ridiculum; non enim cogitaras: cæterum*
Idem hoc túte meliùs quantò invenisses, Thraso!

ACT. III. SCENA II.

Arg. Parmeno Eunuchum & Æthiopissam, Phædriæ munera, tradit Thaidi, &, uti jussus erat, verbis ornat: eidem Thraso & parasitus insultant.

Ejusdem generis.

Thais, Thraso, Parmeno, Gnatho, Pythias.

Audire vocem visa sum modò militis:
Atque eccum! salve, mi Thraso. Thr. *ô Thaïs mea,*
Meum suavium, quid agitur? ecquid nos amas
De fidicina isthac? Pa. *quàm venustè! quod dedit*
Principium adveniens! Tha. *plurimum merito tuo.*
G. *Eamus ergò ad cœnam: quid stas?* Pa. *hem alterum!*
Ex homine hunc natum dicas. Tha. *ubi vis, non moror.*
Pa. *Adibo, atque assimulabo, quasi nunc exeam.*
Ituráne, Thaïs, quopiàm es? Tha. *chem Parmeno,*
Bene feciſti: hodie itura. Pa. *quò?* Tha. *ecquid hunc vides?*
Pa. *Video, & me tædet: ubi vis, dona adsunt tibi*
A Phædria. Thr. *quid stamus? cur non imus hinc?*
Pa. *Quæso hercle ut liceat, pace quod fiat tuâ,*
Dare huic quæ volumus, convenire & colloqui.
Thr. *Perpulchra credo dona, haud nostris similia:*
Pa. *Res indicabit: heus jubete istos foras*
Exire, quos jussi, ocyús: procede tu huc.
Ex Æthiopia est usquè hæc. Thr. *hîc sunt tres minæ.*
G. *Vix.* Pa. *ubi tu es, Dore? accede huc: hem eunuchum tibi,*
Quàm liberali facie, quàm ætate integrâ!
Tha. *Ità me di ament, honestus est.* Pa. *quid tu aïs, Gnatho?*
Nunquid habes quod contemnas? quid tu autem, Thraso?

Tacent.

Tacenti satis laudanti fac periculum in literis,
Fac in palæstra, in musicis: quæ liberum
Scire æquum est adolescentem, solertem dabo.
Thr. *Ego illum eunuchum, si sit opus, vel sobrium.*
Par. *Atque hæc qui misit, non sibi soli postulat*
Te vivere, & suâ causâ excludi cæteros:
Neque pugnas narrat, neque cicatrices suas
Ostentat, neque tibi obstat; quod quidam facit.
Verùm, ubi molestum non erit, ubi tu voles,
Ubi tempus tibi erit, sat habet, si tum recipitur.
Thr. *Apparet servum hunc esse domini pauperis,*
Miserique. G. *nam hercle nemo posset, sat scio,*
Qui haberet, quî pararet alium, hunc perpeti.
Par. *Tace tu, quem ego puto esse infra omnes infimos*
Homines: nam, qui huic animum assentari induxeris,
E flamma te petere cibum posse arbitror.
Thr. *Famne imus?* Tha. *hos priùs introducam; &, quæ volo,*
Simul imperabo: postea continuò exeo.
Thr. *Ego hinc abeo: tu istam opperire.* P. *haud convenit*
Unà cum amica ire imperatorem in via.
Thr. *Quid tibi ego multa dicam? Domini simili es.*
G. *Ha, ha, he!* Thr. *quid rides?* G. *isthuc, quod dixti modò,*
Et illud de Rhodio dictum in mentem venit.
Sed Thais exit. Thr. *abi: præcurre, ut sint domi*
Parata. G. *fiat.* Tha, *diligenter, Pythias,*
Fac cures si Chremes huc fortè advenerit,
Ut ores, primùm ut maneat; si id non commodum est,
Ut redeat: si id non poterit, ad me adducito.
Py. *Ità faciam.* Tha. *quid, quid aliud volui dicere?*
Hem! curate istam diligenter virginem,
Domi adsitis facite. Thr. *eamus.* Tha. *vos me sequimini.*

ACT. III. SCENA III.

Argum. Chremes probus adolescens amari se à Thaide suspicatur, quem amorem effugere studet.

Iambici senarii.

Chremes Pythias.

PRofectò quantò magis magísque cogito,
Nimirum dabit hæc Thais mihi magnum malum:

Ita

Make triall of him at his booke
I will uphold him to be skillfull in those things
which it is fitting for a young Gentleman to know.

He doth not tell of his fights nor brag of his
markes of honour.

I think him to be the basest Rascall in the
world.
I suppose thou will not stick to do any thing
for a morsell of bread.

To walk along the Street.

I would have said something else.

ACT III SCENE III

It will doe me a mischief.

If see I am cunningly catched or destroyed

She saith that she had been at church or that she had offered a sacrifice.

To seek an occasion of discourse.

Such is her boldness.
She is older then I.

A pleasant companion or O most pretty dear heart.
If say I am like to be trapanned.

If you are so fully resolved.

Act III, Scene IIII

That we might have a banquett of the Shot gathered amongst us

Dà me video ab ea astutè labefactarier,
Jam tum, cùm primùm jussit me ad se accersier,
(Roget quis, Quid tibi cum illa? Nè nôram quidem)
Ubi veni; causam, ut ibi manerem, repperit:
Ait rem divinam fecisse, & rem seriam
Velle agere mecum. Jam tum erat suspicio
Dolo malo hæc fieri omnia: ipsa accumbere
Mecum, mihi sese dare, sermonem quærere.
Ubi friget, huc evasit, quàm pridem pater
Mihi & mater mortui essent: dico, Jam diu.
Rus Sunii ecquod habeam, & quàm longè à mari.
Credo ei placere hoc: sperat se à me avellere.
Postremò, ecqua indè parva perîsset soror,
Ecquis cum ea unâ: quid habuisset, cùm perît;
Ecquis eam posset noscere. Hæc cur quæritet?
Nisi illa fortè, quæ olim periit parvola
Soror, hanc se intendit esse, ut est audacia.
Verùm ea si vivit, annos nata est sedecim,
Non major: Thais, ego quàm sum, majuscula est.
Misit porrò orare, ut venirem serió.
Aut dicat quod volt, aut molesta nè siet.
Non hercle veniam tertió. Heus, heus! Py. hîc quis est?
C. Ego sum Chremes. Py. ô capitulum lepidissimum!
C. Dico ego mî insidias fieri. Py. Thais maximo
Te orabat opere, ut cras redires. C. rus eo.
Py. Fac, amabó. C. non possum, inquam. Py. at apud nos hîc mane,
Dum redeat ipsa. C. Nihil minùs. Py. cur mi Chremes?
C. Malam rem! abi hinc? Py. si isthuc ità certum est tibi,
Amabò, ut illuc transeas ubi illa est. C. eo.
Py. Abi Dorias, citò hunc deduce ad militem.

ACTUS III. SCENA IV.

Arg. Inducit personam, cui narraturus est Chærea, quæ intus patrârit: hoc ideo fit, ut populus percipiat auribus, quod honestis oculis subjici nequit.

Iambici octonarii catalectici.

Antipho.

HEri aliquot adolescentuli coiimus in Piræeo,
In hunc diem ut de symbolis essemus. Chæream ei rei

Præfeci-

Præfecimus: dati annuli: locus, tempus constitutum est:
Præteriit tempus: quo in loco dictum est, parati nihil est.
Homo ipse nusquam est: neq; scio quid dicam, aut quid conjectem,
Nunc mihi hoc negotî cæteri dedêre, ut illum quæram:
Idque adeò visam, si domi est: quisnam hinc à Thaide exit?
Is est, an non est? ipsus est, quid hoc hominis? qui est hic ornatus?
Quid illud mali est? nequeo satìs mirari, neque conjicere.
Nisi quicquid est, procul hinc libet priùs, quid sit, sciscitari.

ACTUS III. SCEN. V.

Arg. Chærea foras prosiliens exultat, quòd virgine potitus sit: quid intus patrârit, narrat fortè obvio Antiphoni.

Trochaici & iambici octonarii acatalectici, & catalectici.

Chærea, Antipho.

Nunquis hîc est? nemo est: nunquis hinc me sequitur? nemo homo est.
Jámne erumpere hoc licet mihi gaudium? prô Jupiter!
Nunc est profectò interfici cùm perpeti me possum:
Né hoc gaudium contaminet vita aliquâ ægritudine,
Sed neminémne curiosum intervenire nunc mihi,
Qui me sequatur, quóque eam rogitando obtundat, enecet?
Quid gestiam, aut quid lætus sim, quò pergam, unde emergam, ubi siem
Vestitum hunc nactus, quid mihi quæram, sanus sim, ánne insaniam?
A. *Adibo, atque ab eo gratiam hanc, quam video velle, inibo.*
Chæres, quid est quòd sic gestis? quid sibi hic vestitus quærit?
Quid est quòd lætus sis? [illegible] ne sanus? quid me
Aspectas? quid [illegible] hominis! amice
Salve; nemo omnium est quem ego magìs nunc cuperem videre.
A. *Narra istuc, quæso, quid fiet.* C. *immo ego te obsecro herc[illegible] ut audias.*
Nostín, hanc, quam frater amat? A. *novi, nempe opinor Thaiden.*
C. *Istam ipsam.* A. *sic [illegible]ineram.* C. *quædam hodie est [illegible] dono data*
Virgo: quid ego ejus tibi nunc faciem prædicem, aut laude[illegible] Antipho,
Cùm ipsum me nôris, quàm elegans formarum spectator sim?
In hac commotus sum. A. *ain' tu?* C. *primam dices, scio, si vid[illegible]*

Pawns were given.

They have laid this charge uppon me.

Act III SCENE V

I may now declare the joy of my heart

Let not thy life marre this joy by any grife of mine

Hee makes me deaf he kills me with his often asking.

Am I in my wits or beside my self?

I will purchase his favour.

What is your meaning?

O high & merry day.

you know what skill I have in choosing a beauty.

He gave me an inkling of the matter,
what profit could you reap to yourself of
that matter?

She gave charge I should tarry in
the parlour alone wth none but her

I was much more glad
to delude a woman.

Whilst I was busying my brains
about these things.

I would gladly have seen thy brazen
face.

Quid multa verba? amare cœpi: fortè fortunâ domi
Quidam erat eunuchus, quem mercatus fuerat frater Thaidis
Neque is deductus etiam tum ad eam: summonuit me Parmeno
Ibi servus, quod ego arripui. A. quid id est? C. tacitus citiùs audies:
Ut vestem cum illo mutem, & pro illo jubeam me illuc ducier.
A. Pro eunuchón'? C. sic est. A. quid tandem ex ea re ut caperes commodi?
C. Rogas? viderem, audirem, essem unà quâcum cupiebam, Antipho.
Num parva causa, aut parva ratio est? traditus sum mulieri.
Illa illico ubi me accepit, læta verò ad se abducit domum,
Commendat virginem. A. cui tibine? C. mihi. A. satìs tutò tamen
C. Edicit, nè vir quisquam ad eam adeat, & mihi, nè abscedam, imperat:
In interiore parte ut maneam solus cum sola. Annuo. (eo,
Terram intuens modestè. A. miser. C. ego, inquit, ad cænam hinc
Abducit secum ancillas: paucæ, quæ circum illam essent, manent,
Novitiæ puellæ: continuò hæc adornant, ut lavet.
Adhortor properent: dum apparatur, virgo in conclavi sedet,
Suspectans tabulam quandam pictam; ubi inerat pictura hæc,
Jovem
Quo pacto Danaæ misisse aiunt quondam in gremium imbrem auream.
Egomet quoque id spectare cœpi: & quia consimilem luserat
Jam olim ille ludum; impendiò magìs animus gaudebat mihi,
Deum sese in hominem convertisse, atque per alienas tegulas
Venisse clanculum, per impluvium fucum factum mulieri.
At quem Deum! Qui templa cœli summa sonitu concutit,
Ego homuncio hoc non facerem? ego illud verò ità feci ac lubens.
Dum hæc mecum reputo, accersitur lavatum interea virgo.
It, lavit, redit: deinde illam in lecto illæ collocârunt.
Sto expectans, si quid mihi imperent: venit una, Heus tu, inquit, Dore,
Cape hoc flabellum, & ventulum huic sic facito, dum lavamur.
Ubi nos lavérimus, si voles, lavato: accipio tristis.
A. Tùm equidè isthuc os tuum impudens videre nimiùm vellem,
Status quis esset, flabellum tenere te asinum tantum.

C. Vix

C. *Vix elocuta est hoc, foras simul omnes proruunt se:*
Abeunt lavatum. PERSTREpunt *ità ut fit domini ubi abs*
Interea somnus virginem opprimit: ego limis adspecto
Sic per flabellum clanculum, & simul alia circumspecto
Satín' explorata sint: video esse: pessulum ostio obdo.
A. *Quid tum?* C. *quid tum, fatue?* A. *fateor.* C. *egón' occa-*
sionem
Mihi ostentatam, tam brevem, tam optatam, tam insperatam,
Amitterem? tum pol ego is essem verè qui assimulabar.
A. *Sanè hercle, ut dicis: sed interim de symbolis quid actum est?*
C. *Paratum est.* A. *frugi es: ubi? domín'?* C. *immo apud liber-*
tum Discum.
A. *Perlongè est: sed tantò ocius properemus; muta vestem.*
C. *Ubi mutem? perii: nam domo exulo nunc: metuo fratrem,*
Nè intus sit: porrò autem, pater nè rure redierit jam.
A. *Eamus ad me: ibi proximum est ubi mutes.* C. *rectè dicis.*
Eamus: & de istac simul, quo pacto porrò possim
Potiri, consilium volo capere unà tecum. A. *fiat.*

ACT. IV. SCENA I.

Arg. Dorias ancilla hîc narrat, quid in convivio militis actum sit.

Ejusdem generis.

Dorias.

Ità me dii bene ament, quantum ego illum vidi, non nihil time
Misera, nè quam ille hodie insanu' turbam faciat, aut vim
Thaidi.
Nam postquam iste advenit Chremes adolescens frater virginis,
Rogat illum admitti ut jubeat: ille continuò irasci, neque
Negare audere: Thais porrò instare, ut hominem invitet: id
Faciebat retinendi illius causâ; quia illa quæ cupiebat
De sorore ejus indicare, ad eam rem tempus non erat.
Invitat tristis: mansit ibi: illa cum illo sermonem illico.
Utiles verò sibi putare adductum ante oculos æmulum.
Voluit facere contrà huic ægrè: Heus, *heus, inquit, puer! hu-*
Pamphilam
Accerse, ut delectet hîc nos: illa exclamat, Minimè gentium.
Tún' in convivium illam? miles tendere indè ad furgium.
Interea aurum sibi clàm mulier demit, dat mihi ut auferam.
Ploc est signi: ubi primùm poterit, sese illinc subducet, scio.

ACT

As the Proverb is When ye cats away the
mice will play.
The Maid falls asleep.
I look a squint.
I bolt the door.

I disguise no longer my self no longer.
Thou art an honest fellow.
we must make so much the more Speed

Let us goe to my house.

Act III Scene I

He makes a Rurly burly

There was noe opportunity for that
matter.

He would doe something that might cross
& displease her.
Noe in noe wise or by noe means.

She will remove from thence as soon
as possibly she can.

Act IV Scene II

Upon the road.
To consider one thinge after another
To construe all to the worst.
Being ill at ease or Being vexed with my self.

It is something to enjoy the sight of one's Sweet-heart.

Act IV Scene III

That he should dare to commit soe bold a prancke
He hath deluded or befool'd the maid
He tore the hair off her head.
I could fly on Juggling villain with my nails crach out his eyes.
Get you hence whither you deserve.
What a stir or what a rout he hath made.

ACTUS IV. SCENA II.

Arg. Secum cogitans Phædria, quæ sit inceptо amore passurus incommoda, si totum biduum ruri manserit, vincente amore in urbem redit.

Iambici senarii.

Phædria.

Dum rus eo, cœpi egomet mecum inter viàs,
Ità ut fit, ubi quid in animo est molestiæ,
Aliam rem ex aliâ cogitare, & ea omnia in
Pejorem partem: quid opus est verbis? dum hæc puto,
Præteriit imprudens villam, longè jam abieram:
Cùm sensi, redeo rursum, malè verò me habens.
Ubi ad ipsum veni diverticulum, constiti:
Occæpi mecum cogitare: hem! biduum hîc
Manendum est soli sine illa? quid tum postea?
Nihil est: quid! nihil? si non tangendi copia est,
Ebò! ne videndi quidem erit? si illud non licet,
Saltem hoc licebit: certè extremâ lineâ
Amare, haud nihil est: villam prætereò sciens.
Sed quid hoc, quòd timida subitò egreditur Pythias?

ACTUS IV. SCENA III.

Arg. Pamphilam ab eunucho vitiatam magnopere quæritur Pythias; mittatur Phædria: atque ità ex illius querelâ, & hujus errore, multum delectationis spectator capit.

Iambici octonarii, quibus adjuncti trochaici, iambicum senarium unum.

Pythias, Dorias, Phædria.

Py. Ubi illum ego scelerosum miseram, atque impium inveniam? aut ubi
Quæram? hoccine tam audax facinus facere esse ausum? Ph. perii: hoc quid sit, vereor.
Py. *Quin insuper etiam scelus, postquam ludificatus est virgine;*
Vestem omnem misere discidit, tam ipsam capillo conscidit.
Ph. *Hem!* Py. *Qui nunc si detur mihi,*
Ut ego unguibus facile illi in oculos involem venefico!
Ph. *Profectò nescio quid absente nobis turbatum est domi:*
Adibo: quid istuc? quid festinas? aut quem quæris, Pythias?
Py. *Hem Phædria, egón' quem quæram! abi hinc quò dignus es cum donis tuis*
Tam lepidis. Ph. *quid istuc est rei?*
Py. *Rogas me! eunuchum quem dedisti nobis, quas turbas dedit!*

Vitiavit virginem, quam heræ dederat dono miles. Ph. *quid ais?*
Py. *Perii.* Ph. *temulenta es.* Py. *utinam sic sient, mihi qui male volunt!*
D. *Au obsecro, mea Pythias, quid isthuc nam monstri fuit?*
Ph. *Insanis: quî isthuc facere ennuchus potuit?* Py. *ego illum nescio,*
Qui fuerit: hoc, quod fecit, res ipsa indicat.
Virgo ipsa lacrumat; neque, cùm rogites quid sit, audet dicere.
Ille autem, bonus vir, nusquam apparet. etiam hoc misera suspicor,
Aliquid domo abeuntem abstulisse. Ph. *nequeo mirari satis,*
Quò abire ignavos ille possit longiùs, nisi domum
Fortè ad nos rediit. Py. *Vise amabò num sit.* Ph. *jam faxo sciu.*
D. *Perii: obsecro, tam infandum facinus, mea tu, nè audiv quidem.*
Py. *At pol ego amatores audieram mulierum esse eos maxumos,*
Sed nihil potesse: verùm miseræ non in mentem venerat.
Nam illum aliquò conclûssem, neque illi commisissem virginem.

ACTUS IV. SCENA IV.

Arg. Hîc ridiculo quodam & perjucundo errore spectatores oblectantur. Phædria enim credit ennuchum quæri, quem dono Thaidi dederat, & hunc iratus adoritur, ut virginis stupratorem: signis tandem, & argumentis comperit à Chærea fratre perpetratum scelus. *Iambici senarii & trochaici octonarii.*

Phædria, Dorus, Pythias, Dorias.

EXi foras, sceleste: at etiam restitas?
Fugitive, prodis malè conciliate. D. *obsecro.* Ph. *oh!*
Illud vide os ut sibi distorsit carnufex.
Quid huc reditio est? quid vestis mutatio est?
Quid narras? pulùm si cessâssem, Pythia,
Domi non offendissem: ità jam ornabat fugam.
Py. *Habésne hominem, amabò?* Ph. *Quid ni?* Py. *ô factum bene!*
D. *Isthuc pol verò bene.* Py. *ubi est?* Ph. *rogitas? non vides?*
Py. *Video, obsecro, quem?* Ph. *hunc scilicet.* Py. *quis hic est homo?*
Ph. *Qui ad vos deductus hodie est.* Py. *hunc oculis suis?*
Nostrarum nunquam quisquam vidit? Phædria,
Ph. *Non vidit!* Py. *an tu hunc credidisti esse, obsecro,*
Ad nos deductum? Ph. *namq; alium habui neminem.* Py. *au!*
Nè comparandus hic quidem ad illum est: ille erat

Honesti

He hath deflowred the [redacted] maid

Tell me wt miscreant that was.

The thinge it selfe evidenceth.

I never heard indeed of soe abominable a fact.

Act IV Scene IV

Come out of doors thou ungracious varlet!

See how ye hang-man makes a wry mouth

He had made himself ready to run away

not any of us ever set eye on this fellow

Fair & well favoured.
He was clad in a changeable suit.

you bring me to ye point that I know
not what I have done.

Sixteen years old.
Tell me this first
Thou ugly fellow!

She hath lost her maiden-head I am
enough
Goe aside there a little.

Oh graceless & audacious bold fellow

cannot I get the truth out of you

Honestâ facie & liberali. Ph. Ità visus est
Dudum, quia variâ veste exornatus fuit:
Nunc tibi videtur fœdus, quia illam non habet.
Py. Tace, obsecro: quasi verò paulùm intersiet.
Ad nos deductus hodie est adolescentulus,
Quem tu verò videre velles, Phædria.
Hic est vetus, vietus, veternosus, senex,
Colore mustelino. Ph. hem, quæ hæc est fabula?
Eò redigis me, ut quid egerim egomet nesciam.
Ebo tu? emin' ego te? D. emisti. Py. jube mihi denuò
Respondeat. Ph. roga. Py. venistin' hodie ad nos? negat.
At ille alter venit annos natus sedecim:
Quem secum adduxit Parmeno. Ph. agedum, hoc mihi expedi:
Primùm unde habes istam quam habes vestem? taces?
Monstrum hominis! non dicturus? D. venit Chærea.
Ph. Fratérne? D. ità est. Ph. quando? D. hodie. Ph. quàm dudum? D. modò.
Ph. Quîcum? D. cum Parmenone. Ph. nôrásne eum priùs?
D. Non: nec quis esset unquam audieram dicier.
Ph. Unde igitur meum fratrem esse sciebas? D. Parmeno
Dicebat cum esse: is dedit hanc mihi vestem. Ph. occidi.
D. Meam ipse induit: pòst unà ambo abierunt foras.
Py. Jam satìs credis sobriam esse me, & nil mentitam tibi?
Jam satìs certum est virginem vitiatam esse? Ph. agè nunc belua,
Credis huic quod dicat? Py. quid isti credam? res ipsa indicat.
Ph. Concede isthùc paululùm: audin'? etiam paululùm: sat est.
Dic dum hoc rursùm: Chæream' tuam vestem detraxit tibi?
D. Factum. Ph. & eâ est indutus? D. factum. Ph. & pro te
huc deductus est? D. ità.
Ph. Jupiter magne, ô sceleștum atque audacem hominem Py. væ
mihi!
Etiam nunc non credis indignis nos esse irrisas modis?
Ph. Mirum, ni tu credas quod iste dicat: quid agam nescio.
Heus tu negato rursùm: possúmne ego hodiè ex te exculpere
Verum? vidistin' fratrem Chæream? D. non. Ph. non potest fine
Malo fateri, video sequere hâc: modò ait, modò negat.

Ora me. D. *obsecro te veró, Phædriæ.* Ph. *I intrò nunc jam* D. *hoi, hei!*

Ph. *Alio pacto honestè quomodo hinc nunc abeam, nescio;*
Actum est siquidem: tu me hîc etiam nebulo ludificabere?
Py. *Parmenonis tam scio esse hanc technam, quàm me vivere.*
D. *Sic est.* Py. *inveniam hodie, parem ubi pol referam gratiam.*
Sed nunc quid faciendum censes, Dorias? D. *de isthac rogas*
Virgin? Py. *ità: utrùm taceam, an prædicem.* D. *POL, si sapis,*
Quod scis nescis, neque de eunucho, neque de vitio virginis:
Hac re & omni turbâ evolves te, & illi gratum feceris.
Id modò dic, abîsse Dorum. Py. *ità faciam.* D. *sed videón' Chremem?*
Thais jam aderit. Py. *quid ità?* D. *quia cùm indè abeo, jam tunc inceperat*
Turba inter eos. Py. *aufer aurum hoc: ego scibo ex hoc, quid fiet.*

ACT. IV. SCENA V.

Arg. A cœna militis vino semigravis egreditur Chremes adolescens, in cujus persona Terentius exprimit egregiè temulentorum consuetudinem, qui priorum memores, in præsentibus titubant.

Iambici octonarii.

Chremes, Pythias.

AT at, data hercle verba mihi sunt: vicit vinum quod bibi.
At dum accubabam, quàm videbar mihi esse pulchrè sobrius!
Postquam surrexi, neque pes, neq; mens satis suum officium facit.
Py. *Chreme.* C. *quis est? ehem Pythia, vah! quanto nunc formosior*
Videre, quàm dudum! Py. *certè quidem tu pol multò alacrior.*
C. *Verbum hercle verum hoc est: SINE Cerere & Libero friget Venus.*
Sed Thais multò antè venit? Py. *ánne abiit jam à milite?*
C. *Jamdudum, ætatem. Lites sunt inter eos factæ maxumæ.*
Py. *Nil dixit tum, ut sequerêre sese?* C. *nihil, nisi abiens mihi innuit*
Py. *Eho! nónne id sat erat?* C. *at nesciebam id dicere illam, nisi quia*
Correxit miles, quod intellexi minús: nam me extrusit foras.
Sed eccam ipsam! miror ubi huic ego antevorterim.

ACT.

There is noe help to be had
I am as sure as I am alive that this was
one of his tricks.
I will find a way to be even with him
By this means you will wind or rid
your selfe out of all trouble

Act IV SCENE V

The wine that I dranke hath over mastered
mee

neither my feet nor my witt Stand me in
much stead.

Without feeding drunkenesse lust is out of
courage
There is very great contention betwixt
them.

I marvail how I gott before her.

Act IV Scene VI

So far I can bear his fooleries & his big words
as long as they are but words but in faith if
they turn to deeds he shall feele smart of it.

all our house

I both thanke you & will study to requite
you even as you deserve.

Away away fie begone.

There is noe man alive less fearfull

with whome you have to doe

But its a folly to suffer it to be done
which you may avoid.

ACT. IV. SCENA VI.

Arg. Colloquuntur Thais & Chremes: contra militem se muniunt, quem venturum putant, ut virginem eripiat. Timidior hîc Chremes inducitur, quàm Thais.

Trochaici & iambici octonarii, trochaicus quaternarius, & iambicus quaternarius.

Thais, Chremes, Pythias.

CRedo equidem illum jam affuturum esse, illam ut eripiat: fine
Veniat: atqui, si illam digito attigerit uno, oculi illico
Effodientur: usquè eò ego illius ferre possum ineptias,
Et magnifica verba, verba dum sint: verùm enim si ad rem conferentur, vapulabit.
C. *Thais, ego jamdudum hîc adsum.* T. *ô mi Chreme, teipsum expectabam:*
Scín' tu turbam hanc propter te esse factam? & adeò ad te attinere hanc
Omnem rem? C. *ad me! quî? quasi isthuc.* T. *quia dum tibi sororem studeo*
Reddere, & restituere, hæc atque hujusmodi sum multa passa.
C. *Ubi ea est?* T. *domi apud me.* C. *ehem!* T. *quid est?*
Educta ità, utì téque illâque dignum est. C. *quid ais?* T. *id quod res est:*
Hanc tibi dono do, neque repeto pro illa abs te quicquam pretii.
C. *Et habetur, & referetur à me, Thais, tibi, ità utì merita es, Gratia.* T. *at enim cave, nè priùs, quàm hanc à me accipias, amittas*
Chreme: nam hæc ea est, quàm miles à me vi nunc venit ereptum.
Abi tu; cistellam, Pythias, domo effer cum monumentis.
C. *Vidén' tu illum, Thais?* P. *ubi sita est?* T. *in risco: odiosa, cessas?*
C. *Militem secum ad te quantas copias adducere!*
At at. T. *num formidolosus, obsecro, es mi homo?* C. *apagesis.*
Ego formidolosus! nemo est hominum qui vivat minùs.
T. *Atque ità opus est.* C *au! metuo, qualem tu me esse hominem existumes.*
T. *Immo hoc cogitato: quîcum res tibi est, peregrinus est,*
Minûs potens quàm tu, minùs notus, amicorum hîc habens minus.
C. *Scio isthuc. Sed TU quod cavere possis, stultum admittere est.*
Malo ego nos prospicere, quàm hunc ulcisci acceptâ injuriâ.

Abi tu, atque ostium obsera intus, dum ego hinc transcurro ad forum.

Volo ego adesse hîc advocatos nobis in turba hac. T. *mane.*

C. *Melius est.* T. *mane.* C *omitte jam adero.* T. *nil opus est istis, Chreme:*

Hoc dic modò, Sororem illam tuam esse, & te parvam virginem Amisisse, nunc cognôsse. signa ostende. P. *adsunt.* T. *cape. Si vim faciet, in jus ducito hominem intellextin'?* C. *probè.* T. *Fac animo hæc præsenti dicas.* C. *faciam.* T. *attolle pallium.*

Perii: HUIC ipsi opus patrono est, quem defensorem paro.

ACT. IV. SCENA VII.

Arg. Inepti militis vanitatem optimè hîc exprimit Terentius, cùm furenti similis ad amicam, tanquam ad hostilem pergit exercitum.

Iambici & trochaici octonarii.

Thraso, Gnatho, Sanga, Chremes, Thais.

HAuccine ego ut contumeliam tam insignem in me accipiam, Gnatho?

Mori me satius est. Simalio, Donax, Syrisce, sequimini. Primùm ædes expugnabo. G. *rectè.* Thr. *virginem eripiam.*

G. *probè.*

Thr. *Malè multabo ipsam.* G. *pulchrè.* Thr. *in medium huc agmen cum venti, Donax;*

Tu, Simalio, in sinistrum cornu; tu, Syrisce, in dextrum.

Cedo alios: ubi centurio est Sanga, & manipulus furum? S. *ecum! adest.*

Thr. *Quid, ignave? peniculón' pugnare, qui istum huc portes, cogitas?*

S. *Egúne? imperatoris virtutem noveram, & vim militum; Sine sanguine hoc fieri non posse, qui abstergerem vulnera.*

Thr. *Ubi alii?* S. *qui, malum, alii? solus Sannio servat domum.*

Thr. *Tu bosce instrue: hîc ego cro post principia: indè omnibus signum dabo.*

G. *Illuc est sapere: ut bosce instruxit, ipsus sibi cavit loco.*

Thr. *Idem bocce Pyrrhus facitavit.* C. *viden tu, Thais, quam hic rem agit?*

Nimirum consilium illud rectum est de occludendis ædibus.

Tha. *Sanè, quòd tibi nunc vir videatur esse, hic nebulo magnus est:*

Lock the door on the inside

If he offers violence commence an action against him have him before a magistrate
See you speake these things with a good courage

Act IV Scene VII

Is it fit that I should put up this so notable abuse offered to me?
It is better for me to dye.

I knew the valour of my General and the manliness of his Souldiers.
Doe you set these in array.
I being behind the vaunt guard will then give the word to all.
He provided a sure place for himself.

He is but a great booby.

They would run away.

It becometh a wise man to try all fair means ere he fall to blowes.

what a great matter it is to be wise.

It was my mind to doe soe.

You know not what manner of person it is that you give ill language to;

I will crack thy crown or I will cracke thy pate,

o shamelesse or o impudent fellow!

This fellow accuseth himself of felony

Nè metuas. Thr. *quid videtur?* G. *fundam tibi nunc nimis vellem dari,*
Ut tu illos procul hinc ex occulto cæderes: facerent fugam.
Thr. *Sed eccam Thaidem! ipsam video.* G. *quàm mox irruimus!*
Thr. *mane.*
OMNIA prius experiri verbis, quàm armis, sapientem decet.
Qui scis, an, quæ jubeam, sine vi faciat? G. *Di vestram fidem!*
Qu Anti est sapere! nunquam accedo, quin abs te abeam doctior.
Thr. *Thais, primum hoc mihi responde: cùm tibi do istam virginem,*
Dix'tín' mihi hos dies soli dare te? Tha. *quid tum postea?*
Thr. *rogas,*
Quæ mihi ante oculos amatorem coràm addux'ti tuum?
Tha. *Quid cum illo ut agas?* Thr. *& cum eo te clàm subduxisti mihi.*
Tha. *Libuit.* Thr. *Pamphilam ergò huc redde, nisi vi mavis eripi.*
C. *Tibi illam reddat? aut tu eam tangas, omnium?* G. *ah! quid ais? tace.*
C. *Quid tu tibi vis?* Thr. *Ego non tangam meam?* C. *tuam autem furcifer?*
G. *Cave sis: nescit cui maledicas nunc viro.* C. *non tu hinc abis?*
Scín' tu, ut tibi res se habeat? si quicquam hodie hîc turbæ cæperis,
Faciam ut hujus loci, dieíque, meíque semper memineris. (*tibi*
G. *Miseret tui me, qui hunc tantum hominem facias inimicum*
C. *Diminuam ego caput tuum hodie, nisi abis.* G. *aín' verò canis?*
Siccine agis? Thr. *quis tu es homo? quid tibi vis? quid cum illa rei tibi est?*
C. *Scibis: principiò eam esse dico liberam.* Thr. *bem!* C. *civem Atticam.* Thr. *hui!*
C. *Meam sororem.* Thr. *os durum.* C. *miles, nunc adeò edico tibi*
Nè vim facias ullam in illam. Thais, ego eo ad Sophronam
Nutricem, ut eam adducam, & signa ostendam hæc. Thr. *tún' me prohibeas,*
Meam nè tangam? C. *prohibeo, inquam.* G. *audín' tu? hîc furti se alligat.*
C. *Satín' hoc est tibi?* Thr. *hoc idem tu ais, Thais?* Tha. *quære qui respondeat.*

Thr. Quid nunc agimus? G. Quin redeamus: jam hæc tibi aderit supplicans
Ultro. Thr. credin'? G. immo certè: novi ingenium mulierum
NOLUNT, ubi velis; ubi nolis, cupiunt ultro. Thr. bene putas
G. Jam dimitto exercitum? Thr. ubi vis. G. Sanga, ità uti fortes decet
Milites, domique focique fac vicissim ut meminerit.
S. Jamdudum EST animus in patinis. G. frugi es. Thr. vos me hàc sequimini.

ACT. V. SCENA I.

Arg. Ex Pythia ancilla Thais à Chærea vitiatam cognoscit Pamphilam.

Iambici senarii.

Thais, Pythias.

P. Exgin' scelesta mecum perplexè loqui?
Scio, nescio: abiit: audivi ego non assui.
Non tu isthuc mihi dictura aperte es, quicquid est?
Virgo conscissâ veste lacrumans obsecet,
Eunuchus abiit, quamobrem? quid factum est? taces?
P. Quid tibi ego dicam misera? illum eunuchum negant
Fuisse. T. quis fuit igitur? P. iste Chærea.
T. Qui Chærea? P. iste ephebus frater Phædriæ.
T. Quid ais, venefica! P. atqui certò comperi.
T. Quid is, obsecro ad nos? quamobrem adductus est? P. nescio,
Nisi amâsse credo Pamphilam. T. hem misera occidi.
Infelix, siquidem tu istæc vera prædicas.
Num id lacrumat virgo? P. id opinor. T. quid ais, sacrilega?
Isthuccine interminata sum hinc abiens tibi?
P. Quid facerem? ità ut tu jussti, soli credita est.
T. Scelesta, QUEM lupo commisisti disputet.
Sic mihi dara esse verba: quid hominis illic est?
P. Hera mea, tace, obsecro: salva sumus: hominem
Habemus ipsum. T. ubi is est? P. hem! ad finistram non vides?
En! T. video. P. comprehendi jube: quantum potest.
T. Quid illi facies, stulta? P. quid faciam, rogas?
Vide amabo, si non, cùm adspicias, animadvertas
Videtur. T. non. P. tum, quæ ejus confidentia est.

ACT.

This is the nature of women when you are willing they will not when you would not, then they heartily desire it.

Disband the army

His mind is on his dinner or in the pottage pot

Act V Scene I

To speake ambiguously. To talk doubtfully

A younge stripling.

you have committed a sheep to a wolfs keeping

That I should be deceived.

we are in good case.

He seems to be a graceless person.

How very | confident he is.

Act V Scene II

As if it had been for the nonce.
one of my accquaintance.
I betook me to my heels as fast as I could.

I was in a peck of troubles

I am in a mammering or I am at a sta

Doe you think you shall goe Scotfree

Pardon me this one fault & if ever I doe
any more I will give you leave to ki
me Didst thou fear I would deal sharply w
thee
I can scarce forbear from flying about thi

Let us say no more of these things

Tho I very well deserve to have this ab
yet you are an unmeet person to doe it
Truly I know not the course to take you
have put me to such a Non-plus

I hope hence forward there will be a co
tinual amity betwixt us.

ACT. V. SCENA II.

Ag. Thais cum Chærea contendit ob vitiatam Pamphilam: deinde condonat noxam petenti uxorem, quam vitiaverat.

Ejusdem generis.

Chærea, Thais, Pythias.

APud Antiphonem uterque, mater & pater,
Quasi deditâ operâ, domi erant, ut nullo modo
Introire possem, quin viderent me, interim
Dum ante ostium sto, notus mihi quidam obviàm
Venit: ubi vidi, ego me in pedes, quantum queo,
In angiportum quoddam desertum; indè item
In aliud, indè in aliud: ità miserrimus
Fui fugitando, nè quis me cognosceret.
Sed éstne hæc Thais, quam video? ipsa est: hæreo.
Ah! quid faciam? quid mea autem? quid faciet mihi?
T. Adeamus. Bone vir, Dore, salve: dic mihi,
Aufugistín'? C. hera, factum. T. satín' id tibi placet?
C. Non. T. credín' te impunè habiturum? C. unam hanc noxiam
Mitte: si aliam unquam admisero ullam, occidito.
T. Num meam sævitiam veritus es? C. non. T. quid igitur?
C. Hanc metui, nè me criminaretur tibi.
T. Quid feceras? C. paululum quiddam. P. eho! paululum impudens?
An paululum esse hoc tibi videtur, virginem
Vitiare civem? C. conservam esse credidi.
P. Conservam? vix me contineo quin involem in
Capillum: monstrum! etiam ultro derisum advenit.
T. Abi hinc, insana. P. quid ità veró? debeam,
Credo, isti quicquam furcifero, si id fecerim;
Præsertim cùm se servum fateatur tuum.
T. Missa hæc faciamus, Non te dignum Chærea
Fecisti: nam si ego digna hâc contumeliâ
Sum maximé, at tu indignus qui faceres tamen.
Neque ædepol, quid nunc consili capiam, scio,
De virgine isthac: ità conturbâsti mihi
Rationes omnes, ut eam non possim suis,
Ità ut æquum fuerat, atque ut studui, tradere, ut
Solidum parerem hoc mihi beneficium, Chærea.
C. At nunc dehinc spero æternam inter nos gratiam
Fore Thais: sæpe ex hujusmodi re quapiam, &

MALO

MALO ex principio magna familiaritas
Conflata est. Quid, si hoc quispiam voluit Deus?
T. *Equidem pol in eam partem accipioque, & volo.*
C. *Immo ità quæso unum hoc scito, contumeliæ*
Non me fecisse causâ, sed amoris. T. *scio,*
Et pol propterea magis nunc ignosco tibi.
Non adeò inhumano ingenio sum, Chærea,
Neque tam imperita, ut, quid amor valeat, nesciam.
C. *Te quoque jam, Thais, ità me dî bene ament, amo.*
P. *Tum pol ab isto tibi hera, cavendum intelligo.*
C. *Non ausim.* P. *nihil tibi quicquam credo.* T. *desinas.*
C. *Ego me tuæ commendo & committo fidei.*
Nunc ego te in hac re mihi oro ut adjutrix fies:
Te mihi patronam cupio, Thais, te obsecro.
Emoriar, si non hanc uxorem duxero.
T. *Tamen, si pater.* C. *quid? ah! volet, certò scio,*
Civis modò hæc sit. T. *paululùm opperirier*
Si vis, jam frater ipse hîc aderit virginis:
Nutricem accersitum iit, quæ illam aluit parvolam:
In cognoscendo tûte ipse aderis, Chærea.
C. *Ego verò maneo.* T. *visne interea, dum is venit,*
Domi opperiamur potiùs quàm hîc ante ostium?
C. *Immo, percupio.* P. *quam tu rem actura, obsecro, es?*
T. *Nam quid ità?* P. *rogitas? hunc tu in ædes cogitas*
Recipere posthac? T. *cur non?* P. *crede hoc meæ fidei,*
Dabit hic aliquam pugnam denuo. T. *au! tace, obsecro.*
P. *Parùm perspexisse ejus vidêre audaciam.*
C. *Non faciam, Pythias.* P. *Non pol, credo, Chærea,*
Nisi si commissum non erit. C. *quin, Pythias,*
Tu me servato. P. *neque pol servandum tibi*
Quicquam dare ausim, neque te servare: apage te.
T. *Optumè, adest ipse frater.* C. *perii hercle: obsecro,*
Abeamus intrò Thais: nolo me in via
Cum hac veste videat. T. *quamobrem tandem? an quia pudet?*
C. *Idipsum.* P. *idipsum? virgo verò.* T. *î præ, sequar.*
Tu isthîc mane, ut Chremem introducas, Pythias.

ACT.

From a lewd or bad beginning great
acquaintance or friendship hath grown
I construe it in that sense.
understand this one thinge that I did this
not to abuse you.
I am not of so unkind or doggish a nature.
I swear or As God be my help.
I trust you never a whitt.

I am heartily willing to it.
To receive or entertain a man in one's house
Take this on my word.
He will make some bustle or debate.

Be packing.

A maid I warrant you

Act V Scene III

What can I now devise in my mind.
Bestir your Stumps.
You make no riddance.
I truly you tell me good news.
I wish ye maid well.
That I may know the certainty

Act V Scene IV

If he have cunningly carried ye matter
that's for wch I think me my self worthy to be crowned.
When a young man knows betimes ye naturall dispositions & behaviour of whore she may forever hate them as long as she liveth.

ACT. V. SCENA III.

Arg. Pythias secum cogitat, quo dolo Parmenonem ulcisci possit.

Iambici scenarii.

Pythias, Chremes, Sophrona.

QUid? quid venire in mentem nunc possit mihi,
Quidnam qui referam illi sacrilego gratiam,
Qui hunc supposuit nobis? C. move verò oculos
Te, nutrix. S. moveo. C. video, sed nil promoves.
P. Famne ostendisti signa nutrici? C. omnia.
P. Amabò, quid ait? cognoscitne? C. ac memoriter.
P. Bene ædepol narras: nam illi faveo virgini.
Ite intrò: jamdudum hera vos expectat domi.
Virum bonum eccum Parmenonem incedere
Video: vide ut otiosus sit, si diis placet.
Spero me habere, qui hunc meo excrucietem modo.
Ibo intrò, de cognitione ut certum sciam:
Pòst exibo, atque hunc perterrebo sacrilegum.

ACT. V. SCENA IV.

Arg. Gloriatur Parmeno, quòd Chæream pro eunucho ad Thaidem deduxerit: meretricum sordes commemorat, quam tem iniquo ferat animo Pythias.

Ejusdem rationis.

Parmeno, Pythias.

REviso quidnam Chærea hîc rerum gerat.
Quòd si astu rem tractavit (dî vostram fidem!)
Quantam, & quàm veram laudem capiet Parmeno!
Nam ut omittam, quòd ei amorem difficillimum, &
Carissimum ab meretrice avara, virginem
Quam amabat, eam confecit sine molestia,
Sine sumptu, sine dispendio: tum hoc alterum,
Id verò est quod ego mihi puto palmarium,
Me repperisse, quomodo adolescentulus
Meretricum ingenia & mores possit noscere;
Maturè ut cùm cognôrit perpetuò oderit.
Quæ dum foris sunt, nihil videtur mundius,
Nec magis compositum quicquam, nec magis elegans:
Quæ, cum amatore suo cùm cænant, liguriunt.
Harum videre ingluviem, sordes, inopiam,
Quàm inhonestæ solæ sint domi, atque avidæ cibi,

Quæ

Quo pacto ex jure hesterno panem atrum vorent,
Nôsse omnia hæc, salus est adolescentulis.
P. *Ego pol te pro istis dictis & factis, scelus,*
Ulciscar, ut nè impunè in nos illuseris.

ACT. V. SCENA V.

Arg. Parmenonem terret Pythias, confingens intus colligatum à Chremete Chæream, propter oblatum Pamphilæ vitium.

Trochaici octonarii catalectici.

Pythias, Parmeno.

PRô deûm fidem! *facinus fœdum: ô infelicem adolescentulum!*
O sceleſtum Parmenonem, qui istum huc adduxit? Pa. *quid est?*
Py. *Miseret me: itaque, ut nè viderem, misera huc effugi foras.*
Quæ futura exempla dicunt in eum indigna? Pa. *ô Jupiter!*
Quæ illæc turba est? numnâ ego perii? adibo: quid isthuc, Pythias?
Quid ais? in quem exempla fient? Py. *rogitas, audacissime?*
Perdidisti istum, quem adduxti pro eunucho adolescentulum,
Dum studes dare verba nobis. Pa. *quid ità? aut quid factum est?*
cedo.
Py. *Dicam. Virginem istam, Thaidi hodie quæ dono data est,*
Scin' eam hinc civem esse? & ejus fratrem apprimè nobilem?
Pa. *Nescio.* Py. *atqui sic inventa est: eam ille vitiavit miser.*
Ille ubi id rescivit factum frater violentissimus.
Pa. *Quidnam fecit?* Py. *colligavit primum eum miseris modis.*
Pa. *Colligavit! hem!* Py. *atque equidem orarem, ut nè id faceret, Thaide.*
Pa. *Quid ais?* Py. *nunc minatur porrò sese id quod mœchis solet fieri,*
Quod ego nunquam vidi fieri, neque velim. Pa. *quâ audaciâ*
Tantum facinus audet? Py. *quid ità tantum?* Pa. *an non hoc maximum est?*
Quis homo pro mœcho unquam vidit in domo meretricia
Deprendi quenquam? Py. *nescio.* Pa. *at nè hoc nescias, Pythias,*
Dico, edico vobis, nostrum esse illum herilem filium. Py. *hem!*
Obsecro, an is est? Pa. *ne quam in illum Thais vim fieri sinat.*
Atque adeò autem, cur non egomet intrò eo? Py. *vide Parmeno,*
Quid agas, nè neque illi prosis, & tu pereas: nam hoc putant,
Quicquid factum est, ex te esse ortum. Pa. *quid igitur faciam miser?*

Quidve

To know all these things is a makeing to a young-man.
thou shalt not lauch us to scorn & escape free thy self

Act V, Scene V

How grieviously say they shall he be punished.
That all others may take example by him.
What a doe is there?
you strive to beguile us.

Doe you know her brother is a very great gentleman.
A very passionate man.

Wth what face or confidence dares he to attempt soe great a villany?
In a baudy house.

This they thinke whatsoever is done to be long of you

I know some great harm attendeth me
But it is necessary that he should
help him.

Act V Scene VI

I gett this benefitt
I am never weary either of city or
country

I am not able to speake for fear

whatever is done in this kind ought not
to be laid upon my backe.

There is noo'r remedy
one mischiefe is on the neck of another
He doth not those things by my instigation
or by my setting on.
Tell me first of all.

This is all.

Quidve incipiam? ecce autem video rure redeuntem senem.
Dicam huic, an non? dicam hercle: etsi mihi magnum malum
Scio paratum: sed necesse est, huic ut subveniat. Py. sapis:
Ego abeo intrò: tu illi narrato ordine, ut factum sies.

ACTUS V. SCENA VI.

Arg. A villa otioso & quieto redit ad urbem animo hîc senex, neq; enim mores suorum clamitat, neque mali quidpiam suspicatur: sed rusculo suo gratias agit, cujus beneficio ignorat, quid in urbe agant filii, quorum amores & facta nunc demum cognoscit ex Parmenone.

Iambici senarii.

Laches, Parmeno.

EX meo propinquo rure hoc capio commodi:
Neque agri, neque urbis odium me unquam percipit,
Ubi sati' as cœpit fieri, commuto locum.
Sed éstne ille noster Parmeno? & certè ipsus est.
Quem præstolare, Parmeno, hîc ante ostium?
Pa. *Quis homo est? hem! salvum te advenire, here, gaudeo.*
L. *Quem præstolarer?* P. *peris, lingua hæret metu.* L. *hem!*
Quid est quod trepidas? sati' ne salva? dic mihi.
P. *Here, primùm te arbitrari id, quod res est, velim:*
Quicquid hujus factum est, culpâ non factum est meâ.
L. *Quid?* Pa. *recte sane interrogâsti: oportuit*
Rem prænarrâsse me. Emit quendam Phædria
Eunuchum, quem dono huic daret. L. *cui?* Pa. *Thaidi.*
L. *Emit? perii hercle: quanti?* P. *viginti minis.*
L. *Actum est,* Pa. *tum quandam fidicinam amat hic Charea.*
L. *Hem! quid! amat? an scit jam ille quid meretrix siet?*
An in æstu venit? ALIUD ex alio malum.
Pa. *Here, né me spectes: me impulsore hæc non facit.*
L *Omitte de te dicere: ego te, furcifer,*
Si vivo: sed isthuc, quicquid est, primùm expedi.
Pa. *Is pro illo eunucho ad Thaidem hanc deductus est.*
L. *Pro eunuchón'!* Pa. *sic est: hunc pro mœcho postea*
Comprehendêre intus, & constrinxêre. L. *occidi.*
Pa. *Audaciam meretricum spectâ.* L. *nunquid est*
Aliud mali, damnive quod non dixeris,
Reliquum? Pa. *tantum est.* L. *cessón' huc intrò irrumpere?*

P. Non dubium est, quin mihi magnum ex hac re sit malum,
Nisi, quia necesse fuit hoc facere, id gaudeo,
Propter me hisce aliquid esse eventurum mali:
Nam jamdiu aliquam causam quærebat senex,
Quamobrem insigne aliquid faceret: is nunc repperit.

ACTUS V. SCENA VII.

Arg. Pythias egrediens irridet Parmenonem plùs satìs credulum; simul populum docet, quid intus egerit senex.

Iambici octonarii catalectici.

Pythias, Parmeno.

NUnquam ædepol quicquam jamdiu, quod magis vellem evenire,
Mi evénit, quàm quòd modò senex intrò ad nos venit errans.
Mihi solæ ridiculo fuit, quæ, quid timeret, sciebam.
Pa. Quid hoc autem est? Py. nunc id prodeo, ut conveniam Parmenonem.
Sed ubi obsecro est? Pa. mén' quærit hæc? Py. atq; eccum! video: adibo.
Pa. Quid est, inepta? quid tibi vis? quid rides? pergin'? Py. perii.
Defessa jam sum misera te videndo. Pa. quid ita? Py. rogitas?
Nunquam ædepol hominem stultiorem vidi, nec videbo: ah!
Non potest satìs narrari, quos ludos præbueris intus.
At etiam primò callidum & disertum credidi hominem.
Quid? illicónc credere ea, quæ dixi, oportuit te?
An pœnitebat flagitii, te autore quod fecisset
Adolescens, ni miserum insuper etiam patri indicares?
Nam quid illi credis animi tum fuisse, ubi vestem vidit
Illam esse eum indutum patet? quid? jam scis te periisse?
Pa. Ehem! quid dix'ti pessuma? an mentita es? etiam rides?
Itán' lepidum tibi visum est scelus, nos irridere? Py. ni nimium.
Pa. Siquidem isthuc impune habueris. Py. verum? Pa. reddam hercle. Py. credo:
Sed in diem isthuc Parmeno est fortasse, quod minitare:
Tu jam pendebis, qui stultum adolescentulum nobilitas
Flagitiis, & eundem indicas: uterque in te exempla edent.
Pa. Nullus sum. Py. hic pro illo munere tibi bonos est habitus abeo.
Pa. Egomet meo indicio miser, quasi forex, hodie perii.

ACT.

There is no doubt but some great mischief will redound to me from this matter.
These many days he hath sought an occasion that he might doe some notable act.

ACT V SCENE VII

He was a laughinge stock to me onely

what sport thou hast made.
I thought you to be a subtle & wise man which the younge man did by your advise
what heart or courage doe you think he had then
Knowest thou not that thou art in an ill case
Doe you think it such a fine trick to mock us
That is for a long time to come
thou hast brought a foolish young man by his wicked acts to infamy.
I am weary of my life.

Act V Scene VIII

For what intent come we hither?
Why should He less willing to serve This
then Hercules was to serve Omphale.
I wish I might see your pate broken

Act V Scene IX

Is any man this day (loving) more happy then I.

Dost thou know she is made sure to me?
that all his love is secure.

Where soever he be let him here of these
things as soon as may be.

what shall I speak of or mention first

ACT. V. SCEN. VIII.

Arg. Statuit hic miles ultro se dedere Thaidi, Herculis exemplo, qui Omphalæ servivit in lanificio, pro clava & leonis tegmine, acceptis ab ea calatho & colo.

Trochaici octonarii catalectici.

Gnatho, Thraso.

Quid nunc? quâ spe, aut quo consilio huc imus? quid inceptas, Thraso? (est?

T. *Egón et ut Thaidi me dedam, & faciam quod jubeat.* G. *quid*

T. *Qui minus huic quam Hercules servivit Omphalæ?* G. *exemplum placet.*

Utinam tibi commitigari videam sandalio caput!

Sed quid? fores crepuêre ab ea: quid autem hoc est mali!

Hunc ego nunquam videram etiam: quidnam properans hinc profilit?

ACT. V. SCEN. IX.

Arg. Qui aliàs audebat à se vitiatam puellam Chærea, eandem quod permissu sit parentis habiturus uxorem, nunc exultat: & in partem amoris recipitur à Thaide miles Thraso.

Iambici & trochaici octonarii.

Chærea, Parmeno, Phædria, Gnatho, Thraso.

O Populares, ecquis me vivit hodie fortunatior?

Nemo hercle quisquam: nam in me planè dî potestatẽ suam

Omnem ostendêre, cui tam subitò tot congruerint commoda.

Pa. *Quid hic lætus est?* C. *ô Parmeno mi, ô mearum voluptatum omnium*

Inventor, inceptor, perfector, scín' me, in quibus sim gaudiis?

Scis Pamphilam meam inventam civem? Pa. *audivi.* C. *scis sponsam mihi?*

Pa. *Bene, ità me dî ament factum.* G. *audín' tu illum, quid ait?*

C. *tum autem Phædriæ,* (mee.

Meo fratri, gaudeo amorem esse omnem in tranquillo: una est dothais patri se commendavit; in clientelam & fidem

Nobis dedit se. Pa. *fratris igitur Thais tota est.* C. *scilicet.*

Pa. *Jam hoc aliud est, quod gaudeamus. miles pellitur foras.*

C. *Tum tu, frater, ubi ubi est, fac quamprimum hæc audiat,*

Pa. *ipsam domum.*

T. *Nunquid, Gnatho, dubitas, quin ego perpetuò pericrim?*

G. *sine*

dubiò, opinor. C. *quid commemorem primùm? aut quem laudem*

maximè? *Illum*

Illum, qui mihi dedit consilium ut facerem? an me, qui id ausus sim
Incipere? an fortunam collaudem, quæ gubernatrix fuit,
Quæ tot res, tantas, tam opportunè in unum conclusit diem? an
Mei patris festivitatem & facilitatem? ô Jupiter,
Serva, obsecro hæc nobis bona. Ph. di vestram fidem! incredibilia
Parmeno modò quæ narravit: sed ubi est frater? C. præsto est.
Ph. *gaudeo.*
C. *Satis credo: nihil est Thaide hac, frater, tuâ dignius*
Quod ametur; sitâ nostræ est omni fautrix familiæ. Ph. hui! mihi
Illam laudas! T. perii: quanto spei est minus, tanto magis amo.
Obsecro, Gnatho, in te situm est. G. quid vis faciam? T. perfice hoc
Precibus pretio, ut hæream in parte aliqua tandem apud Thaidem.
G. *Difficile est. T. siquid collibuit, novi te: hoc si effeceris,*
Quodvis donum, præmium à me optato, id optatum feres.
G. *Itáne? T. sic erit. G. hoc si effecero, postulo ut mihi tua domus*
Te præsente, absente, pateat, invocato ut sit locus. Audin?
Semper. T. do fidem ità futurum. G. accinge. Ph. quem hîc ego
O Thraso. T. salvete. Ph. tu fortasse, quæ facta hîc sient,
Nescis. T. scio. Ph. cur ergò in his ego versabor regionibus?
T. *Vobis fretus. Ph. scin' quàm fretus? miles edico tibi,*
Si in platea hac te offendero post unquam, nihil quod dicas mihi,
Alium quærebam, iter hàc habui: periisti. G. eia haud sic decet.
Ph. *Dictum est. G. non cognosco vestrũ tam superbum. Ph. sic erit.*
G. *Priùs audite pauca: quod cùm dixero, si placuerit,*
Facitote. Ph. audiamus. G. ita concede paulum istinc, Thraso.
Principiò ego vos credere ambos hoc mihi vehementer volo,
Me, hujus quicquid facio, id facere maximè causâ meâ:
Verùm idem si vobis prodest, vos non facere insciis est.
P. *Quid id est? G. militi rivale ego recipiendum censeo. P. hem*
Recipiendum? G. cogita modò tu hercle cum illa Phædria
Et libenter vivis, etenim bene libenter vivitur:
Et quod des paulum: & necesse est mutuum accipere Thaidem,
Ut tuo amori suppeditare possit sine sumptu tuo.
Ad omnia hæc magis opportunus, nec magis ex usu tuo
Nemo est. principiò & habet quod det, & dat nemo largius:
Fatuus est, insulsus, tardus, stertit noctesque & dies:
Neq; tu istum metuas nè amet mulier: pellas facilè, ubi velis.
Ph. *Quid agimus? G. præterea hoc etiam, quod ego vel primum*
puto, Accipi

nothing in the world more deserves
your love.
My hope hangeth on thee.
That I may have some share on That I may
remain in some favour.
you shall have it at a wish.

I promise thee on my honesty it shall be so.

why doe I see you in these quarters?

My journey lay this way or I was passing this way

If that be beneficiall to you it is a folly not to
muse or consider a little.
you love to eat good morsells or to fare daintily

He is a naturall fool, a dunce, a dull fellow

which I think to be a very main matter

Receive me into your company.

I have laboured about this long enough

He deserves it.

I thanke you heartily.

I was never yet in any place but that every body loved me very well

Did not I tell you that this man could roll in Rhetorick?

Accipit hominem nemo meliùs prorsus, neque prolixiús.
P. *Mirum, ni illoc homine quoquo pacto opus est.* C. *idem arbitror.*
G *Rectè facitis: unum etiam hoc vos oro, ut me in vostrum gre-*
Recipiatis: sati' diu hoc jam saxum volvo. P. *recipimus.* (gem
C. *Ac libenter.* G. *at ego pro isthoc, Phædria, & tu Chærea,*
Hunc comedendum, & deridendum vobis præbeo. C. *placet.*
P. *Dignus est.* G. *Thraso, ubi vis, accede.* T. *obsecro te, quid agim⁹?*
G. *Quid? isti te ignorabant: postquam eis mores ostendi tuos,*
Et collaudavi secundùm facta & virtutes tuas,
Impetravi. T. *bene fecisti: gratiam habeo maxumam*
Nunquam etiam fui usquam, quin me omnes amarent plurimúm.
G. *Dixin' ego vobis, in hoc esse Atticam eloquentiam?*
P. *Nihil præter promissum est.* G. *Ite hác. Vos valete, & plaudite.*

HEAUTONTIMORUMENI
Personæ earúmque interpretatio.

Chremes, senex.
Menedemus, senex, ἤτοι τὸ τοῦ δήμου μένος, ἢ μένων παρὰ τῷ δήμῳ, vel robur populi, vel apud populum manens.
Clitipho, adolescens, κλειτὸν φῶς. *claritas lucis.*
Clinia, adolescens, παρὰ τὸ κλεινόν, à celebritate.
Syrus, servus, nomen gentile.
Dromo, servus.
Bacchis, meretrix, ἀπὸ τοῦ βάκχου.
Antiphila, amasia, ἡ ἐν τῷ μέρει φιλοῦσα, redamans, vel contrà amans.
Sostrata, matrona, τὸν στρατὸν σώζουσα, à salute copiarum: fœmininum est, de masculinis factum.
Nutrix.
Phrygia, ancilla, gentile nomen.

Sequentium personarum tantùm hîc mentio fit.

Archonides, senex, ἀπὸ τοῦ ἄρχων παρωνύμου. est principatûs in eo nomine significatio.
Phanocrates, senex, φανερὸν τὸ κράτος, manifestum seu illustre robur.

M. ANTONII MURETI IN HEAUTONTIMORUMENON TERENTII ARGUMENTUM.

CHremes Sostratæ uxori gravidæ præceperat, si puellam pareret, ut eam statim interficeret. Fuit hæc immanitas in veterum moribus, ut, cùm fera nulla sit, quæ fœtus suos non diligat, ipsi, quos alere nollent libero, eos recens natos aut interficere, aut exponere fas putarent. Sostrata puellam enixa (ut est maternus semper animus clementior) vitam ei adimere non sustinuit; sed pauperculæ cuidam anui Corinthiæ, Philteræ nomine, exponendam dedit, etidmq; muliebri quadam superstitione, annulum de digito detractum suo, jussit, ut unà cum puella exponeret: id, quod tum stultè factum videri poterat, postea puellæ saluti fuit: ejus enim annuli ope tandem agnita est à suis. Anus acceptam puellam, Antiphilam nominat, educátq; ut suam: eam, cùm adolevisset, anúsque illum filia putaretur, Menedemi filius Clinia perditè amare cœpit, propè jam ut pro uxore haberet: quod ubi rescivit pater, ità violenter tulit, ut filium assiduitate jurgandi, clàm militatum in Asiam abire coegerit: tum verò qui filii amorem iniquo animo tulerat, multò iniquiore ejusdem absentiam ferre cœpit. Itaque ut de se supplicium absenti filio daret, qui eum sævitiâ sua exegisset ex ædibus, ædes, supellectilem, familiam vendit, præter, qui servi ad opus ruri faciundum utiles erant: ingenióque sibi agrum comparat, ubi à prima luce ad noctem non servos modò exerceret, verum etiam homo sexagenarius, senectutem miseris modis excruciaret suam. Profectò Clinià, Philtera, quæ, ut dixi, Antiphilæ putabatur mater, extremum vitæ diem morte confecit. Clinia, cùm jam menses tres abfuisset, amicæ desiderio reversus, non ausus est patri se in conspectum dare, antiquâ illius asperitatem veritus: sed ad Clitiphonem, Chremetis filium, divertit, quicum magna ipsi à puero familiaritas intercesserat. Clitipho, sodalis reditu lætus, Syrum & Dromonem servos (jam autem advesperascebat) in urbem, ad accersendam Antiphilam mittit. Exposuerat eo ipso die Menedemus Chremeti, quanto sibi desiderio esset filius; parùm ut abfuerit quin Chremes, cùm primum de reditu Cliniæ accepit, mitteret, qui ei nunciarent: continuit tamen se in diem posterum, quod ità magis è re illius fore censeret Syrum, summâ servus & audaciâ, & astutiâ, qui cùm Antiphilam tantum accersere jussus esset, etiam Bacchidem adduxit: erat hæc meretrix procax, potens, sumptuosa, nobilis, cujus se amore haud ità pridem irretierat Clitipho. Quò autem res Chremetem lateret, hoc consilium capiunt, ut Bacchidem quidem amicam Cliniæ, Antiphilam verò unam ex illius ancillis esse simularent. Postridie manè Chremes ad Menedemum diluculo proficiscitur, & rediisse Cliniam nunciat: ille gaudio amens filium jamjam videre,

jamjam

jamjam amplecti, jamjam ei se suaque omnia permittere cupiebat: at Chremes, Cave, inquit, faxis, istoc enim modo & te, & eum, & rem unà perdideris tuam: simul ei ostendit, quot incommoda caperetur sit, si tam molli esse se, tamq; infracto animo ostenderit. Cliniæ amicam (eam enim Bacchidem existimabat) non jam pauperculam esse, aut parvo contentam; ut anteà, sed sumptuosam gemmis atq; auro colluceniem, cum familia numerosissima. Una, inquit, mihi nox tantùm non paupertatem attulit, nedum tu te censeas oneri ferundo fore, si te illi perpetuò sumptibus suppeditare oporteat: quin tu ità potius agito, humanè quidem & comiter excipito filium: illud tamen tam impotens illius desiderium occultum habeto: tum si ille, quod amicæ det, ut habeat, machinam adversum te aliquam struet, falli te finito, ità & eum commodius retinebis apud te, & sumptuum facies minus. Hæc Chremes, nescius (ut sunt homines) oculatum foris esse se, cæcum domi: interea enim meditabatur Syrus, decem minas, quas Bacchidi pollicitus erat dare; eas quomodo illi à Chremete ipso conficeret; jámq; inibi erat, cum eum Chremes arreptum blandè compellat, hortatúrque, aliquam ad Menedemum fallaciam moliatur. Injecit in sermone Syrus mendacium à se pro tempore consictum; unum Corinthiari, Antiphilæ (ità enim putabatur) matrem, mille drachmarum mutuò accepisse à Bacchide: eâ mortuâ, puellam pro pecunia illa arrhabonis relictam. Dum hæc aguntur, annulum suum agnovit Sostrata, ejúsque indicio, Antiphilam filiam suam esse cognovit: e gaudio exilicni, omnem rem defert ad virum; qui, eâ leviter objurgatâ, repertam tamen filiam, ipse quoque gavisus est. Jam omnia in tranquillo erant, absque Bacchide fuisset: sed & illi quoquo modo decem excudendæ erant argenti minæ: & periculum erat, nè aliquà eam Chremes filii amicam esse resciscerei: ibi Syrus audax consilium init, quomodo & utrique seni rem, ut erat, patefaceret, & commodè se è tam impedito negotio expediret: primùm igitur Chremeti, Reperi, inquit, quomodo argentum à Menedemo eripiam; dicemus ei, Bacchidem hanc sui Clitiphonis amicam esse: orabimusque ut eam domi suæ dies aliquot esse patiatur, tèque id celatum velit: porrò Clinia filiæ tuæ, quæ modò reperta est, formam sibi complacitam esse dicat, edmque petat uxorem. Quid tum? Pecuniam, inquit, petet à patre suo, qui novæ nuptæ ornamenta coemat: eam pecuniam numeraturus est Bacchidi: jam autem ad Menedemum, Syri hortatu, transierat Bacchis, & eò pompam omnem suam traduxerat. Chremes primò non satis consilium illud probare; At illam certè, inquit Syrus, pecuniam, pro qua filia tua oppositа erat pignori, quin dissolvas, facere honestè non potes. Ego verò, inquit Chremes, & libenter quidem. Imò verò, infit Syrus, dato eam Clitiphoni, qui ad Bacchidem deferat: ità enim facilius credet Menedemus, eam illius esse. Sit ità sanè. Numeratur à patre Clitiphoni pecunia, quam ad meretricem perferret: interea tota res detegitur: indignari Chremes, & fremere, & minitari se omnia atrocissima exempla editurum. Tandem, cum priùs Antiphilam Cliniæ collocâsset; partim Menedemi, partim uxoris precibus delinitus, ignoscit. Clitipho se; relictis meretriciis amoribus, uxorem ducturum pollicetur. Cum autem cæterarum fabularum argumentum uno die contineri soleat, hujus non nisi biduo explicari potest.

C. SULP. APOLLINARIS PERIOCHA.

IN militiam proficiſci gnatum Cliniam,
Amantem Antiphilam, compulit durus pater:
Animíque ſeſe angebat, facti pœnitens.
Mox ut reverſu' eſt, clàm patrem divortitur
Ad Clitiphonem: is amabat ſcortum Bacchidem.
Cùm accerſeret cupitam Antiphilam Clinia,
Ut ejus Bacchis venit amica, ac ſervoſæ
Habitum gerens Antiphila: factum id, quò patrem
Suum celaret Clitipho: hic technis Syri
Decem minas meretriculæ aufert à ſene.
Antiphila Clitiphonis reperitur ſoror.
Hanc Clinia, aliam Clitipho uxorem accipit.

HEAUTON-

The Argument.

To goe for a Souldier
Being sorry for what he had done he vexed himself.

Apparelled like a waiting maid

He marries her

The Prologue

That none of you may marvaile at it

I would tell it you but yt I thinke most of you know it.
He shew you briefly why I have learned to play this part.
He hath appealed to your judgment.
He is as elloquent as he is witty or He can shew as great a facultie in pronunciation as witt in invention,
They have spread abroad lying tales.

To set his mind uppon poetry

HEAUTONTIMORUMENOS TERENTII.

ACTA LUDIS MEGALENSIBUS, L. CORNELIO LENTULO ET L. VALERIO FLACCO ÆD. CURUL. EGIT AMBIVIUS TURPIO. MODOS FECIT FLACCUS CLAUDII F. GRÆCA EST MENANDRU. ACTA PRIMUM TIBIIS IMPARIBUS, DEINDE DUABUS DEXTRIS. ACTA ETIAM TERTIO, T. SEMPRONIO, M. JUVENTIO COSS.

PROLOGUS.

NE cui sit vostrûm mirum, cur partes seni
Poëta dederit, quæ sunt adolescentium:
Id primùm dicam: deinde, quòd veni eloquar:
Ex integra Græca integram comœdiam
Hodie sum acturus Heautontimorumenon,
Duplex quæ ex argumento facta est simplici.
Novam esse ostendi, & quæ esset: nunc, qui scripserit,
Et cuja Græca sit, nî partem maximam
Existimarem scire vostrûm, id dicerem.
Nunc, quam ob rem has partes didicerim, paucis dabo,
Oratorem voluit esse me, non prologum:
Vestrum judicium fecit: me actorem dedit.
Sed hic actor tantum poterit à facundia,
Quantum ille potuit cogitare commodè,
Qui orationem hanc scripsit, quam dicturu' sum:
Nam quod rumores distulerunt malevoli,
Multas contaminâsse Græcas, dum facit
Paucas Latinas: factum hic esse non negat,
Neque se id pigere; & deinde factturum autumat.
Habet bonorum exemplum: quo exemplo sibi
Licere id facere, quod illi fecerunt, putat.
Tum, quod malevolus vetus poëta dictitat,
Repentè ad studium hunc se applicâsse musicum,
Amicum ingenio fretum, haud naturâ suâ:
Arbitrium vestrum, vestra existimatio

Valebit: quam ob rem omnes vos oratos volo,
Nè plus iniquûm possit quàm æquûm oratio.
Facite æqui sitis, date crescendi copiam
Novarum, qui spectandi faciunt copiam
Sine vitiis: nè ille pro se dictum existumet,
Qui nuper fecit servo currenti in via
Decêsse populum, cur insano serviat?
De illius peccatis plura dicet, cùm dabit
Alias novas, nisi finem maledictis facit.
Adeste æquo animo: date potestatem mihi,
Statariam agere ut liceat per silentium:
Nè semper servus currens, iratus senex,
Edax parasitus, sycophanta autem impudens,
Avarus leno, assiduè agendi sint mihi
Clamore summo, cum labore maxumo.
Meâ causâ, causam hanc justam esse, animum inducite,
Ut aliqua pars laboris minuatur mihi.
Nam nunc novas qui scribunt, nihil parcunt seni:
Laboriosa si qua est, ad me current:
Si levis est, ad alium mox defertur gregem.
In hac est pura oratio: experimini
In utramque partem ingenium quid possit meum.
Si nunquam avarè pretium statui arti meæ,
Et eum esse quæstum in animum induxi maxumum,
Quàm maximè servire vestris commodis:
Exemplum statuite in me, ut adolescentuli
Vobis placere studeant potiùs quàm sibi.

ACT. I. SCENA I.

Arg. Menedemum excruciantem sese in agro laboribus Chremes alloquitur, sedulò causam inquirens, cur præter ætatem ille suam id faciat: respondens Menedemus, sui mœroris causam dicit esse filii abitionem, quem jurgiis & contumeliis domo ejectum impotentiùs desiderat.

Iambici senarii.

Chremes, Menedemus, senes.

QVanquam hæc inter nos nupera notitia admodum est,
Indè adeò, quòd agrum in proximo hîc mercatus es,
Nec rei ferè sanè amplius quicquam fuit:

Tamen

I would desire you
Give us leave to sett forth new comedies

Except he give over his railing.
Shew your selves a equal judges.

Perswade your selves yt this is a lawfull excuse.

If any comedy be toilsome they run to me with it. But if easie that is had to another company (ie) the pains must be mine but yt pleasure or The proffit must be another [illegible] I never in a covetous manner set a price on my [illegible]
I allways thought in my mind that that was my greatest gain to pleasure you the best I could Let me be an example

Act I Scene I

This accquaintance of ours hath been but very lately.

which thinge I account to be a main part of frienship.

Lord have mercy on us what mean you to doe wth your self.
you are threscore yoars old.

I never go forth so early in the morning nor return home so late in an evening but I see you abroad in your ground either digging or plowing or carrying something

You would do more good.
Have you so much leasure from your owne buisness? you can mind other mens & those which does not belong to you?
I think nothing that belongs to a man = strange to me.

Make me acquainted.

That I may not let any time passth wout doeing somewhat x

Tamen vel virtus tua me, vel vicinitas,
(Quod ego in propinqua parte amicitiæ puto)
Facit, ut te aliquâ re moneam, & familiariter,
Quòd mihi videre præter ætatem tuam
Facere, & præterquam res te adhortatur tua.
Nam prô deûm atque hominum fidem! quid vis tibi?
Quid quæris? annos sexaginta natus es,
Aut plùs eo, ut conjicio. agrum in his regionibus
Meliorem, neque pretii majoris nemo habet:
Servos complures: proinde, quasi nemo siet,
Ità túte attentè illorum officia fungere.
Nunquam tam manè egredior, neque tam vesperi
Domum revertor, quin te in fundo conspicer
Fodere, aut arare, aut aliquid ferre: denique
Nullum remittis tempus, neque te respicis.
Hæc non voluptati esse satis certò scio.
At enim me, Quantum hîc operis fiat, pœnitet;
Quod in opere faciendo operæ consumis tuæ,
Si sumas in illis exercendis, plus agas.
M. *Chreme, tantúmne ab re tua est otii tibi,*
Aliena ut cures, eáque, nihil quæ ad te attinent?
C. *HOMO sum: humani nihil à me alienum puto.*
Vel me monere hoc, vel percontari puta;
Rectum est, ego ut faciam: non, te ut deterream.
M. *Mihi sic est usus: tibi ut opus est facto, face.*
C. *An cuiquam est usus homini, se ut cruciet?* M. *Mihi est.*
C. *Si quid laboris est, nollem: sed isthuc quid mali est?*
Quæso, quid de te tantum meruisti? M. *heu, hoi!*
C. *Nè lacruma: atque isthuc, quicquid est, fac me ut sciam.*
Nè vetuisse, nè verêre: crede, inquam, mihi,
Aut consolando, aut consilio, aut re juvero.
M. *Scire hoc vis?* C. *hâc causâ equidem, quâ dixi tibi.*
M. *Dicetur.* C. *At istos rastros interea tamen*
Depone, nè labora. M. *minimè.* C. *quam rem agis?*
M. *Ah! sine me, vacuum tempus nè quod dem mihi*
Laboris. C. *non sinam, inquam.* M. *ah! non æquum facis.*
C. *Hui! tam graves hos, quæso?* M. *sic meritum est meum.*

C. Nunc loquere. M. filium unicum adolescentulum
Habeo: (ah!) quid dixi? habere me? imò habui, Chreme;
Nunc habeam, necne; incertum est. C. quid ità isthuc? M. scies.
Est è Corintho hîc advena anus paupercula:
Ejus filiam ille amare cœpit perditè,
Propè jam ut pro uxore haberet: hæc clàm me omnia.
Ubi rem rescivi, cœpi non humaniter,
Neque ut ægrotum animum decuit adolescentuli,
Tractare, sed vi & viâ pervolgatâ patrum:
Quotidie accusabam: hem! Tibíne hæc diutiùs
Licere speras facere, me vivo patre,
Amicam ut habeas prope jam in uxoris loco?
Erras, si id credis, & me ignoras, Clinia.
EGO, te meum esse, dici tantisper volo,
Dum, quod te dignum est, facies: sed si id non facis,
Ego, quod me in te sit facere dignum, invenero.
Nulla adeò, ex re isthuc fit, nisi ex nimio otio.
Ego isthuc ætatis non amori operam dabam. Does
Sed in Asiam abii hinc propter pauperiem, atque ibi
Simul rem, & gloriam armis belli repperi.
Postremò adeò res rediit: adolescentulus
Sæpe eadem & graviter audiendo victus est:
Ætate me putavit & sapientiâ
Plus scire, & providere, quàm seipsum sibi:
In Asiam ad regem militatum abiit, Chreme.
C. Quid ais! M. clàm me profectus, menses tres abest.
C. Ambo accusandi: etsi illud inceptum tamen
Animi est pudentis signum, & non instrenui.
M. Ubi comperi ex iis, qui ei fuêre conscii,
Domum revortor mœstus, atque animo ferè
Perturbato atque incerto præ ægritudine:
Assido, accurrunt servi, soccos detrahunt:
Video alios festinare, lectos sternere,
Cœnam apparare: pro se quisque sedulò
Faciebant, quò illam mihi lenirent miseriam.
Ubi video hæc, cœpi cogitare, Hem! tot meâ
Solius solliciti sunt causâ, ut me unum expleant?
Ancillæ tot me vestiant? sumptus domi

Tantos

He began to be dosperately in love.

I began to deal with him not in a gentle way nor as it became the weak mind of a youth.

I am contented you should be called my Son so long as you doe it is befitting you but if you doe not that I shall find it may be fitting for me to doe to you.

I did not run a wooing nor I went not a wooing.

I got both means & renown by worthy exploits.

He is gone to be a Souldier.

Allmost Distracted in mind.

To lay the Table cloath.

To ease me of my grief.

I have driven him hence poor Soul by my unreasonable dealing.

So long as he shall live that kind of life I will punish my self.

who can easily gain their charges by husbandry.
I sett a bill presently upon my house to be sold.

I think you are tenderhearted towards your children.
I think he is tractable enough if any body use him well & orderly.
where this fall out men do not live as they ought.
I am in the greatest fault.

I desire your company at my house.

are you so resolved?

He hath made me weep.

Tantos ego solus faciam? sed gnatum unicum,
Quem pariter uti his decuit, aut etiam ampliùs,
Quòd illa ætas magis ad hæc utenda idonea est,
Ego eum hinc ejeci miserum injustitiâ meâ.
Malo quidem me dignum quovis deputem,
Si id faciam: nam usquè dum ille vitam illam colet
Inopem, carens patria ob meas injurias,
Interea usquè illi de me supplicium dabo,
Laborans, quærens, parcens, illi serviens.
Ità facio prorsus: nihil relinquo in ædibus,
Nec vas, nec vestimentum: corrasi omnia.
Ancillas, servos, nisi eos qui opere rustico
Faciundo facilè victum exerceant suum.
Omnes produxi ac vendidi: inscripsi illico
Ædes mercede: quasi talenta ad quindecim
Coëgi: agrum hunc mercatus sum: hîc me exerceo:
Decrevi, tantisper me minus injuriæ,
Chreme, meo gnato facere, dum fiam miser:
Nec fas esse ullâ me voluptate hîc frui,
Nisi ubi ille huc salvus redierit meus particeps.
C. *Ingenio te esse in liberos leni puto, &*
Illum obsequentem, si quis rectè aut commodè
Tractaret: verùm neque tu illum satìs noveras,
Nec te ille: hoc ubi fit, ibi non verè vivitur.
Tu illum, nunquam offendisti, quanti penderes:
Nec tibi ille est credere ausus quæ est æquum patri.
Quod si esset factum, hæc nunquam evenissent tibi.
M. *Ità res est, fateor: peccatum à me maximum est.*
C. *Menedeme, at porrò rectè spero & illum tibi*
Salvum affuturum esse hîc confido propediem.
M. *Utinam ità dî faxint!* C. *faxint: nunc si commodum est,*
Dionysia hîc sunt, hodie apud me sis volo.
M. *Non possum.* C. *cur non? quæso tandem aliquantulum*
Tibi parce: idem absens facere te hoc volt filius.
M. *Non convenit, qui illum ad laborem impulerim,*
Nunc me ipsum fugere. C. *ficcine est sententia?*
M. *Sic.* C. *bene vale.* M. *& tu.* C. *lacrumas excussit mihi,*
Miseretque me ejus: sed, ut dici tempus est,

Menere

Monere oportet me hunc vicinum Phaniam,
Ad cœnam ut veniat: ibo, ut visam si domi est.
Nil opus fuit monitore: jamdudum domi
Præstò apud me esse aiunt: egomet convivas moror.
Ibo adeò hinc intrò: sed quid crepuerunt fores?
Hinc à me quisnam egreditur? huc concessero.

ACT. I. SCENA II.

Arg. Clinia domum ex Asia reversus, mirum in modum sollicitus est de amica, quam abiens Athenis reliquerat. De Cliniæ in patriam reditu, magna cum animi voluptate Clitipho nunciat patri suo Chremeti: Chremes filio ex Cliniæ vita & moribus vivendi modum præscribit.

Octonarii iambici trochaicique inter se mixti.

Clitipho, Chremes.

NIbil adhuc est, quod vereare, Clinia: haudquaquam etiam cessant:
Et illam simul cum nuncio tibi hîc affuturam
Hodie scio: proin tu sollicitudinem istam falsam, quæ te
Excruciat, omittas. C. *quicum loquitur filium?* Cl. *pater adest,*
Quem volui: adibo: pater opportunè advenis.
C. *Quid id est?* Cl. *hunc Menedemum nôstin' nostrum vicinum?*
C. *probè.*
Cl. *Huic filium scis esse?* C. *audivi esse in Asia.* Cl. *non est pater,*
Apud nos est. C. *quid ais!* Cl. *advenientem, è navi egredientem illico*
Adduxi ad cœnam: nam mihi magna cum eo jam indè usque à pueritia
Semper fuit familiaritas. C. *voluptatem magnam nuncias.*
Quàm vellem Menedemum invitatum, ut nobiscum hodie esset amplius,
Ut hanc lætitiam nec opinanti primus ei objicerem domi!
Atque etiam nunc tempus est. Cl. *cave faxis: non est opus, pater.*
C. *Quapropter?* Cl. *quia enim incertum est etiam, quid se faciat, modò venit.*
Timet omnia, patris iram, & animum amicæ se erga ut sit suæ.
Eam misèrè amat: propter eam hæc turba, atque abitio evenit.
C. *scio.*
Cl. *Nunc servolum ad eam in urbem misit, & ego nostrum unà Syrum.*

C. *Quid*

He need ôd noe body to put him in mind.

Act I Scene II

Cast off that false thoughtsomeness which soe vexeth & fretts your heart.

Hee, I have been accquaint ôd ever since we were little children.

Have a care you doe it not.

He loveth her dearly.

What wants he but he hath.

These things (meaning the things of this life) are indeed just as his mind is who enjoyeth them. They are good for him who knoweth how to use them but nought to one who doth not use them well.

But I will forbear speaking.

It is good for him that he stand in awe.

Perhaps he was a little more hasty then he would have had him.

They allow them but little money to spend

All these things are for their good.

When once the mind of man hath entangled itself with a naughty appetite it cannot be but that like resolutions must follow.

This is a known truth To make try all of others what's more profitable for thy self.

What unequall judges are fathers towards all young men who think they should have men's heads upon boys shoulders.

He shall find me a gentle father.

He begins to smell of the Caske.

He speakes to a post or little regard his talke.

C. Quid narrat? Cl. quid ille! se miserum esse. C. miserum! quem minu' credere est?
Quid reliqui est, quin habeat, quæ quidem in homine dicuntur bona?
Parentes, patriam incolumem, amicos, genus, cognatos, divitias:
Atque HÆC perinde sunt, ut illius animus, qui ea possidet:
Qui uti scit, ei bona: illi, qui non utitur rectè, mala.
Cl. Immo ille senex fuit importunus semper: & nunc nihil magis
Vereor, quàm nè quid in illum iratus plùs satis faxit pater.
C. Illéne! sed reprimam me: nam, in metu esse hunc, illi est utile.
Cl. Quid túte tecum? C. dicam: utut erat, mansum tamen oportuit.
Fortasse aliquantò iniquior erat præter ejus lubidinem:
Paterctur: nam quem ferret, si parentem non ferret suum?
Hunccine erat æquum ex illius more, an illum ex hujus vivere? &
Quod illum insimulat durum, id non est: nam parentum injuriæ
Uniusmodi sunt ferme: paulò qui est homo tolerabilis,
Scortari crebrò nolunt: nolunt crebrò convivarier:
Præbent exiguè sumptum: & ea sunt tamen ad virtutem omnia.
Verùm ubi animus semel se cupiditate devinxit malâ,
Necesse est, Clitipho, consilia consequi consimilia: HOC
Scitum est, Periculum ex aliis facere, tibi quod ex usu fiet.
Cl. Ità credo. C. ego ibo hinc intrò, ut videam nobis quid cænæ fiet.
Tu, ut tempus est diei, vide sis nè quò hinc abeas longiùs.
Cl. Quàm iniqui sunt patres in omnes adolescentes judices:
Qui æquum esse censent, nos jam à pueris illico nasci senes,
Neque illarum affines rerum esse, quas fert adolescentia.
Ex sua libidine moderantur, nunc quæ est, non quæ olim fuit.
Mihi si unquam filius erit, næ ille facilè me utetur patre:
Nam & cognoscendi & ignoscendi dabitur peccati locus:
Non ut meus, qui mihi per alium ostendit suam sententiam.
Perii: is mihi, ubi adhibit plus paulo, sua quæ narrat facinora!
Nunc ait, PERIclum ex aliis facito, tibi quod ex usu fiet.
Astutus: næ ille haud scit quàm mihi nunc SURDO narret fabulam.

Magis

Magìs nunc me amicæ dicta stimulant: Da mihi, atq; affer mihi:
Cui quid respondeam, nil habeo: neque me quisquam est miserior:
Nam Clinia hic, etsi is quoque suarum rerum satagit, attamen
Habet bene ac pudicè eductam, ignaram artis meretriciæ.
Mea est potens, procax, magnifica, sumptuosa, nobilis.
Tum, quod dem ei, rectè est: nam nihil esse mihi, relligio est dicere.
Hoc ego mali non pridem invêni: neque etiam dum scit pater.

ACT. II. SCENA I.

Arg. Clinia cessatione & morâ Antiphilæ amicæ nimiùm torquetur: solet enim amantis animus omnis moræ, quantumvìs brevis, impatientior esse.

Ejusdem generis.

Clinia, Clitipho.

SI mihi secundæ res de amore meo essent, jamdudum scio
Venissent: sed vereor nè mulier, me absente, hîc corrupta sit.
Concurrunt multæ opiniones, quæ mihi animum exaugeant;
Occasio, locus, ætas, mater, cujus sub imperio est, mala;
Cui nihil præter pretium jam dulce est. Clit. *Clinia.* Clin. *hei misero mihi!*
Clit. *Etiam caves, nè videat fortè hinc te à patre aliquis exiens?*
Clin. *Faciã: sed nescio quid profectò mihi animus præsagit mali.*
Clit. *Pergín' isthuc priùs dijudicare, quam scis quid veri fiet?*
Clin. *Si nihil mali esset, jam hîc adessent.* Clit. *jam aderunt.*
Clin. *quando isthuc erit?*
Clit. *Non cogitas hinc longiùs esse: & nôsti mores mulierum;*
Dum moliuntur, dum comuntur, annus est. Clin. *ô Clitipho,*
Timeo. Clit. *respira: eccum Dromonẽ cum Syro! unà adsunt tibi.*

ACTUS II. SCENA II.

Arg. Clinia ex Syro intelligit, se absente, pudicè admodum vixisse Antiphilam: qua ex re ingenti gaudio perfunditur. Bacchis Clitiphonis amica ad cœnam adducitur, quæ tamen interim fingitur esse amica Cliniæ.

Octonarii trochaici & iambici, quibus immixti iambici senarii.

Syrus, Dromo. Clinia, Clitipho.

AIn' tu! D. *sic est.* S. *verùm interea dum sermones cædimus,*
Illæ sunt relictæ. C. *mulier tibi adest: audín' Clinia?*
Cl. *Ego verò audio nunc demum, & video, & valeo, Clitipho.*
D. *Minimè mirum: adeò impeditæ sunt, ancillarum gregem*

Ducunt

He hath enough to turn him to.

I dare not for twenty pound say so &c.

Act II Scene I

Many things come into my head which encrease my suspicion.

How-a-days nothing is sweet but money

I know not what evil my mind forgives me.

If all had been well.

you know women's fashions whilst they are setting forward to trimming themselves

Cayear is gone

Act II Scene II

whilest we held discourse.

we have play'd the fools

How am I fallen short of my Hope or
How are I deceiv'd greatly.

Good Lord what a hurry is here?

where is truth become now-a-days?
I undergoe very great disgrace

What I now designe to doe I refused
then, when it might have done me good

As far as we could guess upon the matter

There is nothing in ye world y^t^ I would
be more glad of.

She dyed or She is dead.

She went to her spinning.

We came upon the woman unawares

Ducunt secum. Cl. *perii: unde illi sunt ancillæ?* C. *mén' rogas?*
S. *Non oportuit relictas: portant quid rerum.* Cl. *hei mihi!*
S. *Aurum, vestem, & vesperascit, & non noverunt viam.*
Factum à nobis stultè est: abi dum tu, Dromo, illis obviám.
Propera: quid stas? Cl. *væ misero mihi, quantâde spe decidi!*
C. *Quid isthuc? quæres te sollicitat autem?* Cl. *rogitas quid fiet?*
Vidén' tu ancillas, aurum, vestem? quam ego cum una ancillula
Hîc reliqui, unde esse censes? C. *vah! nunc demum intelligo.*
S. *Dii boni! quid turbæ est? ædes nostræ vix capient, scio.*
Quid comedent, quid ebibent? quid seni erit nostro miserius?
Sed video, eccos quos volebam! Cl. *ô Jupiter! ubinam est fides?*
Dum ego propter te errans patriâ careo demens, tu interea loci
Collocuplet âsti te, Antiphila, & me in his deseruisti malis,
Propter quam in summa infamia sum, & meo patri minùs ob-
sequens?
Cujus nunc pudet me, & miseret, qui harum mores cantabat
mihi,
Monuisse frustra, neq; potuisse eum unquam me ab hac expellere.
Quod nunc faciam tamen: cùm gratum mihi esse potuit, nolui.
Nemo est miserior me. S. *hic de nostris verbis errat videlicet,*
Quæ hîc simus locuti. Clinia, aliter tuum amorem, atq; est, accí-
Nam & vita est eadem, & animus te erga idem ac fuit, (*pit*
Quantum ex ipsa re conjecturam fecimus.
Cl. *Quid est, obsecro? nam mihi nunc nihil rerum omnium est*
Quod malim, quàm me hoc falsò suspicarier.
S. *Hoc primùm, ut nè quid hujus ignores: Anus*
Quæ est dicta mater esse ei antehac, non fuit:
Ea obiit mortem: hoc ipsa in itinere alteræ
Dum narrat, fortè audivi. C. *quænam est altera?*
S. *Mane, hoc, quod cœpi, primùm enarrem, Clitipho:*
Pòst isthùc veniam. C. *propera.* S. *jam primùm omnium,*
Ubi ventum ad ædes est, Dromo pultat fores:
Anus quædam prodit: hæc ubi aperuit ostium,
Continuò hic se conjecit intrò: ego consequor.
Anus foribus obdit pessulum, ad lanam redit.
Hinc sciri potuit, aut nusquam alibi, Clinia:
Quo studio vitam suam, te absente, exegerit:
Ubi de improviso est interventum mulieri

(*Nam*

(Nam eares dedit tum existumandi copiam
Quotidianæ vitæ consuetudinem:
Quæ, cujusque ingenium ut sit, declarat maxumè)
Texentem telam studiosè ipsam offendimus,
Mediocriter vestitam veste lugubri,
Ejus anuis causâ, opinor, quæ erat mortua,
Sine auro tum ornatam, ità uti quæ ornantur sibi:
Nullâ malâ re esse expolitam muliebri:
Capillus passus, prolixus, circum caput
Rejectus negligenter: pax. Clin. Syre mi, obsecro,
Nè me in lætitiam frustra conjicias. S. anus
Subtegmen nebat: præterea una ancillula
Erat: ea texebat unà pannis obsita,
Neglecta, immunda illuvie. Clit. si hæc sunt, Clinia,
Vera, ità uti credo, quis te est fortunatior?
Scin' tu hanc, quam dicit sordidatam & sordidam?
Magnum hoc quoque signum est dominam esse extra noxiam,
Cùm ejus tam negliguntur internuncii:
Nam disciplina est, eisdem muneratier
Ancillas primum, ad dominas qui affectant viam.
Clin. Perge, obsecro te, & cave nè falsam gratiam
Studeas inire: quid ait, ubi me nominas?
S. Ubi dicimus rediisse te, & rogare uti
Veniret ad te, mulier telam deserit
Continò, & lacrumis opplet os totum sibi, ut
Facilè scires desiderio id fieri tuo.
Clin. Præ gaudio (ità me dî ament) ubi sim nescio:
Ità timui. Clit. at ego nihil esse scibam, Clinia.
Agedum vicissim, Syre, dic, quæ illa est altera?
S. Adducimus tuam Bacchidem. Clit. hem! quid Bacchidem?
Eho! scelestè, quò illam ducis? S. quò illam ego! ad nos scilicet.
Clit. Ad patrémne? S. ad eum ipsum. Clit. ô hominis impudentem audaciam! S. heus
Tu! NON fit sine periculo facinus magnum & memorabile.
Clit. Hoc vide: in mea vita tu tibi laudem is quæsitum scelus:
Ubi si paululum modò quid te fugerit, ego pericrim.

Quid

That thinge then gave us occasion to iudg of the daily course of her life.

we found not her face painted.

Doe not bring me into a fools Paradise.

It is a rule that they who desire way to the mistres must first fee the maids with the like gift. Beware you do not labour to pick thanke of me unde=serued.

The woman all to be blubbered her face with teares.

I sweare I am ready to leap out of my skin for ioy.

A great & noble exploit is not done without danger.

If anything though never so little fail you I am undone.

what long tales doth he begin to tell me?
Come to the matter.

you are very wise if this be to be wise for you
to desire that which cannot befall.

what would you have more?

There is sufficient cause why I doe foe.
I see nothinge substantiall.

I will rid you of all your fear by & by that you
may never breake your sleep for the matter.

you will wish in vain when it is too late
use occasion while thou mayest for thou
canst not tell whether ever or never easy for
it will be in thy power.

Quid illo facias? S. at enim. Clit. quid enim? S. si sinas, dicam. Clin. sine.

Clit. Sino. S. ità res est, hæc nunc quasi cum. Clit. quas, malúm, ambages mihi

Narrare occipit! Clin. Syre, verum hic dicit: mitte: ad rem redi.

S. Enimvero reticere nequeo: multimodis injurius

Clitipho est: neq; ferri potis est. Clin. audiendum hercle est: tace.

S. Vis amare: vis potiri: vis, quod des illi, efficis

Tuum esse in potiundo peri'clum non vis. HAUD stultè sapis

Siquidem id sapere est, velle te id, quod non potest contingere.

AUT hæc cum illis sunt habenda, aut illa cum his amittenda

Harum duarum conditionum nunc utram malis vide: (sunt.

Etsi consilium, quod cepi, rectum esse & tutum scio:

Nam tua apud patrem amica tecum sine metu ut sit, copia est:

Tum, illi argentum quod pollicitus es, eâdem hâc inveniam viâ

Quod ut efficerem, orando surdas jam aures reddideras mihi.

Quid aliud tibi vis? Clit. siquidem hoc fit. S. siquidem! experiundo scies.

Clit. Agé, agé, cedo isthuc tuum consilium: quod id est? S. assimulabimus,

Tuam amicam hujus esse amicam. Clit. pulchrè: cedo: quid hic faciet suâ?

An ea quoque hujus dicetur, si hæc unà dedecori est parúm?

S. Immo ad tuam matrem abducetur. Clit. quid eó? S. longum est, Clitipho,

Tibi si narrem, quam ob rem id faciam: vera causa est.

Clit. fabulæ.

Nihil satis' firmi video, quam ob rem accipere hunc mihi expediat metum.

S. Mane. habeo aliud, si isthuc metuis, quod ambo confiteamini

Sine peri'clo esse. Clit. hujusmodi, obsecro aliquid reperi. S. maxume.

Ibo obviàm hinc: dicam, ut revortantur domum. Clit. hem! (mè:

Quid dix'ti! S. ademptum tibi jam faxo omnem metum,

In aurem utramvis otiosé ut dormias. (modò

Clit. Quid ago nunc? Clin. túne? quod boni est. Clit. Syre, dic verum?

S. agè modó: hodie serò ac nequicquam voles.

Clin. Datur modó: fruere dum licet: nam nescias,

Eju' sit potestas posthac, an nunquam, tibi.

Clit.

Clit. *Syre, inquam.* S. *perge porrò: tamen isthuc ago.*
Clit. *Verùm hercle isthuc est: Syre, Syre inquam, heus, heus Syre.*
S. *Concaluit: quid vis?* Clit. *redi, redi.* S. *adsum: dic, quid est?*
Jam hoc quoque negabis tibi placere. Clit. *immo, Syre,*
Et me, & meum amorem, & famam permitto tibi.
Tu es judex: nè quid accusandus sis, vide.
S. *Ridiculum est, te isthuc me admonere, Clitipho:*
Quasi isthîc minor mea res agatur, quàm tua.
Hîc si quid nobis fortè advorsi evenerit,
Tibi erunt parata verba, huic homini verbera.
Quapropter nautiquam hæc res neglectu est mihi.
Sed istum exora, ut suam esse assimulet. Clin. *scilicet*
Facturum me esse: in eum jam res rediit locum,
Ut sit necesse. Clit. *meritò amo te, Clinia.*
Clin. *Verùm illa nè quid titubet.* S. *perdocta est probè:*
Clit. *At hoc demiror, quî tam facilè potueris*
Persuadere illi, quæ solet quos spernere!
S. *IN TEmpore ad eam veni, quod omnium rerum est*
Primum: nam miserum quendam offendi ibi militem
Ejus noctem orantem: hæc arte tractabat virum,
Cupidum ut illius animum inopiâ incenderet,
Eadémque ut esset apud te hoc quàm gratissimum:
Sed heus tu: vide sis, nè quid imprudens ruas.
Patrem novisti, ad has res quàm sit perspicax:
Ego te autem novi, quàm esse soleas impotens:
Inversa verba, eversas cervices tuas,
Gemitus, screatus, tusses, risus, abstine.
Clit. *Laudabis.* S. *vide sis.* Clit. *tutémet mirabere.*
S. *Sed quàm citò sunt consecutæ mulieres!*
Clit. *Ubi sunt? cur retines?* S. *jam nunc hæc non est tua.*
Clit. *Scio, apud patrem: at nunc interim.* S. *nihilo magis.*
Clit. *Sine.* S. *non sinam, inquam.* Clit. *quæso paulisper.* S. *veto.*
Clit. *Saltem salutare.* S. *abeas, si sapis.* Clit. *eo: quid*
Isthic? S. *manebit.* Clit. *ô felicem hominem!* S. *ambulat.*

ACT

whats your will or whats your pleasure.

As if I was not as much concernd in the matter as you.

you shall be chid.

I will not sleep in this matter.

The matter is now come to that point.

I think my love will be bestowed on thee.

I came in season to rise ye chief of all things of all.

She dealt cunningly to the fellow.

That because of this she might be very much in your favour.

I know thee how little command thou usest to have over thy self.

At least give me leave to offer her the common courtesy of the country.

Act II Scene III

That your conditions might be answerable to your beauty.
Every one desireth to enjoy you
your talke discovereth some of what disposition you are.
They cast off the vulgar sort of persons
Unless we have provided somewhat for our selves in the meantime we live sorlorn
By this good turne ye are so really linked one to another that never any mishap can befall your love.
That I might doe my self good by seeking his good.
But that I want your company.
That I may not now doe after my own fancy or as I liketh my self.
As farre as I have seen your father disposed this long while he will deal roughly with you
How fares your corps.
Doe I embrace you or have I you in my armes?

ACTUS II. SCENA III.

Arg. Meretricia conditio per eam exprimitur, quæ meretrix est. Habet deinde hæc scena jucundum Cliniæ & Antiphilæ congressum. *Mixti generis, ut scena superior.*

Bacchis, Antiphila, Clinia, Syrus.

HEDepol, *Antiphila mea, laudo te & fortunatam judico,*
Id cùm studuisti isti formæ mores ut consimiles forent:
Miniméque (ità me dii ament) miror, si te sibi quisque expetit.
Nam mihi, quale ingenium haberes, fuit indicio oratio tua.
Et cùm egomet nunc mecum in animo vitam tuam considero,
Adeóque vostrarum omnium, volgum quæ ab sese segregant;
Et vos esse istiusmodi, & nos non esse, haud mirabile est.
Nam vobis expedit esse bonas: nos, quibuscum res est, non sinunt.
Quippe formâ impulsi nostrâ nos amatores colunt:
Hæc ubi immutata est, illi sium animum aliò conferunt.
Nisi sí prospectum est interea aliquid, desertæ vivimus.
Vobis cum uno semel ubi ætatem agere decretum est viro,
Cujus mos maximè est consimilis vostrûm, hi se ad vos applicant:
Hoc beneficio utrique ab utrisque vero devincimini;
Ut nunquam ulla amori vostro incidere possit calamitas.
A. *Nescio alias: me quidem semper scio feciſſe sedulò,*
Ut ex illius commodo meum compararem commodum. C. *ah!*
Ergò, mea Antiphila, tu nunc sola reducem me in patriam facis.
Nam, dum abs te absum, omnes mihi labores fuêre, quos cepi, leves,
Præterquam tui carendum quòd erat. S. *credo.* C. *Syre, vix sustinui.*
Hoccine me miserum non licere meo modo ingenio frui? (*bit.*
S. *Immo, ut patrem tuum vidi esse habitum, diu etiam duras da-*
B. *Quisnam hic adolescens est, qui intuetur nos?* A. *ah! retine me, obsecro.*
B. *Amabò, quid tibi est?* A. *disperii.* B. *perii misera: quid stupet, Antiphila?* A. *videón' Cliniam, an non?* B *quem vides?* C. *salvè anime mi.*
A. *O mi expectate Clinia, salve.* C *ut vales?*
A. *Salvum venisse gaudeo.* C. *teneóne te,*
Antiphila, maximè animo exoptatam meo?
S. *Ite intrò: nam vos jamdudum expectat senex.*

ACTUS III. SCENA I.

Arg. Chremes Menedemo nunciat ex Asia rediisse filium: ex qua re Menedemus incredibili gaudio perfunditur, & filio posthac indulgere magis instituit, quod ei magnopere dissuadet Chremes.

Iambici senarii.

Chremes, Menedemus.

Luceſcit: hoc jam ceſſo pultare oſtium
Vicini? primùm ex me ut ſciat, ſibi filium
Rediiſſe: etſi adoleſcentem hoc nolle intelligo.
Verùm, cùm videam miſerum hunc tam excruciarier
Eju' abitu, celem tam inperatum gaudium,
Cùm illi nihil peric'li ex indicio ſiet?
Haud faciam: nam, quod potero, adjutabo ſenem.
Item, ut filium meum amico atque æquali ſuo
Video inſervire, & ſocium eſſe in negotiis,
Nos quoque ſenes eſt æquum ſenibus obſequi.
M. *Aut ego profectò ingenio egregio ad miſerias*
Natus ſum, aut illud falſum eſt, quod vulgò audio
Dici, DIEM adimere ægritudinem hominibus;
Nam mihi quidem quotidie augeſcit magis
De filio ægritudo, & quantò diutiùs
Abeſt, magi' cupio tantò, & magi' deſidero.
C. *Sed ipſum egreſſum foras video: adibo, alloquar.*
Menedeme, ſalve: nuncium apporto tibi,
Cuju' maximè te fieri participem cupis.
M. *Nunquidnam de gnato meo audiſti, Chreme?*
C. *Valet atque vivit.* M. *ubinam eſt, quæſo?* C. *apud me domi.*
M. *Meus gnatus!* C. *ſic eſt.* M. *vênit!* C. *certè.* M. *Clinia*
Meus vênit! C. *dixi.* M. *eamus: duc me ad eum, obſecro.*
C. *Non volt te ſcire ſe rediiſſe: etiam & tuum*
Conſpectum fugitat ob peccatum: tum hoc timet,
Nè tua duritia antiqua illa etiam adaucta ſit.
M. *Non tu ei dixiſti, ut eſſem?* C. *non.* M. *quam ob rem, Chreme?*
C. *Quia peſſumè iſthuc in te atque in illum conſulis,*
Si te tam leni & victo eſſe animo oſtenderis.
M. *Non poſſum: ſatis jam, ſatis pater durus fui.* C. *ah!*
Vehemens in utramque partem, Menedeme, es nimis,
Aut largitate nimiâ, aut parſimoniâ.
In eandem fraudem ex hac re atque illa incides.

Primùm

Act III Scene I

That I may be the first messenger to bring him tiddings.

There is no dagger in discovering it.

Certainly I am either born notably disposed to misery. or that is not true wch I hear to be commonly spoken. Time Takes away care & thought from mens hearts.

I bring you news where of you desire most especially to be a sharer.

you take a very bad course this way both for yourself & your son if you shew yourself so tender-hearted & easily overcome.
you will fall in the same trap by the one as well as the other.

To seek a liveing where one can come by it.
She is finely fitted to work one's destruction
If her lover were as rich as my Lord major of London he could never be able to maintain her charges,

let him doe as he listeth, let him take, let him spend, let him waste, I am resolved to abide it,
I think it very requisite for you

They lay their heads together.

Primùm olim, potiùs commeare fitium
Quàm paterere ad mulierculam, quæ paululo
Tum erat contenta, cuique erant grata omnia,
Protcrruisti hinc. Ea coacta ingratiis
Pòst illa cœpit victum volgò quærere.
Nunc, cùm sine magno interitimento non potest
Habere, quidvis dare cupis. Nam, ut tu scias
Quàm ea nunc instructa pulchrè ad perniciem sit;
Primùm, jam ancillas secum adduxit plùs decem,
Oncratas veste atque auro. Satrapes si siet
Sufferre amator nunquam ejus sumptus queat.
Nedum tu possis. M. éstne ea intus? C. sit rogas!
Sensi: nam ei unàm cœnam atque ejus comitibus
Dedi: quòd si iterum mihi sit danda, actum siet.
Nam, ut alia omittam, pitissando modò mihi
Quid vini absumpsit! sic, Hoc, dicens, asperum,
Pater, est: hoc aliud lenius: sodes vide,
Relevi dolia omnia, omnes scriàs.
Omnes habui sollicitos: atque hæc una nox.
Quid te futurum censes, quem assiduè excdent?
Sic me dii amabunt, ut tuarum miseritum est,
Menedeme, fortunarum. M. faciat, quod lubet:
Sumat, consumat, perdat. decretum est pati:
Dum illum modò habeam meum. C. si certum est tibi
Sic facere: illud permagni referre arbitror,
Ut nescientem sentiat te id sibi dare.
M. Quid faciam? C. quidvis potiùs quàm quod cogitas.
Per alium quemvis ut des: falli te sinas
Technis per servulum: etsi subsensi id quoque,
Illos ibi esse, id inter se agere clanculum.
Syru' cum illo vostro consusurrat: conferunt
Consilia adolescentes: & tibi perdere
Talentum hoc pacto satius est, quàm illo minam.
Non nunc pecunia agitur, sed illud quo modo
Minimo periclo id demus adolescentulo.
Nam si semel tuum animum is intellexerit,
Priùs proditurum te tuam vitam, & priùs
Pecuniam omnem, quàm abs te amittas filium: hui!

Quantam fenestram ad nequitiam patefeceris!
Tibi autem porrò ut non sit suave vivere.
Nam DETERIORES omnes sumus licentiâ.
Quodcunque inciderit in mentem, volet: neque id
Putabit, pravúmne an rectum sit quod petet.
Tu, rem perire, & ipsum, non poteris pati.
Dare denegâris: ibit ad illud illico,
Quò maximè apud te se valere sentiet.
Abiturum se abs te esse illico minabitur.
M. *Vidêre verum, atque, ità ut̀ res est, dicere.*
C. *Somnum hercle ego hac nocte oculis non vidi meis,*
Dum id quæro, tibi qui filium restituerem.
M. *Cedo dextram: porrò te oro idem ut facias, Chreme.*
C. *Paratus sum.* M. *scín' quid nunc facere te volo?*
C. *Dic.* M. *quod sensisti illos me incipere fallere,*
Id ut maturent facere: cupio illi dare
Quod volt: cupio ipsum jam videre. C. *operam dabo,*
Syrus est prehendendus, atque adhortandus mihi.
A me nescio quis exit: concede hinc domum.
Nè nos inter nos congruere illi sentiant.
Paulum hoc negotî mi obstat: Simus & Crito
Vicini nostri hîc ambigunt de finibus:
Me cepére arbitrum: ibo, ac dicam, ut dixeram
Operam daturum me, hodie non posse his dare.
Continuò hîc adero. M. *ità quæso. dii vostram fidem!*
Itán' comparatam esse hominum naturam omnium,
Aliena ut melius videant, & dijudicent
Quàm suâ? an eò fit, quia in re nostra aut gaudio
Sumus præpediti nimio, aut ægritudine?
Hic mihi nunc quantò plùs sapit quàm egomet mihi!
C. *Dissolvi me, otiosus operam ut tibi darem.*

ACTUS III. SCEN. II.

Arg. Servus herum Chremetem decipit, credentem Menedemo fallaciam intendi, & ità suâ ipsius conjecturâ & solertiâ fallitur.

Ejusdem generis.

Syrus, Chremes.

HAc illàc circumcursa: inveniendum est tamen
Argentum, intendenda in senem est fallacia.
C. *Num me fefellit, boscè id struere? videlicet*

Est

what a gap will you lay open for lewdness.
we are all the worse by too much liberty.
what soever shall come into his brain.

Truly I have not slept one wink all this night.

I will doe my best.

lest they think you & I have plotted to gether

O strange that the nature of all men should be so addicted as to see further and better to judge of other mens matters then their own

I have rid my self of them.

Act III Scene II

I must play the old fellow one trick of Legerdemain.
I was not mistaken that they were plotting about it.

The charge of the matter is committed to this servant of ours. ....

methinks I saw an old Eagle (ie) I saw you a little cup-shott as in the proverb we use to say of a clear complexion.
He is nigh mad for the love of her.

A fellow y^t deserves ye house of correction
I was curiously affraid for you.

That is sometimes a remedy of great inconveniences.
I cannot tell whether he speak these words in jest or in earnest
He gives me encouragement.
He seeks about some wile to delude the old man.
It's not my guise to lye or I am not used to dissemble.

as humane things are casuall.

Est Cliniæ ille servus tardiusculus:
Idcirco huic nostro tradita est provincia.
S. *Quis hic loquitur? periî. numnam hæc audiit?* C. *Syre.* S. *hem!*
C. *Quid tu isthîc?* S. *rectè equidem te demiror, Chreme,*
Tam manè, qui herì tantum biberis. C. *nihil nimis.*
S. *Nihil narras! visa verò est, quod dici solet,*
AQUILÆ senectus. C. *eia.* S. *mulier commoda, &*
Faceta hæc est meretrix. C. *sanè idem visa est mihi.*
S. *Et quidem hercle forma luculenta.* C. *sic satis.*
S. *Ità non ut olim, sed utì nunc, sanè bona:*
Miniméque miror, Clinia hanc si deperit:
Sed habet patrem quendam avidum, miserum, atque aridum,
Vicinum hunc: nóstin'? at quasi is non divitiis
Abundet, gnatu' ejus profûgit inopiâ.
Scín' esse factum, ut dico? C. *quid ego nesciam?*
Hominem pistrino dignum! S. *quem?* C. *isthunc servolum*
Dico adolescentis. S. *Syre, tibi timui malè.*
C. *Qui passus est id fieri.* S. *Quid faceret?* C. *rogas!*
Aliquid reperiret, fingeret fallacias,
Unde esset adolescenti, amicæ quod daret,
Atque hunc difficilem invitum servaret senem.
S. *Garris.* C. *hæc facta ab illo oportebant, Syre.*
S. *Ebo, quæso, laudas qui heros fallunt!* C. *in loco*
Ego verò laudo. S. *rectè sanè.* C. *quippe quia*
Magnarum sæpe id remedium ægritudinum est:
Jam huic manssisset unicus gnatus domi.
S. *Focóne an seriò illæc dicat, nescio,*
Nisi mihi quidem addit animum, quò lubeat magis.
C. *At nunc quid expectat, Syre? an dum hinc denuò*
Abeat, cùm tolerare hujus sumptus non queat?
Nónne ad senem aliquam fabricam fingis? S. *stolidus est.*
C. *At te adjutare oportet, adolescentuli*
Causâ. S. *equidem facilè facere possum, si jubes;*
Etenim, quo pacto id fieri soleat, calleo.
C. *Tanto hercle melior.* S. *NON est mentiri meum.*
C. *Fac ergó.* S. *at heus tu, facito dum eadem hæc meminerîs,*
Si quid hujus simile fortè aliquandò evenerit,
Ut sunt humana, tuus ut faciat filius.

C. *Non usus veniet, spero.* S. *spero hercle ego quoque:*
Neque eò nunc dico, quò quicquam illum senserim:
Sed si quid, nè quid: quæ sit ejus ætas, vides.
Et ne ego te, si usus veniat, magnificè, Chreme,
Tractare possim. C. *de isthoc cùm usus venerit,*
Videbimus quid opus sit: nunc isthuc age.
S. *Nunquam commodiùs unquam verum audivi loqui,*
Nec, cùm malefacerem, crederem mi impuniùs
Licere. Quisnam à nobis egreditur foras?

ACT. III. SCENA III.

Arg. Chremes filium objurgat, & immodestiæ arguit, quem cum Bacchide ludentem viderat. Syrus hero id suadet, quod maximè ad extorquendum facit argentum.

Iambici & trochaici octonarii catalectici, & acatalectici, senarius unus, quaternarii duo.

Chremes, Clitipho, Syrus.

Quid isthuc, quæsòt qui isthic mos est, Clitipho? itáne fieri oportet? Cl. *Quid ego feci?* Ch. *vidine ego te modò manum in sinum huic*
Meretrici inserere? S. *acta est res, perii.* Cl. *méne?* Ch. *bisce oculis, nè nega.*
Facis adeò indignè injuriam illi qui non abstineas manum:
Nam isthæc quidem contumelia est, hominem amicum ad te recipere,
Atque ejus amicam subagitare: Vel berì in vino quàm immodestus
Fuisti! S. *factum est.* Ch *quàm molestus! ut equidem,*
(Istà me dî ament) metui quid futurum denique esset! novi ego
Amantium animos graviter advertunt, quæ non censeas.
Cl. *At mihi fides apud hunc est, nihil me istius facturum, pater.*
Ch. *Esto: at certe concedas ab ore eorum aliquantisper aliquò.*
LIBIDO multa fert: ea facere prohibet tua præsentia.
Ego de me facio conjecturam. NEmo est meorum hodie,
Apud quem expromere omnia mea occulta, Clitipho, audeam:
Apud alium prohibet dignitas: apud alium ipsius facti pudet,
Nè ineptus, nè protervus videar: quod illum facere credito.
Sed nostrum est intelligere, utcunque: atque, ubicunque opus sit, obsequi.
S. *Quid isthic narrat?* Cl *perii.* S. *Clitipho, hæc ego præcipio tibi:*

Hominis

when occasion shall serve.
mind what you have in hand.
I thought I might doe it freely & without
controulment.

Act III Scene III

what behaviour is that?

the matter is dast I am undone.

That is a grose abuse.

I know the mind of lovers they take thing
in dudgeon which you would not Imagin
I am in credit with him or he dare trust

I measure your corn by my bushell.
To disclose all my secrets.

It's our duty to understand to pleasure a
friend how so ever & when soever there
is need.

Play the good husband & moderate your affections.
It is a grief unto me.
He will borrow ray himself before I get any money.
will you once take a fools counsell

An ill end come to thee.
As far as god shall enable you.
He regards me every day less & less

you are an honest fellow.

She had lent.

Is that to be called in question.

what are you minded to doe.

Hominis es frugi & temperantis functus officium. Cl. *tace*
Sodes. S. rectè sanè. Ch. *Syre, pudet me. S. credo: neq; id injuriâ.*
Quin mihi molestum est. Cl. *pergín' hercle?* S. *verùm dico, quod*
videtur.
Cl. *Nónne accedam ad illos?* Ch. *eho quæso, una accedundi via*
est?
S. *Actum est. hic priùs se indicârit, quàm ego argentum effero.*
Chreme, vín' tu homini stulto mihi auscultare? C. *quid faciam?*
S. *jube hunc*
Abire hinc aliquó. Cl. *quò ego hinc abeam?* S. *quó? quò lubet:*
da illis locum,
Abi deambulatum. Cl. *deambulatum? quó?* S. *vah! quasi desit*
locus.
Abi sane isthác, istorsum, quò vis. Ch. *rectè dicit: censeo.*
Cl. *Dii te eradicent, Syre, qui me isthinc extrudas. Sat tu pol tibi*
Posthac comprimito istas manus.
Censén' verò? quid illum porrò credis facturum, Chreme,
Nisi eum, quantum dî dant opis tibi, se vas, castigas, mones?
Ch. *Ego istuc curabo.* S. *atqui nunc, here, hic tibi asservandus est*
Ch. *Fiet.* S. *si sapias: nam mihi jam minùs minúsq; obtemperat.*
Ch. *Quid tu? ecquid de illo, quod dudum tecum egi, egisti, Syre? aut*
Reperisti tibi quod placeat, an nondum etiam? S. *de fallacia*
Dicis? est. inveni quandam nuper. Ch. *frugi es: credo, quid id est?*
S. *Dicam: verùm, ut aliud ex alio incidit.* Ch. *quidnam, Syre?*
S. *Pessuma hæc est meretrix.* Ch. *ità videtur.* S. *immo, si scias.*
Vah! vide quod inceptet facinus. Fuit quædam anus Corinthia
Hîc: huic drachmarum argenti hæc mille dederat mutuum.
Ch. *Quid tum?* S. *ea mortua est: reliquit filiam adolescentulam:*
Ea relicta huic arrhaboni est pro illo argento. Ch. *intelligo.*
S. *Hanc secum huc adduxit, eáque est nunc ad uxorem tuam.*
Ch. *Quid tum?* S. *Clinia orat, sibi uti nunc det illam: illi tamen*
Pòst daturum mille nummûm poscit. Ch. *& poscit quidem!*
S. *huic*
Dubiúmne id est? Ch. *ego sic putavi. quid nunc facere cogitas?*
S. *Egóne! ad Menedemum ibo: dicam hanc esse captam è Caria,*
Ditem, & nobilem: si redimat; magnum inesse in ea lucrum.

C. Errat. S. quid itâ? C. pro Menedemo nunc tibi ego respondeo, Non emo: quid ais? S. optata loquere. C. atqui non est opus. S. Non opus est! C. non hercle vero. S. quid isthuc, miror. C. jam scies.
Mane, mane quid est, quòd tam à nobis graviter crepuêre fores?

ACT. IV. SCENA I.

Arg. Hæc scena Antiphilæ continet agnitionem, unde jurgium inter virum & uxorem oritur. Chremes enim jusserat exponi partum, si puellam peperisset ipsa: quod factum non est. Post agnitam Antiphilam, Syro novum quæritur de invenienda pecunia consilium.

Octonarii Iambici & trochaici.

Sostrata, Chremes, Nutrix, Syrus.

Nisi me animus fallit, hic profectò est annulus, quem ego suspicor,
Is, quicum exposita est gnata. C. quid volt sibi, Syre, hæc oratio?
So. Quid est? ísne tibi videtur? N. dixi equidem, ubi ostendisti, illico
Eum esse. So. at ut sati' contemplata modò sis, mea nutrix. N. satis.
So. Abi nunc jam intrò: atque, illa si jam laverit, mihi nuncia.
Hîc ego virum interea opperibor. Sy. te volt: videas quid velit.
Nescio quid tristis est: non temerè est: metuo quid sit. C. quid siet!
Næ ista hercle magno jam conatu magnas nugas dixerit.
So. Ehem mi vir! C. chem mea uxor! So. te ipsum quæro. C. loquere quid velis.
So. Primùm hoc te oro, nè quid credas me adversus edictum tuum (dere?
Facere esse ausam. C. vín' tibi me isthuc, etsi incredibile est, credo. Sy. nescio quid peccati portet hæc purgatio.
So. Meminisín' me esse gravidam, & mihi te maxumo opere dicere,
Si puellam parerem, nolle tolli? C. scio quid feceris:
Sustulisti. So. sic est factum. Sy. Domina, ergò heru' damno auctus est.
So. Minimè: sed hîc erat Corintha anus haud impura: ei dedi
Exponendam. C. ô Jupiter! tantam esse in animo insitiam?

So. Pcrii:

Speak as one would have you.

Act IV Scene I

Unless I be deceived.

There is some just occasion.

She tells us nothing worth the hearing

Don't think that I ever durst do any
thinge contrary to your Commands.
I know not what fault this excuse imports

my master hath received damage

That you should be so void of will

If you would have done as I commanded you

How well you have considered of the matter.

To turn whore.

What should a body meddle with such as neither know right nor reason; for be it better or worse let it do good or hurt they regard nothing but what they themselves like of

By how much more discreet or more experienced your mind is.

That your equity may be some protection to my folly.

My gentleness causeth thee to commit much lewdness.

How foolish & superstitious are all we silly poor women.

I came post haste to you.

Tell me the woman's name

How greatly feared I lest you should be as hard hearted now as heretofore

So. Perii: quid ego feci? C. at rogitas? So. si peccavi, mi Chreme,
Insciens feci. C. id quidem ego, etsi tu neges, certò scio,
Te insciente atque imprudente dicere, ac facere omnia:
Tot peccata in hac re offendisti nam jam primùm, si meum
Imperium exequi voluisses, interemptam oportuit,
Non simulare mortem verbis, re ipsâ spem vitæ dare.
At id omittos misericordia, animus maternus: fino.
Quàm bene verò abs te prospectum est! quid voluisti? cogita:
Nempe anus illis prodita abs te filia est planissimé.
Per te vel utì quæsitum faceret, vel uti veniret palám.
Credo, id cogitasti: quid vis? satis est, dum vivat modó.
Quid cum illis agas, qui neq; jus, neq; bonum atq; æquum sciunt,
Melius, pejus, prosit, obsit, nil vident, nisi quod lubet?
So. Mi Chreme, peccavi, fateor: vincor: nunc hoc te obsecro,
Quanto tuus est animus natu gravior, ignoscentior,
Ut meæ stultitiæ justitia tua sit aliquid præsidî.
C. Scilicet equidem isthuc factum ignoscam: verùm, Sostrata,
Malè docet te mea facilitas multa. sed istbuc quicquid est,
Qua hoc acceptum est causâ, loquere. So. ut stultæ & miseræ
omnes sumus
Religiosæ! Cùm exponendam do illi, de digito annulum
Detrabo, & cum dico ut unà cum puella exponeret;
Si moreretur, nè expers partis esset de nostris bonis.
C. Istbuc rectè conservâsti te atque illam. So is hic est annulus.
C. Unde habes? So. quam Bacchis secum adduxit adolescentulam. Sy. hem! (dedit
C. Quid ea narrat? So. ea lavatum dum it, servandum mihi
Annulum, non advorti primó: at postquam aspexi, illico
Cognovi: ad te exilui. C. quid nunc suspicâre aut invenis
De illa? So. Nescio, nisi ex ipsa quæras, unde hunc habuerit:
Si potis est reperiri. Sy. interii, plus spei video, quàm volo:
Nostra est, ità si est. C. vivítne illa cui tu dederas? So. nescio.
C. Quid renunciavit olim feciſſe? So. id quod jusseram.
C. Nomen mulieris cedo quod sit, ut quæratur. So. Philtere.
Sy. Ipsa est, mirum, ni illa salva est, & ego perii. C. Sostrata,
Sequere me intrò hác. So. ut præter spem evenit! quàm timui
malè.
Nè nunc animo ità esses duro, ut olim in tollendo, Chreme!

C. NON

C. NON licet hominem esse sæpe ità ut volt, si res non sinit,
Nunc ità tempus est mi, ut cupiam filiam: olim nil minùs.
S. Nisi fallit me animus, haud multùm à me aberit infortunium.
Ità hercle in angustum oppidò nunc meæ coguntur copiæ:
Nisi aliquid video, nè esse amicam hanc gnati resciscat senex.
Nam quod sperem de argento, aut posse postulem me fallere,
Nihil est: TRIumpho, si licet me latere tecto abscedere,
CRUcior, bolum tantum mihi ereptum tam subitò è faucibus.
Quid agam? aut quid comminiscar? ratio de integro incunda est
NIL tam difficile est, quin quærendo investigari possiet. (mihi.
Quid si hoc sic incipiam nunc? Nihil est. Si sic? Tantundē egero.
At sic opinor: non potest: immo optumē. Euge, habeo optumam.
Retraham hercle, opinor, ad me idem illud fugitivum argentum tamen.

ACTUS IV. SCENA IV.

Arg. Clinia hîc testatur, quàm gaudeat de agnita Antiphila: & à Syro admonetur, ut amici etiam Clitiphonis rem curet in servanda Bacchide.

Iambici octonarii catalectici, unus senarius acatalecticus, reliqui trochaici octonarii.

Clinia, Syrus.

Nulla mihi res posthac potest jam intervenire tanta,
Quæ mihi ægritudinē afferat: tanta hæc lætitia oborta est.
Dedo patri me nunc jam, ut frugalior sim quàm volt.
S. Nil me fefellit: cognita est, quantum audio hujus verba.
Isthuc tibi ex sententia tua obtigisse lætor.
C. O mi Syre, audistine, obsecro? S. quidni, qui usq; unà affuerim?
C. Cui æquè audîsti commodè quicquam evenisse? S. nulli.
C. Atque ità me dii ament, ut ego nunc non tam meâpte causâ
Lætor, quàm illius: quam ego scio esse bonore quovis dignam.
S. Ità credo: sed nunc, Clinia, agè, da te mihi vicissim:
Nam amici quoque res est videnda, in tuto ut collocetur:
Nè quid de amica nunc senex. C. ô Jupiter! S. quiesce.
C. Antiphila mea nubet mihi. S. ficcine me interloquêre?
C. Quid faciam, Syre mi? gaudeo: fer me. S. fero hercle verò.
C. Deorum vitam adepti sumus. S. frustra operam hant, opinor, sumo.
C. Loquêre; audio. S. at jam hoc non ages. C. agam. S. videndum est, inquam,

Amici

A man may not be as he himself often=times would if the matter will not permitt him

unless I deceive myself I shall goe neer to have a shrewed turn.

I shall be glad if I may escape with a whole skin

I am vext that such a good mowsell is sudden[illegible] taken out of my chaps.

I must begin to reckon a=new

Nothinge is soe hard but by dilligent search it may be found out x x.

Act IV Scene II

I am glad this is fallen out according to your desire

whom I know to deserve all the respect that may be

we are very happy or we are in heaven.

what face shall I speake unto my father
Tell him plainly how the matter is

That he tell all the matter in his right order.

I thinke this truly the best course to be taken

you perhaps make small reckning
what shall become of me so that you
may shift for him.
Art thou contented
what if I reply to them that say what if the
sky should not fall.
As though it lay not in your own power to free
or to acquite your self in time you list.

Act IV Scene III

If he shall now put a sham upon me

Amici quoque res, Clinia, tui in tuto ut colloceturr
Nam si nunc à nobis abis, & Bacchidem hîc relinquis,
Senex resciscet illico esse amicam hanc Clitiphonis:
Si abduxeris, celabitur itidem, ut celata adhuc est.
C. *At enim isthoc nihil est magis, Syre, meis nuptiis adversum:*
Nam quo ore appellabo patrem? tenes quid dicam? S. *quidni?*
C. *Quid dicam? quam causam afferam?* S. *quin nolo mentiare:*
Aperte, ità ut res sese habet, narrato. C. *quid ais?* S. *jubeo,*
Illam te amare, & velle uxorem hanc esse Clitiphonis:
C. *Bonam atque justam rem oppidò imperas, & factu facilem.*
Et scilicet jam me hoc volcs orare patrem, ut celet
Senem vostrum. S. *Immo ut rectâ viâ rem narret ordine omnem.*
C. *hem!*
Satin' sanus es, aut sobrius? tu quidem illum planè prodis:
Nam quî ille poterit esse in tuto? dic mihi.
S. *Huic equidem consilio palmam do: hîc me magnificè effero,*
Qui vim tantam in me & potestatem habeam tantæ astutiæ.
Vera dicendo ut eos ambos fallam; ut, cùm narrat senex
Vester nostro, esse istam amicam gnati, non credat tamen.
C. *At enim spem isthoc pacto rursum nuptiarum omnem eripis:*
Nam dum amicam hanc meam esse credet, non committet filiam.
Tu fortasse, quid me fiat, parvi pendis, dum illi consulas.
S. *Quid? (malum!) me tandem censes velle id assimularier?*
Unus est dies, dum argentum eripio, pax. nihil ampliùs.
C. *Tantum sat habes? quid tum, quæso, si hoc pater resciverit?*
S. *Quid si redeo ad illos, qui aiunt, Quid si nunc cœlum ruat?*
C. *Metuo quid agam.* S. *metuis? quasi non ea potestas sit tua,*
Quo velis in tempore ut te exolvas, rem facias palam.
C. *Age, age, traducatur Bacchis.* S. *optumè ipsa exit foras.*

ACT. IV. SCENA III.

Arg. Bacchis irata ob decem minas nondum traditas, abituram se assimulat: cum Syro expostulat: tandem placata suasu ejusdem, cum omni strepitu ac turba transit ad Menedemum, tantisper dum Chremes fallatur.

Iambici octonarii catalectici.

Bacchis, Clinia, Syrus, Dromo, Phrygia.

Satî' pol protervè me Syri promissa huc induxerunt,
Decem minas quas mihi dare pollicitus est: quod si is nunc me

Dece-

Deceperit, ſæpe obſecrans me ut veniam, fruſtra veniet:
Aut, cùm venturam dixero, & conſtituero; cùm is certè
Renunciârit; Clitipho cùm ſpe pendebit animi:
Decipiam, ac non veniam. Syrus mihi tergo pœnas pendet.
C. *Satìs ſcitè promittit tibi.* S. *atqui tu hanc jocari credis?*
Faciet, niſi cavco. B. *dormiunt: pol ego iſtos commovebo.*
Mea Phrygia audiſtin' modò iſte homo quam villâ demonſtravit
Charini? P. *audivi.* B. *proximam eſſe huic fundo ad dexteram?*
P. *memini.*
B. *Curriculò percurre: apud eum miles Dionyſia agitat.*
S. *Quid inceptat?* B. *dic me hîc oppidò eſſe invitam, atq; aſſervari*
Verùm aliquo pacto verba me his daturam eſſe, & venturam.
S. *Perii hercle: Bacchis mane, mane: quò mittis iſthanc, quæſo?*
Jube maneat. B. *abi* S. *quin paratum eſt argentum.* B. *quin maneo.*
S. *Atqui jam dabitur.* B. *ut lubet: num ego inſto?* S. *at ſcin' quid ſodes?* (*pompa*
B. *Quid?* S. *tranſeundum nunc tibi ad Menedemum eſt, & tua*
Eò traducenda eſt. B. *quam rem agis, ſcelus?* S. *egóne! argentum cudo*
Quod tibi dem. B. *dignam me putas, quam illudas?* S. *non eſt temerè.*
B. *Etiámne tecum hîc res mihi eſt?* S. *minimè: tuum tibi reddo.*
B. *Eatur.* S. *ſequere hác. heus Dromo!* D. *quis me volt?* S. *Syrus.*
D. *quid eſt rei?*
S. *Ancillas omnes Bacchidis traduce huc ad vos properè.*
D. *Quamobrem?* S. *nè quæras: & ferant, quæ ſecum huc attule-*
Sperabit ſumptum ſibi ſenex eſſe harum abitu levatum. (*runt.*
Nè ille haud ſcit, hoc paulum lucri quantum ei damni apportet.
Tu neſcis id quod ſcis, Dromo, ſi ſapies. D. *mutum dices.*

ACT. IV. SCENA IV.

Arg. Per fallaciam Syrus ab hero Chremete argentum accipit. Menedemi Chremes rurſum miſeretur ob traductam ad illum cum omni pompa ſumptuoſam Bacchidem, quam Cliniæ, non ſui filii amicam putat. *Iambici ſenarii.*

Chremes, Syrus.

ITà me dî amabunt, ut nunc Menedemi vicem
Miſeret me, tantum deveniſſe ad eum mali.
Illanccine mulierem alere cum tua familia?
Etſi, ſcio, hoſce aliquot dies non ſentiet,

Ità

He shall make but a waste errand.

I shall make Syrus's back to smart for it

They are asleep but in good truth I will rouse them.

Run apace.

Tell him I will one way or other deceive them.

I am coyning the money

Doe you thinke me fitt to make a fool on.

He wotts not what great loss this little gain may bring him.

ACT IV SCEXE IV

I pity Menedemus sill chance
y so much mischief hath befallen him.

When he shall see yt he will daily be at such charges in house keeping.

I desired long since to meet wth you.

I have fully dispatched ye matter.

I cannot forbear but I must stroake thy head.

Dost thou make thy brags yt it hath fallen out to thee, according to thy desire

But hear farther wht knavery remaineth

you are a dullard.

doe you apprehend me or know my meaning

Counterfeiting is not my guise.

It might have been handsomely done

I take it in good part or I am not att all discontented with it. x

Ità magno desiderio fuit ei filius:
Verùm ubi videbit tantos sibi sumptus domi
Quotidianos fieri, nec fieri modum,
Optabit rursum ut abeat ab se filius:
Syrum optumè eccum! S. cesso hunc adoriri? C. Syre.
S. hem!
C. Quid est? S. te mihi ipsum jamdudum optabam dari.
C. Vidêre egisse jam nescio quid cum sene.
S. De illo quod dudum? dictum ac factum reddidi.
C. Bonân' fide? S. bonâ hercle. C. non possum pati
Quin tibi caput demulceam: accede huc, Syre:
Faciam boni tibi aliquid pro ista re, ac lubens.
S. At si scias quàm scitè in mentem venerit.
C. Vah! gloriare evenisse ex sententia?
S. Non hercle veró: verum dico C. dic, quid est?
S. Tui Clitiphonis esse amicam hanc Bacchidem,
Menedemo dixit Clinia, & eâ gratiâ
Secum adduxisse, nè tu id persentisceres.
C. Probé. S. dic sodes. C. nimiùm, inquam. S. immo, si scias.
Sed porrò ausculta quod superest fallaciæ.
Sese ipse dicet tuam vidisse filiam:
Sibi complacitam ejus formam, postquam aspexerit:
Hanc cupere uxorem. C. modóne quæ inventa est? S. eam
Et quidem jubebit posci. C. quamobrem isthuc, Syre?
Nam prorsum nihil intelligo. S. vah! tardus es.
C. Fortasse. S. argentum dabitur ei ad nuptias,
Aurum, atque vestem, quí: Tenésne? C. comparet.
S. Id ipsum. C. at ego illi nec do, nec despondeo.
S. Non! quamobrem? C, quamobrem, me rogas! homini fugitivo dabo? S. ut lubet.
Non ego perpetuò dicebam illam illi ut dares,
Verùm ut simulares. C. NON mea est simulatio:
Ità tu isthæc tua misceto, nè me admisceas.
Ego cui daturus non sim, ut ei despondeam?
S. Credebam. C, minimé. S. scitè poterat fieri;
Et ego hoc, quia dudum tu tantopere jusseras,
Eò cœpi. C. credo. S. cæterùm equidem isthuc, Chreme,
Æqui boníque facio. C. atqui tum maxumè

Volo te dare operam ut fiat: verùm aliâ viâ.
S. Fiat: quæratur aliud: sed illud quod tibi
Dixi de argento, quod ista debet Bacchidi,
Id nunc reddendum est illi: neque tu scilicet
Eò nunc confugies, Quid mea? num mihi datum est?
Num jussi? num illa oppignerare filiam
Meam me invito potuit? Verum illud, Chreme,
Dicunt, Fus summum sæpe summa injuria est:
C. Haud faciam. S. immo aliis si licet, tibi non licet.
Omnes in lauta te et bene parte aucta putant.
C. Quin egomet jam ad eam deferam. S. imò filium
Jube potiùs: C. quamobrem? S. quia enim in eum suspicio est
Translata amoris. C. quid tum? S. quia videbitur
Magis verisimile id esse, cùm hic illi dabit:
Et simul conficiam faciliùs ego, quod volo.
Ipse adeò adest: abi: effer argentum. C. effero.

ACT. IV. SCENA V.

Arg. Iracscitur Clitipho, à Syro placatur, eidem præscribente, quibus uti mox debeat verbis, & oratione apud patrem, pro amica ab illo argentum accepturus.

Iambici senarii.

Clitipho, Syrus.

NULLA est tam facilis res, quin difficilis fiet,
Quam invitus facias. Vel me hæc deambulatio
Quàm non laboriosa ad languorem dedit:
Nec quicquam magis nunc metuo quàm nè denuo
Miser aliquò extrudar hinc, nè accedam ad Bacchidem.
Ut te quidem omnes dî, deæque quantum est, Syre,
Isthoc cum invento, cúmque incepto perduint!
Hujusmodi mihi res semper comminiscere,
Ubi me excarnifices. S. i tu hinc quò dignus es,
Quàm penè tua me perdidit protervitas!
C. Vellem hercle factum: it meritu'? S. meritu'! quomodo?
Næ me isthuc ex te prius audîsse gaudeo,
Quàm argentum haberes, quod daturus jam fui.
C. Quid igitur dicam tibi vis? abiisti: mihi
Amicam adduxti, quam non licitum est tangere.
S. Jam non sum iratus: sed scin' ubi nunc sit tibi

Tua

I would have thee use thy dilligence.

That's a true saying The extremity of ye
law is oftentimes the greatest Injury
all men count your rich & well to pass
in the world.
He is suspected to be the person in love
with her.
I shall wth more ease accomplish my desire

Act IV SCEXE V

There's nothing so easy but it becomes
difficult if thou doe it by compalsion.

Goe hence and be hanged.
How hath your wantonness undo
=ne me. all most

Well now I am pacified.

Boo of good courage.
Perhaps you mock me.

humour him as occasion serveth

Act IV Scene VI

why dost thou stand as if thou were
stone dead.

How many unjust & awkward
things are done through custome

Act IV Scene VII

of all men I think my self most
happy by far.
I understand you mind your mark
or take good courses.
To the uttermost of your power

Tua Bacchis? C *apud nos.* S. *non.* C. *ubi ergó?* S. *apud Cliniam.*
C. *Perii.* S. *bono animo es: jam argentum ad eam deferes*
Quod ei es pollicitus. C. *garris: unde id?* S. *à patre.*
C. *Ludis fortasse me.* S. *ipsâ re experibere.*
C. *Næ ego fortunatus homo sum: deamo te, Syre.*
S. *Sed pater egreditur: cave quicquam admiratu' sis,*
Quâ causâ id fiat, obsecundato in loco;
Quod imperabit, facito: loquitor paucula.

ACTUS IV. SCENA VI.

Arg. Chremes argentum adfert, quod det Clitiphoni: ad postremum queritur de sumptu faciendo filiæ causâ.

Ejusdem generis.

Chremes, Clitipho, Syrus.

UBi Clitipho nunc est? S. *eccum me! inque.* Cl. *eccum hic tibi!*
C. *Quid rei esset, dix'ti huic?* S. *dixi pleraque omnia,*
C. *Cape hoc argentum, ac defer.* S. *I, quid stas, lapis?*
Quin accipis? Cl. *cedo sanè.* C. *sequerebàc me ocyùs;*
Tu hîc nos, dum eximus, interea opperibere:
Nam nihil est illîc quod moremur diutiùs.
C. *Minas quidem jam decem habet à me filia;*
Quas pro alimentis esse nunc duco datas.
Hasce ornamentis consequentur alteræ.
Porrò hæc talenta dotis apposcent duo.
Quàm multa injusta ac prava fiunt moribus!
Mihi nunc, relictis rebus, inveniendus est
Aliquis, labore inventa mea cui dem bona.

ACT. IV. SCEN. VII.

Arg. Jucundum habet errorem Chremetis, qui Menedemum falli putat, dum ipse fallitur.

Ejusdem generis.

Menedemus, Chremes.

MUlto omnium nunc me fortunatissimum
Factum puto esse, gnate, cùm te intelligo
Resipîsse. C. *ut errat!* M. *teipsum quærebam, Chreme:*
Serva, quod in te est, filium, & me, & familiam.
C. *Cedo, quid vis faciam?* M. *inveniſti hodie filiam.*
C. *Quid tum?* M. *hanc uxorem sibi dari volt Clinia.*
C. *Quæso quid hominis es?* M. *quid?* C. *jámne oblitus es*
Inter nos quid sit dictum de fallacia,

Ut

Ut eâ viâ abs te argentum auferretur? M. *scio.*
C. *Ea res nunc agitur ipsa.* M. *quid narras, Chreme!*
C. *Erravi: sic res acta est.* M. *quantâ spe decidi?*
C. *Immo hæc quidem quæ apud te est, Clitiphonis est*
Amica. M. *it: aiunt.* C. *& tu credis?* M. *omnia.*
C. *Et illum aiunt velle uxorem, ut cùm desponderim,*
Des, quî aurum, ac vestem, atque alia, quæ opus sunt, comparet.
M. *Id est profectò: id amicæ dabitur.* C. *scilicet*
Daturum. M. *ah! frustra igitur gavisus sum miser.*
Quidvis tamen jam malo, quàm hunc amittere.
Quid nunc renunciem abs te responsum, Chreme,
Nè sentiat me sensisse, atque ægrè ferat?
C. *Ægrè! nimium illi, Menedeme, indulges.* M. *sine:*
Inceptum est: perfice hoc mihi perpetuum, Chreme.
C. *Dic convenisse, egisse te de nuptiis.*
M. *Dicam: quid deinde?* C. *me facturum esse omnia:*
Generum placere: postremò etiam, si voles,
Desponsam quoque esse dicito. M. *hem! isthuc volueram.*
C. *Tantò ocyùs te ut poscat, & tu id, quod cupis,*
Quàm ocyssimè ut des. M. *cupio.* C *næ tu propedìem,*
Ut istam rem video, istius obsaturabere.
Sed hæc utut sunt, cautim & paulatim dabis,
Si sapies. M. *faciam.* C. *abi intrò: vide quid postulet.*
Ego domi ero, si quid me voles. M. *sanè volò:*
Nam te sciente faciam, quicquid egero.

ACT. V SCENA I.

Arg. Ad exitum jam properante Comœdiâ, Syri fallacia detegitur, ut Clitiæ nubat Antiphila. Bacchidem Clitiphonis esse amicam Menedemus ostendit.

Trochaici octonarii, & iambici senarii.

Menedemus, Chremes.

Ego me non tam astutum neq; ità perspicacem esse id scio:
Sed hic adjutor meus, & monitor, & præmonstrator Chremes
Hoc mihi præstat. In me quidvis harum rerum convenit,
Quæ sunt dicta in stultum. CAVdex, stipes, asinus plumbeus,
In illum nil potest: nam exuperat ejus stultitia omnia hæc.
C. *Obi! jam desine deos, uxor, gratulando obtundere,*

Tuam

How greatly am I disappointed of that I hoped for.

what answer shall I now return him from you.
He takes it to heart.
you cocker him too much.

verily as far as I see into the matter you will shortly have your belly full of him
However the matter stands.
you shall be privy to all my Intents.

Act V Scene I

This I know that I am not so crafty or quick of apprehension.

His folly surpasseth all these.

Thou judgest of them by thy owne disposition.

The varlet fashioneth even the countenances of men.

He is an old crafty fox.

That the mariage might be made up to day

I had not the least Inckling.

Presently out of hand.

I shall scarce keep house ten days longer.

He helps his friend.

Tuam esse inventam gnatam; nisi illos tuo ex ingenio judicas,
Ut nil credas intelligere, nisi idem dictum est centies,
Sed interim quid jamdudum illic gnatus cessat cum Syro?
M. Quos ais homines, Chremes, cessare? C. hem! Menedeme, advenis?
Dic mihi, Clinia, quæ dixi, nunciâstin'? M. omnia.
C. Quid ait? M. gaudere adeò occœpit, quasi qui cupiunt nuptias.
C. Ha, ha, he! M. quid risisti? C. servi venêre in mentem Syri
Calliditates, M. itane? C. vultus quoq; hominum fingit scelus.
M. Gnatus quòd se assimulat lætum, id dicis? C. id. M. idem isthuc mihi
Venit in mentem. C. veterator, M. magi', si magi' nôris putes
Ità rem esse. C. ain' tu? M. quin tu ausculta. C. mane: priùs hoc scire expeto,
Quid perdideris: nam, ubi desponsam nunciâsti filio,
Continuò injecisse verba tibi Dromonem, scilicet, (dares.
Sponsæ vestem, aurum, atque ancillas opus esse, argentum ut
M. Non. C. quid non! M. non inquam. C. neque ipse gnatus?
M. nil prorsus, Chreme.
Magis unum etiam instare, ut hodie conficerentur nuptiæ. (hil
C. Mira narras. quid Syrus meus? nè is quidem quicquam? M. ni-
C. Quamobrem? M. nescio. equidem: sed te mitor, qui alia tum
planè scias.
Sed tuum ille quoque Syrus idem mirè finxit filium,
Ut nè paululùm quidem suboleat amicam esse hanc Clitiæ.
C. Quid ais! M. mitto jam osculari, atq; amplexari: id nil puto
C. Quid est, quod amplius simuletur? M. vah! C. quid est? M. audi modò:
Est mihi ultimis conclave in ædibus quoddam retro:
Huc est introrsùm latus lectus; vestimentis stratus est.
C. Quid. postquam hoc est factum? M. dictum factum, huc abiit Clitipho.
C. Solus? M. solus. C. timeo. M. Bacchis consecuta est illico.
C. Sola? M. sola. C. perii. M. ubi abiêre introrsùm, operuêre ostium
Clinia hæc fieri videbat? M. quidni? una mecum simul. (C. hem!
C. Filii est amica Bacchis, Menedeme: occidi.
M. Quamobrem? C. decem dierum vix mihi est familia.
M. Quid! isthuc times, quòd operam amico ille dat suo?

C. Immo quòd amicæ. M. ſi dat. C. an dubium id tibi eſt?
Quemquámne animo tam comi eſſe, aut leni putas,
Qui, ſe vidente, amicam patiatur ſuam? M. ha, ha, he!
Quidni? quò verba facilius dentur mihi.
C. Derides? meritò mihi nunc ego ſuccenſeo.
Quot res dedêre, ubi poſſem perſentiſcere,
Ni eſſem lapis, quæ vidi! væ miſero mihi!
At næ illud haud inultum, ſi vivo, ferent:
Nam jam. M. non tu te cohibes? non te reſpicis?
Non tibi ego exempli ſatis' ſum? C. præ iracundia,
Menedeme, non ſum apud me. M. téne iſtíbuc loqui?
NONNE id flagitium eſt, te aliis conſilium dare,
Foris ſapere, tibi non poſſe auxiliarier?
C. Quid faciam? M. id, quod me feciſſe aiebas parúm:
Fac te eſſe patrem ſentiat: fac ut audeat
Tibi credere omnia, abs te petere, & poſcere,
Nè quam aliam quærat copiam, ac te deſerat.
C. Immo abeat potiùs multò quovis gentium,
Quàm hîc per flagitium ad inopiam redigat patrem:
Nam ſi illi pergo ſuppeditare ſumptibus
Menedeme, mihi illæc verè ad raſtros res redit.
M. Quot incommoda tibi in hac re capies, niſi caves!
Difficilem oſtendis te eſſe, & ignoſces tamen
Poſtea id ingratum. C. ah! neſcis quàm doleam. M. ut lubet.
Quid hoc, quod volo, ut illa nubat noſtro? niſi quid eſt,
Quod malis. C. immo & gener & affines placent. M. Quid dotis dicam te dixiſſe filio?
Quid obticuiſti? C. dotis. M. ità dico. C. ah! M. Chreme,
Nè quid vereare, ſi eſt minus: nil dos nos movet.
C. Duo talenta pro re noſtra ego eſſe decrevi ſatis:
Sed ità dictu opus eſt, ſi me vis ſalvum eſſe, & rem, & filium,
Me mea omnia bona doti dixiſſe illi. M. quam rem agis?
C. Id mirari te ſimulato, & illum hoc rogitato ſimul,
Quamobrem id faciam. M. quin ego verò, quamobrem id facias, neſcio.
C. Egóne? ut illius animum, qui nunc luxuriâ & laſciviâ
Diffluit, retundam, redigam, ut, quò ſe vortat, neſciat.
M. Quid agis? C. mitte, ac ſine me in hac re gerere mihi morem.
M. ſinos Itáne

That soe I might be the more easily deceived

If I live they shall not carry it away scott free
will not you moderate your wrath.
Through anger I am not my own man.
Is not this a very naughty thing ye you can
give others good counsell & be wise in other
mens matters & not able to help your self

By his debauchedness he brings his
father to Beggary.
How many il conveniences will you bring to
your self in this matter unless you look
about you.

according to our estate.

That I may repress his courage wch now
runs at rovers in ryott & wantonness
&c. and that I may bring him to ye point that
he shall not know whither to turn him
give me leave in this thing to follow my
own fancy.

If I live I'le soe trim him soe curry comb him as that he shall not forgett me as long as he hath a day to live.

Act V Scene II

He hath cast off all affection towards me

I take that matter in as great dudgeon

I wish you well from my heart.

I saw thee to be of a wrechless spirit and to set most by those things wch are sweet for a season & not to provide for a long time to come.

whether to be take thy self for shelter

Learn I pray you wht it is to live.

Doe not medle or make.

Itáne vis? C. ità. M. fiat. C. agè jam, ut uxorem accersat, paret.
Hic, ità ut liberos est æquum, dictis confutabitur.
Sed Syrum. M quid eum? C. egóne? si vivo, adeò exornatum dabo,
Adeò depexum, ut, dum vivat, meminerit semper mei:
Qui sibi me pro ridiculo ac delectamento putat.
Non (ità me dî ament) auderet facere hæc viduæ mulieri,
Quæ in me fecit.

ACT. V. SCEN. II.

Argu. Clitiphonem filium objurgat propter amicam pater: idq; adeò fit, ut sic admonitus redeat in viam, & Bacchide relictâ, uxorem ducat. Continet hæc scena & callidum Syri consilium, quo catastrophen, id est, exitum, eventúmque negotii machinatur.

Trochaici & iambici octonarii.

Clitipho, Menedemus, Chremes, Syrus.

ITáne tandem, quæso, est, Menedeme, ut pater
Tam in brevi spatio omnem de me ejecerit animum patrium?
Quodnam ob facinus? quid ego tantum sceleris admisi miser?
Volgò id faciunt M. scio tibi esse gravius multo, ac durius
Cui fit: verùm ego haud minùs ægrè patior id, qui nescio.
Nec rationem capio, nisi quòd tibi bene ex animo volo. Cl. *hîc*
Patrem esse aiebas? M. eccum! C. *quid me incusas, Clitipho?*
Quicquid ego hujus feci, tibi prospexi, & stultitiæ tuæ:
Ubi te vidi animo esse omisso, & suavia in præsentia
Quæ essent, prima habere, neque consulere in longitudinem:
Cepi rationem, ut neque egeres, neque ut hæc posses perdere.
Ubi, cui decuit primò, tibi non licuit per te mihi dare,
Abii ad proxumos tibi qui erant: eis commisi, & credidi,
Ibi tuæ stultitiæ semper erit præsidium, Clitipho,
Victus, vestitus, quò in tectum te recepter. Cl. *hei mihi!*
C. *Satius est, quàm te ipso hærede hæc possidere Bacchidem;*
S. *Disperii: scelestus quantas turbas concivi insciens!*
C. *Emori cupio.* C. *prius, quæso, disce, quid sit vivere,*
Ubi scies, si displicebit vita, tum isthoc utitor.
S. *Here, licétne? C. loquere.* S. *at tutò? C. loquere.* S. *quæ ista est pravitas,*
Quæve amentia est, quod peccavi ego, id obesse huic? C. ilicet,
Ne te admisce, nemo accusat; Syre, te: nec tu aram tibi,
Neque precatorem parâris. S. *quid agis? C. nil succenseo,*
Nec tibi, nec huic: nec vos est æquum, quod facio, mihi.

S. *Abiit. vah! rogâsse vellem.* Cl. *quid, Syre?* S. *unde mihi peterem cibum.*
Ità nos alienavit, tibi jam esse ad sororem intelligo.
Cl. *Adeóne rem redisse, ut periculum etiam famê mihi sit, Syre?*
S. *Modò liceat vivere, spes est.* Cl. *quæ?* S. *nos esurituros satis.*
Cl. *Irrides in re tanta, neque me quicquam consilio adjuvas?*
S. *Immo & ibi nunc sum, & usque dudum id egi, dum loquitur pater:* (*longiùs.*
Et, quantum ego intelligere possum. Cl. *quid?* S. *non aberit*
Cl. *Quid id ergó?* S. *sic est, non esse horum te arbitror.* Cl. *quid isthuc, Syre?*
Satín' sanus es? S. *ego dicam, quod mî in mentem: dijudica.*
Dum istis fuisti solus, dum nulla alia delectatio,
Quæ propior esset te, indulgebant, tibi dabant: nunc, filia
Postquam est inventa vera, inventa est causa, quâ te expellerent.
Cl. *Est verisimile.* S. *an tu ob peccatum hoc esse illum iratum putas?*
Cl. *Non arbitror.* S. *nunc aliud specta: MATRES omnes filiis*
In peccato adjutrices, auxilio in paterna injuria
Solent esse: id non fit. C. *verum dicis: quid ergò nunc, Syre,*
Faciam? S. *suspicionem istam ex illis quære: rem profer palám.*
Si non est verum, ad misericordiam ambos adduces citò, aut
Scibit cujus sis. Cl. *rectè suades: faciam.* S. *sat rectè hoc mihi*
In mentem venit: namq; adolescens, quàm minima in spe situs erit
Tam facillimè boni patris pacem in leges conficiet suas.
Et jam haud scio anne uxorem ducat, ac Syro nil gratiæ. (*est,*
Quid autem hoc? senex exit foras: ego fugio: ob hoc factum quod
Miror non jussisse illico me arripi: ad Menedemum hinc pergam: eum
Precatorem mî paro: seni nostro fidei nihil habeo.

ACTUS V. SCENA III.

Arg. Chremes filii occasione uxorem objurgat, & mordacibus dictis impetit, salibúsque non illepidis, & maternum animum in hac scena ob oculos ponit Terentius.

Iambici octonarii, & trochaici, iambicus quaternarius unus.

Sostrata, Chremes.

Profectó, nisi caves tu homo, aliquid gnato conficies mali:
Idq; adeò miror, quî tam ineptum quicquam potuerit tibi
Venire in mentem, mi vir. C. *oh! PERGIN' mulier esse? ullámne*

ego Rem

So that we may live there is hope.

I doe now mind that we have done it this long while.

Act thou well in thy wits?

Now make another thing.
All Mothers are wont to help their sons in a fault & to aid them against their fathers wrong.
Thou givest me good advise.
He will easily pacify his father uppon his own terms.
I dare not trust him.

Act V Scene III

How could so foolish a thing come into your head.

you know how to tell ye same tale over
again.

He suspects himself to be some
changelin.

He is conditioned like you.

He is as like thee as if he was spitt out of
thy mouth.
How grave! or how demure!

Act V Scene IIII

I was a delight to you.

Let not this enter into thy mind

Look to it that I see no more of this bad
behaviour in thee.

Rem unquam volui, quin tu in ea mihi advorſatrix fueris, Soſtrata? at
Si rogitem jam, Quid eſt, quod peccem, aut quamobrem id faciam; neſcias.
In qua re nunc tam confidenter reſtas ſtulta? S. *ego neſcio.*
C. *Immo ſcis potiùs, quàm quidem redeat ad integrũ eadem oratio.*
S. *Oh! iniquus es, qui me tacere de re tanta poſtules.*
Ch. *Non poſtulo. jam LOquere, nihilominus ego hoc faciã tamen.*
S. *Facies?* C. *verum.* S. *non vides quantum mali ex ea re excites?*
Subditum ſe ſuſpicatur. C. *ſubditum! aín' tu?* S. *certè ſic erit, Mi vir.* C. *confitere.* S. *ah! obſecro te, iſthuc inimicis fict.*
Egón' confitear meum non eſſe filium, qui ſit meus?
C. *Quid? metuis nè non, cùm velis, convincas eſſe illum tuum?*
S. *Quòd filia eſt inventa?* C. *non, ſed, quod magi' credendum ſict,*
Quòd eſt conſimilis moribus,
Facilè convinces ex te natum: nam tui ſimilis eſt probè:
Nam illi nihil vitii eſt relictum, quin id itidem ſit tibi:
Tum præterea talem, niſi tu, nulla pareret filium.
Sed ipſe egreditur; quàm ſeverus! rem cùm videas, cenſeas.

ACT. V. SCENA IV.

Arg. Clitipho cum matre colloquens, ſuos ſibi parentes commonſtrari cupit: quâ oratione hanc admodum reddit ſolicitam. Chremes contumeliosè filium objurgat.

Trochaici octonarii.

Clitipho, Soſtrata, Chremes.

SI unquam ullum fuit tempus, mater, cùm ego voluptati tibi
Fuerim, dictus filius tuus tuâ voluntate, obſecro
Ejus ut memineris, atque inopiæ nunc te miſereſcat meæ:
Quod peto, & volo, parentes meos ut commonſtres mihi.
So. *Obſecro, mi gnate, nè iſthuc in animum inducas tuum,*
Alienum eſſe te. Cl. *ſum.* S. *miſeram me! boccine quæ iſti, obſecro?*
Ità mihi, atq; huic ſis ſuperſtes, ut ex me, atq; ex hoc natus es.
Et cave poſthac, ſi me amas, unquam iſthuc verbum ex te audiam. Cl. *at*
Ego, ſi me metuis, mutes cave in te eſſe iſtos ſentiam.
Cl. *Quos?* Ch. *ſi ſcire ut, &c. Equidem gerro, iners, fraus, belluo,*
Ganeo, damnoſus: crede, & noſtrum te eſſe credito.
Cl. *Non ſunt hæc parentis dicta.* Ch. *NON, ſi ex ingenio ſis meo*

Natus, item ut aiunt Minervam esse ex Jove, eâ causâ magis
Patiar, Clitipho, flagitiis tuis me infamem fieri.
S. *Dî isthæc.* Ch. *nescio Deos: ego, quod potero, enitar seduló.*
Quæris id quod habes, parentes: quod abest, non quæris, patri
Quomodo obsequare, & serves quod labore invenerit.
Non mihi per fallacias adducere ante oculos? pudet
Dicere, hac præsente verbum turpe: at te id nullo modo
Facere puduit. Cl. *eheu! quàm ego nunc totus displiceo mihi!*
Quàm pudet! neq;, quod principium inveniam ad placandũ, scio.

ACT. V. SCENA V.

Arg. Menedemi interventu post turbationes tranquilla fiunt omnia: volenti datur Clitiphoni uxor Archonidis filia: Syro à Chremete ignoscitur.

Iambici, & trochaici octonarii.

Menedemus, Chremes, Clitipho, Sostrata.

ENimvero Chremes nimis graviter cruciat adolescentulum,
Nimísq; inhumané. Exeo ergò, ut pacem conciliem: optumè
Ipsos video. Ch. *ehem! Menedeme, cur non accersi jubes*
Filiam, &, quod dixi dotis, firmas? S. *mi vir, te obsecro*
Nè facias. Cl. *pater obsecro ut mî ignoscas.* M. *da veniã, Chreme,*
Sine te exorẽ Ch. *Egóne mea bona ut dem Bacchidi dono sciens?*
Non faciam. M. *at id nos non sinemus.* Cl. *si me vivum vis, pater,*
Ignosce. So. *agè, Chreme mi,* M. *agè, quæso, nè tam obfirma te,*
Chreme.
Ch. *Quid isthuc? video non licere, ut cœperam, hoc pertendere.*
M. *Facis, ut te decet.* Ch. *eâ lege hoc adeò faciam, si facit*
Quod ego hunc æquum censeo. Cl *pater, omnia faciam: impera.*
Ch. *Uxorem ut ducas.* Cl. *pater.* Ch. *nihil audio.* M. *ad me recipio,*
Faciet. Ch. *nil etiam audio ipsum.* Cl. *perii.* S. *an dubitas, Clitipho?*
Ch. *Immo, utrum vult.* M. *faciet omnia.* S. *hæc, dum incipias, gravia sunt.*
Dúmque ignores; ubi cognôris, facilia. Cl. *faciam, pater.*
S. *Nate mi, ego puellam tibi pol dabo lepidam, quam tu facilè ames,*
Filiam Phanioratæ nostri, Cl. *rufamne illam virginem*

Cæsiam,

Shall I suffer my Self to become infamous
through thy debauchories.

I am ashamed to speake a boastly word.

Act V Scene V

To set them all peace or to make an attonement.
Ratify that dowry I told you of.
let me Intreat you.
Be not so obstinate or don't so harden your heart.
I see I cannot finish this buisness as I began
I undertake it.

These things seem Hard till you are entred.
and as long as you know them not but ~~that~~ after thou shalt be acquainted with them they will be easy to thee

what that redhaired gray eyed
platterfaced and hatchnosed wench

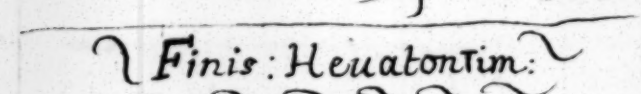

Finis: Hecatontim:

Cæsiam, sparso ore, adunco naso! non possum, pater.
Ch. *Eia, ut elegans est: credas animum ibi esse.* S. *aliam dabo.*
Cl. *Quid isthuc? quandoquidem ducenda est, egomet habeo propemodum*
Pol quam volo. S. *nunc te laudo, gnate.* Cl. *Archonidis filiam.*
S. *Perplacet.* Cl. *pater, hoc nunc restat.* Ch. *quid?* Cl. *Syro ignoscas volo,*
Quæ meâ causâ fecit. Ch. *fiat. Vos valete, & plaudite.*

ADELPHORUM PERSONÆ
Earúmque interpretatio.

Mitio, senex, ἀπὸ τῆς μήτιδος, à mente, & consilio: vel ἀπὸ τοῦ μικκοῦ, unde & μικκύλος, quòd in eo omnia sint mitia, depressa & placida.

Demea, senex, ἀπὸ τοῦ δήμου, antiquis homo moribus, & popularis statûs amans.

Hegio, senex, ἀπὸ τοῦ ἡγεῖσθαι, à ductu, seu principatu.

Æschinus, adolescens, ἀπὸ τοῦ αἴσχους, à pudore. Vide num scribi debeat *Æschines*, quomodo Græcis αἰσχίνης.

Ctesipho, adolescens, τὸ τῆς κτήσεως φῶς, patrimonii splendor.

Sostrata, matrona.

Pamphila, puerpera.

Canthara, nutrix, à cantharo: nomen aptum nutricibus, quæ ferè bibulæ sunt.

Syrus, servus, etiam gentile, à Getis, qui postea Gothi dicti.

Dromo, servus.

Sannio, leno, à sannis, vel potiùs ἀπὸ τοῦ σαννίου, ab hasta, quâ valere à jocantibus dicebatur.

Sequentium personarum tantùm hîc mentio fit.

Babylo, vel fortè *Babyla*, βαβύλας, futilis videtur trapezitæ nomen fuisse.

Storax, vel *Styrax*, servus olidus, per antiphrasim, cùm styracis odor sit longè optimus.

M. ANTONII MURETI IN *ADELPHOS TERENTII*

ARGUMENTUM.

Micio, & Demea, duo dissimillimo fratres ingenio fuêre: ille urbanam vitam secutus est, hic rusticam: ille cælebs vixit, hic uxorem duxit: ille ingenio laxissimo, hic asperrimo: ille mitis etiam in alienos, hic sævus etiam in suos: ille etiam in ira placidus, hic etiam citra iram ferox. Erant Demeæ filii duo: ex quibus natu majorem Æschinum sibi adoptavit Micio, tumque secum in urbe liberalissimè indulgentissimèque educavit: minorem Ctesiphonem ruri secum severè in primis ac restrictè habuit pater. Æschinus multas meretrices, patre ad omnia connivente, adamavit: multa convivia celebravit: quæ denique juventus fert, ea omnia non liberè modò, sed etiam licenter exercuit. Postremò usque eò progressus est, ut virginem pauperculam quidem, sed bonam, bonis prognatam, Pamphilam nomine, quam mater Sophrona vidua sanctè secum, & pudicè, ut poterat, educabat, noctu temulentus cùm incidisset, vim ei attulit, graviddmque fecit: venit postea ad matrem illius, veniam petens, pollicensque se puellam uxorem ducturum: eâ fide data, & ignotum est, & tacitum. Ctesipho, cùm in urbem interdum ventitaret, ipse quoque citharistriæ cujusdam amore correptus est: totam ejus rei famam, nè quà emanaret ac perveniret ad Demeam, in sese Æschinus transferebat: tandem cùm leno, puellæ dominus, aut pecuniam sibi, quanti ea erat, vellet in manum dari, aut se eam alii venditurum minitaretur, adductus in summam desperationem Ctesipho, jam de relinquenda patria cogitabat: cùm Æschinus, re intellectâ, qui nullo neque pudore teneretur, neque metu, domum lenonis per vim ingressus est, & ipsum, & familiam contudit pugnis, puellam per vim abreptam tradidit fratri. Spargitur toâ urbe rumor, venit Demea, Mitionem objurgat; inclamat, testatur deos atque homines, quòd dissolutus, quòd intemperans, quòd vinosus, quòd scortator, quòd nullius bonæ rei Æschinus foret, omnem in Mitione uno hærere culpam: Diis gratias agere, quòd ille saltem, quem ipse ruri haberet, frugi ac temperans esset, rei studeret, & famæ, illarum rerum nihil nè cogitaret quidem: tantum videlicet interesse inter suam, & patris disciplinam: placat hominem, quantum in se est, Mitio: jámque se abs eo expediverat, cùm supervenit aliud, quod majores etiam tumultus excitaret: raptam ab Æschino citharistriam perferunt ad matrem Pamphilæ, quæ quidem Pamphila ità erat ad pariendum vicina, ut jam dolore laboraret. Quid faceret misera? mutatum Æschini animum, se verò filiámque suam proditas per summam perfidiam, de desertas querebatur. Etiam servulum, qui pauperem familiam solus, ut poterat, alebat, mittit ad Hegionem,

onem, puellæ cognatum, jubèque ei rem, ut erat, exponere: interea audierat Demea, ſuum quoque Cteſiphonem in raptione fuiſſe: jámque totum in fermento, ut aiunt, erat; cùm ei Syrus ſervus vaferrimus, mendaciolum adſpergit: veniſſe quidem rure Cteſiphonem, ſed veniſſe objurgatum Æſchinum, multa ei medio foro mala dixiſſe, deinde rediiſſe rus in præfecturã ſuam: lacrumare gaudio Demea, & gratulari ſibi, quòd unum ſaltem haberet, in quo extaret paternæ ſeveritatis exemplum: dum rus redit, incidit in Hegionem, à quo de conſtuprata per vim ab Æſchino Pamphila intelligit: denuò commotus, dum fratrem, ut in eum iram evomeret, quærit, obviam habuit mercenarium à villa, ex quo ſciſcitatus de filio, accipit, non eſſe ruri: redit ad Syrum; à quo ei rurſus novum mendacium, velut offa in os, nè latraret, objicitur: quærit, ubi fratrem reperire poſſet: id verò ità indicavit Syrus, ut infelix ſenex, dum illius verbis fidem habet, nequidquam omne oppidum perreptaverit: interea Mitio omnium ab Hegione certior factus, ipſemet ad mulieres profectus, jacentes jam & afflictas erexerat, labantes & dubias confirmaverat, triſtitiâ ac mœrore confectas recreaverat, pollicitus, ſe Æſchino Pamphilam uxorem daturum: venit Demea: clamor, jurgium, convicia; etiam eo præſente, ſervulus quidam Cteſiphonem per imprudentiam nominat: ille cùm ſubitò per vim in ædes irrupiſſet; quem jampridem putabat ruri fodere, aut arare, aut aliquid ferre denique, eum accubantem cum amica, & ſuaviter potitantem deprehendit: ibi verò tantâ iracundiâ incitatus eſt, ut arderet: ſatis diu vociferatus cùm eſſet; tandem placidè & compoſitè Mitionis oratione, eò perducitur, ut depoſitâ vetere ſævitiâ, benignus, affabilis, lepidus eſſe meditetur: itáque ipſo non permittente tantùm, ſed etiam jubente, puerpera domum traducitur: fiunt nuptiæ; lenoni numeratur argentum; Mitio ipſe Sophronam ducit uxorem: Hegioni datur unde vivat. Syrus unà cum Phrygia uxore manumittitur. Cùm Mitio, cæterique omnes, ſed tamen præcipuè Mitio, illam tantam, tam inſperatam, tam ſubitam mutationem admirarentur, gravi & cordatâ oratione claudit fabulam Demea; ſi omnia profundere, ſi in omni libidine ac nequitia vivere, ſi totam rem belluationibus, ſcortationibus, largitionibus conſumere lubeat, nihilo id fuâ magis, aliquanto etiam minus, quo ſibi minus ætatis ſuperſit, quàm aliorum intereſſe: ſin corrigi ſe in loco, & modicè coërceri, atque admoneri velint, eum eſſe ſe, qui id præſtare poſſit: permittuntur ei omnia, ità fabula concluditur.

SUL-

C. SULP. APOLLINARIS *PERIOCHA.*

Duos cùm haberet Demea adoleſcentulos,
Dat Mitioni fratri adoptandum Æſchinum:
Sed Cteſiphonem retinet. Hunc citharistriæ
Lepôre captum, ſub duro ac triſti patre,
Frater celabat Æſchinus; famam quoque
Amoris in ſe transferebat: denique
Fidicinam lenoni eripuit. Vitiaverat
Idem Æſchinus civem Atticam paupercujam;
Fidémque dederat, hanc ſibi uxorem fore.
Demea jurgare, & graviter ferre: mox tamen,
Ut veritas patefacta eſt, ducit Æſchinus
Vitiatam: potitur Cteſipho citharistriam,
Exorato ſuo patre duro Demeâ.

ADELPHI TERENTII.

ACTA LUDIS FUNEBRIBUS L. ÆMILII PAULI, Q. FABIO MAXIMO ET P. CORNELIO AFRICANO ÆD. CURUL. EGERE L. ATTILIUS PRÆNESTINUS, ET MINUTIUS PROTIMUS. MODOS FECIT FLACCUS CLAUDII F. TIBIIS SARRANIS. FACTA E GRÆCA MENANDRU, L. ANITIO ET M. CORN. COSS.

PROLOGUS.

Poſtquam poëta ſenſit ſcripturam ſuam
Ab iniquis obſervari, & adverſarios
Rapere in pejorem partem, quam acturi ſumus:
Indicio de ſe ipſe erit vos eritis judices,
Laudine an vitio duci factum id oporteat:
STNAPOTHNESCONTES Diphili comœdia eſt,
Eam COMMORIENTES Plautus fecit fabulam.
In Græca adoleſcens eſt, qui lenoni eripit

Mere-

The Argument

under a harsh & severe father
He took uppon himself.
He plight her his faith that she should be his wife.

The Prologue

To be pryed into by carpers.
To wrest all to the worst sence.
you shall judge whether that thing ought ~~to~~ be commended or dispraised.

He translated it word for word.

what they think to be a mighty disgrace he esteems his greatest comendation.

Every one used as his occasions were.

see that your favourable acception may encrease the Poets pains for writing

Act I Scene I

Tender hearted parents.

If you loyter or stay in any place your wife thinks that you love some body else or if you are beloved or if you hate toyling or seeking your pleasure.

Least he should be starved with cold or fallen into some pit or have broaken some joynt of his

That any man can think or imagine in his mind what may be deare to him then he is to himself.

Meretricem, in prima fabula: eum Plautus locum
Reliquit integrum: cum hic locum sumpsit sibi
In Adelphos, verbum de verbo expressum extulit.
Eam nos acturi sumus novam: pernoscite,
Furtúmne factum existimetis, an locum
Reprehensum, qui præteritus negligentiâ est:
Nam quod isti dicunt malevoli, homines nobiles
Eum adjutare, assiduéque unà scribere,
Quod illi maledictum vehemens esse exístumant,
Eam laudem hic ducit maximam: cum illis placet,
Qui vobis universis & populo placent;
Quorum operâ in bello, in otio, in negotio,
Suo quisque tempore usu' est sine superbia.
Dehinc nè expectetis argumentum fabulæ;
Scnes qui primi venient, hi partem aperient,
In agendo partem ostendent. Facite, æquanimitas
Vestra poëtæ ad scribendum augeat industriam.

ACT. I. SCENA I.

Arg. Admodum est sollicitus Mitio, quòd nondum à cœna redierit filius Æschinus. Ostendit in liberis educandis lenitate, plùs quàm asperitate parentes proficere.

Iambici senarii.

Mitio.

STorax, non rediit hac nocte à cœna Æschinus,
Neque servulorum quisquam, qui advorsùm ierant?
Profectò hoc verè dicunt, Si absis uspiam,
Aut ubi si cessès evenire ea satiu' est,
Quæ in te uxor dicit, & quæ in animo cogitat
Irata, quàm illa, quæ parentes propitii.
Uxor si cessès, aut te amare cogitat,
Aut tété amari, aut potare, aut animo obsequi,
Et tibi bene esse soli, cum sibi sit male.
Ego quia non rediit filius, quæ cogito!
Quibus nunc sollicitor rebus, nè aut ille alserit,
Aut uspiam cecidcrit, aut perfregerit
Aliquid? Vah! Quenquámne hominem in animo instituere, aut
Parare, quod sit charius, quàm ipse est sibi?
Atqui ex me hic non natus est, sed ex fratre: is adeò

Dissimili

Dissimili studio est, jam indè ab adolescentia.
Ego hanc clementem vitam urbanam, atque otium
Secutus sum: &, quod fortunatum isti putant,
Uxorem nunquam habui: ille contra hæc omnia,
Rure agere vitam, semper parcè ac duriter
Se habere: uxorem duxit: nati filii
Duo: inde ego hunc majorem adoptavi mihi:
Eduxi à parvulo, habui, amavi pro meo:
In eo me oblecto: solum id est charum mihi.
Ille ut item contrà me habeat, facio sedulò:
Do, prætermitto, non necesse habeo omnia
Pro meo jure agere: postremò, alii clanculum
Patres quæ faciunt, quæ fert adolescentia,
Ea nè me celet, consuefeci filium:
Nam qui mentiri, aut fallere insuêrit patrem, aut
Audebit; tantò magìs audebit cæteros.
PUDORE & liberalitate liberos
Retinere, satius esse credo quàm metu.
Hæc fratri mecum non conveniunt, neque placent.
Venit ad me sæpe clamans, Quid agis, Mitio?
Cur perdis adolescentem nobis? cur amat?
Cur potat? cur tu his rebus sumptus suggeris?
Vestitu nimio indulges: nimiùm ineptus es:
Nimiùm ipse est durus, præter æquúmque, & bonum,
Et ERRAT longè meâ quidem sententiâ,
Qui imperium credat gravius esse aut stabilius,
Vi quod fit, quàm illud quod amicitiâ adjungitur.
Mea sic est ratio, & sic animum induco meum.
MALO coactus qui suum officium facit,
Dum id rescitum iri credit, tanti per cavet:
Si sperat fore clàm, rursum ad ingenium redit.
QUEM beneficio adjungas, ille ex animo facit,
Studet par referre, præsens absénsque idem erit.
Hoc patrium est, potiùs consuefacere filium,
Sui sponte recte facere, quàm alieno metu.
Hoc pater ac dominus interest. Hoc qui nequit,
Fatèatur nescire imperare liberis.
Sed éstne hic ipsus, de quo agebam? & certè is est.

Nescio

She is quite of another disposition.
That is they account a happy thinke
I was never married.

That thinge is my onely darling.
To doe all thinges as I may.
which youth prompteth one to.

In my mind it is better to hold in children
by ye love of virtues good education then
through fear.

why do you allow him expences for these
things.
you let him goe too brave.
He is far deceivd truly in my opinion who
thinketh that rulers government to be of more
authority & stronger wis maintaind by force
then that which is gotten by friendship
he who doth his duty being compelled thereto
by fear will so long take heed whilst he thinks
that what he doth shall be brought into exa-
mination if he hopeth no man shall know it
he then turneth to his old bias again.
The duty of a father is this rather to accustom
his Son to doe well voluntarily then for
foar of another.
Herein doth a father & a master differ.

I believe he will now fall a chideing at his old rate.

Act I Scexe II

Who is past all shame neither feareth any man & thinkes himself to be lawless.

He hath allmost killed them.

It's in everybody's mouth or All the world talks of it.

you suffer him to be spoil'd never was there any thing since ye world stood more unreasonable then an ignorant fellow y thinks nothing well but w himself doth.

you account that for your commendation

whilst ago will give him leave whilst he is in his hot blood.
when he hath buryed you.

Nescio quid tristem video: credo jam, ut solet,
Turgabit: salvum te advenire, Demea,
Gaudemus.

ACTUS I. SCENA II.

Arg. Demea Æschinum absentem petulantiæ graviter accusat, excusat eundem Mitio, plus nimio indulgens pater. Hîc attende lenem Mitionem, asperum Demeam induci à Terentio.

Iambici senarii.

Demea, Mitio.

EHem! opportunè: te ipsum quærito.
M. *Quid tristis es?* D. *rogas me, ubi nobis Æschinus*
Siet, quid tristis ego sim! M. *dixín' hoc fore?*
Quid fecit? D. *quid ille fecerit! quem neque pudet*
Quicquam, nec metuit quenquam, neque legem putat
Tenere se ullam: nam illa, quæ antehac facta sunt,
Omitto: modò quid designavit! M. *quidnam id est?*
D. *Fores effregit, atq; in ædes irruit*
Alienas: ipsum dominum, atque omnem familiam
Multavit usque ad mortem; eripuit mulierem,
Quam amabat. Clamant omnes indignissimè
Factum esse. Hoc advenienti quot mihi, Mitio,
Dixêre! In ore est omni populo. Denique,
Si conferendum exemplum est, Non fratrem videt
Rei dare operam, ruri esse parcum ac sobrium?
Nullum hujus simile factum. Hæc cùm illi, Mitio,
Dico, tibi dico: tu illum corrumpi sinis.
M. *HOMINE imperito nunquam quicquam injustius,*
Qui, nisi quod ipse facit, nihil rectum putat.
D. *Quorsum illuc?* M. *quia tu Demea, hæc malè judicas.*
Non est flagitium, mihi crede, adolescentulum
Scortari, neque potare, non est, neque fores
Effringere. Hæc si neque ego, neque tu fecimus,
Non sivit egestas facere nos. Tu nunc tibi
Id laudi ducis, quod tum fecisti inopiâ.
Injurium est: nam, si esset unde id fieret,
Faceremus: & tu illum tuum, si esses homo,
Sineres nunc facere, dum per ætatem licet,
Potiùs quàm ubi te expoliatum ejecisset foras;

Alienare

Alieniore ætate pòst faceret tamen,
D. *Prô Jupiter! Tu me homo adigis ad insaniam.*
Non est flagitium, facere hæc adolescentulum? M. *ah?*
Ausculta: nè me obtundas de hac re sæpius.
Tuum filium dedisti adoptandum mihi:
Is meus est factus: si quid peccat, Demea,
Mihi peccat: ego illi maxumam partem feram.
Obsonat, potat, olet unguenta? De meo.
Amat? Dabitur à me argentum, ubi erit commodum:
Ubi non erit, fortaße excludetur foras.
Fores effregit? restituentur. Discidit
Vestem? resarcietur. Est, diis gratia,
Et unde hæc fiant: & adhuc non molesta sunt.
Postremò, aut desine, aut cedò quemvis arbitrum:
Te plura in hac re peccare ostendam. D. *hei mihi!*
Pater esse disce ab illis qui verè sciunt.
M. *Naturâ tu illi pater es, consiliis ego.*
D. *Tún' consulis quicquam!* M. *ah! si pergis, abiero.*
D. *Siccine agis?* M. *an ego toties de eadem re audiam?*
D. *Curæ est mihi.* M. *& mihi curæ est: verùm, Demea,*
Curemus æquam uterque partem; tu alterum,
Ego item alterum: non ambos curare, propemodum
Reposcere illum est, quem dedisti. D. *ah Mitio!*
M. *Mihi sic videtur.* D. *quid isthuc! tibi si isthuc placet,*
Profundat, perdat, pereat: nihil ad me attinet.
Jam si verbum unum posthac. M. *rursum, Demea,*
Irascere? D. *an non credis? repetón' quem dedi?*
Ægrè est: alienus non sum. Si obsto; hem desino.
Unum vis curem, curo: & est diis gratia,
Cùm ità, ut volo, est. Iste tuus ipse sentiet
Posteriús: nolo in illum graviùs dicere.
M. *Nec nihil, neque omnia hæc sunt, quæ dicit: tamen*
Nonnihil molesta hæc sunt mihi: sed ostendere,
Me ægrè pati, illi nolui: nam, ità est homo,
Cùm placo, advorsor sedulò, & deterreo:
Tamen humanè vix patitur. verùm si augeam,
Aut etiam adjutor sim ejus iracundiæ,
Insaniam profectò cum illo: etsi Æschinus

Non-

O man! you make me mad.
Doe not trouble my head too often
about this thinge.

He feasteth her riotteth he smelleth of
perfumes att my charge.

God be thanked I have where withall to doe
these things.
Appoint whome you will judge betweene
us.

Let us both care an equal share.

So I thinke.
Let him lavish let him waste let him
come to naught.
It's a hard case.

I will say no worse against him.

I drive him from his purpose.
He scarcely takes it as a man ought
to doe.

I thinke he was then weary of the mal
I hope now y his youthfull courage was abated.
Loe he begins a fresh.

Act II Scene I

succour a poor harmless wretch
despite of all their teeth.

that you may not say you knew not my condition of life.

I will do fond my own right.

I my selfe am very unworthily or unhon
dealt withall.
But thy labour in this is but lost.

Lo thy fist be presently on his face.

yet raither trespass on that side.

Nonnullam in hac re nobis facit injuriam.
Quam hic non amavit meretricem! aut si non dedit
Aliquid! postremò, nuper (credo, jam omnium
Tædebat) dixit velle uxorem ducere.
Sperabam jam defervisse adolescentiam:
Gaudebam. Ecce autem de integro: nisi, quicquid est,
Volo scire, atque hominem convenire, si apud forum est.

ACT. II. SCENA I.

Arg. Senibus omissis, describitur Æschini factum jurgantis cum lenone; nec error est poëtæ, quòd hîc fiant, quæ facta esse Demea dixit, qui fortasse rumore nuntio acceperat fecisse Æschinum, quod facturum ille se minatus fuerat.

Trochaici & iambici octonarii, & unus quaternarius.

Sannio, Æschinus

OBsecro, populares, ferte misero atq; innocenti auxilium:
Subvenite inopi. Æ. otiose nunc jam illico hic consiste:
Quid respectas? nihil periclî est: nunquam, dum ego adero hic, te
Tanget. S. ego istam invitis omnibus,
Æ. Quanquam est sceleslus; non committet hodie unquam iterum ut vapulet.
S. Audi, Æschine: nè ignarum fuisse te dicas morum meorum,
Ego leno sum. Æ. scio. S. at ità ut usquam fuit fide quisquam optumâ,
Tu quòd te posteriùs purges, Nolle hanc injuriam mihi
Factam esse; hujus non faciam: credè hoc, EGO meum jus perse-
Neq; tu verbis solves unquam, quod re mihi malefeceris. (quar.
Novi ego vestra hæc, Nollè factum, Dabitur jusjurandum esse &c
Indignum injuriâ hâc; indignis cùm egomet sim acceptus modis
Æ. Abi præ strenuè, ac fores aperi. S. cæterum hoc nihil facio.
Æ. I intrò nunc jam. S. at enim non finam. Æ. accede illuc Parmeno;
Nimiùm abiisti isthóc: hîc propter hunc astiste. Hem! sic volo.
Cave nunc jam oculos à meis oculis quoquam dimoveas tuos.
Nè mora sit, si innuero, quin pugnus continuò in mala hæreat.
S. Istbuc volo ergò ipsum experiri. Æ. hem! servus omitte mulierem
S. O facinus indignum! Æ. geminabit, nisi caves. S. hei misero mihi.
Æ. Noninnueram: verùm in istam partem potiùs peccato tamen.

I nunc jam. S. quid hoc rei est? Regnámne Æschine, hîc tu pos-
Æ. Si possiderem, ornatus esses ex tuis virtutibus. (sides?
S. Quid tibi rei mecum est? Æ. nihil. S. quid? nostin' qui sim?
Æ. non desidero.
S. Tetigíne tui quicquam? Æ. si attigisses, ferres infortunium.
S. Quî tibi magìs licet meam habere, pro qua ego argentum
dedi?
Responde. Æ. ante ædes non fecisse erit melius hîc convitium:
Nam si molestus pergis esse, jam intrò abripiêre, atque ibi
Usquè ad necem operiêre loris. S. loris liber? Æ. sic erit.
S. O hominem impurum! hiccine libertatem aiunt æquam esse
omnibus?
Æ. Si satìs jam debacchatus es, leno, audi si vis nunc jam.
S. Egóne debacchatus sum autem, an tu in me? Æ. Mitte ista,
atque ad rem redi.
S. Quam rem? quò redeam? Æ. jámne me vis dicere id quod
ad te attinet? (loqui.
S. Cupio, æqui modò aliquid. Æ. vah! leno iniqua me non vult
S. LENO sum, fateor, PERnicies communis adolescentium,
Perjurus, pestis: tamen tibi à me nulla est orta injuria.
Æ. Nam hercle etiam hoc restat. S. illuc, quæso, redi quò cœpisti, Æschine.
Æ. Minìs viginti tu illam emisti; quæ res tibi vortat malè.
Argenti tantum dabitur. S. quid, si ego illam nolo vendere?
Coges me? Æ. minimè. S. namque id metui. Æ. neq; vendundam censeo,
Quæ libera est: nam ego illam liberali asséro causâ manu.
Nunc vide utrum vis, argentum accipere, an causam meditari tuam.
Delibera hoc, dum ego redeo, leno. S. prô supreme Jupiter!
Minimè miror, qui insanire occipiunt ex injuria.
Domo me eripuit, verberavit: me invito abduxit meam:
Homini misero plus quingentos colaphos infregit mihi.
Ob malefacta hæc tantidem emptam postulat sibi tradier.
Verùm enim, quando bene promeruit, fiat: suum jus postulat.
Agé, jam cupio, modò si argentum red dat: sed ego hæc barioli
Ubi me dixero dare tanti, testes faciet illico,
Vendidisse me de argento somnium: mox, cras redi.

Thou shouldest be rewarded according to thy deserts.

If thou hadst meddled wth any thing of thou shouldst have smarted for it.

To be whipt to death.

A wicked fellow!

If you have now brawled enough. Let these things past & come to y^r purpose Will thou that I tell thee what is to thy profit.

I have done you noe wronge.

which thing may it never thrive wth thee.

To try your suit or actions.

He hath boxed me on the ears.

I guess this.

I doe but dream of my money.

you must take & say nothinge of the injury of young men.
I cast up these accounts with my self.

Act II SCENE II

I will make him glad to take it.
I never saw a quarrell more unjustly carry od then this which was to day bot wixt us. I with bearing blowes & he w laying them on we are both weary.
you should have humoured the young man.
All this day I have lett him buffett me.
To sett light by money when occasion serves is somtimes the greatest gaine.
you arrant fool of all fools
I buy not hope with ready money or I buy not a pig in a poke.
you will never thrive or grow rich.
you know not how to bring men to your lure

you are in a doubt what to doe.

I have made the fellow he cannot tell what to doe or I have given ye fellow a bone to gnaw.

Id quoq; possem ferre, si modò redderet quanquam injurium est.
Verùm cogito id quod res est, quando eum quæstum occeperis,
Accipiunda & mussitanda injuria adolescentium est.
Sed nemo dabit: frustra egomet mecum has rationes deputo:

ACTUS II. SCENA II.

Arg. Sannio queritur de injuria sibi facta ab Æschino, & Syri consiliis eluditur. *Lumbici ostiarii.*

Syrus, Sannio.

TACE; egomet conveniam jam ipsum: cupidè accipiat faxo (*dico*
Bene dicat secum esse actum: quid isthuc Sannio est, quod te au-
Cum hero nescio quid concertâsse? Sa. *nunquam vidi iniquiùs*
Concertationem comparatam quàm quæ hodie inter nos fuit.
Ego vapulando, ille verberando, usquè ambo defessi sumus.
Sy. *Tua culpa.* Sa. *quid agerem?* Sy. *adolescenti morem gestum*
oportuit.
Sa. *Quid potui melius, hodie qui usquè os præbui?* Sy. *agè,*
scis quid loquar?
PECUNIAM in loco negligere, maximum interdum est lu-
crum: hui!
Metuisti, si nunc de tuo jure concessisses paululùm,
Atque adolescenti esses morigerutus, hominum homo stultissime,
Nè non tibi isthuc fœneraret. Sa. *EGO spem pretio non emo.*
Sy. *Nunquam rem facies: abi, nescis incscare bovines, Sannio.*
Sa. *Credo istbuc melius esse: verùm EGO nunquam adeò astutus*
fui,
Quin, quicquid possem, mallem auferre potiùs in præsentia.
Sy. *Agè, novi tuum animum: quasi quicquam tibi sint viginti*
Dum huic obsequare: prætcrea autem te aiunt proficisci (*minæ,*
Cyprum. Sa. *hem!* (*hoc scio,*
Sy *Coëmisse hinc, quæ illûc veheres, multa: navem conductam:*
Animus tibi pendet: ubi illinc, spero, redieris, tamen hoc ages.
Sa. *Nusquam pedem: perii hercle: hâc illi spe hoc inceperunt.*
Sy. *timet:*
Injeci scrupulum homini. Sa. *ô scelera! illud vide,*
Ut in ipso articulo oppressit: emptæ mulieres
Complures, & item hinc alia, quæ portio Cyprum.
Ni eò ad mercatum veniam, damnum maximum est.

Nunc si hoc omitto, ubi illinc rediero, actum agam;
Nihil est, refrixerit res: Nunc demum venis?
Cur passus? ubi eras? ut sit satius perdere,
Quàm aut hìc manere tam diu, aut tam persequi.
Sy. Fámne enumerâsti id quod ad te rediturum putes?
Sa. Hoccine illo dignum est? hoccine incipere Æschinum?
Per oppressionem ut hanc mî eripere postulet?
Sy. Labascit: unum hoc habeo: vide, si satis placet,
Potius quàm venias in periculum, Sannio,
Servésne an perdas totum, dividuum face.
Minas decem corradet alicunde. Sa. hei mihi!
Etiam de sorte nunc venio in dubium miser.
Pudet nihil: omnes dentes labefecit mihi:
Præterea colaphis tuber est totum caput:
Etiam insuper defraudet? nusquam abeo. Sy. ut lubet.
Nunquid vis, quin abeam? Sa. immo hercle hoc quæso, Syre,
Utut hæc sunt facta, potiùs quàm lites sequar,
Meum mihi reddat, saltem quanti empta est, Syre.
Scio te non usum antehac amicitiâ meâ:
Memorem me dices esse, & gratum. Sy. sedulò
Faciam: sed Ctesiphonem video; lætus est
De amica. Sa. quid quod te oro? Sy. paulisper mane.

ACTUS II. SCENA III.

Arg. Ctesipho fratrem laudat & commendat, agítq; gratias absenti pro accepto beneficio.

Iambici senarii.

Ctesipho, Syrus.

ABS quîvis homine, cùm est opus, beneficium accipere gaudeas:
Verùm enimvero id demum juvat, si, quem æquum est facere, is benefacit.
O frater, frater! quid ego nunc te laudem? satìs certò scio,
Nunquam ità magnificè quicquam dicam, id virtus quin superet tua.
Itaq; unam hanc rem me habere præter alios præcipuam arbitror,
Fratrem homini gemini esse primarum artium magìs principem.
Sy. ô Ctesipho. C. ô Syre, Æschinus ubi est? Sy. ellum! te expectat domi. C. bem!

Sy. Quid

The suit is grown cold.

He begins to quail.

Allsoe I now begin to doubt of the principall.

Raither then I will follow suits or goe to law

Tarry for me a while.

Act II SCEXE III

I cannever speak any thinge wth so great commendations but your desert goeth beyond it.
I thinke no man hath a brother yt surpasseth mine in ye principall virtues in the chiefest feats.

He hath neglected all his own concernments in reguard of my good.

Act II Scene IIII

All is well or All is cocksure.

To commend you to your face.

As though we were not now well acquainted.

It is a shame to be spoken.

Dispatch I pray you this dishonest fellow as soon as you can. I shall then be utterly undone for ever.

Sy. Quid est? C. quid fit! illius operâ, Syre, nunc vivo: festivum caput,
Omnia sibi qui pòst putârit esse præ meo commodo, I
Maledicta, famam, meum laborem, & peccatum in se transtulit. U
Nihil pote suprà: sed quisnam? foris crepuit. Sy. mane, ipse exit foras.

ACTUS II. SCENA IV.

Arg. Colloquuntur fratres: agitur de pecunia reddenda lenoni, & paranda cœna.

Ejusdem generis.

Æschinus, Sannio, Ctesipho, Syrus.

UBi ille est sacrilegus? Sa. me quærit: num quidnam effert? occidi:
Nil video. Æ. ehem! opportunè: te ipsum quærito: quid fit, Ctesipho? IN TUTO est omnis res: omitte verò tristitiam tuam.
Ct. Ego illam verò omitto, qui te fratrem habeam quidem, ô mi Æschine,
O mi germane: (ah!) vercor coram in os te laudare ampliùs, I
Nè id assentandi magìs quàm quod habeam gratum facere existimes.
Æ. Agè inepte, quasi nunc non nôrimus nos inter nos, Ctesibo. I
Hoc mihi dolet, nos penè serò scisse, & penè in eum locum
Rediisse, ut, si omnes cuperent, nihil tibi possent auxiliarier.
Ct. Pudebat. Æ. ah! stultitia est isthæc, non pudor, tam ob parvolam (ant.
Rem penè è patria; turpe dictu: deos quæso, ut isthæc prohibe-
Ct. Peccavi. Æ. quid ait tandem nobis Sannio? Sy. jam mitis est.
Æ. Ego ad forum ibo, ut hunc absolvam: tu intro ad illam, Ctesipho.
Sa. Syre, insta. Sy. eamus: namque hic properat in Cyprum. Sa. nè tam quidem,
Quamvis etiam manco otiosus hîc. Sy. reddetur: nè time.
Sa. At ut omne reddat. Sy. omne reddet: tace modò ac sequere hác. Sa. sequor.
Ct. Heus heus Syre. Sy. hem quid est? Ct. obsecro hercle hominem istum impurissimum
Quamprimum absolvito, nè, si magis irritatus siet,
Aliquâ ad patrem hoc permânet, atq; ego tum perpetuò perierim!

Sy. Non fiet: bono animo esto: tu cum illa te intus oblecta interim,
Et lectulos jube sterni nobis, & parari cætera.
Ego jam transacta re convortam me domum cum obsonio.
C. Ità quæso: quando hoc bene successit, hilarem hunc sumamus diem.

ACTUS III. SCENA I.

Arg. Solicitam inducit Soſtratam, ob filiæ, quæ ex Æschino gravida est, vicinum partum.

Iambici & trochaici octonarii.

Soſtrata, Canthara.

OBsecro, mea tu nutrix, quid nunc fiet? C. quid fiet, rogas! Rectè adepol, spero. S. modò dolores, mea tu, occipiunt primulùm.
C. Jam nunc times, quasi nunquam affueris, nunquam tute pepereris!
S. Miseram me! neminem habeo; solæ sumus: Geta autem hîc non adest; (cinum.
Nec habeo quem ad obstetricem mittam, nec qui accersat Æschinum.
C. Pol is quidem jam hîc aderit: nam nunquam unum intermittit diem,
Quin semper veniat. S. solus mearum miseriarum est remedium.
C. E re nata meliùs fieri haud potuit, quàm nunc factum est, hera: Oblatum quando vitium est, quod ad illum attinet potissimùm,
Talem, tali genere, tali animo, natum ex tanta familia.
S. Ità pol est, ut dicis: salvus nobis, deus quæso, ut fiet.

ACTUS III. SCEN. II.

Arg. Geta Soſtratæ servulus commotior, heræ nunciat Æschinum alio captum amore, puellam eripuisse lenoni.

Ejusdem generis, inserto quaternario.

Geta, Soſtrata, Canthara.

NUnc illud est, quòd, si omnes omnia sua consilia conferant, Atq; huic malo salutem quærant, auxilii nihil afferant,
Quod mihique heræque, filiæque beriti est: væ misero mihi!
Tot res repentè circum vallant, unde emergi non potest;
Vis, egestas, injustitia, solitudo, infamia. (pium!
Hoccine sæculum? ô scelera! ô genera sacrilega! ô hominem impu-
So. Me miseram! quidnam est, quod sic video timidum & properantem Getam?

G. Quem

Have a good heart.
command the tables to be spread for us.
Let us spend this day merrily.

Act III Scene I

I nurse my daughter is now in her first sorrows of child bearing.

As the case standeth.
Seeing a fault is committed.

Act III Scene II

If all men should lay their heads together & seek remedy this evil they could not help it
So many things beset me all about from which there is noe escaping.
Is this the fashion of the world?

He hath basely by force deflowred the poor woman.

I am scarce well in my witts I am so enflamed with anger.

That I may disgorge all my anger or ye I may empty my stomach uppon the

I would first kill the old man.

I would hoise him upon high by the midl & would first set him wth his heels upwards that he may strew ye street wth his brains

I would break his neck.

I would run violently uppon ye rest drive them all before me take them by strong hand cast them att my foot & beat them to powder.

Take breath.

He hath quite and clean forsaken us.

I saw it wth those very eyes.

G. Quem neq; fides, neque jusjurandum, neq; ulla misericordia
Repressit, neque reflexit: neque quòd partus instabat propè,
Cui miseræ indignè per vim vitium obtulerat. So. non intelligo
Satis, quæ loquatur. C. propiùs, obsecro, accedamus, Sostrata.
G. ah,
Me miserum! vix sum compos animi: ità ardeo iracundiâ.
Nihil est quod malim, quàm totam familiam dari mihi obviàm,
Ut iram hanc in eos evomã omnem, dum ægritudo hæc est recens:
Satis mihi id habeam supplicii, dum illos ulciscar modò.
Seni animam primùm extinguerem ipsi, qui illud produxit scelus:
Tum autem Syrum impulsorem (vah!) quibus illum lacerarem modis!
Sublimem medium arriperem, capite primùm in terram statuerem,
Ut cerebro dispergat viam:
Adolescenti ipsi eriperem oculos, post hæc præcipitem darem:
Cæteros ruerem, agerem, raperem, tunderem, & prosternerem.
Sed cesso hoc malo heram impertiri properè? So. revocemus: Geta. G. hem!
Quisquis es, sine me. So. ego sum Sostrata. G. ubi ea est? te ipsam quærito:
Te expecto: oppidò opportunè te obtulisti mî obviám,
Hera. So. quid est? quid trepidas? G. hei mihi! So. quid festinas, mi Geta?
Animam recipe. G. prorsu'. So. quid isthuc prorsus ergò est? G. periimus:
Actum est. S. obsecro te quid sit. G. jam. So. quid jam, Geta?
G. Æschinus. So. quid ergò is? G. alienus est ab nostra familia. S. hem!
Perii: quare? G. amare occepit aliam. S. væ miseræ mihi!
G. Neque id occultè fert: à lenone ipsus eripuit palám.
So. Satín' hoc certum? G. certum: hisce oculis egomet vidi, Sostrata. S. ah,
Me miseram! quid credas jam aut cui credas? nostrúmne Æschinum,
Nostram vitam omnium, in quo nostræ spes opésque omnes sitæ
Erant, qui sine hac jurabat se unum nunquam victurum diem,

Qui se in sui gremio positurum puerum dicebat patris,
Ità obsecraturum, ut liceret hanc uxorem ducere?
G. *Hera, lacrumas mitte, ac potiùs quod ad hanc rem opu', porrò prospice,*
Patiamúrne, an narremus cuipiam. C. *au, au mi homo, sanúsne es? an*
Hoc proferendum tibi usquam esse videtur? G. *mihi quidem non placet.*
Jam primúm, illum alieno animo à nobis esse, res ipsa indicat.
Nunc si hoc palàm proferimus, ille inficias ibit, sat scio:
Tua fama, & gnatæ vita in dubium veniet: tum si maxumè
Fateatur, cùm amet aliam, non est utile hanc illi dari.
Quapropter quoquo pacto tacito est opus. S. *ah! minimè gentium:*
Non faciam. G. *quid ages?* S. *proferam.* G. *hem, mea Sostrata, vide quam rem agas.*
S. *Pejore res loco non potis est esse quàm in hoc, quo nunc sita est.*
Primùm, indotata est: tum præterea, quæ secunda ei dos erat,
Periit: pro virgine dari nuptum non potest. Hoc reliquum est,
Si inficias ibit, testis mecum est annulus, quem amiserat.
Postremò, quando ego conscia mî sum, à me culpam hanc procul esse, nec
Pretium, neque rem ullam intercêsse illâ aut me indignam; experiar Geta.
G. *Quid istuc? accedo, ut melius dicas.* S. *tu quantum potes, abi,*
Atque Hegioni cognato hujus rem omnem narrato ordine:
Nam is nostro Simulo fuit summus, & nos coluit maxumè.
G. *Nã hercle alius nemo respicit nos.* S. *propera tu, mea Canthara.*
Curre, obstetricem accerse: ut, cùm opus sit, nè in mora nobis siet.

ACT. III. SCENA III.

Arg. Malè est Demeæ, quòd filium Ctesiphonem audiverit unà adfuisse, cùm eriperet mulierem Æschinus.

Iambici senarii.

Demea.

Disperii: Ctesiphonem audivi filium
Unà fuisse in raptione cum Æschino.
Id misero restat mihi mali, si illum potest,
Qui alicui rei est, etiam eum ad nequitiam abducere.
Ubi ego illum quæram? credo abductum in ganeum
Aliquò: persuasit ille impurus, sat scio.

Sed

Forbear weeping.

The matter itself shews that he hath forsaken us.
He will deny it.

The matter cannot be in worse case then now it is.

My conscience telleth me that I am far from blame

He hath allways been a speciall friend to us.

ACT III SCENE III

If he can draw him to lewdness who is for any employment.

That wicked fellow hath counselled him to it &

He is one of that crew.

Act III Scene IIII

I never saw one more merry.

He told out or he paid ye money pressent.

what chear or How goeth it.

That I may speake ye truth or yt I may speak in earnest.

Is that a pleasure to him or doth he it offsett purpose.

That is wisdome not opely to see what is pressent, but also to foresee those things which are to come.

Soe Mad is he.

Sed eccum ire Syrum video: hinc ſcibo jam ubi ſiet.
Atque hercle hic de grege illo eſt: ſi me ſenſerit
Eum quæritare, nunquam dicet carnifex.
Non oſtendam id me velle.

ACT. III. SCENA IV.

1 g. Commendatur Cteſipho, vituperantur Mitio & Æſchinus: callidè utrumque Syrus facit. Demea autem narratione virtutum Cteſiphonis plurimùm gaudet.

Ejuſdem generis.

Syrus, Demea.

OMnem rem modò ſeni,
Quo pacto haberet, enarrâmus ordine.
Nil quicquam vidi lætius. D. *prô Jupiter*
Hominis ſtultitiam! S. *collaudavit filium:*
Mihi, qui dediſſem conſilium, egit gratias.
D. *Diſrumpor.* S. *argentum adnumeravit illico:*
Dedit præterea in ſumptum dimidium minæ:
Id diſtributum ſanè eſt ex ſententia. D. *hem!*
Huic mandes, ſi quid rectè curatum velis.
S. *Hem, Demea! haud aſpexeram te: quid agitur?*
D. *Quid agatur! voſtram nequeo mirari ſatis*
Rationem. S. *eſt hercle inepta, nè dicam dolo, &*
Abſurda. Piſces cæteros purga, Dromo:
Congrum iſtum maxumum in aqua finito ludere
Paulìſper: ubi ego rediero, exoſſabitur:
Priùs nolo. D. *hæccine flagitia?* S. *mihi quidem non placent:*
Et clamo ſæpe, Salſamenta hæc Stephanio
Fac macerentur pulchrè. D. *dî voſtram fidem!*
Utrùm ſtudióne id ſibi habet, an laudi putat
Fore, ſi perdiderit gnatum? væ miſero mihi!
Videre videor jam diem illum, cùm hinc egens
Profugiet aliquò militatum. S. *ô Demea,*
ISTHUC eſt ſapere, non, quod ante pedes modò eſt,
Videre, ſed etiam illa, quæ futura ſunt,
Proſpicere. D. *quid? iſthæc jam penes vos pſaltria eſt?*
S. *Ellam intus!* D. *eho! an domi eſt habiturus?* S. *credo, ut eſt*
Dementia. D. *hæccine fieri?* S. *inepta lenitas*
Patris, & facilitas prava. D. *fratris me quidem*

Pudet, pigétque. S. *nimiùm inter vos, Demea; ac*
Non, quia ades præsens, dico hoc, pernimiùm interest:
Tu, QUANtus quantus, nihil nisi sapientia es:
Ille futilis, somnium: sineres verò illum tuum
Facere hæc? De. *sinerem illum! an non sex totis mensibus*
Priùs olfeciſſem, quàm ille quicquam cæperit?
Sy. *Vigilantiam tuam tu mihi narras?* De. *sic fiet*
Modò ut nunc est. Sy. *UT QUISQUE suum volt esse, ità est.*
De. *Quid eam? vidistin' hodie?* Sy. *tuúmne filium?*
D. *Abigam hunc rus.* Sy. *jamdudum aliquid ruri agere arbitror.*
De. *Satí' scis ibi esse?* Sy. *ob! quem egomet produxi.* D. *optumè est.*
Metui, nè hæreret hîc. Sy *atque iratum admodum.*
De. *Quid autem?* Sy. *adortus jurgio fratrem apud forum*
De psaltria isthac. De. *aín' verò?* Sy. *vah! nil reticuit:*
Nam, ut numerabatur fortè argentum, intervenit
Homo de improviſo, cæpit clamare, & scbinc,
Hæccine flagitia facere te? hæc te admittere
Indigna genere nostro? De. *oh! lacrumo gaudio.*
S. *Non tu hoc argentum perdis, sed vitam tuam.*
De. *Salvos sit: spero, est similis majorum suúm.* S. *hui!*
De. *Syre, præceptorum plenus istorum ille.* S. *phy!*
Domi habuit unde disceret. De. *fit sedulò:*
Nil prætermitto: consuefacio: denique
Inspicere, tanquam in speculum, in vitas omnium
Jubeo, atque ex aliis sumere exemplum sibi.
Hoc facito. S. *rectè sanè.* De. *hoc fugito.* S. *callidé.*
De. *Hoc laudi est.* S. *isthæc res est.* De. *hoc vitio datur.*
S. *Probissimé.* De. *porrò autem.* S. *non hercle otium est*
Nunc mihi auscultandi: piscèr ex sententia
Nactus sum: hi mihi nè corrumpantur, cautio est:
Nam id nobis tam flagitium est, quàm illa, Demea,
Non facere vobis, quæ modò dix'ti: & quod queo,
Conservis ad eundem isthunc præcipio modum.
Hoc salsum est, hoc adustum est, hoc lautum est parùm:
Illud rectè: iterum sic memento: sedulò
Moneo quæ possum pro mea sapientia:
Postremò, tanquam in speculum, in patinas, Demea,

Inspicere

There is too much difference betwixt you.

He is a vain fellow or a fool.

So is ye Jonasy^s father would have him
I will send him packing.

The fellow came upon him all unawars.

I bid him look into others men's lives as into a looking glasse & by others to take example for himself.
This is commendable.
This is a dispraised it.
I have got fishes according to my mind I must take care they be not spoiled.

I advise them diligently all I can as far as my skill reacheth

As a man is soe you must humour him.
I wish you were wiser.

If my sight fail me not.

A downe-right honest and faithfull man.

I know not any harm yᵗ ever he did to yᵉ
Common wealth.

Act III Scene V

you have not learned yᵗ of your father.

he maketh no account of it;

neither will I doe it neither do I thinke
I can doe it wth any shew of honesty,
I bid you most heartily good morrow Hen

Inſpicere jubeo, & moneo quid facto uſu' ſit.
Inepta hæc eſſe, nos quæ facimus ſentio:
Verùm quid facias? ut homo eſt, ità morem geras.
Nunquid vis? D. mentem vobis meliorem dari.
S. Tu rus hinc abis? D. rectâ. S. nam QUID tu hîc agis,
Ubi, ſi quid bene præcipias, nemo obtemperet.
D. Ego verò hinc abeo, quando is, quamobrem huc veneram,
Rus abiit: illum curo unum: ille ad me attinet:
Quando ità volt frater, de iſthoc ipſe viderit.
Sed quis illic eſt, quem video procul? éſtne hic Hegio
Tribulis noſter? ſi ſatìs cerno, is hercle eſt: vah!
Homo amicu' nobis jam indè à puero: dî boni!
Næ illiuſmodi jam magna nobis civium
Penuria eſt: antiquâ homo virtute ac fide.
Haud citò mali quid ortum ex hoc ſit publicè.
Quàm gaudeo! ubi etiam hujus generis reliquias
Reſtare video! (vah!) vivere etiam nunc lubet.
Opperiar hominem hîc, ut ſalutem, & colloquar.

ACT. III. SCENA V.

Arg. Hegio docet Sostratæ filiam inique ab Æschino tractatam, ac tandem vitiatam eſſe. Id factum nunc Demea narrat.

Ejuſdem generis.

Hegio, Geta, Demea, Pamphila.

PRô dî immortales! facinus indignum. Geta,
Quid narras! G. ſic eſt factum. H. ex illân' familiâ
Tam illiberale facinus eſſe ortum! ô Æſchine,
Pol haud paternum iſthuc dedifti. D. videlicet
De pſaltria hac audivit: id illi nunc dolet
Alieno: pater is nihili pendit: hei mihi!
Utinam hîc propè adeſſet alicubi, atque audiret hæc!
H. Ni facient quæ illos æquum eſt, haud ſic auferent.
G. In te ſpes omnis, Hegio, nobis ſita eſt.
Te ſolum habemus: tu es patronus, tu parens:
Ille tibi moriens nos commendavit ſenex.
Si deſeris tu, perimus. H. cave dixeris:
Nec faciam: neque me ſatìs piè poſſe arbitror.
D. Adibo. Salvere Hegionem plurimùm
Jubeo. H. oh! te quærebam ipſum: ſalve, Demea.

D. Quid

D. Quid autem? H. major filius tuus Æschinus,
Quem fratri adoptandum dedisti, neque boni
Neque liberalis functus officium viri est.
D. Quid isthuc? H. nostrum amicum nôras Simulum, atque
Æqualem? D. quidni? H. filiam ejus virginem
Vitiavit. D. hem! H. mane, nondum audîsti, Demea,
Quod est gravissimum. D. an quid est etiam amplius?
H. Verò amplius: nam hoc quidem ferundum aliquo modo est:
Persuasit nox, amor, vinum, adolescentia:
Humanum est: ubi scit factum, ad matrem virginis
Venit ipsus ultro, lacrumans, orans, obsecrans,
Fidem dans, jurans se illam ducturum domum.
Ignotum est, tacitum est, creditum est: virgo ex eo
Compressu gravida facta est: mensi' hic decimus est:
Ille bonus vir nobis psaltriam, si diis placet,
Paravit, quicum vivat: illam deserit.
D. Pro certón' tu isthæc dicis? H. mater virginis
In medio est, ipsa virgo, res ipsa: hic Geta
Præterea, ut captus est servorum, non malus,
Neque iners, alit illas, solus omnem familiam
Sustentat: hunc abduce, vinci, quære rem.
G. Immo hercle extorque, nisi ità factum est, Demea:
Postremò, non negabit: coràm ipsum cedó.
D. Pudet: nec quid agam, neque quid huic respondeam,
Scio. P. miseram me! differor doloribus.
Juno Lucina, fer opem, serva me, obsecro. H. hem!
Numnam illa, quæso, parturit? G. certè Hegio. H. hem!
Illæc fidem nunc vostram implorat, Demea,
QUOD vos jus cogit, id voluntate impetret:
Hæc primùm ut fiant, deos quæso, ut vobis decet.
Sin aliter animus vostèr est; ego, Demea,
Summâ vi defendam hanc atque illum mortuum.
Cognatus mihi erat: unà à pueris parvoli
Sumus eductí: unà semper militiæ, & domi
Fuimus: paupertatem unà pertulimus gravem.
Quapropter nitar, faciam, experiar, denique
Animam relinquam potiùs, quàm illas deseram.
Quid mihi respondes? D. fratrem conveniam, Hegio:

He hath neither done ye part of an honest man
nor a gentleman.

you have not yet hoard the worst.

It is but a mans frailty.

The maids mother is here ready

I am riven asunder with pains.

But if your mind be otherwise bent

what he shall advise me in this matter
that will I doe.

If you will have your Girls account
honest men.

Too much liberty will certainly come to
some great mischief or other.

Act III Scene VI

God you have a good heart.

But if his resolution be otherwise about
this matter.

Act IV Scene I

I above measure desire to live merily
all this day as I have begun.

Is quòd mihi de hac re dederit consilium, id sequar.
H. *Sed, Demea, hoc tu facito cum animo cogites,*
Quàm vos facillimè agitis, quàm estis maximè
Potentes, dites, fortunati, nobiles,
Tam maximè vos æquo animo æqua noscere
Oportet, si vos voltis perhiberi probos.
D. *Redito: fient, quæ fieri æquum est, omnia.*
H. *Decet te facere: Geta, duc me intrò ad Sostratam.*
D. *Non me indicente hæc fiunt: utinam hoc sit modo*
Defunctum! verùm nimia illæc licentia
Profectò evadet in aliquod magnum malum.
Ibo, requiram fratrem, ut in eum hæc evomam.

ACT. III. SCENA VI.

Arg. Hegio Sostratam consolatur, & dilemmate consilium suum concludit.

Iambici senarii.

Hegio.

BOno animo fac sis Sostrata: & istam, quod potes,
Fac consoleret ego Mitionem, si apud forum est,
Conveniam: atque, ut res gesta est, narrabo ordine.
Si est, ut facturus officium siet suum,
Faciat: sin aliter de hac re ejus sententia est,
Respondeat mi, ut, quid agam quamprimum sciam.

ACTUS IV. SCENA I.

Arg. Probi adolescentis ingenium moresque hâc scenâ exprimuntur. Syrus Ctesiphonem instituit, quemadmodum respondere debeat patri: initio scenæ ostendit non raro contingere, ut filii optent parentum absentiam, si quando solutiùs vivere, & genio indulgere statuerint.

Iambici octonarii, & quaternarius.

Ctesipho, Syrus.

AIn' patrem hinc abiisse rus? S. *jamdudum.* C. *dic sodes.*
S. *apud*
Villam est: nunc eum maximè operis aliquid facere credo. C. *utinam quidem!*
Quod cum salute ejus fiat, ità se defatigârit velim,
Ut triduo hoc perpetuo è lecto prorsus nequeat surgere.
S. *Ità fiat, & isthoc si quid potis est rectius.* C. *itâ: nam hunc diem*
Miserè nimis perpetuum, ut cœpi, cupio in lætitia degere.
Et illud rus nullâ aliâ causâ tam male odi, nisi quia
Propè est: quòd si abesset longiùs,

Pri-

Priùs nox oppressisset illîc, quàm huc reverti posset iterum.
Nunc, ubi me illîc non videbit, jam huc recurret, sat scio:
Rogitabit me, ubi fuerim: quem ego hodie toto non vidi die.
Quid dicam? S. *nihilne in mentem?* C. *nunquam quicquam.*
S. *tanto nequior.*
Cliens, amicus, hospes nemo est vobis? C. *sunt: quid postea?*
S. *Hisce opera ut data sit.* C. *quæ non data sit! non potest fieri.*
S. *potest.*
C. *Interdiu: sed si hîc pernocto, causæ quid dicam, Syre?*
S. *Vah! quàm vellem etiam noctu amicis operam mos esset dari!*
Quin tu otiosus es: ego illius sensum pulchrè calleo.
Cùm fervit maximè, tam placidum quàm ovem reddo. C. *quomodo?*
S. *Laudarier te audit libenter: facio te apud illum deum:* (*do?*
Virtutes narro. C. *meas!* S. *tuas. Homini illico lacrumæ cadunt,*
Quasi pucro, gaudio. Hem tibi autem! C. *quidnam est?* S. *LUPUS in fabula.*
C. *Pater adest?* S. *ipsu' est.* C. *Syre, quid agimus?* S. *fuge modò intrò: ego videro.*
C. *Si quid rogabit; nusquam tu me: audîstin'?* S. *potin' ut desinas?*

ACT. IV. SCENA II.

Arg. Queritur Demea, quòd fratrem non reperierit: idem à Syro deluditur, locum in quo sit frater, bifariam describente.

Trochaici octonarii.

Demea, Ctesipho, Syrus.

NÆ ego homo infelix, primùm fratrem nusquam invenio gentium:
Præterea autem dum illum quæro, à villa mercenarium
Vidi: is filium negat esse ruri: nec quid agam scio.
C. *Syre.* S. *quid ais?* C. *mén' quærit?* S. *verum.* C. *perii.* S. *quin tu animo bono es.*
D. *Quid hoc (malúm!) infelicitatis? nequeo satìs decernere:*
Nisi me credo huic esse natum rei, ferundis miseriis.
Primus sentio mala nostra: primus rescisco omnia:
Primus porrò obnuncio: ægrè solus, si quid fit, fero.
S. *Rideo hunc: primum ait se scire: is solus nescit omnia.*
D. *Nunc redeo. si fortè frater redierit, viso.* C. *Syre,*
Obsecro, vide nè ille huc prorsus se irruat. S. *etiam taces!*
Ego cavebo. C. *nunquam hercle hodie ego isthuc committam tibi:*
Nam me jam in cellam aliquam cum illa concludam: id tutissimum est. S. *Agè,*

Canst thou make noe excuse?

To attend or wait upon one's friends.
I know his pulse very well. when he was sha
as a toast I make him as quiet as a lamb.
I tell him of all your good qualities.
Here is the man we talked of.

ACT IV SCENE II

what ill luck & mischief is this?
I think I am born for this things
to suffer miseryes.

what a lamentable case is this.
What Divels Paternoster is he saying
He hath almost killed me poor wretch
buffetting.

Thou dost follow thy fathers steps.

He thought as I think'e thou art the
ring-leader in this dance.

I will surely now beat out thy brains

That by-corner is thorow fare.

This way is not soe ill to hitt.

over against.

S. Agè, tamẽ ego hunc amovebo. D. sed eccum sceleratum Syrum
S. Non hercle hîc quidem durare quisquam, si sic fit, potest.
Scire equidem volo, quot mihi sint domini: quæ hæc est miseria?
D. Quid ille gannit? quid volt? quid ais, bone vir? hem! est frater domi? (ubi est?
S. Quid (malùm!) bone vir, mihi narras? equidem perii. D. quid
S. Rogitas! Ctesipho me pugnis miserum, & istam psaltriam
Usque occidit. D. hem! quid narras? S. hem! vide ut discidit labrum.
D. Quamobrem? S. me impulsore hanc emptam esse ait. D. non
tu eum rus hinc modò
Produxe aiebas? S. factum: verùm pòst venit insaniens:
Nil pepercit: non puduisse verberare hominem senem,
Quem ego modò puerum tantillum in manibus gestavi meis!
D. Laudo, Ctesipho: patrissas: abi: virum te judico.
S. Laudas! næ ille continebit posthac, si sapiet, manus.
D. Fortiter. S. perquam: quia miseram mulierem, & me servo-
Qui referire non audebam, vicit: hui! perfortiter. (lum,
D. Non potuit melius: idem sensit quod ego, te esse huic rei caput.
Sed éstne frater intus? S. non est. D. ubi illum quæram cogito.
S. Scio ubi sit: verùm hodie nunquam monstrabo. D. hem! quid
ais? S. ità
D. Diminuetur tibi quidem jam cerebrum. S. at nomen nescio
Illius hominis, sed locum novi ubi sit. D. dic ergò locum.
S. Nóstin' porticum apud macellum hanc deorsum? D. quidni no-
S. Præterito hàc rectâ p'atcâ sursum: ubi eò veneris, (verum?
Clivos deorsum vorsum est: hàc te præcipitato: postea
Est ad hanc manum sacellum: ibi angiportum propter est.
D. Quonam? S. ubi etiam caprificus magna est: nóstin'? D. novi.
S. hàc pergito.
D. Id quidẽ angiportum non est pervium. S. verum hercle (vah!)
Censén' hominem me esse? erravi: in porticum rursum redi.
Sanè hàc multò propiùs ibis, & minor est erratio.
Scín' Cratini hujus ditis ædes? D. scio. S. ubi eas præterieris,
Ad sinistram hàc rectâ plateâ: ubi ad Dianæ veneris,
Ito ad dextram: priusquam ad portum venias, apud ipsum lacum
Est pistrilla, & ex advorsum est fabrica: ibi est. D. quid ibi facit.
S. Lecticulos in sole ligneis pedibus faciundos dedit.

ubi

Ubi potetis vos. D. *bene sanè: sed cessò ad eum pergere?*
S. *I sanè: ego te exercebo hodie, ut dignus es, filicernium.*
Æschinus odiorè cessat: prandium corrumpitur:
Cteſipho autem in amore est totus. Ego jam prospiciam mihi:
Nunc jam adibo, atq unumquodq;, quod quidem erit bellissimũ,
Carpam, & cyathos sorbillans paulatim hunc producam diem.

ACTUS IV. SCENA III.

Arg. Rogat Mitionem Hegio, ut Soſtratam adeat, narraturus illi ſuſpicionem alienati à Pamphila Æſchini, ortam eſſe propter ereptam Cteſiphoni pſaltriam.

Iambici octonarii.

Mitio, Hegio.

EGo in hac re nihil reperio, quamobrem lauder tantopere, Hegio.
Meum officium facio: quod peccatum à nobis ortum est, corrigo:
Nisi si me in illo credidisti esse hominum numero, qui ità putant
Sibi fieri injuriam, ultro si quam fecêre ipsi: expostulant,
Et ultro accusant: id quia non est à me factum, agi gratias.
H. *Ah! minimé: nunquam te aliter, atq; es in animum induxi*
Sed quæso, ut unà mecum ad matrem virginis eas, Mitio, (meam.
Atque isthæc eadem, quæ mihi dix'ti, tute dicas mulieri,
Suspicionem hanc propter fratrem ejus esse, & illam psaltriam.
M. *Si ità æquũ censes, aut si ità opus est facto, cenus.* H. *bene fa-*
Nam & illi animum jam relevabis, quæ dolore ac miseriâ (cis:
Tabescit; & tu officio fueris functus: sed si aliter putas,
Egomet narrabo quæ mihi dix'ti. M. *immo ego ibo.* H. *bene facis:*
OMNes, quibu' res sunt minu' secundæ, magi' sunt nescio quo-
Suspicioſi: ad contumeliam omnia accipiunt magis (modo
Propter suam impotentiam: se semper credunt negligi.
Quæpropter, te ipsum purgare ipsis corã, placabilius est. (xumé.
M. *Et rectè, & verum dicis.* H. *sequere me ergò hàc intró.* M. *ma-*

ACTUS IV. SCENA IV.

Arg. Dolet vehementer Æſchinus in ſuſpicionem veniſſe ſe apud Soſtratam & Pamphilam, quòd amare pſaltriam cœperit, quam non ſibi, ſed fratri ut gratum faceret, à lenone eripuerat.

Trochaici & iambici octonarii, trochaicus unus quaternarius abundans ſyllabâ.

Æſchinus.

DIscrucior animi: hoccine de improviſo mali mihi objici
Tantum, ut neque quid de me faciam, neq; quid agam, cer-
tum fiet! Membra

The dinner is spoild
He is in love up to the oars
I will now look to my self.
I will take evry thing that shall be most tootsome

Act IV Scene III

I amend what I have done amiss,
unless you thinke me to be such a sort of man,
They themselves complaint, cry whore first
I never thought you to be otherwise then you are.

with whome the world goeth not very well
They take all things as affronts

Act IV Scene IV

I am greatly vexed in mind

my limbs are enfeebled with fear.
How shall I rid my self out of these incum-
brances.

you have mocked & deceived us
long enough.

Soe many probabilities concure

hitherto I have been negligent.

Somebody open the door quickly

Act IV Scene V

that he may know how these
things are carryed

Genibus metu debilia sunt: animus timore obstupuit: pectore
Consistere mihi nihil consili quicquam potest. Vah! quo modo
Me ex hac turba expediam tanta? Nunc suspicio de me incidit,
Neque ea immeritò. Sostrata credit, mihi me emisse hanc psaltriã:
Annus indicium id fecit mihi.
Nam ut hinc fortè ea ad obstetricẽ missa erat, ubi eam vidi, illico
Accedo: rogito Pamphila quid agat; jam partus adsiet:
Eone obstetricem accersat. Illa exclamat, Abi, abi, jam Æschine
Satis' diu dedisti verba, sat adhuc tua nos frustrata est fides.
Hem! quid istuc, obsecro, inquam, est? valeas, habeas illam quæ placet,
Si illico id illas suspicari: sed me repressi tamen,
Nè quid de fratre garrulæ illi dicerem, ac fieret palám.
Nunc quid faciam? dicámne fratris esse hanc? quod minimè est opus
Usquam efferri: agé, mitto: fieri potis est, utì nè quà exeat.
Ipsum id metuo ut credant: tot concurrunt verisimilia:
Egomet rapui: ipse egomet solvi argentum: ad me abducta est domum.
Hæc adeò meâ culpâ fateor fieri: non me hanc rem patri, ut ut
Erat gesta, indicâsse? exorásse ut eam ducerem domum.
Cessatum usque adhuc est: nunc porrò, Æschine, expergiscere:
Nunc hoc primùm est: ad illas ibo, ut purgẽ me: accedã ad fores.
Perii: horresco semper ubi fores pultare hasce occipio miser.
Heus, heus! Æschinus ego sum: aperite aliquis actutum ostium.
Prodit nescio quis, concedam huc.

ACT. IV. SCENA V.

Arg. Mirè faceto commento novum incutit Æschino metum pater, ostendens alii viro nupturam Pamphilam. Tandem amoto ludo agere seriò incipiens, filii animum gaudio explet, futurum promittens, ut illam ipse ducat uxorem.

Trochaici octonarii, iambici senarii & octonarii.

Mitio, Æschinus.

Ità ut dixi, Sostratæ.
Facito: ego Æschinum convenio, ut, quo modo acta hæc sint
Sed [illegible] pultavit? Æ. pater hercle est: perii. M. Æschine

Æ. Quid

Æ. Quid huic hîc negotî est? M. túne has sepulisti fores? tac
Cur hunc aliquantisper non ludo? melius est:
Quando quidem hoc nunquam mihi ipse voluit crederet.
Nil mihi respondes? Æ. non equidem istas, quòd sciam.
M. Ità! nam mirabar, quid hîc negotî esset tibi.
Erubuit: salva res est. Æ. die sodes pater,
Tibi verò quid isthîc est rei? M. Nihil mihi quidem.
Amicus quidam me à foro abduxit modò
Huc advocatum sibi. Æ. quid? M. ego dicam tibi.
Habitant hîc quædam mulieres pauperculæ:
Opinor eas non nôsse te, & certò scio:
Neq; enim diu huc commigrârunt. Æ. quid tum posteà?
M. Virgo est cum matre. Æ. perge. M. hæc virgo orba est pat
Hic meus amicus illi genere est proximus.
Huic leges cogunt nubere hanc. Æ. perii. M. quid est?
Æ. Nil: recté: perge. M. is venit, ut secum avehat:
Nam habitat Mileti. Æ. hem! virginem ut secum avehat!
M. Sic est. Æ. Miletum usquè, obsecro? M. ita Æ. animo m
est.
Quid ipsæ quid aiunt? M. quid illas censes? nihil enim:
Commenta mater est, esse ex alio viro
Nescio quo puerum natum, neque eum nominat:
Priorem esse illum, non oportere huic dari,
Æ. Eho! nónne hæc justa tibi videntur posteà?
M. Non. Æ. obsecro, non! an illam hinc abducet pater?
M. Quidni illam abducat? Æ. factum à vobis duriter,
Immisericorditérque, atque etiam, si est, pater,
Dicendum magis aperte illiberaliter.
M. Quamobrem? Æ. rogas me! quid illi tandem creditis
Fore animi misero, qui illi consuevit priùs,
(Qui infelix, haud scio, an illam miserè nunc amat)
Cùm hanc sibi videbit præsens præsenti cripi,
Abduci ab oculis? facinus indignum, pater.
M. Quâ ratione isthuc? quis despondit? quis dedit?
Cui, quando nupsit? autor bis rebus quis est?
Cur duxit alienam? Æ. an sedere oportuit
Domi virginem tam grandem, dum cognatus huc
Illinc veniret, expectantem? hæc, mi pater,

why doe I not play upon him a little.

He Rusheth.

This maid is fatherless.
He is next of kin.

I am sick at heart.

ye deal very hardlye dishonestly.

He is exceedingly deep in love with her.

who is the principall contriver of these matters.

Should I plead against him for whome
I came to be an advocate?

That grieveth me to the heart
I know your good nature.

you have deflowred a maid (ch) w it was not
lawfull for you to touch.

As far as was in your power.

Have a good heart.

Because I so earnestly covett this to be
true I doe so much the more fear it.

He hath taken shipping.

I am sure the Gods will sooner grant your
request by how much more vertuous a man
you are then I: ☆ ☆

Te dicere æquum fuit, & id defendere.
M. Ridicule, advorsúmne illum causam dicerem,
Cui veneram advocatus? sed quid ista, Æschine,
Nostra? aut quid nobis cum illis? abeamus: quid est?
Quid lacrumas? Æ. pater, obsecro, ausculta. M. Æschine, audivi omnia,
Et scio; nam amo te: quò magis, quæ agi, curæ sunt mihi.
Æ. Ità velim me promerentem ames, dum vivas, mi pater,
Ut, me hoc delictum admisisse in me, id mihi vehementer dolet,
Et me tui pudet. M. credo hercle: nam ingenium novi tuum
Liberale: sed vereor nè indiligens nimium fies.
In quâ civitate tandem te arbitrare vivere?
Virginem vitiâsti, quam te jus non fuerat tangere.
Fam id peccatum primùm magnum; at humanum tamen.
Fecêre alii sæpe, item boni: at postquam evenit, cedo,
Nunquid circumspexisti aut nunquid túte prospexisti tibi,
Quid fieret? quâ fieret? Si te ipsum mihi puduit dicere,
Quâ resciscerem? hæc dum dubitas, menses abierunt decem.
Prodidisti te, & illam miseram, & gnatum, quod quidem in te fuit.
Quid? credebas dormienti hæc tibi confecturos deos?
Et sine tua opera illam in cubiculum iri deductum domum?
Nolim cæterarum rerum te socordem, eodem modo.
Bono animo es, duces uxorem hanc. Æ. hem? M. bono animo es, inquam. Æ. pater,
Obsecro, non ludis tu nunc me? M. ego te! quamobrem? Æ. nescio:
Nisi, quia tam miserè hoc esse cupio verum, eò vereor magis.
M. Abi domum, ac deos comprecare, ut uxorem accersas: abi.
Æ. Quid? jam uxorem! M. jam. Æ. jam. M. jam quantum potes.
Æ. dî me, pater,
Omnes oderint, ni magi' te quàm oculos nunc amo meos.
M. Quid! quàm illam. Æ. æquè. M. perbenignè. Æ quid? ille ubi est Milesius?
M. Abiit, periit, navem ascendit: sed cur cessas? Æ. abi, pater:
Tu potiùs Deos comprecare: nam tibi eos certò scio,
Quò vir melior multò es quàm ego sum, obtemperaturos magis.

M. *Ego eo intrò, ut, quæ opu' sunt, parentur: fac tu, ut dixi, ſ*
ſapis.
Æ. *Quid hoc negoti! hoc eſt patrem eſſe, aut hoc eſt filium eſſe.*
Si frater aut ſodalis eſſet, qui magi' morem gereret?
Hic non amandus! hiccine non geſtandus in ſinu eſt? hem,
Itaque adeò magnam mi injecit ſuâ commoditate curam,
Nè fortè imprudens faciam, quod nolit: ſciens cavebo.
Sed ceſſo ire intrò, nè moræ meis nuptiis egomet ſim?

ACT. IV. SCENA VI.

Arg. Demea ambulando fatigatus, de Syro queritur, quòd non apertè ſatis commonſtraverit locum, ubi frater eſſet Mitio.

Iambici ſenarii.

Demea.

Defeſſus ſum ambulando: ut, Syre, te cum tua
Monſtratione magnus perdat Juppiter!
Perreptavi uſquè omne oppidum, ad portum, ad lacum:
Quò non? neque fabrica ulla erat, neque fratrem homo
Vidiſſe aiebat quiſquam: nunc verò domi
Certum obſidere eſt uſquè donec redierit.

ACT. IV. SCENA VII.

Arg. Demea, de vitio virgini oblato, & nuptiis reſciſcit: is fingitur jam tumultuari, ſed poſtea placatur.

Ejuſdem generis.

Mitio, Demea.

M. *Ibo, illis dicam nullam eſſe in nobis moram.*
D. *Sed eccum ipſum! te jamdudum quæro, Mitio.*
M. *Quidnam?* D. *fero alia flagitia ad te ingentia*
Boni illius adoleſcentis. M. *ecce autem.* D. *nova,*
Capitalia. M. *obe, jam!* D. *ah! neſcis qui vir ſit.* M. *ſcio.*
D. *O ſtulte! tu de pſaltria me ſomnias*
Agere. Hoc peccatum in virginem eſt civem. M. *ſcio.*
D. *Obe! ſcis & patere?* M. *quidni patiar!* D. *dic mihi,*
Non clamas? non inſanis? M. *non: malim quidem.*
D. *Puer natu' eſt.* M. *Di bene vortant.* D. *virgo nihil habet.*
M. *Audivi.* D. *& ducenda indotata eſt?* M. *ſcilicet.*
D. *Quid nunc futurum eſt?* M. *id enim, quod res ipſa fert:*
Illinc huc transferetur virgo. D. *ô Jupiter!*

Iſthoc-

How could he humour me more?
Is not he worthy to be hugg'd in ones bosome?

Act IV Scene VI

Jupiter give the ill thriving.

Act IIII Scene

Wickednesses deserving death.

God blesse him & send him good luck.
must he marry one without a portion.

The matter is concluded.
These things are more beseeming a man.

Mans life is like a game at tables for if by the throw of dice that happen not to your most stand in need of then must you correct by art in playing what happened ill by chance in casting.

Doe you think you are well in your wits

you shall dance among them lodding the ring.

A young man is undone by riot.

ACT V SCENE I

you have played your part finely.

Isthoccine pacto oportet! M. quid faciam ampliùs?
D. Quid facias, rogitas! si non re ipsâ tibi dolet,
Simulare certè est hominis. M. quin jam virginem
Despondi: res composita est: fiunt nuptiæ:
Dempsi metum omnem: hæc magìs sunt hominis. D. cæterùm
Placet tibi factum, Mitio? M. non, si queam
Mutare: nunc, cùm non queo; æquo animo fero.
ITA VITA est hominum, quasi cùm ludas tesseris;
Si illud, quod maximè opus est jactu, non cadit,
Illud quod cecidit forte, id arte ut corrigas.
D. Corrector! nempe tua arte viginti minæ
Pro psaltria perièrè: quæ, quantum potest,
Aliquò abjicienda est, si non pretio, at gratiis.
M. Neque est, neque illam sanè studeo vendere.
D. Quid igitur facies? M. domi erit. D. prò divûm fidem!
Meretrix & mater familias unà in domo!
M. Cur non? D. sanum te credis esse? M. equidem arbitror.
D. Ità me dî ament, ut video ego tuam ineptiam;
Futurum credo, ut habeas quîcum cantites.
M. Cur non? D. & nova nupta eadem hæc discet? M. scilicet.
D. Tu inter eas restim ductans saltabis. M. probè!
Et tu nobiscum unà, si opus sit. D. bei mihi!
Non te hæc pudent? M. jam verò omitte, Demea,
Tuam isthanc iracundiam, atque, ità uti decet,
Hilarem ac lubentem fac te gnati in nuptiis.
Ego bos conveniam, pòst huc redeo. D. ô Jupiter!
Hanccine vitam! hoscine mores! hanc dementiam!
Uxor sine dote veniet: intus psaltria est:
Domus sumptuosa: adolescens luxu perditus:
Senex delirans: IPSA, si cupiat, Salûs
Servare prorsus non potest hanc familiam.

ACT. V. SCENA. I.

Arg. Servorum licentiam in hac scena Terentius ostendit. Exit egregiè potus Syrus, multùm exultans, lautè se ac opiparè cœnatum esse: hunc Demea ob temulentiam impetit, & objurgat.

Ejusdem generis.

Syrus, Demea.

Syr. Æ Depol, Syrisce, te curâsti molliter,
Lautéque munus administrâsti tuum:

Abi: ſed poſtquam intus ſum omnium rerum ſatur,
Prodeambulare huc lubitum eſt. D. *illud ſis vide*
Exemplum diſciplinæ. S. *Ecce autem hîc adeſt ſenex*
Noſter: quid ſit? quid tu es triſtis? D. *obe ſcelus!*
S. *Eho! jam tu verba fundes hîc ſapientia?*
D. *Tún'? Si meus eſſes.* S. *diis quidem eſſes, Demea,*
Ac tuam rem conſtabiliſſes. D. *exemplum omnibus*
Curarem ut eſſes. S. *quamobrem? quid feci?* D. *rogas?*
In ipſa turba, atque in peccato maxumo,
Quod vix ſedatum ſatis eſt, potâſti, ſcelus,
Quaſi re bene geſta. S. *ſanè nollem hunc exitum.*

ACTUS V. SCENA II.

Arg. Exitu Paraſiti cujuſpiam Cteſipho Demeæ proditur.

Ejuſdem generis.

Dromo, Syrus, Demea.

De. *HEus Syre, rogat te Cteſipho ut redeas.* S. *abi.*
De. *Quid Cteſiphonem hic narrat?* S. *nihil.* De. *eho carnufex!*
Eſt Cteſipho intus? S. *non eſt.* De. *cur hic nominat?*
S. *Eſt alius quidam paraſitaſter parvolus.*
Nôſtin'? De. *ſcibo* S. *quid agis? quò abis?* De. *mitte me.*
S. *Noli, inquam.* De. *non manum abſtines, maſtigia?*
An tibi jam mavis cerebrum diſpergam hîc? S. *abîit.*
Æ depol comeſſatorem haud ſanè commodum,
Præſertim Cteſiphoni: quid ego nunc agam?
Niſi, dum hæ fileſcunt turbæ, interea in angulum
Aliquò abeam, atque edormiſcam hoc villi. Sic agam.

ACTUS V. SCENA III.

Arg. Cognito Cteſiphonis amore Demea exclamat, & Mitionem jurgio adoritur, ut liberorum corruptelam: per quem placatur tandem & Æſchino & Cteſiphoni.

Ejuſdem generis.

Mitio, Demea.

M. *PArata à nobis ſunt, ut dixi, Soſtrata,*
Ubi vis. Quiſnam à me expulit tam graviter fores?
D. *Hei mihi! quid faciam? quid agam? quid clamem, aut querar?*
O cœlum! ô terra! ô maria Neptuni! M. *hem tibi,*
Reſcivit omnem rem: id nunc clamat ſcilicet.

Paratæ

See thou to it that thou be the example
of good life to others.

o mr wisdome! doe you now utter words
to the wind.

you would have bettered your estate

Act V Scene II

hold of your hands.

will you have your brains dasht out

till this stir or this bustle is over.

Act V Scene III

who is that that knokt so hard
at my door?

Cease your anger and come again into
your self or call your self to remembrance

What more right have you to meddle
with me then I have to doe with you?
Indeed this is an old saying all things
amongst friends are common.

If that vex thee,
you brought them up according to your
ability.
Keep your old wont;

The main stock shall not be lessened

There are many signs in a man by which
a guess may be easily made as when
two doe often the same thing you can
say this is lawfull for this to doe
without controulment, but not for
not because the thing is unlike in
it self but the party who doth it,

Paratæ lites: succurrendum est. D. eccum adest
Communis corruptela nostrûm liberûm.
M. Tandem reprime iracundiam, atque ad te redi.
D. Repressi, redii, mitto maledicta omnia:
Rem ipsam putemus: dictum hoc inter nos fuit,
Ex te adeò est ortum, nè tu curares meum,
Néve ego tuum: responde. M. factum est: non nego.
D. Cur nunc apud te potat? cur recipis meum?
Cur emis amicam, Mitio? nam quî minùs
Mihi idem jus æquum est esse, quod mecum est tibi?
Quando ego tuum non curo, nè cura meum.
M. Non æquum dicis, non: nam vetus verbum hoc quidem est,
COMMUNIA esse amicorum inter se omnia.
D. Facete: nunc demum isthæc nata oratio est.
M. Ausculta paucis, nisi molestum est, Demea.
Principiò, si id te mordet, sumptum filii
Quem faciunt, quæso facito hoc tecum cogites.
Tu illos duos olim pro re tolerabas tua,
Quòd satìs putabas tua bona ambobus fore,
Et me tum uxorem credidisti scilicet
Ducturum: eandem illam rationem antiquam obtine:
Conserva, quære, parce: fac quamplurimum
Illis relinquas: gloriam tu istam obtine:
Mea, quæ præter spem evenêre, utantur sine;
De summa nihil decedet: quod hinc accesserit,
Id de lucro putato esse: omnia si hæc voles
In animo verè cogitare, Demea,
Et mihi, & tibi, & illis dempseris molestiam.
D. Mitto rem: consuetudinem ipsorum. M. mane:
Scio, isthùc ibam. MULTA in homine, Demea,
Signa insunt, ex quibu' conjectura facilè fit,
Duo cùm idem faciunt, sæpe ut possis dicere,
Hoc licet impunè facere huic, illi non licet:
Non quòd dissimilis res sit, sed quòd, qui facit:
Quæ ego esse in illis video: ut confidam fore ita
Ut volumus: video sapere, intelligere, in loco
Vereri, inter se amare: scire est liberum
Ingenium, atque animum: quovis illos tu die

Reducas: at enim metuas, nè ab re sint tamen
Omissiores paulò: ô noster Demea,
AD OMNIA alia ætate sapimus rectiùs:
SOLUM UNUM hoc vitium affert senectus hominibus,
Attentiores sumus ad rem omnes quàm sat est;
Quod illos sat ætas acuet. D. *ne nimium modò*
Bonæ tuæ istæ nos rationes, Mitio,
Et tuus iste animus æquus subvortat. M. *tace,*
Non fiet: mitte jam isthæc: da te hodie mihi,
Expor'ge frontem. D. *scilicet, ità tempu' fert,*
Faciundum est: cæterum rus cras cum filio
Cum prima luce. M. *immo de nocte censeo:*
Hodie modò hilarum te face. D. *& istam psaltriam*
Unà illuc mecum hinc abstraham. M. *pugnaveris,*
Eo prorsus pacto illi alligâris filium.
Modò facito, ut illam serves. D. *ego istuc videro:*
Atque ibi favillæ plena, fumi, ac pollinis
Coquendo sit faxo, & molendo: præter hæc,
Meridie ipso faciam ut stipulam colligat:
Tam excoctam reddam atque atram, quàm carbo est. M. *placet.*
Nunc mihi videre sapere: atque equidem filium,
Tum etiam si nolit, cogas, cum illa unà cubet.
D. *Derides? fortunatus, qui isto animo sies:*
Ego sentio. M. *ah! pergisne?* D. *jamjam desino.*
M. *I ergò intrò, &, cui rei est, ei rei hunc sumamus diem.*

ACT. V. SCENA IV.

Arg. Demea cùm videat non probari vulgò severitatem in liberos, diversam institutionis viam meditatur, in quâ persona Terentius indicat mitioribus se favere patribus, seculi sui moribus hoc magis concedens, quàm quòd ità faciendum esse existimet.

Trochaici octonarii catalectici.

Demea.

NUnquam ità quisquam bene subductâ ratione ad vitam fuit,
Quin res, ætas, usus, semper aliquid apporret novi,
Aliquid moneat: sic illa, quæ te scire credas, nescias,
Et, quæ tibi putaris prima, in experiundo repudies.

Quod

This one fault old age brings with it. That we are every one more worldly then need requireth.
Be advised by me to day.
Looke blithe on it.

I will goe by peep of day.
you will doe a myghty act.

Methinkes now you have some witt

Let us spend this day morrily.

Act V Scene IV

Never was any man so well advised with himself how to live, but experience in things time and practice may shew some new things and ever teach him somewhat.

My days being allmost spent.
I find by experience y^t nothing is
better for a man then gentleness &
clemency.
He speak ill to no man's face.
I reap this benefit from them for
my labour.
I take all the pains he enjoyeth ye pleasure

I will not be behind or inferiour to any

I am the eldest.

Act V Scene V

How goeth it with thee,

you shew your self to be an honest
servant

Quod mi evenit nunc: nam ego vitam duram, quam vixi usquè adhuc,
Propè jam decurso spatio mitto: id quamobrem? re ipsâ reperi.
FACILITATE nihil esse homini melius, neque clementiâ: id
Esse verum, ex me, atque ex fratre cuivis facile est noscere.
Vitam ille suam semper egit in otio, in convivijs:
Clemens, placidus, nulli lædere os, arridere omnibus:
Sibi vixit, sibi sumptum fecit: omnes bene dicunt, amant.
Ego ille agrestis, sævus, tristis, parcus, truculentus, tenax,
Duxi uxorem: quam ibi miseriam vidi! nati filii,
Alia cura: porrò autem, illis dum studeo ut quamplurimum
Facerem; contrivi in quærendo vitam atq; ætatem meam.
Nunc exactâ ætate hoc fructi pro labore ab iis fero
Odium: ille alter sine labore patria potitur commoda;
Illum amant: mè fugitant: illi credunt consilia omnia,
Illum diligunt, apud illum sunt ambo; ego desertus sum:
Illum ut vivat optant; meam autem mortem expectant scilicet:
Ità eos meo labore eductos maxumo, hic fecit suos
Paulo sumptu: miseriam omnem ego capio, hic potitur gaudia.
Agè, agè, jam experiamur porrò contra, quid ego possiem
Blandè dicere, aut benignè facere, quando huc provocat.
Ego quoque à meis me amari & magni pendi postulo.
Si id fit dando atque obsequendo, non posteriores feram.
Decrit: id meâ minimè refert, qui sum natu maxumus.

ACT. V. SCENA V.

Arg. Demea absurdè contra ingenium suum blandus esse conatur.

Iambici senarii.

Syrus, Demea.

HEus Demea! rogat frater, nè abeas longiùs.
D. Quis homo? ô Syre noster! salve: quid fit? quid agitur?
S. Recté. D. optimè est! jam nunc hæc tria primùm addidit
Præter naturam: ô noster! quid fit? quid agitur?
Servum haud illiberalem præbes te, & tibi.
Lubens bene faxim. S. gratiam habeo. D. atqui, Syre,
Hoc verum est, & ipsâ re experière proximè.

ACT.

ACT. V. SCENA VI.

Arg. Pergit esse commodus Demea, ut instituerat.

Ejusdem generis.

Geta, Demea.

HEra, ego huc ad hos provisò, quam mox virginem
Accersant: sed eccum Demeam! salvos sies.
D. Oh! quî vocare. G. Geta. D. Geta! hominem maxumi
Pretii esse te hodie judicavi animo meo:
Nam is mihi est profectò servus spectatus satis,
Cui dominus curæ est, ità utî tibi sensi, Geta:
Et tibi ob eam rem, si quid usûs venerit,
Libens benè faxim: meditor esse affabilis,
Et bene procedat. G. bonus es, cùm hæc existumas.
D. Paulatim plebem primulùm facio meam.

ACT. V. SCENA VII.

Arg. Nuptiarum morâ offenditur Æschinus: hunc Demea blandè alloquitur: & maceriam dirui jubet, quâ puerperam traducat.

Ejusdem generis.

Æschinus, Demea, Syrus, Geta.

OCcidunt me quidem, dum nimis sanctas nuptias
Student facere: sin apparando consumunt diem.
D. Quid agitur, Æschine? Æ. hem, pater mi! tu hîc eras!
D. Tuus hercle verò & animo, & naturâ pater,
Qui te plùs quàm oculos hosce: sed cur non domum
Uxorem accersis? Æ. cupio: verùm hoc mihi moræ est,
Tibicina, & hymenæum qui cantent. D. eho!
Vin' tu huic seni auscultare? Æ. quid? D. missa hæc face,
Hymenæum, turbas, lampadas, tibicinas;
Atque hanc in horto maceriam jube dirui,
Quantùm potest: hàc transfer; unam fac domum:
Tradûce & matrem, & familiam omnem ad nos. Æ. placet,
Pater lepidissime. D. euge, jam lepidus vocor.
Fratri ædes fient perviæ: turbam domum
Adducet, sumptum admittet: multa: quid meâ?
Ego lepidus inco gratiam: jube nunc jam
Dinumeret illi Babylo viginti minas.
Syre, cessas ire, ac facere! S. quid agoî? D. dirue:
Tu, illas, abi, & tradûce. G. dî tibi, Demea,
Bene faxint, cùm te video nostræ familiæ
Tam ex animo factum velle. D. dignos arbitror.

Tu

Act V Scene VI

What is your name?
In my mind I have thought thee this
day to be a man of much worth.
I will be ready with all my heart to
doe thee a good turn if occasion be offered

Act V Scene VII

whilest they strive to make the marriage
too ceremonius.

This hindreth me;
let these things alone.

I begin to grow into favour.
Gods blessing on you
I thinke they deserve it.

It is a great deal better.

Act V Scene VIII

I am of your mind.

She is long since by reason of her age past child bearing.

you strive but in vaine.

let me over-intreat you.

Doe you advise me to that.

Be not offended or do not think much att it.

Come on promise freely

It becomes us to doe him some good turn X

Tu quid ais? Æ. sic, opinor. D. multò rectiùs est,
Quàm illam puerperam nunc duci huc per viam
Ægrotam. Æ. nihil enim vidi melius, mi pater.
D. Sic soleo: sed eccum! Mitio egreditur foras.

ACT. V. SCENA VIII.

Arg. Mitioni suadetur, ut uxorem ducat Sostratam, ac vix tandem persuadetur: & non sine risu spectantium, Demea, præter naturam, facilis esse studet.

Iambici senarii, & octonarii.

Mitio, Demea, Æschinus.

Jubet frater! ubi is est? tu jubes hoc, Demea!
D. Ego verò jubeo, & hac re, & aliis omnibus
Quàm maximè unam facere nos hanc familiam,
Colere, adjuvare, adjungere. Æ. ità quæso, pater.
M. Haud aliter censeo. D. Immo hercle ità nobis decet.
Primùm hujus uxoris est mater. M. quid posteà?
D. Proba, & modesta. M. ità aiunt. D. natu grandior.
M. Scio. D. parere jamdiu hæc per annos non potest: (gii?
Nec qui eam respiciat, quisquam est: sola est. M. quam hic rem a-
D. Hanc te æquum est ducere, & te operam, ut fiat, dare.
M. Me ducere autem! D. te. M. me! D. te, inquam. M. inceptis.
D. si tu sis homo,
Hic faciat. Æ. mi pater. M. quid? tu autem huic, asine, auscultas! D. nihil agis.
Fieri aliter non potest. M. deliras. Æ. sine te exorem, mi pater.
M. Insanis! aufer. D. agè, da veniam filio. M. sati' sanus es!
Ego novus maritus anno demum quinto & sexagesimo
Fiam, atque anum decrepitam ducam? idne estis autores mihi?
Æ. Fac: promisi ego illis. M. promîsti autem! de te largitor, puer.
D. Agè, quid si quid te majus oret? N. quasi non hoc sit maximum
D. Da veniam. Æ. nè grava're. D. fac, promitte. M. non omittis!
Æ. Nisi te exorem. M. vis hæc quidem est. D. agè prolixè, Mitio.
M. Etsi hoc mihi pravum, ineptum, absurdum, atque alienum à vita mea
Videatur; si vos tantopere isthuc vultis, fiat. Æ. bene facis:
Meritò te amo. D. verùm quid? quid ego dicam? hoc constit quod volo.
Quid nunc quod restat? Hegio cognatus his est proximus,
Affinis nobis, pauper: bene nos aliquid facere illi decet

M. Quid

M. Quid facere? D. agelli est hic sub urbe paulum, quod locitas foras:
Huic demus, qui fruatur. M. paulum id autem! D. si multum tamen, fur.
Faciundum est: pro patre huic est, bonus est, noster est; rectè da-
Postremò, non meum illud verbum facio, quod tu Mitio
Bene & sapienter dix'ti dudum: VITIUM commune omnium est,
Quòd nimiùm ad rem in senecta attenti sumus: hanc maculam nos decet
Effugere: dictum est verè, & re ipsâ fieri oportet, Mitio.
M. Quid isthuc? dabitur, quandoquidem hic volt. Æ. mi pater.
D. Nunc tu mihi germanus es pariter corpore, & animo. M gaudeo.
D. Suo sibi hunc gladio jugulo.

ACT. V. SCENA IX.

Arg. Servis libertas, filiis dantur uxores. Mitioni narrat Demea, cur tam repentè mores mutaverit: in cujus persona Terentius nobis ridicula prodigalitatis exempla proponit.

Trochaici octonarii.

Syrus, Demea, Mitio, Æschinus.

FActum est, quod ju'sti, Demea.
D. Frugi homo es: ego ædepol hodie meâ quidem sententiâ
Judico, Syrum fieri, æquum, liberum. M. isthunc liberum!
Quodnam ob factum? D. multa. S. ô noster Demea, ædepol vir bonu' es.
Ego istos vobis usque à pueris curavi ambos seduló.
Docui, monui, bene præcepi semper quæ potui omnia.
D. Res apparet, & quidem hæc porrò, Obsonare, cum fide
Scortum adducere, apparare de die convivium:
Non mediocris hominis hæc sunt officia. S. ô lepidum caput!
D. Postremò, hodie in psaltria ista emunda hic adjutor fuit,
Hic curavit: prodesse æquum est: alii meliores erunt;
Denique hic volt fieri. M. vín' tu hoc fieri? Æ. cupio. M. siquidem
Tu vis, Syre, cho accede huc ad me, liber esto. S. bene facis:
Omnibu' gratiam habeo, & seorsum tibi præterea, Demea.
D. Gaudeo. Æ. Et ego. S. credo: utinam hoc perpetuum fiat gaudium, ut
Phrygiam uxorem meam unà mecum videam liberam! D optumam
Mulierem quidem. S. & quidem nepoti tuo hujus filio
Hodie primam mammam dedit hæc. D. hercle verò, seriò,

Siqui-

It is well bestowed.

It is a comman fault of us all that are in our old age we are too much given to ye world,

I convince him with his own argument

Act V SCENE IX

I have taught advised & allways gave them all the good instructions I was able.

To play the Caterer.

These are no parts of a mean man

I thank you all.

She first gave him suck.

I pray god grant you all your requests
you have made a fine days worke on't

That I might shew that that is not done
by a serious course of life.

I set a cart on the wheels.

To humour when occasion serveth

Siquidem primam dedit, haud dubium quin emitti æquum ſiet.
M. *Ob eam rem!* D. *ob eam. Poſtremò, à me argentum, quanti eſt, ſumito.*
S. *Di tibi, Demea omnes ſemper omnia optata offerant.*
M. *Syre, proceſſiſti hodie pulchrè.* D. *ſiquidem porrò, Mitio, Tu tuum officium facies, atque huic aliquid paulum præ manu Dederis, unde utatur, reddet tibi citó.* M. *iſthoc vilius.*
Æ. *Frugi homo eſt.* S. *reddam hercle da modó.* Æ. *agè pater.*
M. *pòſt conſulam.*
D. *Facict.* S. *ô vir optume!* Æ. *ô pater mi feſtiviſſime!*
M. *Quid iſthuc? quæ res tam repentè mores mutavit tuos? Quod proluvium? quæ iſthæc ſubita eſt largitas?* D. *dicam tibi. Ut id oſtenderem, quòd te iſti facilem, & feſtivum putant, Id non fieri ex vera vita, neque adeò ex æquo & bono, Sed ex aſſentando, indulgendo, & largiendo, Mitio.*
Nunc adeò ſi ob eam rem vobis mea vita inviſa eſt, Æſchine, Quia non juſta injuſta, prorſus omnia omnino obſequor: Miſſa facio, effundite, emite, facite quod vobis lubet. Sed ſi id vultis potiùs, quæ vos propter adoleſcentiam Minùs videtis, magis impensè cupitis, conſulitis parùm, Hæc reprehendere, & corrigere me, obſecundare in loco: Ecce me, qui id faciam vobis! Æ. *tibi pater permittimus: Plùs ſcis, quid facto opus eſt. Sed de fratre quid fiet?* D. *ſino. Habeat: finem in iſthac faciat.* M. *iſthuc rectè. Plaudite.*

PHORMIONIS PERSONÆ
Earúmque interpretatio.

Phormio, paraſitus, ἀπὸ τῆς φορμῆς, à ſarmentis, & codicibus; vel, ut vult Donatus, à ſparteis ſiſcis & ſtramentis nauticis
Demipho, ſenex, τὸ τῶ δήμου φαῶς, populi claritas.
Chremes, ſenex: vide ſuprà Andr.
Antipho, adoleſcens Eunuch.
Phædria, adoleſcens Eunuch.
Geta, ſervus Adelph.
Davus, ſervus Andr.

Do-

Dorio, leno, à gente, unde etiam δωριάζειν.
Sophrona, nutrix Eunuch.
Nausistrata, matrona, magnificum nomen à copiis navalibus, quarum gloriâ populus Athenienſis aliquando floruit.
Cratinus, advocatus, à robore, quod eſt κράτος.
Hegio, advocatus Adelph.
Crito, advocatus Andr.

Sequentium perſonarum tantùm hîc mentio fit.

Doricum, ancilla, ἀπὸ τῆς Δωρικὸς, à dama.
Phanium, adoleſcentula, ἀπὸ τῦ φανῦ, à facula.

M. ANTONII MURETI IN *PHORMIONEM TERENTII* ARGUMENTUM.

CHremes & Demipho fratres Athenienſes erant: Chremes Athenis uxorem divitem, ac bene dotatam duxerat Nauſiſtratam, & ex ea ſuſceperat filium Phædriam. Habebat Nauſiſtrata, præter cæteras opes, opima prædia in Lemno: eò igitur Chremes quotannis, ad ea locanda, capiendósque fructus commeabat. Dum illîc reſidet, pauperculæ cujuſdam mulieris amore correptus, eam quoque ducit uxorem, & ex ea ſuſcepit filiam Phanium: ac nè res emanaret, commutato nomine, Stilphonem ſe Lemni vocari jubet. Detrahebat autem è fructibus prædiorum uxoris Athenienſis, quantum ſatis eſſet ad illam alteram unà cum filia nutriendam: deinde Athenas reverſus, aut calamitatem, aut vilitatem, aut tale aliquid cauſabatur. Erat Demiphoni filius Antipho. Cùm igitur Phanium quindecim jam haberet annos, conveniunt inter ſe Chremes & Demipho, ut Chremes quidem & Lemniam uxorem, & Phanium Athenas clanculum adduceret, Demipho verò Phanium filio ſuo uxorem daret: ejus rei cauſâ proficiſcitur in Lemnum Chremes: eodem tempore accidit, ut Demiphoni quoque iter eſſet in Ciliciam: abeuntes ambo, Getæ (is Demiphoni ſervus erat) filios committunt ſuos. Profectis ſenibus, Phædria ſe ſtatim cithariſtriæ cujuſdam amore implicat. Sed hoc erat incommodi, quòd, qui à lenone amaret, quod daret, nihil habebat. Interea, uxor è Lemno, quæ, propter paupertatem, viri diutiùs foris quàm ſolebat moranti adventum expectare non poſſet, conſcensâ navi, Athenas unà cum filia & nutrice ipſius venit, quærunt Stilphonem fruſtra Athenis: qui quemquam eo nomine nôſſet, reperiebatur nemo. Ibi mater (tanta eam ægritudo ceperat) moritur: ei funus unà cum nutrice procurantem Phanium cùm aſpexiſſet Antipho, ſubito amore illius exarſit; venit ad nutri-

ce m

The Argument

He was gone into another country

The yong maid alone takes charge of the burial

That he might marry her.

cem postridie, ut ejus sibi copiam faceret, obsecrans: illa, se, nisi puellam uxorem duceret, facturam negat. Illi, cùm & quidvis facere cuperet, & patrem absentem vereretur, parasitus Phormio hoc consilium dedit: lex erat Athenis, ut orbas puellas, qui eis genere proximi essent, ducerent; aut, si id nollent, dotem eis dare cogerentur: Ego, inquit parasitus, simulabo, me patri virginis amicum fuisse, ideòque causam illius suscipere: vocabo te in judicium, tanquam illius cognatum, tecúmque lege agam ut eam ducas. Tu ità te defendes, ut mihi facilem victoriam præbeas: ità condemnabere: sic fiet, ut & tu potiaris tuâ, & patre reverso paratam excusationem habeas. Ità fiunt omnia, ut parasitus suaserat. Confectis jam nuptiis, eodem die ambo redeunt senes: turbati uterque: ille, quòd filius indotatam uxorem se absente duxisset; hic, quòd vereretur, nè, ereptâ sibi hac collocandæ filiæ occasione, totares fieret paldm: eo ipso die, leno, citharistriæ, quam Phædria amabat, dominus, nisi sibi pro ea triginta minæ darentur, venditurum se eam minitabatur: ad eas conficiendas hanc fallaciam Geta confingit: ait senibus, se cum Phormione collocutum: Phormionem verò, si sibi dotis triginta minæ darentur, paratum eam uxorem accipere, quam duxisset Antipho: eam pecuniam à Chremete sumptam numerat Phormioni; is eam Phædriæ, Phædria lenoni pro amica tradit. Cùm hæc jam confecta essent, agnoscitur Phanium. Ibi verò senes gaudere, quòd, quas nuptias ipsi facere moliebantur, eæ ipsis absentibus atq; inscientibus factæ essent: sed dolebant, sibi periisse triginta minas. Eas, dum à Phormione, primò blanditiis, postea etiam per vim eripere conantur; Phormio, qui jam de duabus Chremetis uxoribus, déq; tota re intellexerat, inclamat Nausistratam, eique aperit omnia. Illa, cùm aliquandiu de viro conquesta esset, tandem placatur, filiique ipsius judicio omnia se permissuram pollicetur.

C. SULP. APOLLINARIS PERIOCHA.

CHremetis frater aberat peregrè Demipho,
Relicto Athenis Antiphone filio.
Chremes clam habebat Lemni uxorem, & filiam;
Athenis aliam conjugem, & amantem unicè
Gnatum fidicinam. Mater è Lemno advenit
Athenas: moritur. Virgo sola (aberat Chremes)
Funus procurat. Ibi eam visam Antipho
Cùm amaret, operâ parasiti uxorem accipit.
Pater, & Chremes reversi fremere: dein minas
Triginta dan. parasito, ut illam conjugem
Haberet ipse; argento hoc emitur fidicina.
Uxorem retinet Antipho à patruo agnitam.

PHOR-

PHORMIO TERENTII.

ACTA LUDIS ROMANIS, L. POSTHUMIO ALBINO, ET L. CORNELIO MERULA, ÆD. CURUL. EGERE L. AMBIVIUS TURPIO, L. ATTILIUS PRÆNESTINUS. MODOS FECIT FLACCUS CLAUDII F. TIBIIS IMPARIBUS. TOTA GRÆCA APOLLODORU EPIDICAZOMENOS FACTA IIII. C. FANNIO, ET M. VALERIO COSS.

PROLOGUS.

Postquam poëta vetus poëtam non potest
Retrahere à studio, & transdere hominem in otium;
Maledictis deterrere, nè scribat, parat:
Qui ità dictitat, quas antehac fecit fabulas,
Tenui esse oratione & scripturâ levi.
Quia nusquam insanum scripsit adolescentulum
Cervam videre, fugere, & sectari canes,
Et eam plorare, orare ut subveniat sibi.
Quòd si intelligeret, olim cùm fictit nova,
Actoris operâ magìs stetisse, quàm suâ:
Minùs multò audacter, quàm ladit, lædcret;
Et magìs placerent, quas fecisset fabulas.
Nunc si quis est, qui hoc dicat: aut sic cogitet,
Vetus si poeta non lacessîsset prior,
Nullum invenire prologum potuisset novus
Quem diceret, nisi haberet cui malediceret:
Is sibi responsum hoc habeat; in medio omnibus
Palmam esse positam, qui artem tractant musicam.
Ille ad famem hunc ab studio studuit revocare:
Hic respondere voluit, non lacessere.
Benedictis si certâsset, audîsset bene:
Quod ab illo allatum est, sibi id esse relatum putet.
De illo jam finem faciam dicendi mihi,
Peccandi cùm ipse de se finem non facit.
Nunc quid velim animum attendite. Apporto novam
EPIDICAZOMENON quam vocant comœdiam

Græci,

The Prologue

To make a man sit idle or to put one to silence.

Of a Mean Stile & Slight kind of writing.

It gott commendation rather by other mens well acting then by ye authors good art.

Let him take this for his answer.
The prize is publickly propounded to all.
He had had good words
Let him look to be paid in his own caine
I pray you consider what I desire.

By whome the matter will be especially carryod who will bey chief actour,

That we may not have such fortune as we had when &c

Act I Scene I

My speciall friend & countryman

that those ch w have little should add ever somewhat to those who are richer then themselves.

Pinching his own belly he will be chargod with another pressent

Act I Scene II

Its pickt or currant money there is the full sum.

Græci, Latini PHORMIONEM *nominant,*
Quia primas partes qui aget, is erit Phormio
Parasitus, per quem res agetur maximè.
Voluntas vestra si ad poëtam accesserit,
Date operam, adeste æquo animo per silentium,
Nè simili utamur fortunâ, atque usi sumus,
Cùm per tumultum noster grex motus loco est:
Quem actoris virtus nobis restituit locum,
Bonitâsque vestra adjutans, atque æquanimitas.

ACT. I. SCENA I.

Arg. Davus exiens dicit adferre se quam debet Getæ pecuniam: & hæc persona extra argumentum inducitur, cui rem gestam narraturus est Geta.

Iambici senarii.

Davus.

AMicus summus meus & popularis Geta
Herì ad me vênit: erat ei de ratiuncula
Jam pridem apud me reliquum pauxillulum
Nummorum: id ut conficerem: confeci: affero.
Nam herilem filium ejus duxisse audio
Uxorem: ei, credo, munus hoc corraditur.
QUAM iniquè comparatum est, hi qui minùs habent,
Ut semper aliquid addant divitioribus!
Quod ille unciatim vix demenso de suo,
Suum defraudans genium, comparsit miser,
Id illa universum abripiet, haud existumans
Quanto labore partum: porrò autem Geta
Ferietur alio munere, ubi hera pepererit:
Porrò alio autem, ubi erit puero natalis dies:
Ubi initiabunt: omne hoc mater auferet:
Puer causa erit mittundi. Sed videón Getam?

ACTUS I. SCENA II.

Arg. Geta narrat, quò sint profecti senes Demipho & Chremes, quâ occasione cœperit amare Demiphonis filius Antipho.

Ejusdem generis.

Geta, Davus.

G. *SI quis me quaret rufus.* D. *præsto est, desine.* G. *oh!*
At ego obviàm conabar tibi, Dave. D. *accipe, hem*
Lectum est, conveniet numerus, quantum debui.

G. *Amo*

G. *Amo te, & non neglexisse habeo gratiam.*
D. *Præsertim ut nunc sunt mores: adeò res redit,*
SI Quis quid reddit, magna habenda est gratia.
Sed quid tu es tristis? G. *egóne! nescis quo in metu, &*
Quanto in periclo sim. D. *quid isthuc est?* G. *scies,*
Modò ut tacere possis. D. *abi sis insciens:*
Cujus tu fidem in pecunia perspexeris,
Verere ei verba credere! ubi quid mihi lucri est
Te fallere? G. *ergò ausculta.* D. *hanc operam tibi dico.*
G. *Senis nostri, Dave, fratrem majorem Chremem*
Nôstin'? D. *quidni?* G. *quid? ejus gnatum Phædriam?*
D. *Tanquam te.* G. *evênit senibus ambobus simul,*
Iter illi in Lemnum ut esset, nostro in Ciliciam
Ad hospitem antiquum: is senem per epistolas
Pellexit, modò non montes auri polliceus.
Sic est ingenium. D *obl regem me esse oportuit.*
G. *Abeuntes ambo hinc tum senes me filiis*
Relinquunt quasi magistrum. D. *ô Geta, provinciam*
Cepisti duram. G. *mî usu vênit, hoc scio.*
Memini relinqui me deo irato meo.
Cœpi advorsari primó: quid verbis opu'st?
Seni fidelis dum sum, scapulas perdidi.
D. *Vcnêre in mentem istbæc mihi: namq; INSCITIA est,*
Advorsum stimulum calces. G. *cœpi his omnia*
Facere, obsequi quæ vellent. D. *SCISTI uti foro.*
G. *Noster mali nil quicquam primó: hic Phædria*
Continuò quandam nactus est puellulam
Citharistriam: hanc amare cœpit perdité.
Ea serviebat lenoni impurissimo:
Neque quod daretur quicquam: id curârant patres.
Restabat aliud nihil, nisi oculos pascere,
Sectari, in ludum ducere, & reducere:
Nos otiosi operam dabamus Phædriæ.
In quo hæc discebat ludo, ex advorso illico
Tonstrina erat quædam: hîc solebamus ferè
Plerunque eam opperiri, dum indè iret domum.
Interea dum sedemus illîc, intervenit
Adolescens quidam lacrumans: nos miratur:

Rogamus

In this corrupt age.

goeth a man must thanke
him who payeth hire his own.

I will doe so much for you.

Thou hast taken a hard matter vppon thee
I am vsed to this or this is noe new thing vnto me

what folly is it to kicke against the pricks
you know how to make your market

he began to be deeply in love with her

Over against that place was a Barbers shop

Never did poverty (Saith he) seem to me
Such a Miserable & heavy burthen as now.

The Damosell is passing fair.

She had nothing to help her beauty

Mind what it may come to
That he might take his pleasure of her

An Audacious fellow.

I will enter an action against you.

Rogamus quid sit: Nunquam æquè (inquit) ac modò
Paupertas mihi onus visum est & miserum, & grave.
Modò quandam vidi virginem hic vicinia
Miseram, suam matrem lamentari mortuam.
Ea sita erat ex advorso: neque illi benevolens,
Neque notus, neque cognatus, extrà unam aniculam,
Quisquam aderat, qui adjutaret funus: miseritum est.
Virgo ipsa facie egregiâ: quid verbis opu'st?
Commôrat omnes nos: ibi continuò Antipho,
Voltisne eamus visere? alius, Censeo;
Eamus, duc nos sodes. Imus, venimus;
Videmus: virgo pulchra; & quò magìs diceres,
Nihil aderat adjumenti ad pulchritudinem:
Capillum passus, nudus pes, ipsa horrida:
Lacruma, vestitus turpis, ut nî vis boni
In ipsa inesset forma, hæc formam extinguerent.
Ille, qui illam amabat fidicinam, tantummodo,
Satìs scita, inquit: noster verò D. jam scio:
Amare cœpit. G. scin' quàm! quò evadat vide:
Postridie ad anum rectà pergit: obsecrat,
Ut sibi ejus faciat copiam, illa enim se negat:
Neque eum æquum ait facere: illam civem esse Atticam,
Bonam, bonis prognatam: si uxorem velit,
Lege id licere facere: sin aliter, negat.
Noster, quid ageret, nescire: & illam ducere
Cupiebat, & metuebat absentem patrem.
D. Non si rediisset pater ei veniam daret?
G. Ille indotatam virginem atque ignobilem
Daret illi! nunquam faceret. D. quid sit denique?
G. Quid fiat! est parasitus quidam Phormio,
Homo confidens, qui (illum dii omnes perduint)
D. Quid is fecit? G. hoc consilium, quod dicam, dedit.
Lex est, ut orbæ, qui sint genere proximi,
Iis nubant: & illos ducere eadem hæc lex jubet.
Ego te cognatum dicam, & tibi scribam dicam:
Paternum amicum me assimulabo virginis.
Ad judices veniemus: qui fuerit pater,
Qua mater, quî cognata tibi sit, omnia hæc

Confingam quod vtile mihi bonum, atque commodum.
Cùm tu horum nihil refelles, vincam scilicet.
Pater aderit: mihi paratæ lites: quid mea?
Illa quidem nostra erit. O. jocularem audaciam!
G. *Persuasum est homini: factum est: ventum est: vincimur.*
Duxit. D. *quid narras?* G. *hoc quod audis.* D. *ô Geta,*
Quid te futurum est? G. *malo hercle unum hoc scio:*
QUOD sors feret, ferendum æquo animo. D. *placet:*
Hem istuc viri est officium. G. *in me omnis spes mihi est.*
D. *Laudo.* G. *ad precatorem abeam, credo, qui mihi*
Sic oret: Nunc omitte, quæso, hunc cæterùm
Posthac si quicquam, nihil precor: tantummodo
Non addat, ubi ego hinc abiero, vel occidito.
D. *Quid pædagogus ille, qui citharistriam?*
Quid rei gerit? G. *sic tenuiter.* D. *non multum habet*
Quod det fortasse. G. *immo nihil nisi spem meram.*
D. *Pater ejus rediit, an non?* G. *nondum.* D. *quid? senem*
Quoad expectatis vestrum? G. *non certum scio.*
Sed epistolam ab eo allatam esse audivi modo, &
Ad portitores esse delatam: hanc veram.
D. *Nunquid, Geta, aliud me vis?* G. *ut bene sit tibi.*
Puer bone, nemón' huc prodiit? cape, da hoc Dorcio.

ACTUS I. SCENA III.

Arg. Contendunt inter se adolescentes, uter eorum magis sit miles, unde tota hæc scena versatur in genere causæ demonstrativo.

Trochaici & iambici octonarii, & quaternarius unus.

Antipho, Phædria.

A Deón' rem vertisse, ut, qui mihi consulturus esse optumè velit,
Phædria, patrem extimescam, ubi in mentem ejus adventus venit?
Quòd ni fuissem incogitans, ità eum expectarem, ut par fuit.
P. *Quid istuc est?* A. *rogitas, qui tam audax fatinorus mihi conscius*
Sis! quod utinam nè Phormioni id suadere in mentem incidisset,
Neu me cupidum eò impulisset, quod mihi principium est mali.

Nam

Suits shall be commenced against me.

we are cast.

what will become of thee.

what fortune allotts he will take patiently

I trust to my self.

See Soe but poorly.

That you may doe well.

Act 1 Scene III

1 who would have me very well provided for.

2 If I had not been so rash or inconsiderate.

It is a grief to others because they want what they love, it grieveth you because you you have too much.

Desire to dye.
you are happy except this one thing be wanting a mind that will may bear these things moderately.
We are all for the most part of that disposition That we are not contented without such you have free power in your own hand.
I am fallen into that condition.

Act 1 Scene IIII

So many mischiefs hang over you.

If they be not wisely prevented will ruine either me or my master.

How shall I this wrath pacifie.

Non potitus essem: fuisset tum illos mihi ægrè aliquot dies:
At non quotidiana cura hæc angeret animum. P. *audio.*
A. *Dum expecto quàm mox veniat, qui adimat hanc mihi consuetudinem.*
P. *Aliis quia desit quod amant, ægrè est; tibi, quia superest, dolet.*
Amore abundas Antipho,
Nam tua quidem hercle certè vita hæc expetenda optandáque est:
Ità me dî bene ament, ut mî liceat tamdiu, quod amo, frui,
Jam depacisci morte cupio: tu conjicito cætera,
Quid ego ex hac inopia nunc capiam, & quid tu ex isthac copia:
Ut nè addam, quòd sine sumptu, ingenuam, liberalem nactus es:
Quòd habes, ità ut voluisti, uxorem, sine mala fama: palàm
Beatus, nî unum desit, animus qui modestè isthæc ferat.
Quòd si tibi res sit cum eo lenone, quocum mihi est, tum sentias,
ITA FLERIque ingenio sumus omnes: nostri nosmet pœnitet.
A. *At tu mihi contrà nunc videre fortunatus, Phædria,*
Cui de integro est potestas etiam consulendi, quid velis;
Retinere, amare, amittere: ego in eum incidi infelix locum,
Ut neque mî ejus sit amittendi nec retinendi copia.
Sed hoc quid est? videòn ego advenire huc currentem Getam?
Is ipsus est: timeo miser, quam nunc mihi hic rem nunciet.

ACT. I. SCEN. IV.

Arg. Geta Antiphoni affert è Cilicia rediisse patrem: quo nuntio tantus injicitur metus malè sibi conscio adolescenti, ut subducat illico sese.

Octonarii trochaici iambicique, senarii iambici, & unus quaternarius cum senario hypercatalectico.

Geta, Antipho, Phædria.

Nullus es, Geta, nisi jam aliquod tibi consilium celere repereris:
Ità subitò nunc imparatum tanta te impendent mala;
Quæ neque utì devitem scio, neq; quo modo me indè extraham:
Nam non potest celari nostra diutiùs jam audacia:
Quæ si non astu providentur, me aut herum pessundabunt.
A. *Quidnam ille commotus venit? G. tum, temporis punctum*
Ad hanc rem est: herus adest. A. *quid isthuc est mali?* (*mihi*
G. *Quod cùm audierit, quod ejus remedium inveniâ iracundiæ?*

Loquárne? intendam? taceam? instigem? purgem me? LATEREM lavem.
Ebeu me miserum! cùm mihi paveo, tum Antipho me excruciat animi:
Ejus me miseret: ei nunc timeo: is nunc me retinet: nam absq; eo
Esset, rectè ego mihi vidissem, & senis essem ultus iracundiam:
Aliquid convasâssem, atq; hinc me conjicerem protinam in pedes.
A. Quam hic fugam, aut furtum parat?
G. Sed ubi Antiphonem reperiam? aut quâ quærere insistam viâ?
Ph. Te nominat. A. nescio quod magnum hoc nuncio expecto ma-
Ph. Ab' sanú' ne es? (lum.
G. Domum ire pergam ibi plurimùm est. Ph. revocemus hominem. A. sta illico. G. hem!
Satis pro imperio, quisquis es. A. Geta. G. ipse est, quem volui obviam.
A. Cedo, quid portas, obsecro? atque id, si potes, verbo expedi.
G. Faciam. A. eloquere. G. modò apud portum. A. meúmne? G. intellexti. A. occidi. Ph. hem!
A. Quid agam? Ph. quid ais? G. hujù' patrem vidisse me, patrium tuum.
A. Nam quod ego huic nunc subito exitio remedium inveniam miser?
Quòd si eò meæ fortunæ redeunt, Phanium, abs te ut distraherer
Nulla est mihi vita expetenda. G. ergò isthæc cùm ità sint, Antipho,
Tantò magìs' te advigilare æquum est: FORtes fortuna adjuvat.
A. Non sum apud me. G. atqui opus est nunc, cùm maximè, ut sis Antipho:
Nam si senserit te timidum pater esse, arbitrabitur
Commeruisse culpam. Ph. hoc verum est. A. non possum immutarier. facere?
G. Quid si aliquid gravius tibi nunc faciendum forte?
A. Cùm hoc non possum, illud minù' possem. G. hoc nihil est, Phædria: ilicet,
Quid conterimus operam frustra? quin abeo? Ph. & quidem ego.
A. obsecro,
Quid si assimulabo? satín' est? G. garris. A. vultum contemplaminis hem!

Se-

Should I speake? I should insence him should
I hold my peace? I should sett him on? should
I clear my self? I should lose my labour.
But for him were it not for him
I would pressently run away from hence

Dispatch if you can in a word.

If my fortune comes to this I shall desire
to live noe longer.
Seeing these things are soe it is soe much
more fitt for you to look about you.
Fortune favours the brave or
head here wo[illegible]
what would you doe if you were now driven
to a worse pinch?
why doe you spend our labour in vain?
Look me in the face.

Lest being angry he bassle or beat you out of countenance wth his rough speeches

you shall hear him in his fretting fumes

I shall be hanged.

Away with this must.

I will lye here in ambush ready to make a supply if you shall fail in any thinge

Act I Scene V

I marvail what excuse they will alleadge for themselves.

I will help you out with it.

Satin' sic est? G. *non.* A. *quid si sic?* G. *propemodum.* A. *quid si sic?* G. *sat est:*
Hem! istuc serva, & verbum verbo, par pari ut respondeas,
Nè suis te iratus sævis dictis protelet. A. *scio.*
G. Vi coactum te esse invitum, lege, iudicio: tenes?
Sed quis hic est senex, quem video in ultima platea? A. *ipsus est.*
Non possum adesse. G. *ah! quid agis? quò abis, Antipho? mane,*
Mane inquam. A. *egomet me novi, & peccatum meum;*
Vobis commendo Phanium & vitam meam.
Ph. *Geta, quid nunc fiet?* G. *in jam lites audies:*
Ego plectar pendens, nisi quid me fefellerit.
Sed quod modò hìc nos Antiphonem monuimus,
Id nosmet ipsos facere oportet, Phædria.
Ph. *Auser mihi Oportet: quin tu, quid faciam, impera.*
G. *Meministin' olim ut fuerit vostra oratio*
In re incipiunda ad defendendam noxiam?
Justam illam causam, facilem, vincibilem, optumam.
Ph. *Memini;* G. *hem! nunc ipsâ est opus, aut, si quid potest,*
Meliore, & callidiore. Ph. *fiet sedulò.*
G. *Nunc prior adito tu: ego in insidiis hìc ero*
Succenturiatus, si quid deficiet. Ph. *agè.*

ACT. I. SCENA V.

Arg. Filium Antiphonem se absente uxorem duxisse admodum aegrè fert Demipho: à Phædria ille & Geta servo defenditur: ad postremum Demipho convenire Phormionem constituit, ut injuriam cum eo expostulet, qui ducendæ puellæ auctor fuerit.

Iambici octonarii & senarii.

Demipho, Geta, Phædria.

I'ne tandem, uxorem duxit Antipho injussu meo!
Nec meum imperium (agè, mitto imperium) non simultatem meam
Revereri! saltem non pudere! ô facinus audax! ô Geta
Monitor! G. *vix tandem.* D. *quid mihi dicent? aut quam causam reperient?*
Demiror. G. *atqui repperi jam: aliud cura.* D. *an hoc dices mihi?*
Invitus fecit? lex coegit: audio, & fateor. G. *placet.*
D. *verùm scientem, tacitum, causam tradere adversariis,*
Etiamne id lex coegit? Ph. *illud durum.* G. *ego expediam: fine.*

D. *Incertum est quid agam, quia præter spem, atque incredibile hoc mihi obtigit.*
Ità sum irritatus, animum ut nequeam ad cogitandum instituere.
Quamobrem OMNES, cùm secundæ res sunt maxumè, tum maxumè
Meditari secum oportet, quo pacto adversam ærumnam ferant;
Pericla, damna, exilia peregrè rediens semper cogitet,
Aut filî peccatum, aut uxoris mortem, aut morbum filiæ;
Communia esse hæc, fieri posse: ut nè quid animo sit novum:
Quicquid præter spem eveniat, omne id deputare esse in lucro.
G. *O Phædria, incredibile est, quantò herum anteeo sapientiâ.*
Meditata mihi sunt omnia mea incommoda: herus si redierit,
Molendum usquè in pistrino: vapulandum: habendæ compedes:
Opus ruri faciendum: horum nil quicquam accidit animo novum:
Quicquid præter spem eveniet, omne id deputabo esse in lucro.
Sed quid hominem cessas adire, & blandè in principio alloqui?
D. *Mei fratris video filium ire mihi obviám.*
P. *Mi patrue, salve.* D. *salve: sed ubi est Antipho?*
P. *Salvum venire.* D. *credo: hoc responde mihi.*
P. *Valet: hîc est: sed satin' omnia ex sententia?*
D. *Vellem quidem.* P. *quid isthuc?* D. *rogitas, Phædria!*
Bonas me absente hîc confecistis nuptias.
P. *Eho! an id succenses nunc illi?* G. *artificem probum!*
D. *Egóne illi non succenseam! ipsum gestio*
Dari mî in conspectum, nunc suâ culpâ ut sciat
Lenem patrem illum factum me esse acerrimum.
P. *Atqui nil fecit, patrue, quod succenseas.*
D. *Ecce autem SIMILIA omnia; omnes congruunt:*
Unum cognôris, omnes nôris. P. *haud ità est.*
D. *Hic in nona est, ille ad defendendam causam adest.*
Cùm ille est, hic præstò est: tradunt operas mutuas.
G. *Probè eorum facta imprudens depinxit senex.*
D. *Nam nî hæc ità essent, cum illo haud stares, Phædria.*
P. *Si est, patrue, culpam ut Antipho in se admiserit,*
Ex qua re minùs ipsi foret, aut famæ temperans;

Non

I wot not what to doe.

all, when they are most in prosperity to thinke very much of themselves how they can endure of misery of adversity.

whatsoever may happen unlook'd for to account that as gained).

Are all things sufficiently according to your minde.

I heartily wish to have him brought before me.

They help one another.

you would not take his part.

He hath done the part of a good natured young man.

To plead

He might have borrowed money of some other.

They have deserved noe courtesie at my hands.

Non causam dico, quin, quod meritus sit, ferat:
Sed si quis fortè malitiâ fretus suâ,
Insidias nostræ fecit adolescentiæ,
Ac vicit; nostrán' culpa ea est, an judicum,
Qui sæpe propter invidiam adimunt diviti,
Aut propter misericordiam addunt pauperi?
Ge. *Nî nôssem causam, crederem vera hunc loqui.*
De. *An quisquam judex est, qui possit noscere*
Tua justa, ubi túte verbum non respondeas,
Ità ut ille fecit? Ph. *functus adolescentuli est*
Officium liberalis: postquam ad judices
Ventum est, non potuit cogitata proloqui:
Ità eum tum timidum ibi obstupefecit pudor.
Ge. *Laudo hunc: sed cesso adire quamprimum senem!*
Here, salve: salvum te advenisse gaudeo. De. *oh!*
Bone custos, salve; columen verò familiæ,
Cui commendavi filium hinc abiens meum.
Ge. *Jamdudum te omnes nos accusare audio*
Immeritò, & me horum omnium immeritissimó.
Nam quid me in hac re facere voluisti tibi?
Servum hominem causam orare leges non sinunt:
Neque testimonii dictio est. De. *mitto omnia: adde*
Isthuc: Imprudens timuit adolescens: sino:
Tu servus: verùm si cognata est maxumè,
Non fuit necesse habere: sed, id quod lex jubet,
Dotem daretis; quæreret alium virum,
Quâ ratione inopem potiùs ducebat domum?
Ge. *Non ratio, verùm argentum deerat.* De. *sumeret*
Alicunde. Ge. *alicunde! Nihil est dictu facilius.*
D. *Postremò, si nullo alio pacto, fœnore.*
Ge. *Huic dix'ti pulchrè, siquidem quisquam crederet*
Te vivo. D. *non, non sic futurum est: non potest.*
Egóne illam cum illo ut patiar nuptam unum diem?
Nil suave meritum est: hominem commonstrarier
Mî istum volo, aut, ubi habitet, demonstrarier.
Ge. *Nempe Phormionem.* De. *istum patronum mulieris.*
Ge. *Jam, faxo, hîc aderit.* De. *Antipho ubi nunc est?* Ph. *foris.*
De. *Abi Phædria, eum require, atque adduce huc.* Ph. *eo*

Rectâ viâ quidem illuc. G. *nempe ad Pamphilam.*
D. *At ego deos penates hinc salutatum domum*
Divortar: indè ibo ad forum, atque aliquot mihi
Amicos advocabo, ad hanc rem qui adsient,
Ut nè imparatus sim, cùm adveniat Phormio.

ACT. II. SCENA I.

Arg. Adducitur Phormio, ut factum defendat, qui hîc se instruit cum sene litigaturus.

Trochaici octonarii catalectici.

Phormio, Geta.

ITáne patris ais conspectum veritum hinc abiisse! G. *admodum.*
P. *Phanium relictam solam!* G. *sic.* P. *& iratum senem!*
G. *Oppidó.* P. *ad te summa solum, Phormio, rerum redit:*
TUTE hoc intristi; tibi omne est exedendum: accingere.
G. *Obsecro te.* P. *si rogitabit.* G. *in te spes est.* P. *ecce re.*
Quid si reddet? G. *tu impulisti.* P. *sic minor.* G. *subveni.*
P. *Cedo senem: jam instructa sunt mihi in corde consilia omnia.*
G. *Quid ages?* P. *quid vis, nisi uti maneat Phanium, atque ex crimine hoc*
Antiphonem eripiam, atque in me omnem iram derivem senis?
G. *O vir fortis atque amicus! verùm hoc sæpe, Phormio,*
Vereor, ne isthæc fortitudo in nervum erumpat denique. P. *ah!*
Non ità est: FACTUM est peric'lum: jam PEDUM visa est via.
Quot me censes homines jam deverberâsse usque ad necem
Hospites? tum cives? quò magi' novi, tantò sæpius.
Cedo dum, en unquam injuriarum audîsti mî scriptam dicam?
G. *Qui isthuc?* P. *quia NON rete accipitri tenditur neque milvio.*
Qui male faciunt nobis; illis, qui nil faciunt, tenditur:
Quia enim in illis fructus est, in illis opera luditur.
Aliis aliunde est peric'lum, unde aliquid abradi potest;
Mihi sciunt nihil esse dices, Ducent damnatum domum.
Alere nolunt hominem edacem; & sapiunt meâ sententiâ,
Pro maleficio beneficium summum nolunt reddere.
G. *Non potest satis pro merito ab illo tibi referri gratia.*
P. *Immo enim nemo satis pro merito gratiam regi refert.*

Truly I goe straightway thither.

Act II SCENE 1

The whole charge is laid on thy back

Xow all my devices are filled in my mind

I know what course to take.

Did you ever hear of any action of trespass
enforced against me

[illegible] for the Hawke & the Kite
which do harm to us but it is spread for those
that do us noe harm. because in these there
is noe profit in those we fool away our
pains.
In my opinion they are wise if they will
not be a man a great pleasure for
doing them an evil turn

[redacted]

when you consider these things

The first encounter is very sharp^ if
you shall sustain that brunt afterwards
you may play with him as you please.

ACT II SCENE II

I will vex him

See what covetousness maketh
a man doe
I will tell you your name

who gott his living by his labour

see how you commend him & your
self.
Get you gones, be hanged.

Téne asymbolum venire, unctum, atque lautum à balneis,
Otiosum ab animo, cùm ille & curâ, & sumptu absumitur,
Dum tibi sit quod placeat? ille ringitur, tu rideas:
Prior bibas, prior decumbas: cœna dubia apponitur?
G *Quid isthuc verbi est?* P. *ubi tu dubites, quid sumas potissimum.*
Hæc, cùm rationem ineas, quàm sint suavia, & quàm cara sint;
Ea qui præbet, non tu hunc habeas planè præsentem deum?
G. *Senex adest: vide quid agas: prima coitio est acerrima;*
Si eam sustinueris, post illa jam, ut lubet, ludas licet.

ACTUS II. SCENA II.

Arg. Hæc scena concertationem habet Demiphonis & parasiti. Clam patre uxorem duxerat Antipho: domum reversus pater illam vult ejicere: contradicit Phormio.

Iambici senarii.

Demipho, Geta, Phormio.

EN unquam cuiquam contumeliosiùs
Audîstis factam injuriam, quàm hæc est mihi?
Adeste, quæso. G. *iratus est.* P. *quin tu hoc age:*
Jam ego hunc agitabo, prô deûm immortalium!
Negat Phanium esse hanc sibi cognatam Demipho!
Hanc Demipho negat esse cognatam! G. *negat.*
P. *Neq; ejus patrem se scire, qui fuerit!* G. *negat.*
D. *Ipsum esse opinor, de quo agebam: sequimini.*
P. *Nec Stilphonem ipsum scire qui fuerit!* G. *negat.*
P. *Quia egens relicta est misera, ignoratur parens.*
Negligitur ipsa: VIDE, avaritia quid facit.
G *Si herum insimulabis avaritiæ, male audies.*
D. *O audaciam! etiámne ultro accusatum advenit?*
P. *Nam jam adolescenti nihil est quod succenseam,*
Si illum minùs nôrat: quippe homo jam grandior,
Pauper, cui in opere vita erat, ruri ferè
Se continebat: ibi agrum de nostro patre
Colendum habebat: sæpe interea mihi senex
Narrabat, se hunc negligere cognatum suum:
At quem virum! quem ego viderim in vita optumum.
G. *Videas te, atque illum, ut narras.* P. *abi in malam crucem:*
Nam nî ità eum existumâssem, nunquam tam graves

Ob hanc inimicitias caperem in nostram familiam,
Quam is aspernatur nunc tam illiberaliter.
G. *Pergin' hero absenti malè loqui, impurissime!*
P. *Dignum autem hoc illo est.* G. *ain' tandem, carcer!* D. *Geta.*
G. *Bonorum extortor, legum contortor.* D *Geta.*
P. *Responde.* G *quis homo est? ehem!* D. *tace.* G. *absenti tibi*
Te indignas, séque dignas contumelias
Nunquam cessavit dicere hodie. D. *obe! desine.*
Adolescens, primum abs te hoc bonâ veniâ peto.
Si tibi placere potis est, mihi ut respondeas:
Quem amicum tuum ais fuisse istum, explana mihi,
Et quî cognatum me sibi esse dicerct.
P. *Proinde expiscare, quasi non nôsses.* D. *nôssem!* P. *itâ.*
D. *Ego me nego: tu qui ais, redige ad memoriam.*
P. *Eho! tu sobrinum tuum non nôras!* D. *enecas:*
Dic nomen. P. *nomen! maxumè.* D. *quid nunc taces?*
P. *Perii hercle, nomen perdidi.* D. *bem, quid ais?* P. *Geta,*
Si meministi id quod olim dictum est, subjice: bem,
Non dico quasi non nôris, tentatum advenis.
D. *Egón' autem tento!* G. *Stilpho.* P. *atque adeò quid meâ?*
Stilpho est. D. *quem dixti?* P. *Stilphonem, inquam, noveras?*
D. *Neque ego illum nôram, neque mihi cognatus fuit*
Quisquam isto nomine. P. *itáne! non te horum pudet?*
At si talentûm rem reliquisset decem.
D. *Dii tibi malefaciant.* P. *primus esses memoriter*
Progeniem vostram usquè ab avo atque atavo proferens.
D. *Iti ut dicis: ego tum si advenissem, quî mihi*
Cognata ea esset dicerem: itidem tu face:
Cedo quî est cognata? G. *heus noster, rectè: heus tu, cave.*
P. *Dilucidè expedivi quibus me oportuit*
Judicibus: tum, id si falsum fuerat, filius
Cur non refellit? D. *filium narras mihi,*
Cujus de stultitia dici, ut dignum est, non potest!
P. *At tu, qui sapiens es, magistratus adi,*
Judicium de eadem causa iterum ut reddant tibi:
Quandoquidem solus regnas & soli licet
Hîc de eadem causa bis judicium adipiscier.

D. *Eis*

Say you soe you Goal-bird?

First of all I desire this of you by your good leave.

Rub up your memory.

I have quite forgott his name
Put me in mind.
you come to pump me.

A mischief light on you.

whose folly I cannot sufficiently condemn.

That they may give sentence on your side.

Raither then I will follow suites.
Doe I desire any thing yt is not fair
the common law.

Doe not try a suit, The saying is when a
judgment is passed.

We have nothinge to doe with you

Take patiently whatsoever is to be
Suffered.

Consider your age.
Asswage your anger.

I will bring sharp process against you

D. Etsi facta mihi injuria est, veruntamen
Potiùs quàm lites sectler, aut quàm te audiam,
Itidem ut cognata si sit, id quod lex jubet
Dotem dare, abduce hanc, minas quinque accipe.
P. Ha, ha, hæ, homo suavis! D. quid est? num iniquum postulo?
An nè hoc quidem ego adipiscar, quod jus publicum est?
P. Itáne tandem, quæso, civem ubi abusu' sis,
Mercedem dare lex jubet ei, atque amittere! an,
Ut nè quid turpe civis in se admitteret
Propter egestatem, proxumo jussa est dari,
Ut cum uno ætatem degeret, quod ita vetas!
D. Ità, proxumo quidem: at nos unde? aut quamobrem? P. obe!
ACTUM, aiunt, nè agas. D. non agam! immo haud desinam,
Donec perfecero hoc. P. ineptis. D. sine modò.
P. Post remò, tecum nihil rei nobis, Demipho, est:
Tuus est damnatus gnatus, non tu: nam tua
Præterierat jam ducendi ætas. D. omnia hæc
Illum patato, quæ ego nunc dico, diceres
Aut quidem cum uxore hac ipsum prohibebo domo.
G. Iratus est. P. túte idem melius feceris.
D. Itáne es paratus facere me advorsum omnia,
Infelix! P. metuit hic nos, tametsi sedulò
Dissimulat. G. bene habent tibi principia. P. quin quod est
Ferendum feras: tuis dignum factis feceris,
Ut amici inter nos simus. D. egón' tuam expetam
Amicitiam? aut te visum, aut auditum velim?
P. Si concordabis cum illa, habebis quæ tuam
Senectutem oblectet: respice ætatem tuam.
D. Te oblectet: tibi habe. P. minue verò iram. D. hoc age:
Sati' jam verborum est: nisi tu properas mulierem
Abducere, ego illam ejiciam, dixi, Phormio.
P. Si tu illam attigeris secùs quàm dignum est liberam,
Dicam impingam tibi grandem: dixi, Demipho.
Si quid opus fuerit, heus, domo me. G. intelligo.

ACT.

ACT. II. SCENA III.

Arg. Consulit Demipho advocatos super filii conjugio; unus suadet, dissuadet alter, tertius nihil dicit, qui se alterutri jungere debuit: versatur autem in deliberativo.

Ejusdem generis.

Demipho, Geta, Hegio, Cratinus, Crito.

Quantâ me curâ & sollicitudine afficit
Gnatus, qui me & se hisce impedivit nuptiis,
Neq; mi in conspectum prodit, ut saltem sciam,
Quid de hac re dicat, quidve sit sententiæ.
Abi tu, vise redieritne jam, an nondum, domum.
G. Eo. D. *videtis quo in loco res hæc siet:*
Quid ago? dic, Hegio. H. *ego! Cratinum censeo,*
Si tibi videtur. D. *dic, Cratine.* Cra. *méne vis?*
D. *Te.* Cra. *ego, quæ in rem tuam sint, ea velim facias: mihi*
Sic hoc videtur. Quod te absente hic filius
Egit, restitui in integrum æquum est, & bonum:
Et id impetrabis: dixi. D. *dic nunc, Hegio.*
H. *Ego sedulò hunc dixisse credo: verùm ità est,*
QUOT homines, tot sententiæ: suus cuique mos.
Mihi non videtur, quod sit factum, legibus
Rescindi posse: & turpe inceptu est. D. *dic, Crito.*
Cri. *ego ampliùs deliberandum censeo:*
Res magna est. H. *nunquid nos vis?* D. *fecistis probé:*
Incertior sum multò quàm dudum. G. *negant*
Rediisse. D. *frater est expectandus mihi: is*
Quod mihi dederit de hac re consilium, id exequar.
Percontatum ibo ad portum, quoad se recipiat.
G. *At ego Antiphonem quæram, ut quæ acta hîc sint sciat.*
Sed eccum ipsum video in tempore huc se recipere.

ACT. III. SCENA I.

Arg. Antipho se vehementer incusat, quòd ità consultò patri se subduxerit, & causam suam aliis tutandam dederit: rem totam denique ex Geta cognoscit.

Iambici catalectici, & acatalectici octonarii, in fine trochaici.

Antipho, Geta.

ENimvero, Antipho, multimodis cum isthoc animo vituperandus es:
Itáne te hinc abiisse, & vitam tutandam dedisse aliis tuam!
Alios tuam rem credidisti, quàm tete, animadversuros magis!

Nam,

Act II Scene III

How carefully & heavy hearted hath my son made me.

ye see in what estate this matter stands

I would have you doe w^t may be for your profit.

As many men soe many minds.

Doe not thinke y^t w^t is done by law can be revoked.

I will doe in this matter what he shall advice me.

Act III Scene I

Thought best thou that others would better look after thy business then thy self.

however other things were.

In this thing as in others he hath shewed himself a valiant man.

you all have my heart.

Thus the entrance is made.

ACT III SCENE II

I am weary with hearing these same things told over a thousand times.

Nam, ut erant alia, illi certè consuleres, quæ nunc tuæ est domi,
Ne quid propter tuam fidem decepta pateretur mali:
Cujus nunc miseræ spes, opésque sunt in te uno omnes sitæ.
G. Equidem, here, nos jamdudum hîc te absentem incusamus, qui abieris.
A. Te ipsum quærebam. G. sed eâ causâ nihilò magis defecimus.
A. Loquere, obsecro, quonam in loco sunt res & fortunæ meæ?
Nunquid patri suboles? G. nil etiam. A. ecquid spei porrò est?
G. nescio. A. ah!
G. Nisi Phædria haud cessavit pro te eniti. A. Nihil fecit novi.
G. Tum Phormio isidem in hac re, ut in aliis, strenuum hominem præbuit.
A. Quid is fecit? G. confutavit verbis admodum iratum senem.
A. Heu Phormio! G. ego quòd potui porrò. A. mî Geta, omnes vos amo.
G. Sic sese habent principia, ut dicor adhuc tranquilla res esse.
Mansurúsque patruum pater est, dum huc adveniat. A. quid enim? G. aiebat,
De ejus consilio velle sese facere, quod ad hanc rem attinet.
A. Quantus metus est mihi, venire huc salvum nunc patruum, Geta!
Nam, ut audio, per unam ejus aut vivam, aut moriar, sententiam.
G. Phædria tibi adest. A. ubinam? G. eccum à sua palæstra exit foras.

ACT. III. SCENA II.

Arg. Phædria lenonem orat, ut venditam militi Pamphilam non tam citò abducendam tradat: se intra triduum nummos adnumeraturum, quos pro illius redemptione sit pollicitus.

Trochaici octonarii & iambici, uno addito senario.

Phædria, Dorio, Antipho, Geta.

DOrio, audi obsecro. D. non audio. P. parumper. D. quin omitte me.
P. Audi quid dicam. D. at enim tædet jam audire eadem millies.
P. At nunc dicam, quod lubenter audias. D. loquere: audio.
P. Neque te exorare, ut maneas triduum hoc? quò nunc abis?
D. Mirabar, si tu mihi quicquam afferres novi.

A. Hei!

A. Hei! metuo lenonem, nè quid suo suat capiti. G. idem ego metuo.
P. Non mihi credis! D. heriolare. P. sin fidem do. D. fabula.
P. Fœneratum isthuc beneficium tibi pulchrè dices. D. logi.
P. Crede mihi, gaudebis facto: verum hercle hoc est. D. somnium!
P. Experire, non est longum. D. CANTILENAM eandem canis.
Tu mihi cognatus, tu parens, tu amicus, tu. D. garris modò.
P. Adeón' ingenio te esse duro atque inexorabili,
Ut neque misericordiâ neque precibus molliri queas!
D. Adeón' te esse incogitantem atque impudentem, Phædria.
Ut phaleratis dictis ducas me, & meam ductes gratis?
A. Miseritum est, P. hei! veris vincor. G. quàm similis uterque est sui!
P. Neque aliâ Antipho cùm occupatus esset sollicitudine,
Tum esse hoc mi objectum malum! A. ah! quid isthuc autem est, Phædria!
P. O fortunatissime Antipho! A. egóne! P. cui quod amas domi est;
Nec cum hujusmodi unquam usus venit ut conflictares malo.
A. Mihíne domi est! immo, id quod aiunt, AURIBUS teneo lupum.
Nam neque quò amittam à me, invenio, neq; uti retineam, scio.
D. Ipsum isthuc mihi in hoc est, A. eia. nè parùm leno sies.
Num quid hic confecit? P. hiccine! quod homo inhumanissimus
Pamphilam meam vendidit. G. quid! vendidit! A. aín', vendidit.
P. Vendidit. D. quàm indignum facinus, ancillam ære emptam suo!
P. Nequeo exorare, ut maneat, & cum illo ut mutet fidem,
Triduum hoc, dum id, quod est promissum ab amicis, argentum aufero
Si non tum dedero, unam præterea horam nè oppertus sies.
D. Obtundi'. A. haud longum est id quod orat, Dorio: exores sine
Idem hoc tibi, quod bene promeritus fueris, conduplicaverit.
D. Verba isthæc sunt. A. Pamphilámne hac urbe privari sines
Tum tu præterea horum amorem distrahi poterín' pati!
D. Neq; ego. neq; tu. G. dii tibi omnes id, quod est dignum, duint.
D. Ego te complures advorsum ingenium meum menses tuli,
Pollicitantem, flentem, & nil ferentem: nunc contrà, omnia hæc

Repp

I fear lest he should devise some mishief to his overthrow (or) I fear lest he make a rod for his own taile.

But if I pawn my credit.
you will say that you are well recompe[nced] for that benefit.
you sing all one song.

I am confuted with the truth.

I hold a wolf by ye ears As the prouerb is for neither can I devise how to send her away nor doe I know how to keepher.
A most cherlish A most discourteous fellow

That he alter his word or promise

Let him obtain his request.

God send thee as good as thou deservest.

Are you not ashamed of your lightness

This is my quality.

I will doe as I see good.

Act III Scene III

Let us try to requite his benefit again

A word is enough for a wise man

Do you bid me seek my death in doing of mischief.

No place is left for intreaty.

Repperi qui det, neque lacrumet: da locum melioribus.
A. Certè hercle, ego satì' si commemini, tibi quidem est olim dies,
Quam ad dares huic, præstituta. P. factum. D. num ego istbuc nego?
A. Jámne ea præteriit? D. non, verùm ei hæc antecessit. A. non (pudet
Vanitatis! D. minimè, dum ob rem. G. sterquilinium! P. Dorio,
Itáne tandem facere oportet! D. sic sum: si placeo, utere.
A. Siccine hanc decipis! D. immo enimvero Antipho hic me decipit:
Nam hic me hujusmodi scibat esse: ego hunc esse aliter credidi.
Iste me fefellit: ego isti nihilò sum aliter ac fui.
Sed ut ut hæc sunt, tamen hoc faciam: cras manè argentum mihi
Miles dare se dixit: si mihi prior tu attuleris, Phædria,
Meâ lege utar, ut potior sit qui prior ad dandum est. Vale.

ACT. III. SCENA III.

Arg. Antipho Getam monet, ut argentum inveniat, quod detur lenoni à Phædria.

Trochaici octonarii & unus iambicus quaternarius.

Phædria, Antipho, Geta.

Quid faciam? unde ego nunc tam subitò huic argentum inveniam miser,
Cui minus nihilo est? quod si hic potuisset nunc exorarier
Triduum hoc, promissum fuerat. A. itáne hunc patiemur, Geta,
Fieri miserum, qui me dudum, ut dixi, adjûrit comiter?
Quin, cùm opus est, beneficium rursum ei experimur reddere?
G. Scio equidem hoc esse æquum. A. agè ergò, solus servare hunc potes.
G. Quid faciam? A invenias argentum. G. cupio: sed, id unde, edoce.
A. Pater adest hic. G. scio: sed quid tum? A. ah! dictum sapienti (sat est.
G. Itáne! A. itá. G. sanè hercle pulchrè suades: etiã tu hinc abis!
Non triumpho, ex nuptiis tuis si nil nanciscor mali,
Ni etiam nunc me hujus quærere causâ in malo jubeas crucem!
A. Verum hic dicit. P. quid! ego vobis, Geta, alienus sum!
G. haud puto;
Sed parúmne est, omnibus quod nunc nobis succenset senex,
Ni instigemus etiam, ut nullus locus relinquatur precis!
P. Alius ab oculis meis [illegible] hinc adducet locum!
Hem! dum igitur licet, dúmque adsum, loquimini mecum, Antipho?

Contem-

Contemplamini me. A. *quamobrem? aut quidnam facturus es?*
P. *Quoquò hinc asportabitur terrarum, certum est persequi,*
Aut perire. G. *dî bene vortant, quod agas: pedetentim tamen.*
A. *Vide, si quid opis potes afferre huic,* G. *si quid! quid!* A. *quæ-*
re, obsecro,
Nè quid plus minúsve faxit, quod nos pòst pigeat, Geta.
G. *Quaro: salvos est, ut opinor: verùm enim metuo malum.*
A. *Noli metuere: unà tecum bona, mala tolerabimus.*
G. *Quantum argenti opus est tibi? loquere* P. *solæ triginta minæ.*
G. *Triginta! hui! perchara est, Phædria.* P. *isthæc verò vilis est.*
G. *agè, agè, inventas reddam:* P. *ô lepidum caput!* G. *auferre*
hinc. P. *jam opus est.*
G. *Jam feres: sed opus est mihi Phormionem adjutorem ad*
hanc dari.
A. *Præstò est: audacissimè oneris quidvis impone; & fer:*
SOLUS est homo amico amicus. G. *eamus ergò ad eum ocyùs.*
P. *Abi: atè, præstò ut sit domi.*
A. *Nunquid est, quod operâ meâ vobis opus sit?* G. *nil: verùm*
abi domum, &
Illam miseram, quam ego nunc intùs scio esse exanimatam me-
Consolare: cessas! A. *nihil est æquè quod faciam lubens.*
P. *Quâ viâ istuc facies?* G. *dicam in itinere: modò te hinc*
amove.

ACTUS IV. SCENA I.

Arg. Demipho & Chremes colloquuntur, ambò nata grandes: narrat hic illi, cur in Lemno diutiùs hæserit: fit & mentio nuptiarum Antiphonis.

Iambici senarii.

Demipho, Chremes.

QUid? quâ profectus causâ hinc es Lemnum Chremes?
Addux'tin' tecum filiam? C. *non.* D. *quid ità non?*
C. *Postquam videt me ejus mater esse hîc diutiùs,*
Simul autem non manebat ætas virginis
Meam negligentiam; ipsam cum omni familia:
Ad me esse profectam aiebant. D. *quid illic tam diu,*
Quæso, igitur commorabare, ubi id audiveras?
C. *Pol me detinuit morbus.* D. *undè aut qui?* C. *nôsti*
SENECTUS ipsa est morbus: sed venisse eam
Salvas audivi ex nauta qui illas vexerat.

D. Q

God prospere what you are about to doe

O Mercy mate!

He is ye onely man y^t is a friend to his friend,

There is nothinge y^t I will doe soe willingly.

ACT IV SCENE I

old age it self is a disease.

Take heed how you beleive this fellow in any thinge.
Its not for nought that you are so fearfull.

You have taken very great pains
Unknowne to you
God send better news.

I appeal to you

Fifteen years agoe
He gott her wth child

She is dead she is out of the world
What great matter is here to stand upon.
Bear this with moderation

For them that have leasure to goe

Qui hercle, ubi sit, nescit! C. cave istî quicquam credûs.
P. Abi: tange: si non totus friget, me eneca.
C. Nihil est. N. quid ergò? quid isthic narras? P. jam scies.
Ausculta. C. pergin' credere! N. quid ego, obsecro,
Huic credam, qui nil dixit? P. delirat miser
Timore. N. non pol temere est, quod tu tam times.
C. Ego timeo! P. rectè sanè, quando nihil times.
Et hoc nihil est quod dico ego: tu narra. D. scelus,
Tibi narret! P. eho tu? factum est abs te sedulò
Pro fratre. N. mi vir, non mî narras! C. at. N. quid at?
C. Non opus est dicto. P. tibi quidem: at scito huic opu'st.
In Lemno, C. hem, quid ais! D. non taces! P. clam te, C. hei mihi!
P. Uxorem duxit. N. mi homo, dii melius duint.
P. Sic factum est. N. perii misera. P. & indè filiam
Suscepit jam unam, dum tu dormis. C. Quid agimus?
N. Prô dii immortales? facinus indignum & malum.
P. Hoc actum est. N. an quicquam hodie est factum indignius?
Qui mî, ubi ad uxores ventum est, tum fiunt senes.
Demipho, te appello: nam me cum hoc ipso distadet loqui.
Hæccine erant itiones crebræ & mansiones diutinæ
Lemni! hæccine erat quæ nostros fructus minuebat vilitas!
D. Ego, Nausistrata, esse in hac re culpam meritam non nego:
Sed eam quæ sit ignoscenda. P. VERBA fiunt mortuo.
D. Nam neque negligentiâ tuâ, neque odio id fecit tuo.
Vinolentus ferè abhinc annos quindecim mulierculam
Eam compressit unde hæc nata est, neq; post illam unquam attigit.
Ea mortem obiit; è medio abiit: qui sit in re hac scrupulus?
Quamobrem te oro, ut alia facta tua sunt, æquo animo hoc feras.
N. Quid ego æquo animo! cupio misera in hac re jam defungier.
Sed quid speremî ætate porrò minùs peccaturum putem?
Jam tum erat senex, senectus si verecundos facit:
An mea forma atque ætas nunc magis expetenda est, Demipho?
Quid mihi hîc affers, quamobrem expectem aut sperem porrò non fore?
P. Exequias Chremeti: quibus est commodum ire, bem tempus est.

Sic

Sic dabo: agè nunc, Phormionem, qui volet, lacessito:
Faxo tali cum mactatum, atq; hic est, infortunio.
Redeat sanè in gratiam: jam supplicii satis est mihi:
Hæc habet, ei quod, dum vivat, usq; ad aurem obganniat.
N. *At meo merito, credo: quid ego nunc commemorem, De-*
pho,
Singillatim qualis in istum fuerim? D. *novi æquè omnia*
Tecum. N. *merito hoc meo hoc videtur factum?* D. *minus*
gentium:
Verùm, quando jam accusando fieri infectum non potest,
Ignoscet orat, confitetur, purgat: quid vis amplius?
P. *Enimverò, priùs quàm hæc dat veniam, mihi prospiciam, &*
Phædriæ.
Heus Nausistrata, priùs quàm huic respondes temere, audi
N. *quid est?*
P. *Ego minas triginta ab isto per fallaciam abstuli:*
Eas dedi tuo gnato: is pro sua amica lenoni dedit:
C. *Hem, quid ais!* N. *adeón' indignum tibi videtur, filius*
Homo adolescens unam si habet amicam, tu uxores duas!
Nil pudere! quo ore illum obiurgabis? responde mihi.
D *Faciet, ut voles.* N. *immo ut meam jam scias sententiam,*
Neq; ego ignoscо, neq; promitto quicquam, neq; respondeo,
Priùs quàm gnatum video: ejus judicio permitto omnia: is
Quod jubebit, faciam. P. *mulier sapiens es Nausistrata.*
N. *Satín id est tibi?* P. *Immo verò pulchrè discedo, & probè,*
Et præter spem. N. *tu tuum nomen, dic, quod est?* P. *mihín'*
Phormio,
Vestræ familiæ hercle amicus, & tuo summus Phædriæ.
N. *Phormio, at ego ecastor posthac tibi, quod potero, & quæ*
voles,
Faciámq;, & dicam. P. *benignè dicis.* N. *pol meritum est tuum.*
P. *Vín' primùm hodie facere quod ego gaudeam, Nausistrata,*
Et quod tuo viro oculi doleant? N. *cupio.* P. *me ad cœnam voca.*
N. *Pol verò voco.* D. *Eamus intrò hinc.* N. *fiat: sed ubi est*
Phædria
Judex noster? P. *jam hic, faxo, aderit. Vos valete, & plaudite.*

HECYRA

He shall fare as ill as ye other hath done
Let him come into favour again
She hath somewhat to lay in his dish
to ring in his ear as long as he lives
I know all as well as your Self,
noe in noe wife.

with w^ht face can you chide him?
That you may know my mind.
I leave all to his judgement.

Will you doe any thing for me
that may please me

A great talent C) four scores & pou

To shorten my discourse

I considered of that discommodit
y a poor woman married to a rich
man should be but a very drud

His ground is mortgaged.

Thou hast undone me by thy
deceitfull trickes.

which thinge indeed may it
never prosper with him.

Talentum magnum. C. immo malum hercle: ut nil pudet!
G. Quod dixi adeò ei: quæso, quid si filiam
Suam unicam locaret? parvi rettulit
Non suscepisse: inventa est, quæ dotem petat.
Ut ad pauca redeam, ac mittam illius ineptias,
Hæc denique ejus fuit postrema oratio:
Ego, inquit, jam à principio amici filiam,
Ita ut æquum fuerat, volui uxorem ducere:
Nam mihi veniebat in mentem ejus incommodum,
In servientem pauperem ad ditem dari:
Sed mihi opus erat (ut apertè tibi nunc fabuler)
Aliquantulum quæ afferret, quî dissolverem
Quæ debeo: & etiam nunc, si vobis Demipho
Dare quantum ab hac accipio, quæ sponsa est mihi,
Nullam mihi malim, quàm isthanc, uxorem dari.
A. Utrùm stultitiâ facere ego hunc an malitiâ
Dicam, scientem, an imprudentem, incertus sum.
D. Quid, si animam debet? G. ager oppositus si pignori, ob
Decem minas, inquit. D. agè, agè, jam ducat: dabo.
G. Æ diculæ item sunt ob decem alias. D. hoi, hui!
Nimium est. C. nè clama: petito hasce à me decem.
G. Uxori emunda ancillula est: tum autem plusculâ
Supellectile opus est: opus sumptu ad nuptias:
His rebus pone sanè, inquit, decem minas.
D. Sexcentas proin potiùs scribito jam mihi dicas:
Nil do: impuratus me ille ut etiam irrideat!
C. Quæso, ego dabo, quiescite: tu modò filium
Fac ut illam ducat nos quam volumus. A. hei mihi,
Geta! occidisti me tuis fallaciis.
C. Meâ causâ ejicitur: me hoc est æquum amittere.
G. Quantum potes, me certiorem, inquit, face.
Si istam dant, hanc ut omittam nè incertus sim:
Nam illi mî dotem jam constituerunt dare.
C. Jam accipiat: illis repudium renunciet:
Hanc ducat. D. quæ quidem illi res vortat malè.
C. Opportunè adeò nunc mecum argentum attuli,
Fructum quem Lemni uxorîs reddunt prædias.
Id sumam; uxori, tibi opus esse, dixero.

ACT. IV. SCENA IV.

Arg. Objurgat Antipho Getam, cujus operâ, se in periculum venisse putat, extrudatur conjux: idem ab eodem placatur.

Ejusdem generis.

Antipho, Geta.

Geta. G. hem! A. *quid egisti?* G. *emunxi argento senes.*
A. *Satin' est id?* G. *nescio hercle: tantum jussu' sum.*
A. *Eho verbero aliud mihi respondes ac rogo!*
G. *Quid ergò narras?* A. *quid ego narrem! operâ tuâ ad*
Restim mihi quidem res rediit planissimè:
Ut te quidem omnes dii, deæque, superi, inferi
Malis exemplis perdant: hem! si quid velis,
Huic mandes, qui te ad scopulum è tranquillo inferat.
Quid minùs utile fuit, quàm hoc ulcus tangere,
Aut nominare uxorem? injecta est spes patri,
Posse illam extrudi: cedo, nunc porrò Phormio
Dotem si accipiat, uxor ducenda est domum:
Quid fiet? G. *non enim ducet.* A. *novi: cæterùm*
Cùm argentum repetent, nostra causa scilicet
In nervum potiùs ibit. G. *Nihil est, Antipho,*
Quin malè narrando possit depravarier.
Tu id quod boni est excerpis, dicis, quod mali est.
Audi nunc contrà jam, Si argentum acceperit,
Ducenda uxor ut ais: concedo tibi:
Spatium quidem tandem apparandi nuptias,
Vocandi, sacrificandi dabitur paululum:
Interea amici, quod polliciti sunt, dabunt:
Indè istis reddet. A. *quam ob rem? aut quid dicet?* G. *rogas!*
Quot res post illa monstra evenerunt mihi!
Introiit in ædes ater alienus canis:
Anguis per impluvium decidit de tegulis:
Gallina cecinit: interdixit hariolus,
Haruspex vetuit' ante brumam aliquid novi
Negotî incipere; quæ causa est justissima.
Hæc fient. A. *ut modò fiant.* G. *fient: me vide.*
Pater exit: abi, dic esse argentum Phædriæ.

ACT.

Act IV SCENE IIII

I have wiped ye old men's noses of the money.
By thy means I am come to this state
that I may goe hang my self.
He can bring you out of safety into danger.

He will raither goe to the gaol.
is nothinge but it may be spoiled by wrong telling it,

which is a very lawfull excuse
I warrant you.

Act IV SCEXE V

I will have a care he doe not
couzen me.
whilst he is in ye same mind
You have hitt ye nail on ye he

Because he is better acquainted
with her.

I would have this done wth his con

Act V SCEXE I

To whome shall I reveale these sca

I hear he takes these things so passion

ACT. IV. SCENA V.

Arg. Colloquitur senes de tradendo Phormioni argento: Chremes Demiphonem instigat, ut argentum solvere festinet.

Iambici octonarii.

Demipho, Geta, Chremes.

QVietus esto, inquam: ego curabo, nè quid verborum duint. Hoc temere nunquam amittam ego à me, quin mihi testes adhibeam,
cui dem: &, quam ob rem dem, commemorabo. G. ut cautus est, ubi nil opu' st!
C. Atqui ità opus est facto: at matura, dum lubido eadem hæc manet:
Nam si altera illa magìs instabit, forsitan nos rejiciat.
G. Rem ipsam putâsti. D. duc me ad eum ergò. G. non moror.
C. ubi hoc egeris,
Transito ad uxorem, ut conveniat hanc priùs quàm hinc abeat:
Dicat eam dare nos Phormioni nuptum, nè succenseat;
Et magìs esse illum idoneum, qui ipsi sit familiarior;
Nos nostro officio nihil egressos esse; quantum is voluerit,
Datum esse dotis. D. quid, malùm, tuâ id refert? C. magni, Demipho.
D. Non sat, tuum te officium fecisse, si non id fama approbat?
C. Volo ipsius quoque voluntate hoc fieri, nè se ejectam putet.
D. Idem ego istbuc facere possum. C. mulier mulieri magìs congruet.
D. Rogabo. C. ubi nunc illas ego reperire possim cogito.

ACT. V. SCENA I.

Arg. Hæc scena continet mutuam agnitionem Sophronæ nutricis & Chremetis. Chremes ex eadem nutrice didicit filiam suam Phanium nuptam esse Antiphoni, quæ res ingentem ei lætitiam affert: cavet item nè uxor hoc resciscat.

Octonarii iambici, catalectici, & acatalectici, & iambicus quaternarius unus, mistis aliquot trochaicis octonariis.

Sophrona, Chremes.

QVid agam? quem amicum invenium mihi miseræ? am cui consilia
Hæc referam? aut unde nunc mihi auxilium petam?
Nam vereor, hera nè ob meum suasum indignâ injuriâ afficiatur:
Id patrem adolescentis facta hæc tolerare audio violenter.

C. Nam quæ hæc est anus exanimata, à fratre quæ egressa est meo?
S. Quod ut facerem, me egestas impulit, cùm scirem infirmas
Hasce esse nuptias: ut id consulerem, interea vita
Ut in tuto foret. C. certè ædepol, nisi me animus fallit,
Aut parùm prospiciunt oculi meæ nutricem gnatæ video.
S. Neque ille invcstigatur. C. quid ago? S. qui est ejus pater.
C. adeón',
An maneo, dum ea, quæ loquitur, magis cognosco? S. quòd si eum nunc
Reperire possim, nihil est quod verear. C. ea ipsa est: colloquar.
S. Quis hic loquitur? C. Sophrona. S. & meum nomen nominat?
C. ad me respice.
S. Dii, obsecro vos: éstne hic Stilpho? C. non. S. negas?
C. Concede hinc paululùm à foribus isthorsum sodes, Sophrona:
Nè me illhoc posthac nomine appellâssis. S. quid! non is obsecro es,
Quem semper te esse dicitâsti! C. est. S. quid hæc metuis foresi?
C. Conclusam hîc habeo uxorem sævam: verùm istboc me nomine
Eò perperam olim dixi, nè vos fortè imprudentes forìs
Effutiretis, atque id porrò aliquà uxor mea resciscerct.
S. Hem, Isthoc pol nos te hîc invenire miseræ nunquam potuimus.
C. Eho! dic mihi, quid rei tibi est cum familia hac unde exii? aut ubi (gnata.
Illæ sunt? S. miseram me! C. hem quid est? vivúntne? S. vivit
Matrem ipsam ex ægritudine miseram mors consecuta est.
C. Malè factum. S. ego autem, quæ essem anus deserta, egens, ig-
Ut potui nuptum virginem locavi huic adolescenti, (nus,
Harum qui est dominus ædium. C. Antiphonine? S. hem isti ipsi.
C. quid!
Duásne is uxores habet! S. au! obsecro, unam quidem hanc scr-
lam.
C. Quid illa altera, quæ dicitur cognata? S. hæc ergò est. C. Quid
ais!
S. Compositò est factum, quo modo hanc amans habere pos-
set
Sine dote. C. dii vestram fidem! quàm sæpe forte temere
Eveniunt, quæ non audeas optare! offendi advenions,

Quicum

That our life might be preserved
Unless I am mistaken or my eyes
be not matos.

I have a shrewd or a curst wife

what have you to doe with &c.

It is unluckily fallen out

It is done on purpose.

They say he takes it very impatiently
For the love of god & man

Act V SCEXE II

One must soe fly as the saying is, that he run not beyound his cottage

They are nowadays rewarded who make right things wrong.
How very foolishly have we yeilded to him.

you stick in ye same mire (ie) you are not a whitt the better.

your punishment is but prolonged

Act V SCEXE III

See that she be friends with us.

Quàm volebam, atque ut volebam, collocatam filiam:
Quod, nos ambo opere maximo dabamus operam, ut fieret,
Sine nostra cura maxuma, suâ curâ hæc sola fecit.
S. *Nunc quid facto sit opus, vide: pater adolescentis venit,*
Eúmq; animo iniquo hoc oppidò ferre aiunt. C. *nihil periculi est.*
Sed per deos atque homines, meam esse hanc, cave resciscat quis-
S. *Nemo ex me scibit.* C. *sequere me: cætera intus audies. Quam.*

ACT. V. SCENA II.

Arg. Demipho seipsum accusat, quòd, dum avaritiæ maculam studet effugere, in stultitiæ reprehensionem incideret: dolet Phormioni datum esse argentum.

Iambici octonarii catalectici.

Demipho, Geta.

NOs nostrâpte culpâ facimus, ut malos expediat esse,
Dum nimiùm dici nos bonos studemus & benignos.
ITA fugias, nè præter casum, quod aiunt: nonne id sat erat,
Accipere ab illo injuriam? etiam argentum est ultro objectum ei,
Ut sit quî vivat, dum aliud aliquid flagitii conficiat.
G. *Planissimè.* D. *IIS nunc præmium est, qui recta prava faciunt*
G. *Verissimè.* D. *ut stultissimè quidem illi rem gesserimus.*
G. *Modò ut hoc consilio posset discedi, ut istam ducat.*
D. *Etiámne id dubium est?* G. *haud scio hercle, ut homo est, an*
mutet animum.
D. *Hem, mutet autem?* G. *nescio: verùm, si forte, dico.*
D. *Ità facium, ut frater censuit; uxorem ejus huc adducam,*
Cum ista ut loquatur: tu abi, Geta, prænuncia hanc venturam.
G. *Argentum inventum est Phædriæ: de jurgio filetur:*
Provisum est, nè in præsentiâ hæc hinc abeat: quid nunc porrò?
Quid fiet? IN EODEM luto hæsitas: vorsuram solvis (sunt,
Geta, præsens quod fuerat malum, in diem abiit: plagæ cre-
Nisi prospicis: nunc hinc domum ibo: ac Phanium edocebo,
Nè quid vereatur Phormionem, aut ejus vrationem.

ACT. V. SCENA III.

Arg. Apud Demiphonem queritur Nausistrata, suum viri Chremetis negligentiâ minui patrimonium.

Iambici octonarii & catalectici.

Demipho, Nausistrata, Chremes.

AGedum, ut soles, Nausistrata, fac illa ut placetur nobis;
Ut suâ voluntate id, quod est faciundum, faciat. N. *faciam.*

D. *Pariter nunc operâ me adjuves, ac dudum re opitulata es.*
N. *Factum volo: ac pol queo minùs viri culpâ, quàm me dignum est.*
D. *Quid autem?* N. *quia pol mei patris bene parta indiligenter*
Tractatur: nam ex his prædiis talenta argenti bina
Statim capiebat: hem, vir viro quid præstat! D. *bina, quæso!*
N. *Ac rebus vilioribus multò, tamen talenta bina.* D. *hui!*
N. *Quid hæc videntur?* D. *scilicet.* N. *virum me natum vellem:*
Ego ostenderem. D. *certò scio.* N. *quo pacto?* D. *parce sodes,*
Ut possis cum illa; nè te adolescens mulier defatiget.
N. *Faciam, ut jubes: sed meum virum abs te exire video.* C. *hem Demipho,*
Jam illi datum est argentum! D. *curavi illico.* C. *nollem datum.*
Hei! video uxorem: penè plus quàm sat erat. D. *cur nolles, Chreme?*
C. *Jam rectè.* D. *quid tu? ecquid locutus cum ista es, quamobrem hanc ducimus?*
C. *Transegi.* D. *quid ait tandem?* C. *abduci non potest.* D. *quid non potest?*
C. *Quia uterque utriq; est cordi.* D. *quid isthuc nostra?* C. *magnæ præter hæc,*
Cognatam comperi esse nobis. D. *quid! deliras!* C. *sic erit:*
Non temere dico: redi mecum in memoriam. D. *satin' ne sanus es?*
N. *Au, obsecro, vide nè in cognatam pecces:* D. *non est.* C. *nè nega:*
Patri aliud nomen dictum est: hoc tu errâsti. D. *non nôrat patrem!*
C. *Nôrat.* D. *cur aliud dixit?* C. *nunquam hodie concedes mihi, neque*
Intelliges! D. *si tu nil narres.* C. *pergis!* N. *miror quid hoc siet.*
D. *Equidem hercle nescio.* C. *vin' scire? at ità me servet Jupiter,*
Ut propior illi quàm ego sum ac tu nemo est homo. D. *dii vostram fidem!*
Eamus ad ipsam unà omnes nos: aut scire, aut nescire hoc volo.
C. *ah!*

D. *Quid*

Now I pray thee stand my friend.

He doth not play the good husband with the good wt my father gott very honestly
what odds there is between man & man

They both love one another entirely

I know what I say
Bethinke your self

He know what's the matter of for on

That I cannot be any better beleived
att your hand.

She Seemed to be of a very good disposi
Doth She keep house allready?
wee rose on the right side to day
This is noe safe place to tell you in.

Act V Scene IIII

what a fine thing it is to furnish y^r mind
with such desires, as that when
adversity comes, you may remedy them
with a little.
He hath rid himself of his care
I can by noe meanes wind my Selfe out of
those turmoils
I am disgraced.

Act V Scene V

She is Set free.

D. Quid est? C. itâne paruam mihi fidem esse apud te! D. vin' me credere?
Vin' satis quæsitum mihi isthuc esse? agè, fiat: quid illa filia
Amici nostri, quid futurii est? C. rectè. D. hanc igitur mittimus?
C. Quidni! D. illa maneat. C. sic. D. ire igitur tibi licet, Nausistrata.
N. Sic pol commodius esse in omnes arbitror, quàm ut cœperas,
Manere hanc: nam perliberalis visa est, cùm vidi, mihi.
D. Quid isthuc negotii est? C. iámne operuit ostium? D. jam.
C. ô Jupiter!
Dii nos respiciunt, gnatam invèni nuptam cum tuo filio. D. bem!
Quo pacto id potuit? C. non satis tutus est ad narrandum hic locus.
D. At tu intrò abi. C. heus, nè filii nostri quidem hoc resciscant, volo.

ACTUS V. SCENA IV.

Arg. Antipho redemptam Phædriæ amicam gratulatur: séq; involutum his malis queritur, unde expediri nequeat.

Iambici octonarii catalectici.

Antipho.

LÆtu' sum, ut ut meæ res sese habent, fratri obtigisse quod volt.
Quàm scitum est, ejusmodi parare in animo cupiditates,
Quas, cùm res advorsæ sient, paulò mederi possis?
Hic simul argentum repperit, cura sese expedivit:
Ego nullo possum remedio me evolvere ex his turbis,
Quin, si hoc celetur, in metu; sin patefiat, in probro sim.
Neque me domum nunc reciperem, ni mihi esset spes ostensa
Hujusce habendæ: sed ubinam Getam invenire possum, ut
Rogem, quod tempus conveniendi patris me capere jubeat?

ACTUS V. SCENA V.

Arg. Adnumeratam esse lenoni pecuniam narrat Phormio: & quasi re bene gestâ, nunc se curaturam capiculam dicit.

Iambici octonarii catalectici.

Phormio, Antipho.

ARgentum accepit tradidi lenoni: abduxi mulierem:
Curavi, propriâ eâ Phædria ut potiretur: nam emissa est manu.
Nunc una mihi res etiam restat, quæ est conficiunda, otium
A senibus ad potandum ut habeamus: nam aliquot hos sumam dies.

A. *Sed Phormio est: quid ais?* P. *quid!* A. *quidnam nunc facturus Phædria?*
Quo pacto satietatem amoris ait se velle sumere?
P. *Vicissim partes tuas acturus est.* A. *quas?* P. *ut fugitet patrem.*
Te suam rogavit rursum ut ageres causam, ut pro se diceres:
Nam potaturus est apud me: ego me ire senibus Sunium
Dicam ad mercatum, ancillulam emptum, dudum quam dixit Geta;
Nè, cùm hîc non videant me, conficere credant argentum suum.
Sed ostium concrepuit abs te. A. *vide quis egrediatur.* P. *Geta est.*

ACT. V. SCENA VI.

Arg. Geta Antiphoni nunciat Phanium inventam esse Chremetis filiam.

Trochaici octonarii catalectici, & iambici senarii.

Geta, Antipho, Phormio.

O *Fortuna! ô fors fortuna! Quantis commoditatibus,*
Quàm subitò meo hero Antiphoni ope vestrâ hunc onerâstis diem!
A. *Quidnam hic sibi volt?* G. *nósq; amicos eju' exonerâstis metu!*
Sed ego nunc mihi cesso, qui non humerum hunc onero pallio,
Atq; hominem propero invenire, ut hæc, quæ contigerint, sciat!
A. *Num tu intelligis hic quid narret?* P. *num tu?* A. *nil.* P. *tantundem ego.*
G. *Ad lenonem hinc ire pergam: ibi nunc sunt.* A. *heus Geta!*
G. *hem tibi!*
Num mirum aut novum est revocari, cursum cùm instituerit?
A. *Geta.*
G. *Pergit hercle: nunquam tu odio tuo me vinces.* A. *non manes?*
G. *Vapulabis, curialis vernula est, qui me vocat.*
A. *Id tibi quidem jam fiet, nisi resistis, verbero.*
G. *Familiariorem oportet esse hunc, qui minitatur malum.*
Sed ísne est quem quæro an non? ipsu' est. P. *congredere actutum.*
A. *quid est?*
G. *O omnium, quantum est, qui vivant homo hominum honratissime:*
Nam sine controversia à diis solus diligere, Antipho.
A. *Ità velim: sed qui istuc credam ità esse, mihi dici velim.*
G. *Satîn' est, si te delibutum gaudio reddo?* A. *enecas.*
P. *Quin tu hinc pollicitationes aufer; &, quod fers, cedo.* G. *oh!*
Tu quoque hîc aderas, Phormio! P. *aderam: sed cessas!* G. *accipe: hem!*

Ut

He entreated that you would plead his cause.

Act V Scene VI

what doth he mean

some little boade of the ward.

He must be some of my acquaintance

& the most honourable of all men living

out of doubt you are the only happy man

Are you not contented if I make your worship merry.

That's nothinge to this buisness

To goe softly upon one's Tip-toes
I stopt my breath
Thus hearing what they said

I'le tell you somewhat whereby you
may ye rather beleive me.

I am glad they had soe great fortune
unexpectedly.

That he may not be beholden to any
of his equalls.
I must now gett me another gaites put
on a new face.

Vt modò argentum dedimus tibi apud forum, rectà domum
Sumu' profecti: interea mittit herus me ad uxorem tuam.
A. Quamobrem? G. omitto proloqui: nam nihil ad hanc rem
est, Antipho.
Ubi in gynæceum ire occipio, puer ad me accurrit Mida:
Ponè apprehendit pallio, restringit: respicio: rogo (dere:
Quamobrem retineat me. Ait esse vetitum intrò ad heram acce-
Sophrona modò fratrem huc, inquit, senis introduxit Chremem,
Eúmque nunc esse intus cum illis. Hoc ubi ego audivi, ad fores
Suspenso gradu placidè ire perrexi: accessi, astiti,
Animam compressi, aurem admovi: ità animum cœpi attendere,
Hoc modo sermonem captans. A. euge Geta. G. hîc pulcherrimum
Facinus audivi: itaque pene hercle exclamavi gaudio.
P. Quod? G. Quodnam arbitrare? A. nescio. G. atqui mirificissimum.
Patruus tuus est pater inventus Phanio uxori tuæ. A. hem!
Quid ais! G. cum eju' olim consuevit matre in Lemno clanculum.
P. Somnium: utin' hæc ignoraret suum patrem. G. aliquid credito
Phormio esse causæ: sed me censén' potuisse omnia
Intelligere extra ostium, intus quæ inter sese ipsi egerint!
P. Atq; hercle ego quoq; illam audivi fabulam. G. immo etiam
dabo,
Quò magi' credas: patruus interea indè huc egreditur foras:
Haud multò post cum patre idem recipit se intrò denuò:
Ait uterque tibi potestatem ejus habendæ se dare:
Denique ego sum missus, te ut requirerem, atque adducerem.
A. Hem! quin ergò rape me: cessas! G. fecero. A ô mi Phormio,
Vale. P. vale, Antipho: hanc ità me dii ament, factum: & gaudeo.
Tantam fortunam de improviso esse hîs datam!
Summa eludendi occasio est mihi nunc senes,
Et Phædriæ curam adimere argentariam,
Nè cuiquam suorum æqualium supplex fiet:
Nam idem hoc argentum ità ut datum est ingratiis,
His datum erit: hoc quò cogam, re ipsâ repperi.
Nunc gestus mihi voltúsque est capiundus novus,
Sed hinc concedam in angiportum hunc proximum:
Indè hisce ostendam me, ubi erunt egressi foras:
Quò me assimulâram ire ad mercatum, non eo.

ACT.

ACT. V. SCENA VII.

Arg. Cognitâ Phanio, senes à Phormione pecuniam repetunt. Phormio negat se redditurum: hinc contentio inter eos oritur.

Ejusdem generis.

Demipho, Phormio, Chremes.

Dîis magnas meritò gratias hàbeo atque ago,
Quando evenêre hæc nobis, frater, prosperè.
Quantum potest, nunc conveniendus Phormio est,
Priusquam dilapidet nostras triginta minas,
Ut auferamus. P. *Demiphonem, si domi est,*
Visam, ut quod. D. *at nos ad te ibamus, Phormio.*
P. *De eadem hac fortassè causa.* D. *ità hercle.* P. *credidi.*
Quid ad me ibatis? ridiculum: an verebamini,
Nè non id facerem, quod recepissem semel?
Heus, quantaquanta hæc mea paupertas est, tamen
Adhuc curavi unum hoc quidem, ut mî esset fides.
C. *Estne ea ità, ut dixi, liberalis?* D. *oppidò.*
P. *Itaque ad vos venio nunciatum, Demipho,*
Paratum me esse: ubi voltis, uxorem date:
Nam omnes posthabui mihi res, ità utì par fuit,
Postquam tantopere id vos velle, animum advorteram.
D. *At hic dehortatus est me, nè illam tibi darem:*
Nam, Qui rumor erit populi, inquit, si id feceris!
Olim cùm honestè potuit, tum non est data:
Nunc viduam extrudi, turpe est; ferme eadem omnia,
Quæ túte dudum coram me incusaveras.
P. *Satìs superbè illuditis me.* D. *qui?* P. *rogas!*
Quia nè alteram quidem illam potero ducere:
Nam quo redibo ore ad eam quam contempserim!
C. *Tum autem Antiphonem video ab se se amittere*
Invitum eam, inque. D. *tum autem video filium*
Invitum sanè mulierem ab se amittere.
Sed transi sodes ad forum, atque illud mihi
Argentum jube rursùm rescribi, Phormio.
P. *Quod? næ ego perscripsi porrò illis quibu' debui.*
D. *Quid igitur fiet?* P. *si vis mihi uxorem dare,*
Quam despondisti, ducam: sin est, ut velis
Manere apud te illam, hîc dos maneat, Demipho:

Act V Scene VII

I have cause to give god great thankes.

As poor a man as I am I have hitherto had a care of this one thinge viz to keep my credit.

I set all my busines aside

you mock me very saucily.

With what face can I goe to her again whome I have slighted.

Order the money to be paid me.

To save your credit.

Get you hence & be hanged

This was your drift.

Walke wth me before a Justice

I am a dead man

what sport he makes

ye say & unsay ye does undoe

This is strainge I sweare

I have gravelled them. I have given them alone to pick

See you be courageous & pluck up your spirits,

Vnless I look to myself I am inforced

Nam non eſt æquum me propter vos decipi;
Cùm ego veſtri honoris causâ repudium alteri
Remiſerim, quæ tantundem dotis dabat.
D. *I hinc in malam rem cum iſthac magnificentia,*
Fugitive: etiam nunc credis te ignorarier,
Aut tua facta adeò! P. *irritor.* D. *túne hanc duceres,*
Si tibi data eſſet! P. *fac periclum.* D. *ut filius*
Cum illa habitet apud te, hoc veſtrum conſilium fuit.
P. *Quæſo, quid narras!* D. *quin tu mihi argentum cedo.*
P. *Immo verò uxorem tu cedo.* D. *in jus ambula.*
P. *In jus! enimvero ſi eſſe odioſi pergitis.*
D. *Quid facies?* P. *egóne? vos me indotatis modò*
Patrocinari fortaſſe arbitramini:
Etiam dotatis ſolco. C. *quid id noſtra?* P. *nihil.*
Hic quandam nõram, cujus vir uxorem. C. *hem!* D. *quid eſt?*
P. *Lemni habuit aliam.* C. *nullus ſum.* P. *ex quâ filiam*
Suſcepit: & eam clàm educat. C. *ſepulta' ſum.*
P. *Hæc adeò ego illi jam denarrabo.* C. *obſecro,*
Nè facias. P. *oh! tún' is eras?* D. *ut ludos facit?*
C. *Miſſum te facimus.* P. *fabulæ.* C. *quid vis tibi?*
Argentum quod habes, condonamus te. P. *audio:*
Quid vos, malùm, ergò me ſic ludificamini
Inepti voſtrâ pueriliſententiâ?
NOLO, volo: volo, nolo rurſum: cedo, cape:
Quod dictum, indictum eſt: quod modò erat ratum, irritum eſt.
C. *Quo pacto, aut unde hæc hic reſciviſt?* D. *neſcio,*
Niſi; Me dixiſſe nemini, id certò ſcio.
C. *Monſtri, ità me dii ament, ſimile.* P. *injeci ſcrupulum.*
D. *hem!*
Hiccine ut à nobis hoc tantum argenti auferat,
Tam apertè irridens! emori-hercle ſatius eſt:
Animo virili præſentíque ut ſis, para.
Vides tuum peccatum eſſe elatum foras,
Neque jam id celare poſſe te uxorem tuam:
Nunc quod ipſa ex aliis auditura ſit, Cbreme,
Ità voſmet indicare placabilius eſt.
Tum hunc impuratum poterimus noſtro modo
Ulciſci. P. *at, at, niſi mihi proſpicio, hæreo;*

Hi

Hi gladiatorio animo ad me affectant viam.
C. *At vereor, ut placari possit.* D. *bono animo est*
Ego redigam vos in gratiam, hoc fretus, Chreme,
Cùm è medio excessit, unde hæc suscepta est tibi.
P. *Itáne mecum agitis? satìs astutè aggredimini:*
Non hercle ex re istiu' me instigâsti, Demipho.
Ain tu ubi peregrè quæ libitum fuerit feceris,
Neque hujus sis veritus fœminæ primariæ,
Novo modo ei quin faceres contumelias,
Venias mihi precibus lautum peccatum tuum!
Hisce ego illam dictis ità tibi incensam dabo,
Ut nè restinguas lacrumis, si extillaveris.
D. *Malum, quod isti dii, deæque omnes duint.*
Tantâne affectum hominem quenquam esse audaciâ?
Non hoc publicitus scelus hinc deportarier
In solas terras! C. *in id redactus sum loci,*
Ut nesciam prorsus quid agam cum illo. D. *ego scio:*
In jus eamus. P. *in jus! huc, si quid lubet.*
D. *Assequere, ac retine, dum huc ego servos evoco.*
C. *Solus enim nequeo: accurre huc.* P. *una injuria est*
Tecum. C. *lege agito ergò.* P. *altera est tecum, Chreme.*
D. *Rape hunc.* P. *itáne agitis? enimvero voce est opus.*
Nausistrata, exi. C. *os opprime.* D. *impurum vide,*
Quantum valet. P. *Nausistrata, inquam.* C. *non taces!*
P. *Taceam!* D. *nî sequitur, pugnos in ventrem ingere,*
Vel oculum exculpe. P. *est ubi vos ulciscar probè.*

ACT. V. SCENA VIII.

Arg. Phormio Chremetem prodit uxori de altera conjũge: Chreme graviter objurgatur. Phormio exultat, tam probè se ultum esse senes. Demipho pro fratre intercedit, & orat, ut huic uxor factum condonet. Ea neq; se ignoscere dicit, neq; promittere quicquam, sed filii judicio permittere omnia.

Iambici senarii, & trochaici octonarii.

Nausistrata, Chremes, Phormio, Demipho.

Quis nominat me? C. *hem!* N. *quid isthuc turbæ est, ob secro,*
Mi vir? P. *hem quid nunc obticuisti?* N. *quis hic homo est?*
Non mihi respondes! P. *hic eine ut respondeat,*

These fellows come towards me swearing and staring like Cavelliers with a mind to kill or be killed.
I will make you friends againe seeing she is dead.
Truly you have provoked me not for his good.
You have offered disgrace to a worthy Gentlewoman.

was there ever the like bold impudent fellow.
I am brought to that pass that I know not which way to turn my self.
Let's put him in the court.
I have an action against you.
Take ye law of him.
Stop his mouth.
I thumpe him on the belly with your fists.
I will find an opportunity to be revenged on you.

Act V Scene VIII

what a stir is there?

Which makes me uncertain what
advice is best to be taken.

See long as we are friends betwix
our selves

Thats my onely refuge
alone am my owne of all I have
That matter is a trouble to m

Act IV SCEXE II

I never knew a craftier fellow.

I will ask of him of whome I reco
from the beginning.

Act IV SCEXE III

D. Quid gnato obtigerit me absente, audistin' Chreme?
C. Quod quidem me factum consilii incertum facit:
Nam hanc conditionem si cui tulero extraneo,
Quo pacto, aut unde mihi sit, dicendum ordine est.
Te mihi fidelem esse æquè atque egomet sum mihi,
Scibam: ille si me alienus affinem volet,
Tacebit, dum intercedet familiaritas:
Sin præverit me, plus, quàm opus est scito, sciet.
Vereórque, nè uxor aliquà hoc resciscat mea.
Quod si sit, ut me excutiam atque egrediar domo,
Id restat: nam ego meorum solus sum meus.
D. Scio ità esse, & isthæc mihi res sollicitudini est:
Neque defetiscar unquam ego experirier,
Donec tibi id, quod pollicitus sum, effecero.

ACT. IV. SCENA II.

Arg. Tota hæc scena est Getæ exultantis, duos sibi senes offerri quos fallere possit. *Ejusdem generis.*

Geta.

Eo hominem callidiorem vidi neminem,
Quàm Phormionem: venio ad hominem, ut dicerem
Argento opus esse, & id quo pacto ficeret.
Vix dum dimidium dixeram: intellexerat,
Laudebat, me laudabat, quærebat senem,
Dîis gratias agebat, tempus sibi dari,
Sibi Phædriæ se ostenderet nihilò minùs
Amicum esse quàm Antiphoni: hominem ad forum
Visi opperiri: eò me esse adducturum senem.
Ad eccum! quis est ulterior? at at Phædriæ
Pater venit: quid pertimui autem bellua!
O quia, quos fallam, pro uno duo sunt mihi dati!
Commodius esse opinor duplici spe utier.
Etiam hinc, unde a primo institui: si dat, sat est;
Ab hoc nil fiet, tum hunc adoriar hospitem.

ACTUS IV. SCENA III.

Arg. Geta audit argumentum Phædriæ.
Iambici dimensionis.

Antipho, Geta, Chremes, Demipho.

EXpecto, quàm mox recipiat sese huc Geta:
Sed patruum video cum patre astantem: hei mihi!

Quàm timeo, adventus hujus quò impellat patrem?
G. Adibo hosce: ô noster Chremes! C. salve, Geta.
G. Venire salvum, valuæ est. Ch. credo. G. quid agitur?
C. Multa advenienti, ut fit, nova hîc compluria.
G. Ità de Antipbone audistin' quæ facta? C. omnia.
G. Tún' dixeras huic? facinus indignum, Chreme,
Sic circumiri. D. id cum hoc agebam commodum.
G. Nam hercle ego quoque id quidem agitans mecum sedulò,
Invêni, opinor, remedium huic rei. D. quid, Geta?
Quod remedium? G. ut abii abs te, fit fortè obviàm
Mihi Phormio. C. qui Phormio? G. is qui isthanc. C. scio.
G. Visum est mihi, ut ejus tentarem sententiam.
Prendo hominem solum: cur non, inquam, Phormio,
Vides, inter vos sic hæc potiùs cum bona
Ut componantur gratia, quàm cum mala?
Heru' liberalis est, & fugitans litium:
Nam cæteri quidem hercle amici omnes modò
Uno ore autores fuêre, ut præcipitem hanc darei.
A. Quid hic cæpiat? aut quò evadet hodie? G. an legibus
Daturum pœnas dices, si illam ejecerit?
Jam id exploratum est: eia, sudabis satis,
Si cum illo incœptas homine: ea eloquentiâ est:
Verùm pone esse victum eum: at tandem tamen
Non capitis ejus res agitur, sed pecuniæ
Postquam hominem his verbis sentio mollirier,
Soli sumu' nunc hîc, inquam: cho. dic quid velìs dari
Tibi in manum, ut herus his desistat litibus,
Hæc hinc facessat, tu molestus ne sies.
A. Satin' illi dii sunt propitii? G. nam sat scio,
Si tu aliquam partem æqui bonique dixeris,
Ut ille est bonus vir, tria non commutabitis
Verba hodie inter vos. D. quis te isthæc jussit loqui?
C. Immo non potuit melius pervenirier.
Eò quò nos volumus. A. occidi. C. perge eloqui.
G. At primò homo insanibat. C. cedo, quid postulat?
G. Quid! nimium, quantum lubuit. C. dic. G. si quis duo

Talentum

I joy to see you come safe home

It's an unworthy trick to bo thus cousened
I also beating my head very busily
about it.

I thought good to try his mind

My master is a faint hearted man
& avoids strife in the law.
They all with one consent persuaded
him to it
you will find worke enough
He hath soe smooth a tongue
soe fine & olivory.
His matter in question is not of
life & death Suppose he be cast.
That my master may lett his suit fall

Fall on thy tale.

HECYRÆ PERSONÆ
Earúmque interpretatio.

Syra, anus, Syriaci generis mulier.
Philotis, meretrix, ἀπὸ τῆς φιλότητος, vel ἀπὸ τοῦ δήμου φιλεῖν ὥστε, unde & *Philotion* fieri potest, ut sit in nomine aurium signi-
Laches, senex Eunuch. (ficatio.
Sostrata, mulier Heautont.
Pamphilus, adolescens Andr.
Parmeno, servus Eunuch.
Sosia, servus Andr.
Bacchis, meretrix Heautont.
Phidippus, senex, à parsimonia equestri; ejus enim studii, ut gloria erat ingens, ità magni sumptus.
Myrrhina, mulier, matronale nomen, à myrto, quâ Magistratus quondam coronabantur.

Sequentium personarum tantùm hîc mentio fit.

Philumena, ἡ φιλωμένη, amabilis.
Scirus, ἀπὸ τῆς σκιρτήσεως, à saltatione.

M. ANTONII MURETI IN *HECYRAM TERENTII* ARGUMENTUM.

Pamphilus, Lachetis è Sostrata uxore filius, Bacchidem meretricem deperibat. Is cùm aliquando nocte ad eam temulentus iret, in Philumenam Phidippi & Myrrhinæ filiam, incidit, eámque in via per vim compressit, atq; ità effugit, ut neq; ipse eam, neq; puella ipsum cognoscere potuerit: in illa autem luctâ etiam annulum ei detraxit, eúmq; Bacchidi dono dedit: paulò pòst pater eum, tum ut à meretricio amore averteret, tum ut præsidium suæ senectuti pararet, ad uxorem ducendam perpulit. Contigit, ut ea ipsa uxor ei daretur, quam ipse constupraverat; gaudente admodum puellæ matre, quæ, quia sola conscia erat filiam è stupro gravidam esse, quamprimum eam collocare properabat: ut si fortè post aliquot menses pareret, nuptiis, quemadmodum sæpe fit, obtegeretur stuprum. Cecidit res longè aliter ac putabatur: etenim Pamphilus, qui invitissimus adjecisset animum ad rem uxoriam, quiq; avellere se derepente à Bacchidis amore non posset, ità dormiit cum uxore, ut eam nè attigeret quidem.

Bacchis, quòd eâ vivâ nunquam se uxorem ducturum, sæpe ei promiserat Pamphilus, nonnullam sibi ab eo factam injuriam putans, multò ei minùs, quàm solebat, placida & obsequens esse cœpit. Eò factum est, ut Pamphilus ei se paulatim subduxerit, quámq; priùs spernebat uxorem, ejus mirificum quendam amorem animo conceperit. Interea quiddam accidit, ut iter Pamphilo in Imbrum esset: profecto eo, Philumena, quæ intumescere sibi uterum sentiret, cùm aliorum, tum socrûs imprimis suæ conspectum refugiebat: tandem cùm in eo esset, ut celare vix posse ampliùs videretur, sumptâ occasione, per sacrificandi speciem ad matrem se, unam omnium rerum consciam, confert. Post dies complusculos mittit Sostrata, qui eam accerserent: respondetur, ægrotam esse. It, ut eam saltem visaret: non admittitur. Laches accusare uxorem & dicere, hæc omnia illius culpâ contingere. Illa contrà excusare se, & culpam deprecari: nullius se rei conscium esse, cur sua consuetudo nurui odiosa esse debeat: interea redit Pamphilus, atq; ità sors tulit, ut quo die ipse Athenas appulit, eo ipso Philumena partu levaretur. Cùm igitur, videndi cupidus (ægrotare enim acceperat, & ità amabat, ut qui vehementissimè) subitò ad eam ingressus esset, peperisse deprehendit: ibi eum Myrrhina exeuntem prosecuta, lacrumans obtestari cœpit, quando ea res nihil ipsi nocitura esset, nè reciperet quidem uxorem, si ità videretur: sed tamen nè famam illius proderet, ità se facturum recipit. Cùm igitur neq; vellet uxorem recipere, neq; rursum veram afferret causam, suspicati sunt senes, eum Bacchidis adhuc amore impeditum, ea de causa ab uxore abhorrere: accersitam itaque Bacchidem objurgat Phidippus. Ea, cùm se illi purgâsset, jubetur ad mulieres ingredi, & eis quoq; illam suspicionem adimere: ingreditur annulum habens in digito, quem olim Philumenæ ereptum, sibi dederat Pamphilus: is annulus effecit, ut vitiatam esse ab ipsa Pamphilo Philumenam, cognosceretur. Lætus Pamphilus, & uxorem & filium recipit.

C. SULP. APOLLINARIS PERIOCHA.

UXorem duxit Pamphilus Philumenam,
Cui quondam ignorans virgini vitium obtulit;
Ejusque per vim quem detraxit annulum,
Dederat amicæ Bacchidi meretriculæ.
Dein profectus in Imbrum est; nuptam haud attigit.
Hanc mater utero gravidam, nè id sciat socrus,
Ut ægram ad se transfert. Revertit Pamphilus;
Deprehendit; partum celat; uxorem tamen
Recipere non volt; pater incusat Bacchidis
Amorem. Dum se purgat Bacchis, annulum
Mater vitiatæ fortè agnoscit Myrrhina.
Uxorem recipit Pamphilus cum filio.

HECTRA

The Argument

He deflowred the maid

He lay not wth her after she was married.

Her mother took her home to her self being groat with child.

The Prologue

When this comedy was first acted
strange fault & misfortune befell

you have accepted his other comedys I pray you reject not this

A Second Prologue

I come an humble suiter to you in my Prologues wee'le let me obtain my request.

June took to my self a certain labour for an uncertain hope.
That he might still prosecute his studys.

HECYRA TERENTII.

ACTA LUDIS ROMANIS, SEX. IULIO CÆS. ET CN. CORNELIO DOLABELLA, ÆDIL. CUR. NON EST PERACTA TOTA. MODOS FECIT FLACCUS CLAUDII F. TIBIIS PARIBUS CN. OCTAVIO ET T. MANLIO COSS. RELATA EST ITERUM LUDIS FUNEBRIBUS. RELATA EST TERTIO Q. FULVIO, ET L. MARTIO ÆDIL. CURUL.

PROLOGUS.

HECYRA est huic nomen fabulæ. Hæc cùm data
Est nova, novum intervenit vitium & calamitas:
Ut neque spectari, neque cognosci potuerit:
Ità populus studio stupidus in funambulo
Animum occupârat. Nunc hæc planè est pro nova:
Et is qui scripsit hanc, ob eam rem noluit
Iterum referre, ut iterum posset vendere.
Alias cognôstis ejus: quæso, hanc noscite.

ALTER PROLOGUS.

ORator ad vos venio ornatu prologi:
Sinite exorator sim, eodem ut jure uti scenam
Liceat, quo jure sum usus adolescentior,
Novas qui exactas feci ut inveterascerent,
Nè cum poeta scriptura evanesceret.
In his, quas primùm Cæcilî didici novas,
Partim sum earum exactus, partim vix steti.
Quia scibam dubiam fortunam esse scenicam.
Spe incertâ, certum mihi laborem sustuli.
Easdem agere cœpi, ut ab eodem alias discerem
Novas studiosè, ne illum ab studio abducerem,
Perfeci, ut spectarentur: ubi sunt cognitæ,
Placitæ sunt. Ità poetam restitui in locum,

Propè jam remotum injuriâ adversariûm
Ab studio, atque ab labore, atque arte musicâ.
Quòd si scripturam previssem in præsentia, &
In deterrendo voluissem operam sumere,
Ut in otio esset, potiùs quàm in negotio:
Deterruissem facilè, ne alias scriberet.
Nunc quid petam, meâ causâ, æquo animo attendite.
Hecyram ad vos refero, quam mihi per silentium
Nunquam agere licitum est, ità eam oppressit calamitas.
Eam calamitatem vostra intelligentia
Sedabit, si erit adjutrix nostræ industriæ.
Cùm primùm eam agere cœpi, pugilum gloria,
Funambuli eôdem accessit expectatio,
Comitum conventus, studium, clamor mulierum
Fecêre, ut antetempus exirem foras.
Vetere in nova cœpi uti consuetudine,
In experiundo ut essem; refero denuo:
Primo actu placeo. Cùm interea rumor venit,
Datum iri gladiatores: populus convolat,
Tumultuantur, clamant, pugnant de loco:
Interea ego meum non potui tutari locum.
Nunc turba nulla est: otium, & silentium est:
Agendi tempus mihi datum est: vobis datur
Potestas condecorandi ludos scenicos.
Nolite sinere per vos artem musicam
Recidere ad paucos: facite, ut vestra auctoritas
Meæ autoritati fautrix adjutrixque sit.
Si nunquam avarè statui pretium arti meæ,
Et eum esse quæsitum in animum induxi maximum,
Quàm maximè servire vostris commodis:
Sinite impetrare me, qui in tutelam meam
Studium suum, & se in vostram commisit fidem,
Nè eum circumventum iniqui irrideant.
Meâ causâ causam hanc accipite, & silentium
Date, ut lubeat scribere aliis, mihiq; ut discere
Novas expediat posthac, pretio emptas meo.

ACT.

That he might rather sit still in silence and doe nothing then employ himself.

Consider with equity

your wisdome will mittigate that mis=fortune.

Now there is noe stir all is hush & silent

I never determined greedily to entich my self by my pen.
I have thought that to be my greatest gain to doe the best I can to proffit you.
He hath committed himself to your protection.

Act I Scexe I

How solemnly did he swear?

Will yt I shall have noe respect of persons?

Besure that no one of them comes to you, but he soe prepares himself yt by his flattering speeches he may satisfie his pleasure at a very small rate.

Why are not you of this mind?

Act I Scexe II

Doe not tell him.

where have you solaced your self all this long time?

ACTUS I. SCENA I.

Arg. Philotis & Syra indignè ferunt Pamphilum uxorem duxisse, relictâ quam amare videbatur Bacchide, & protaticæ sunt personæ: nam extra fabulæ argumentum inducuntur, ut Parmenoni detur occasio commemorandi argumenti.

Iambici senarii.

Philotis, Syra.

PErpol quàm paucos reperias meretricibus
Fideles evenire amatores, Syra!
Vel hic Pamphilus jurabat quoties Bacchidi,
Quàm sanctè ut quivis facilè posset credere,
Nunquam illâ vivâ ducturum uxorem domum!
Ea! duxit. S. ergò propterea te sedulò
Et moneo, & hortor, nè cujusquam misereat,
Quin spolies, mutiles, laceres, quemquam nacta fis.
P. Utine eximium neminem habeam? S. neminem:
Nam nemo illorum quisquam, scito, ad te venit,
Quin ità paret sese, abs te ut blanditiis suis
Quàm minimo pretio suam voluptatem expleat.
Hiscine tu amabò non contrà insidiabere?
P. Tamen eandem pol esse omnibus, injurium est.
S. Injurium est autem ulcisci adversarios!
Ac quâ viâ captent te illi, eâdem ipsos capi!
Heu me miseram! cur non aut istæc mihi
Ætas & forma est, aut hæc sententia?

ACT. I. SCENA II.

Arg. Redeunti peregrè Philoti Parmeno totius narrat argumentum fabulæ. *Ejusdem generis.*

Parmeno, Philotis, Syra.

SEnex si quæret me, modò îsse dicito
Ad portum percontatum adventum Pamphili.
Audîn' quid dicam, Scirte? si quæret me, ità
Tum dicas: si non quæret, nullus dixeris;
Aliàs ut uti possim causâ hâc integrâ.
Sed videón, ego Philotin? unde hæc advenit?
Philotis, salve multùm. Ph. ô salve Parmeno.
S. Salvè mecastor, Parmeno. Pa. & tu adepol Syrâ.
Dic mihi Philoti', ubi tè oblectâsti tam diu?
Ph. Minimè me equidem oblectavi, quæ cum milite

Corinthum hinc sum profecta inhumaniſſimo :
Biennium ibi perpetuum miſera illum tuli.
Pa. *Æ depol te deſiderium Athenarum arbitror*
Philotium cepiſſe ſæpe, & te tuum
Conſilium contempſiſſe. Ph. *non dici poteſt,*
Quàm cupida eram huc redeundi, abeundi à milite,
Vóſque hîc videndi, amiquâ ut conſuetudine
Agitarem inter vos liberè convivium :
Nam illîc haud licebat, niſi præſcitò loqui
Quæ illi placerent. Pa. *haud opinor commodè*
Finem ſtatuiſſe orationi militem.
Ph. *Sed quid negoti hoc? modò quæ narravit mihi*
Hîc intus Bacchis! quod ego nunquam credidi
Fore, ut ille hâc vivâ poſſet animum inducere
Uxorem habere. Pa. *habere autem!* Ph. *eho tu, an non habet?*
Pa. *Habet: ſed firmæ hæ vereor ut ſint nuptiæ.*
Ph. *Ità dî deæq; faxint, ſi in rem eſt Bacchidi.*
Sed quî iſthuc credam ità eſſe? dic mihi, Parmeno.
Pa. *Non eſt opus prolato hoc: percontarier*
Deſiſte. Ph. *nempe câ cauſâ, ut nè id fias palám.*
Ità me dî amabunt, haud propterea te rogo, ut
Hoc proferam, ſed tacita ut mecum gaudeam.
Pa. *Nunquam tam dices commodè, ut tergum meum*
Tuam in fidem committam. Ph. *ah! noli, Parmeno :*
Quaſi non tu multò malis narrare hoc mihi,
Quàm ego, quæ perconter, ſcire. Pa. *vera hæc prædicat :*
Et mî illud vitium maximum eſt. Si mihi fidem
Das te tacituram, dicam. Ph. *ad ingenium redis,*
Fidem do: loquere. Pa. *Auſculta.* Ph. *iſthîc ſum.* Pa. *hanc Bacchidem*
Amabat, ut cùm maximè, tum Pamphilus,
Cùm pater, uxorem ut ducat, orare occipit :
Et hæc, communia omnium quæ ſunt patrum,
Seſe ſenem eſſe, dicere; illum autem unicum
Præſidium velle ſe ſenectuti ſuæ.
Ille ſe primò negare: ſed poſtquam acriùs
Pater inſtat, fecit animi ut incertus foret,
Pudorin' anne amori obſequeretur magis.

I suppose ye you repented of ye courſe
that you had taken.

I might not ſpeak but by appointment

If it be for her good.

That it may not come abroad.

I will never hazard a cudgelling
on your credit.

You come to your old Byas.

I am wholly intent upon you.

He brought him into a quandary

He hand-fasted this next neighbours daughter to him.

He took it so to heart.

Into what mischief have I plunged my self.

To be short.

Being Soundly tipled.

To be made a laughingstock

Against whome you can allege no fault.

fundendo atque odio denique effecit senex:
Despondit ei gnatam hujus vicini proximi.
usque illud visum est Pamphilo neutiquam grave,
Donec jam in ipsis nuptiis: postquam videt
Paratas, nec moram ullam, quin ducat, dari:
Ibi demum ità ægrè tulit, ut ipsum Bacchidem,
Si adesset, credo ibi ejus commiseresceret.
Ubicunque datum erat spatium solitudini,
Ut colloqui mecum unà posset: Parmeno,
Perii, quid ego egi! in quod me confeci malum!
Non potero hoc ferre, Parmeno; perii miser.
Ph. *At te dî deæque perduint cum isto odio, Laches.*
Pa. *Ad pauca ut redeam, uxorem deducit domum,*
Nocte illâ primâ virginem non attigit:
Quæ consecuta est nox, eam nihilò magis.
Ph. *Quid ais! cum virgine unà adolescens cubuerit*
Plus potus, se illâc abstinere ut potuerit?
Non verisimile dicis: nec verum arbitror.
Pa. *Credo ità videri tibi: nam nemo ad te venit,*
Nisi cupiens tui: ille invitus illam duxerat.
Ph. *Quid deinde fit?* Pa. *dicbus sanè pauculis*
Post Pamphilus me solum seducit foras,
Narrátque, ut virgo ab se integra etiam tum fuerit:
Séque, antè eam quàm uxorem duxisset domum,
Sperâsse eas tolerare posse nuptias.
Sed quam decrêrim me non posse diutiùs
Habere, eam ludibrio haberi, Parmeno,
Quin integrâm itidem reddam, ut accepi à suis,
Neque honestum mihi, neque utile ipsi virgini est.
Ph. *Pium ac pudicum ingenium narras Pamphili.*
Pa. *Hoc ego proferre incommodum esse mihi arbitror:*
Reddi patri autem, cui nihil dicas viti,
Superbum est: sed illam spero, ubi hoc cognoverit,
Non posse se mecum esse, abituram denique.
Ph. *Quid interea? ibi ne ad Bacchidem?* Pa. *quotidie:*
Sed, ut fit, postquam hunc alienum ab sese videt,
Maligna multò & magi' procax facta illico est.
Ph. *Non ædepol mirum.* Pa. *atque ea res multò maximè*

Disjunxit illum ab illa, postquam & ipse se,
Et illam, & hanc, quæ domi erat, cognovit satis,
Ad exemplum ambarum mores earum æstimans.
Hæc, ità utì liberali esse ingenio decet,
Pudens, modesta, incommoda atque injurias
Viri omnes ferre, & tegere contumelias.
Hic animus partim uxoris misericordiâ
Devictus, partim victus hujù injuriis,
Paulatim elapsù'st Bacchidi, atque huc transtulit
Amorem, postquam par ingenium nactus est.
Interea in Imbro moritur cognatus senex
Horum: ea ad hos redibat lege hæreditas.
Eò amantem invitum Pamphilum extrudit pater.
Reliquit cum matre hîc uxorem: nam senex
Rus abdidit se: huc rarò in urbem commeat.
Ph. *Quid adhuc habent infirmitatis nuptiæ?*
Pa. *Nunc audies, primùm dies compluſculos*
Bene conveniebat sanè inter eas: interim
Miris modis odisse cœpit Sostratam,
Neque lites ullæ inter eas, postulatio
Nunquam. Ph. *quid igitur?* Pa. *si quando ad eam accesserat*
Confabulatum, fugere è conspectu illico,
Videre nolle: denique, ubi non quit pati,
Simulat se à matre accersi ad rem divinam: abit.
Ubi illîc est dies complures, accersi jubet.
Dixêre causam tunc nescio quam: iterum jubet:
Nemo remisit: postquam accersunt sæpius,
Ægram esse simulant mulierem: nostra illico
It visere ad eam: admisit nemo: hoc ubi senex
Resciyit, berì eâ causâ rure advenit huc,
Patrem continuò convenit Philumenæ.
Quid egerint inter se, nondum etiam scio:
Nisi sanè curæ est, quorsum eventurum hoc fiet.
Habes omnem rem: pergam quò cœpi hoc itcr.
Ph. *Et quidem ego: nam constitui cum quodam hospite*
Me esse illum conventuram. Pa. *dî vortant bene*
Quod agas. Ph. *vale.* Pa. *& tu bene vale, Philotium.*

ACT.

As becometh one that is of a good nature

After he had gotten out of his owne stay

What as yet hindred the marriage?

To be called to a Sacrifice or to serve God.

God Speed you in what you doe
Have you well heartily.

Act II Scene I

All women alike effecty ye same things
and are alike unwilling to all things
neither shall you find any y hath any whit
swerved from y natural disposition of other
All step-mothers with one consent have
their daughters-in-law.
They are all instructed in y same schoole
to doe mischief.
We may live together.
You disgrace your selfe and family.

How undeservedly this grief befalleth
me.

Striveing to gett something.
That I might have noe trouble

ACT. II. SCENA I.

Arg. Soſtratam uxorem accuſat Laches, quòd nurum Philumenam duritie ſuâ & morum incommoditate domo ejecerit: ſocrus contrà nihil à ſe peccatum eſſe contendit.

Iambici octonarii, & pauci ſenarii admixti trochaicis octonariis.

Laches, Soſtrata.

PRô Deûm atque hominum fidem! quod hoc genus eſt, quæ hæc conjuratio,
Ut omnes mulieres eadem æquè ſtudeant, nolintque omnia,
Neq; declinatam quicquam ab aliarum ingenio ullam reperias!
Itaque adeò uno animo omnes ſocrus odërunt nurus; viris
Eſſe advorſas æquè ſtudium eſt, ſimilis eſt pertinacia.
In eodem omnes mihi videntur ludo doctæ ad malitiam: &
Ei ludo, ſi ullus eſt, magiſtram hanc eſſe ſatìs certò ſcio.
S. Me miſeram, quæ nunc quamobrem accuſer neſcio! L. hem! tu neſcis! S. non, ità me dî bene ament, mi Laches,
Itáq; unà inter nos agere ætatem liceat. L. dî mala prohibeant.
S. Méq; abs te immeritò eſſe accuſatam poſtmodo reſciſces. L. ſcio.
Te immerito! an quicquam pro iſtis factis dignum te dici poteſt,
Quæ me, & te, & familiam dedecoras, filio luctum parùs:
Tum autem, ex amicis inimici ut ſint nobis affines facis,
Qui illum decrêrunt dignum, ſuos cui liberos committerent?
Tu ſola exorere, quæ perturbes hæc tuâ impudentiâ.
S. Egóne? L. tu, inquam, mulier, quæ me omnino lapidem, haud hominem, putas.
An, quia ruri eſſe crebrò ſoleo, neſcire arbitramini,
Quo quæque pacto hîc vitam voſtrarum exigat?
Multò meliùs, hîc quæ fiunt, quàm illîc ubi ſum aſſiduè, ſcio:
Ideo quia, utì vos mihi domi eritis, proinde ego ero famâ foris.
Jampridem equidem audivi cepiſſe odium tui Philumenam:
Minimèque adeò mirum: &, ni id feciſſet, magìs mirum foret.
Sed non credidi adeò, ut etiam totam hanc odiſſet domum:
Quod ſi ſciſſem, illa hîc maneret potiùs, tu hinc îſſes foras.
At vide, quàm immeritò ægritudo hæc oritur mî abs te, Soſtrata,
Rus habitatum abii, concedens vobis, & rei ſerviens;
Sumptus voſtros otiúmque ut noſtra res poſſet pati,
Meo labori haud parcens, præter æquum atque ætatem meam.
Non te pro his curâſſe rebus, nè quid ægrè eſſet mihi?

S. Non

S. Non meâ operâ, neque pol culpâ evênit. L. immo maxumè.
Sola hîc fuisti: in te omnis hæret culpa solâ, Sostrata,
Quæ hîc erant, curares; cùm ego vos solvi curis cæteris.
Cum puella anum suscepisse inimicitias non pudet!
Illius dices culpâ factum. S. haud equidem dico, mi Laches.
L. Gaudeo, ità me dii ament, gnati causâ, nam de te quidem
Satì' scio, peccando detrimenti nil fieri potest.
S. Quî scis, an eâ causâ, mi vir, me odisse assimulaverit,
Ut cum matre, unà plus esset? L. quid ais! non signi hoc sat est,
Quòd heri nemo voluit visentem te ad eam intromittere!
S. Eam lassam oppidò tum aiebant: eò ad eam non admissa sum.
L. Tuos esse illi mores morbum magìs quàm ullam aliam rem arbitror:
Et meritò adeó: nam vostrarum nulla est, quin gnatum velit
Ducere uxorem: &, quæ vobis placita conditio est: datur:
Ubi duxere impulsu vostro, vostro impulsu easdem exigunt.

ACT. II. SCENA II.

Arg. Laches remitti cupit nurum suam: pater Phidippus dicit non posse eam perdurare apud socrum, absente Pamphilo.

Iambici octonarii catalectici.

Phidippus, Laches, Sostrata.

ETsi scio, Philumena, meum jus esse, ut te cogam,
Quæ ego imperem, facere: ego tamen patrio animo victus faciam
Ut tibi concedam, neque tuæ libidini adversabor. (stet.
L. Atq; eccum Phidippum optumè video: ex hoc jam scibo quid
Phidippe, esse ego meis omnibus scio me apprimè obsequentem:
Sed non adeò, ut facilitas mea illorum corrumpat animos.
Quòd si tu idem faceres, magìs in rem & nostram, & vostram id esset.
Nunc video in illarum potestate esse te. P. eia veró.
L. Adii te; herì de filia ut veni; itidem incertum amîsti.
Haud ità decet, si perpetuam vis esse affinitatem hanc,
Celare te iras. Si quid est peccatum à nobis, profer:
Aut ea refellendo, aut purgando vobis corrigemus,
Te judice ipso: sin ea est causa retinendi apud vos,
Quia ægra est: te mî injuriam facere arbitror, Phidippe,
Si metuis, satìs ut mea domi curetur diligenter:

At,

All the fault lyeth upon you
to fall out,

By your eggingon,

ACT II SCEXE II

I know y^t I have authority to compell
you to doe what I command you.
I will not cross your will.

Not y^t my Gentleness should make them worse
I see your nose is under their girdle.

If we have done any thing amiss.

Neither is it unknowne to me.

I perswade my self.

I am naturally of a soft disposition

Act II Scene III

In good truth ye women are all alike unjustly hated of men for some few womens sake which makes us all to be esteemed as nought.

I never dealt with her otherwise then if she had been my own daughter.

Act III Scene I

I believe never any more suffered more base things for love then I.

At, ità me dii ament, haud tibi hoc concedo, etsi illi pater es,
Si tu illam salvam magì velis, quàm ego: id adeò gnati causâ,
Quem ego intellexi illam haud minùs, quàm seipsum magnificare
Neq; adeò me clàm est, quàm esse cum graviter laturum credam,
Hoc si rescierit: eo domum: studeo hæc priùs quàm ille huc redeat.
P. Laches, & diligentiam vestram, & benignitatem
Novi: & quæ dicis, omnia esse ut dicis, animum induco;
Et te hoc mihi cupio credere: illam ad vos redire studeo,
Si facere possim ullo modo. L. quæ res te facere id prohibet?
Ebo! nunquidnam accusat virum? P. minimè: nam postquam ar-
Magìs, & vi cœpi cogere ut rediret, sanctè adjurat (tendi
Non posse apud vos Pamphilo se absente perdurare.
Aliud fortasse alii vitii est: leni ego animo sum natus;
Nam possum advorsari meis. L. bem Sostrata. S. heu me miseram!
L. Cerúmne est istuc? P. nunc quidem, ut videtur: sed nunquid
vis? (und.
Nam est, quod me trænsire ad forum jam oportet. L. eo tecum

ACT. II. SCENA III.

Arg. Sostrata queritur genus mulierum nimis esse suspectum viris.

Trochaici octonarii.

Sostrata.

Æ Depol næ nos æquè sumus omnes invisæ viris,
Propter paucas; quæ omnes faciunt dignæ ut videamur
malo.
Nam, ità me ament dii, quod me accusat nunc vir, sum extra
noxiam.
Sed non facile est expurgatu: ità animum induxerunt, socrus
Omnes esse iniquas. Haud pol me quidem: nam nunquam secus
Habui illam, ac si ex me esset nata; nec, qui hoc mi eveniat, scio:
Nisi pol filium multimodis jam expecto ut redeat domum.

ACT. III. SCENA I.

Arg. Pamphilus queritur se absente uxorem ad suos abiisse, relictâ socru.

Octonarii iambici & trochaici: item iambici senarii.

Pamphilus, Parmeno, Myrrhina.

N Emini ego plura esse acerba ex amore homini unquam ob-
lata credo.
Quàm mi! Heu me infelicem! Hancine ego vitam parsi perderem?
Hacine causâ ego eram tantopere cupidus redeundi domum?

Cui

Cui quanto fuerat præstabiliu', ubivis gentium ætatem agere
Quàm hic redire, atque hæc ità esse miserum me resciscere!
Nam nos omnes, quibus est alicunde aliquis objectus labor,
Omne quod est interea tempus, priùs quàm id rescitum est, lucr
Par. *At sic, citiùs quî te expedias his ærumnis, reperies.* (est
Si non rediisses, hæ iræ factæ essent multò ampliores:
Sed nunc adventum tuum ambas, Pamphile, scio reverituras.
Rem cognosces, iram expedies, restitues rursum in gratiam.
Levia sunt hæc quæ tu pergravia esse in animum indux'ti tuum.
Pam. *Quid consolare me? an quisquam usquam gentium est æqui*
miser? (deditum:
Priùs quàm hanc uxorem duxi, habebam alibi animum amori
Jam in hac re ut taceã, curvis facile scitu est quàm fuerim miser.
Tamen nunquam ausus sum recusare eam, quã mi obtrudit pater.
Vix me illinc abstraxi, atq; impeditum in ea expedivi animum
meum, (me abstrahas.
Vixque huc contuleram: hem nova res orta est, porrò ab hac qua
Tum matrem ex ea re me aut uxorem in culpa inventurum ar-
bitror: (ser?
Quæ cùm ità esse invenero, quid restat, nisi porrò ut fiam mi-
Nam matris ferre injurias me, Parmeno, pictas jubet:
Tum uxori obnoxius sum: ità olim suo me ingenio pertulit:
Tot meas injurias quæ nunquam in ullo patefecit loco.
Sed magnum nescio quid necesse est evenisse, Parmeno,
Unde ira inter eas intercessit, quæ tam permansit diu.
Par. *Hoc quidem hercle parvum est: si vis veram rationem ex-*
equi,
Non maximas, quæ maximæ sunt interdum iræ, injurias
Faciunt: nam sæpe est, quibus in rebus alius nè iratus quidem est,
Cùm de eadem causa est iracundus factus inimicissimus.
Pueri inter sese quàm pro levibus noxiis iras gerunt! (gerunt.
Quapropter? quia enim qui eos gubernat animus, infirmum
Itidem mulieres sunt ferme, ut pueri, levi sententiâ:
Fortasse unum aliquod verbum hanc inter eas iram conciverit.
Pam. *Abi, Parmeno, intrò, ac me venisse nuncia.* Par. *hem quid*
hoc? Pam. *tace.*
Par. *Trepidari sentio, cursari sursum prorsum; agedum ad fores*
Accede propiùs. Hem! sensistin'? Pam. *noli fabularier.*

Prõ

To live any where in the world.

All of us to whome any trouble is offered, from any place esteeme it as a commodity all the while that we come not to hear of it,

Is any man in the whole world soe wrecked as I am?
I had my heart engaged in love elsewhere,

A new matter is gott a broach.

If you will examine the matter,

what small offences doe children quarrell amongst themselves?
of an unstable mind.

I am undone

I know none of them can abide to look uppon us,

If by chance her sickness doe mor encroase.

my mistress will be blamed & I be beaten.

Act III SCEXE II

I greatly fear.

That loveth one who hateth him
I count him a double fool.

Prò Jupiter! audio clamorem. Par. *túte loqueris, me vetas?*
M. *Tace, obsecro, mea gnata.* Pam. *matris vox visa est Philumenæ;*
Nullus sum. Par. *quî dum?* Pam. *perii.* Par. *quamobrem?* Pam. *nescio quod magnum malum*
Profectò, Parmeno, me celas. Par. *uxorem Philumenam*
Pavitare nescio quid dixerunt: id si fortè est, nescio.
Pam. *Interii: cur mihi id non dix'ti.* Par. *quia non poteram unà omnia.*
Pam. *Quid morbi est?* Par. *nescio.* Pam. *quid? nemóne medicum adduxit?* Par. *nescio.*
Pam. *Cesso hinc ire intrò, ut hoc quamprimum, quicquid est, certum sciam,*
Quonam modo, Philumena mea, nunc te offendam affectam?
Nam si periculum ullum in te est, periisse me unà haud dubium est.
Par. *Non usus facto est mihi nunc hunc intrò sequi,*
Nam invisos omnes nos esse illis sentio:
Here, nemo voluit Sostratam intrò admittere.
Si fortè morbus amplior factus siet,
Quod sanè nolim, maxumè heri causâ mei:
Servum illico introîsse dicent Sostratæ,
Aliquid tulisse comminiscentur mali,
Capiti, atque ætati illorum, morbus quî auctu' sit:
Hera in crimen veniet, ego in magnum malum.

ACT. III. SCENA II.

Arg. Pamphilus tristior egreditur à Philumena, deprehenso ejus partu, quem modis omnibus celare conatur, ac tegere.

Trochaici octonarii catalectici.

Sostrata, Parmeno, Pamphilus.

NEscio quid jamdudum hîc audio tumultuari misera?
Malè metuo, nè Philumenæ magì' morbus aggravescat:
Quod te Æsculapi, & te Salus, nè quid sit hujus, oro.
Nunc ad eam visam. Par. *heus Sostrata.* S. *ehem!* Par. *iterum isthinc excludêre.*
S. *Ehem Parmeno! túne hîc eras! perii: quid faciam misera?*
Non visam uxorem Pamphili, cùm in proxumo hîc sit ægra?
Par. *Non visas, nec mittas quidem visendi causâ quenquam.*
Nam qui amat cui odio ipsus est, his facere stultè duco:
Laborem inanem ipsus capit, & illi molestiam affert.

Tum

Tum autem, filius tuus introiit videre, ut venit, quid agat.
S. *Quid ais? an vênit Pamphilus?* Par. *vênit.* S. *Dii gratiam habeo.*
Hem, isthoc verbo animus mihi rediit, & cura ex corde excessit.
Par. *Jam eâ te causâ maxumè huc nunc introire nolo:*
Nam si remittent quippiam Philumenæ dolores,
Omnem rem narrabit, scio, continuò sola soli,
Quæ inter vos intervênit, unde ortum est initium iræ.
Atque eccum video ipsum egredi: quàm tristis est. S. *ô mi gnate!*
Pam. *Mea mater, salve.* S. *gaudeo venisse salvum: salvan*
Philumena est? Pam. *meliuscula.* S. *utinam istuc ità dii faxint!*
Quid tu igitur lacrumas? aut quid es tam tristis? Pam. *rectè mater.*
S. *Quid fuit tumulti? dic mihi: an dolor repentè invasit?*
Pam. *Ità factum est.* S. *quid morbi est?* Pam. *febris.* S. *quotidiana?*
Pam. *ità aiunt.*
I sodes intrò: consequar jam te, mea mater. S. *fiat.*
Pam. *Tu pueris curre, Parmeno, obviàm, atq; his onera adjuta.*
Par. *Quid! non sciunt ipsi viam, domum quâ redeant!* Pam. *cedo.*

ACTUS III. SCENA III.

Arg. Deliberat Pamphilus, velítne uxorem recipere an repudiare.

Trochaici octonarii & iambici aliquot senarii.

Pamphilus.

NEqueo mearum rerum initium ullum invenire idoneum,
Unde exordiar narrare, quæ nec opinanti accidunt,
Partim quæ perspexi his oculis, partim quæ accepi auribus;
Qua me propter exanimatum citiùs eduxi foras.
Namque modò me intrò ut corripui timidus, alio suspicans
Morbo me visurum affectam, ac sensi esse, uxorem: (hei mihi)
Postquam me aspexêre anicillæ advenisse, illico omnes simul
Lætæ exclamant, Venit, id quod me repentè aspexerant.
Sed continuò vultum earum sensi immutari omnium,
Quia tam incommodè illis sors obtulerat adventum meum.
Una illarum interea propere præcurrit nuncians
Me venisse: ego ejus videndi cupidus rectà consequor.
Postquam intrò advêni, extemplo ejus morbum cognovi miser.
Nam neque, ut celari posset, tempus spatium ullum dabur:

Requ

God be thanked.
You have revived my spirit wth y word.
If her pains shall any whit slack.

she is somethinge better then she was

A quotidian ague.

Act III SCENE III

what things befell me unawares.

Because I had the luck to come soe unseasonably upon them.

I presently conveyed my self away

Soe wee are high & or humble-minded
as things offer themselves to all of us

Doe that wch may be for your profit.

This is ye seventh month since &c

Here is noe loss likely to befall you.

I am fully resolved to keep my promise
in that which I said.

O Fortune how variable art thou never
allways good to any one.
Love hath made me used to this thing

que voce aliâ, ac res monebat, ipsa poterat conqueri.
quam aspexi, O facinus indignum, inquam! & corripui illico
e indè lacrumans, incredibili re, atque atroci percitus.
ter consequitur: jam ut limen exirem, ad genua accidit,
crumans misera. Miseritum est: profectò hoc sic est, ut puto.
MNIBus nobis ut res dant sese, ità magni atq; humiles sumus.
nc habere orationem mecum à principio institit:
mi Pamphile, abs te quamobrem hæc abierit, causam vides:
am vitium est oblatum virgini olim ab nescio quo improbo:
unc huc confugit, te atque alios partum ut celaret suum.
d cùm orata ejus reminiscor, nequeo quin lacrumem miser.
Quæq; fors fortuna est, inquit, nobis quæ te hodie obtulit,
er eam te obsecramus ambæ, si jus, si fas est, utì
dvorsa ejus per te tecta tacitáq; apud omnes sient:
i unquam erga te animo esse amico sen'sti eam, mi Pamphile,
ine labore hanc gratiam, te, utì sibi des pro illa nunc, rogat:
eterùm de redducenda id fac, quod in rem sit tuam,
arturire eam neque gravidam esse ex te, solus conscius:
am aiunt tecum pòst duobus concubuisse eam mensibus:
m, postquam ad te vênit, mensis agitur hic jam septimus:
uod te scire, ipsa indicat res: nunc si potis est Pamphile,
axumè volo, dóque operam, ut clam partus eveniat patrem;
tque adeò omnes: sed si fieri id non potest quin sentiant,
icam abortum esse: scio nemini aliter suspectum fore,
in, quod verisimile est, ex te rectè eum natum putent.
ntinuò exponetur: hic tibi nihil est quicquam incommodi: &
i miseræ indignè factam injuriam contexeris.
llicitus sum, & servare in eo certum est, quod dixi, fidem.
am de redducenda, id verò neutiquam honestum esse arbitror,
ec faciam: etsi amor me graviter consuetudóque tenet.
acrumo, quæ posthac futura est vita cùm in mentem venit,
litudóque; ô FORTUNA ut nunquam perpetuò es bona!
d jam prior amor me ad hanc rem exercitatum reddidit:
Quem ego consilio missum feci, idem nunc operam huic
dabo.
est Parmeno cum pueris: hunc minimè est opus
n hac re adesse: nam olim soli credidi,
â me abstinuisse in principio, cùm data est:

Vereor,

Vereor, si clamorem ejus hic crebrò audiat,
Nè parturire eam intelligat: aliquò mihi est
Hinc ablegandus, dum parit Philumena.

ACT. III. SCENA IV.

Arg. Narrat Sofia, quæ adierit maris pericula: servus Parmeno in arcem mittitur, nè parere Philumenam interim audiat,

Iambici senarii.

Parmeno, Sofia, Pamphilus.

A *In' tu tibi hoc incommodum evenisse iter?*
S. *Non hercle verbis, Parmeno, dici potest*
Tantum, quam re ipsa navigare incommodum est.
Par. *Itáne est?* S. *O FORTUNATE, nescis quid mali*
Præterieris, qui nunquam es ingressus mare.
Nam alias ut omittam miserias, unam hanc vide:
Dies triginta, aut plùs eo, in navi fui,
Cùm interea semper mortem expectabam miser:
Ità usque adversâ tempestate usi sumus.
Par. *Odiosum.* S. *haud clam me est: denique hercle aufugerim*
Potiùs quàm redeam, sic eò ut redundum sciam.
Par. *Olim quidem te causæ impellebant leves,*
Quod nunc minitare facere, ut faceres, Sofia.
Sed Pamphilum ipsum video stare ante ostium:
Ite intrò: ego hunc adibo, si quid me velit.
Here, etiam tu hìc stas. Pam. *equidem te expecto.* Par. *quid est?*
Pam. *In arcem transcurso opus est.* Par. *cui homini?* Pam. *tibi.*
Par. *In arcem! quid eó?* Pam. *Callidemidem hospitem*
Myconium, qui mecum unà advectus est, conveni.
Par. *Perii, voviſſe hunc dicam, si salvus domum*
Rediisset unquam, ut me ambulando rumperet.
Pam. *Quid cessas?* Par. *quid vis dicam? an Conveniam modò?*
Pam. *Immo, quod constitui me hodie conventurum eum,*
Non posse, nè fruſtrà illìc expectet: vola.
Par. *At non novi hominis faciem.* Pam. *at faciam ut noveris:*
Magnus, rubicundus, crispus, crassus, cæsius,
Cadaverosâ facie. Par. *at illum perduint.*
Quid si non veniet? manedmne usque ad vesperum?
Pam. *Maneto: curre.* Par. *non queo, ità defessus sum.*
Pam. *Ille abiit: quid agam infelix? prorsus nescio*

I must send him hence on some errand
some whither.

Act III Scen IIII

It surpasseth all that can be said

we had all the while such tempestuous
weather
I know it well enough

make haste run apace
he is a big man ruddy curled
fat gray eyed & of a ghastly face

To Shew my duty

Thoy come on this way

Act III Scexe V

I am resolved to goe on forwards to pursue the course I have intended.

He was a man given to his pleasure whilst he lived and they that are such do not much advantage their heir

He hath left his name behind him that whilst he lived he lived merrily.

you may wish y^t^h^ out danger.

Doe not Prick me on ye side.

I know I have taken heed y^t^ you might not deservedly worke me a despite or a reproach.

Quo pacto hoc celem, quod me oravit Myrrhina;
Quæ gnatæ partum: nam me miseret mulieris:
Quod potero faciam tamen, ut pietatem colam:
Nam me parenti potiùs quàm amori obsequi
Oportet: at at eccum Phidippum, & patrem
Video: horsum pergunt: quid dicam hisce, incertu' sum.

ACTUS III. SCENA V.

Arg. De reducenda Philumena inter senes agitur: Pamphilus redacturum se negat: fert eam rem indignè Phidippus.

Trochaici octonarii & Iambici senarii.

Laches, Phidippus, Pamphilus.

DIxtín' dudum, dixisse illam se expectare filium?
P. Factum. L. venisse aiunt: redeat. Pa. quam causam dicam patri,
Quamobrem non reducam, nescio. L. quem ego hîc audivi loqui?
Pa. Certum obfirmare est viam me, quam decrevi persequi.
L. Ipsus est, de quo hoc agebam tecum. Pa. salve, mi pater.
L. Gnate mi, salve. P. bene factum, te advenisse Pamphile,
Et adeò, quod maxumum est, salvum atque validum. Pa. creditur.
L. [illegible]is modó? Pa. admodum. L. cedo, quid reliquit Phania
[illegible] noster? SANE hercle homo voluptati obsequens
[illegible] vixit; & qui sic sunt, haud multum hæredem adju-
[illegible]
[illegible] hanc laudem reliquit, Vixit, dum vixit, bene.
[illegible] tu igitur nihil attulisti huc plus unâ sententiâ?
[illegible] quid est id quod reliquit, profuit. L. immo obfuit:
Nam illum vivum & salvum vellem. Pa. impunè optare isthæc licet.
Ille reviviscet jam nunquam: & tamen utrum malis scio.
L. Herì Philumenam ad se accersi hîc jussit, dic jussisse te.
P. Noli fodere: jussi. L. sed eam jam remittet. P. scilicet.
Pa. Omnem rem scio, ut sit gesta: adveniens audivi omnia. L. at
Istos invidos dî perdant, qui hæc libenter nunciant.
Pa. Ego me scio cavisse, nè ulla meritò contumelia
Fieri à vobis posset: idque si nunc memorare hîc velim,
Quàm fideli animo & benigno in illam & clementi fui,
Verè possim, nî te ex ipsa id magi' velim resciscere:

Námque eo pacto maximè apud te meo erit ingenio fides,
Cùm illa, quæ nunc in me iniqua est, æqua de me dixerit.
Neque meâ culpâ hoc dissidium evenisse, id testor Deos.
Sed quando sese esse indignam deputat matri meæ,
Cui concedat, cujus mores toleret suæ modestiæ;
Neque alio pacto potest componi inter eas gratia:
Segreganda aut mater à me est, Phidippe, aut Philumena:
Nunc me pietas matris potiùs commodum suadet sequi.
L. Pamphile, ad aures haud invito sermo mihi accessit tuus,
Cùm te postputâsse omnes res præ parente intelligo:
Verùm vide, nè impulsus irâ pravè insistas, Pamphile.
Pa. Quibus iris nunc in illam impulsus iniquus sim,
Quæ nunquam quicquam erga me commerita est, pater,
Quod nollem; & sæpe, quod vellem, meritam scio?
Amóque, & laudo, & vehementer desidero:
Nam fuisse erga me miro ingenio, expertus sum:
Illíque exopto, ut reliquam vitam exigat
Cum eo viro, me qui sit fortunatior:
Quandoquidem illam à me distrahit necessitas.
P. Tibi in manu est, nè fiat. L. si sanus fies,
Jube illam redire. Pa. non est consilium, pater:
Matris servibo commodis. L. quò abis? mane,
Mane inquam: quò vadis? P. quæ hæc pertinacia est?
L. Dixín', Phidippe, hanc rem ægrè laturum esse eum?
Quamobrem, te orabam, ut filiam remitteres.
P. Non credidi ædepol adeò inhumanum fore:
Ità nunc is sibi me supplicaturum putat?
Si est, ut velit reducere uxorem, licet:
Sin alio est animo, renumeret dotem huc, eat.
L. Ecce autem, tu quoque protervè iracundus es.
P. Percontumax redisti huc nobis, Pamphile.
L. Decedet jam ira hæc: etsi meritò iratus est.
P. Quia paululum vobis accessit pecuniæ,
Sublati animi sunt? L. etiam mecum litigas!
P. Deliberet, renunciétque hodie mihi
Velítne, an non; ut alii, si huic non sit, fiet.
L. Phidippe, ades, audi paucà: ubiit: quid meâ
Postremò inter se transigant ipsi, ut lubet:

Quand

I shall be best believ'd how good natur'd I have been towards her when she who now is an adversary against me shall speak the truth of me.

I have not been unwilling to hear your discourse.
To make light reckoning of.

That is in your power.

In good faith I did not believe that he was so churlish.
If he be of another mind.
You also are poorishly proud.
Because you have got a little money your minds are grown lofty or none may speak to you.

Hear me a word or two.

They care not a pin for what I say

Act IV Scene I

He got himself away on such a sudden.

I should not thus be made a laughing stock by your doeings.

Against your will

But now I remember.

Quando nec gnatu', neque hic mî quicquam obtemperant:
Quæ dico, parvipendunt: porto hoc jurgium ad
Uxorem, cujus fiunt consilio omnia hæc,
Atque in eam hoc omne, quod mihi ægrè est, evomam.

ACT. IV. SCENA I.

Arg. Objurgat uxorem maritus ob celatum filiæ partum: hoc etiam quod resciscit de puero Phidippus, ad tumultum augendum facit, & ut Pamphilus uxorem recipere cogatur.

Iambici octonarii catalectici, & acatalectici, & unus quaternarius, item trochaici octonarii catalectici & acatalectici.

Myrrhina, Phidippus.

PErii: *quid agam? quò me vortam? quid meo respondebo viro*
Miseræ? nam audîsse vocem pueri visu' est vagientis.
Ità corripuit derepente tacitus sese ad filiam:
Quòd si resciverit peperisse, id quâ causâ clam habuisse me
Dicam, non ædepol scio.
Sed ostium concrepuit: credo ipsum ad me exire: nulla sum.
P. *Uxor ubi me ad filiam ire sensit, se duxit foras.*
Atque eccam video: quid agis, Myrrhina? heus, tibi dico. M. *mihine,*
Mi vir? P. *vir ego tuus! tu virum me, aut hominem adeò esse deputas!*
Nam si utrumvis horum, mulier, unquam tibi visus forem,
Non sic ludibrio tuis factis habitu essem. M. *quibus?* P. *at rogas!*
Peperit filia? hem taces! ex quo? M. *isthuc rogare æquum est patrem!*
Perii: ex quo censes, nisi ex illo, cui data est nuptum, obsecro?
P. *Credo; neque adeò arbitrari patris est aliter: sed dem'ror*
Quid sit, quamobrem tantopere hunc omnes nos celare volueris
Partum, præsertim cùm & rectè, & suo pepererit tempore.
Adeón pervicaci esse animo, ut puerum præoptares perire,
Ex quo inter nos scires posthac amicitiam fore firmiorem,
Potiùs quàm esset cum illo nupta advorsus animi lubidinem
Tui? ego etiam illorum esse hanc culpam credidi, quæ tè est penes.
M. *Misera sum.* P. *utinam sciam ità esse isthuc! sed nunc mihi in mentem venit.*

De hac re, quam locuta es olim, cùm illum generum cepimus:
Nam nuptam filiam negabas posse te pati tuam
Cum eo, qui meretricem amaret, qui pernoctaret foris.
M. *Quamvis causam hunc suspicari, quàm ipsam veram, mavolo.*
P. *Multò priùs scivi, quàm tu, illum amicam habere, Myrrhina;*
Verùm id vitium ego nunquam decrevi esse adolescentiæ:
Nam id omnibus innatum est: at pol jam aderit, se quoque cùm oderit.
Sed ut olim te ostendisti eandem esse, nihil cessâsti usque adhuc,
Ut filiam ab eo abduceres: neu, quod ego egissem, esset ratum.
Id nunc res indicium hæc fecit, quo pacto factum volueris.
M. *Adeón' me esse pervicacem censes, cui mater siem,*
Ut eo essem animo, si ex usu esset nostro hoc matrimonium?
P. *Tún' prospicere, aut judicare, nostram in rem quod sit, potes!*
Audisti ex aliquo fortasse, qui vidisse eum diceret
Exeuntem, aut introeuntem ad amicam: quid tum postea,
Si modestè ac rarò hoc fecit? nonne ea dissimulare nos
Magis humanum est, quàm dare operam id scire, quî nos oderit?
Nam si is posset ab ea sese derepente avellere,
Quîcum tot consuêsset annos; non eum hominem ducerem,
Nec virum sati' firmum gnatæ. M. *mitte adolescentem, obsecro,*
Et quæ me peccâsse ais: abi, solum solus conveni:
Roga, velítne an non uxorem: si est, ut dicat velle se,
Redde; sin est autem, ut nolit, rectè consului meæ.
P. *Siquidem ille ipse non volt, & tu sensisti esse in eo, Myrrhina,*
Peccatum: aderam, cujus consilio ea par fuerat prospici:
Quam ob rem incendor irâ, te esse ausam hæc facere injussu meo.
Interdico, nè extulisse extra ædes pucrum usquam velis.
Sed ego stultior, meis dictis parere hanc qui postulem;
Ibo intrò, atque edicam servis, nè quoquam efferri sinant.
M. *Nullam pol credo mulierem me miseriorem vivere.*
Nam ut hic laturus hoc sit, si ipsam rem, ut fiet, resciverit,
Non apol clam me est, cùm hoc, quod leviùs est, tam animo iracundo tulit:
Nec, quâ viâ sententia ejus mutari possit, scio.
Hoc mî unum ex plurimis miseriis reliquum fuerat malum;

Si

If is a thing engrafted in us all.

If it would be for our good.

with whom he hath been acquainted for many years.

I have provided well for my daughter.

I am angry at the very heart.

seeing he takes this for Impatient by that is a matter of his Importance

When my daughter was ravished

when he shall know another mans child to be
brought up Instead of his.

Act IV Scene II

By reason of my misneavour

I never wittingly deserved y^t she should
justly distast me.

you have settled my belief for y^t matter

Now I am resolved on ye other side to requite
your good will

I am now glutted wth those employments

Si puerum ut tollam cogit, cujus qui sit nescimus pater:
Nam cùm compressa est gnata, forma in tenebris nosci non quita est:
Neque detractum ei tum quicquam est, quî pòst possit nosci, qui fiet:
Ipse eripuit vi, in digito quem habuit, virgini abiens annulum:
Simul vereor, Pamphilus nè orata nostra nequeat diutiùs
Celare, cùm sciet alienum puerum tolli pro suo.

ACT. IV. SCENA II.

Arg. Soſtratæ purgatio de Philumenæ abſceſſu: eadem Soſtrata rus abituram ſe filio pollicetur, nè impedimento ſit, quò minùs redeat Philumena: filius contrà matri, nè id faciat, diſſuadere conatur.

Iambici octonarii.

Soſtrata, Pamphilus.

NOn clam me est, mi gnate, tibi me esse suspectam, uxorem tuam
Propter meos mores hinc abiisse; etsi ea dissimulas sedulò:
Verùm ità me dii ament, itáque obtingant ex te, quæ exopto mibi, ut
Nunquam sciens commerui, meritò ut caperet odium illam mei:
Téq; antè quàm me amare rebar, ei rei firmásti fidem:
Nam mihi intus tuus pater narravit modò, quo pacto me habueris
Præpositam amori tuo: nunc tibi me certum est contrà gratiam
Referre, ut apud me præmium esse positum pietati scias.
Mi Pamphile, hoc & vobis, & meæ commodum famæ arbitror:
Ego rus abituram hinc cum tuo me esse certò decrevi patre,
Nè mea præsentia obstet, neu causa ulla restet reliqua,
Quin tua Philumena ad te redeat. P. *quæso, quid isthuc consilî est!*
Illiu' stultitiâ victa, ex urbe tu rus habitatum migres?
Haud faciesi neque finam, ut qui nobis, mater, maledictum velit,
Meâ pertinaciâ esse dicat factum, haud tuâ modestiâ.
Tum, tuas amicas te & cognatas deserere, & festos dies
Meâ causâ, nolo. S. *nihil pol jam istæ res mî voluptatis ferunt:*
Dum ætatis tempus tulit, perfuncta satis sum: satiætas jam tenet

Studiorum istorum: hæc mihi nunc cura est maxuma, ut nè cui meæ
Longinquitas ætatis obstet, mortémve exoptet meam.
Hîc video me esse invisam immeritò: tempus est concedere:
Sic optumè, ut ego opinor, omnes causas præcidam omnibus,
Et me hac suspicione exolvam, & illis morem gessero.
Sine me obsecro, hoc effugere volgus quod malè audit mulierum.
P. *Quàm fortunatus cæteris sum rebus, absque una hac foret,*
Hanc matrem habens talem, illam autem uxorem. S. *obsecro, mi Pamphile,*
Non túte incommodam rem, ut quæq; est, in animũ inducas pati.
Si cætera sunt ità ut tu vis, itáque ut esse ego illam existimo,
Mi gnate, da veniam hanc mihi, reduc illam. P. *væ misero mihi!*
S. *Et mihi quidem: nam hæc res non minùs me malè habet, quàm te, gnate mi.*

ACTUS IV. SCENA III.

Arg. Reconciliantur, & omne bellum inter se componunt vir & uxor: monetur Pamphilus, ut uxorem reducat.

Trochaici iambicique octonarii, senarius unus & quaternarius unus.

Laches, Sostrata, Pamphilus.

Quem cum isthoc sermonem habueris, procul hinc stans accepi, uxor:
Isthuc est sapere, qui, ubicunque opus sit, animum possis flectere,
Quod faciundum fortasse sit post, idem hoc nunc si feceris.
S. *Fors pol fuat.* L. *Abi rus ergò hinc: ibi ego te, & tu me feres.*
S. *Spero, ecastor.* L. *I ergò intrò, & compone, quæ tecum simul*
Ferantur: dixi. S. *Ità ut jubes, faciam.* P. *pater.*
L. *Quid vis, Pamphile?* P. *hinc abire matrem? minimé.* L. *Quid ità isthuc vis?* (*est?*
P. *Quia de uxore incertus sum etiam, quid sim facturus.* L. *quid*
Quid vis nisi reducere? P. *equidem cupio, & vix contineo: sed*
Non minuam meum consilium: ex usu quod est, id persequar.
Credo, si non reducam, eâ gratiâ concordes magi' fore.
L. *Nescias: verùm tuâ refert nihil, utrùm illæ fecerint,*
Quando hæc abierit: odiosa hac ætas est adolescentulis:
E medio æquum est excedere: postremò, nos jam fabulæ
Sumu' Pamphile, senex atque anus.
Sed video Phidippum per tempus egredi: accedamus.

ACT.

It's time that I were packing.
I shall free my self of this suspicion

This thing doth not less trouble me than you.

Act IV Scene III

This is wisdome how you may be able to turn your mind whersoever there is need
God send us good luck.

I will not a whit alter my resolution.
I will follow y^t which serveth for my turn.

It's no matter to you
It's but reason we depart into another world.
we are matter for mont to Jest uppon.

It's dishonestly done of you.
She or he is in noe fault for these matters

But if soe be your mind be otherwise.

you tell me good news I sweare.

ACT. IV. SCENA IV.

Arg. Natum puerum Laches resciscit, Pamphilum ad recipiendam uxorem ambo senes hortantur: ille negat: meretricis amorem incusat pater.

Iambici senarii.

Phidippus, Laches, Pamphilus.

Tibi quoque æpol sum iratus, Philumena,
Graviter quidem: nam hercle abs te factum est turpiter:
Etsi tibi causa est de hac re, mater te impulit:
Huic verò nulla est. L. *opportunè te mihi,*
Phidippe, in ipso tempore ostendis. P. *quid est?*
Pa. *Quid respondebo hîc? aut quo pacto hoc aperiam?*
L. *Dic filiæ, rus concessuram hinc Sostratam:*
Nè revereatur minùs jam quò redeat domum. P. *ah!*
Nullam de his rebus culpam commeruit tua:
A Myrrhina hæc sunt meâ uxore exorta omnia.
Pa. *Mutatio fit.* P. *ea nos perturbat, Laches.*
Pa. *Dum nè reducam, turbent porrò quàm velint.*
P. *Ego, Pamphile, esse inter nos, si fieri potest,*
Affinitatem hanc sanè perpetuam volo:
Sin est, ut aliter tua fiet sententia,
Accipias puerum. Pa. *sensit peperisse: occidi.*
L. *Puerum! quem puerum?* P. *natus est nobis nepos:*
Nam abducta à vobis prægnans fuerat filia,
Neque fuisse prægnantem unquam ante hunc scivi diem.
L. *Bene, ità me dii ament, nuncias; & gaudeo*
Natum illum, & tibi illam salvam: sed quid mulieris
Uxorem habes, aut quibus moratam moribus?
Nósne hoc celatos tamdiu! nequeo satis,
Quàm hoc mihi videtur factum prævè, proloqui.
P. *Non tibi illud factum minùs placet, quàm mihi, Laches.*
Pa. *Etsi jamdudum fuerat ambiguum hoc mihi,*
Nunc non est, cùm eam consequitur alienus puer.
L. *Nulla tibi, Pamphile, hîc jam consultatio est.*
Pa. *Perii.* L. *hunc videre sæpe optabamus diem,*
Cùm ex te esset aliquis qui te appellaret patrem:

Evênit: habeo gratiam diù. Pa. *nullu' sum.*
L. *Reduc uxorem, ac noli advorsari mihi.*
Pa. *Pater, si ex me illa liberos vellet sibi,*
Aut se esse mecum nuptam, satìs certò scio,
Non me clam haberet, quæ celâsse intelligo.
Nunc cùm ejus alienum esse à me animum sentiam,
Nec conventuram inter nos posshac arbitror,
Quamobrem reducam? L. *mater quod suasit sua,*
Adolescens mulier fecit: mirandúmne id est?
Censèn' te posse reperire ullam mulierem,
Quæ careat culpâ? an quia non delinquunt viri?
P. *Vosmet videte jam, Lache, & tu Pamphile,*
Remissân' opus sit vobis, an reductâ domum:
Uxor quid faciat, in manu non est meâ;
Neutra in re vobis difficultas à me erit:
Sed quid faciemus puero? L. *ridiculè rogas.*
Quicquid futurum est, huic reddas, suum scilicet,
Ut alamus nostrum. Pa. *quem ipsa neglexit, pater,*
Ego alam? L. *quid dix'ti? eho! an non alemus, Pamphile?*
Prodemus, quæso, potiùs? quæ hæc amentia est!
Enimvero prorsus jam tacere non queo:
Nam cogis ea, quæ nolo, ut præsente hoc loquar.
Ignarum censes tuarum lacrumarum esse me?
Aut, quid sit id, quod sollicitere ad hunc modum?
Primùm hanc ubi dix'ti causam, te propter tuam
Matrem non posse habere hanc uxorem domi;
Pollicita est ea, se concessuram ex ædibus.
Nunc, postquam ademptam hanc quoque tibi causam vides;
Puer quia clam te est natus, nactus alteram es.
Erras, tui animi si me esse ignarum putas.
Aliquando tandem huc animum ut adjungas tuum,
Quàm longum spatium amandi amicam tibi dedi!
Sumptus, quos feciſti in eam, quàm animo æquo tuli!
Egi atque oravi tecum, uxorem ut duceres:
Tempus dixi esse: impulsu duxisti meo.
Quæ tum obsecutus mihi, feciſti ut decuerat.
Nunc animum rursum ad meretricem indux'ti tuum:
Cui tu obsecutus, facis huic adeò injuriam.

Nam

I am utterly routed.

Seeing I perceive she favours not me

It is not in my power.
I will be no hinderance to you In either matter.
You ask a foolish question.

When you alledged this excuse

You are mistaken if you think I am ignorant of your meaning.

How quietly have I endured it.

I see you again return to your same kind of life you were in before.

He guesseth very right

Seeing I doe little good

Doe you thinke him well in his wits?

Women are spitefull.

I see his mind is quite sett against marriage.

Call her forth heither in my name

Whilst you talk with her.

Nam in eandem vitam te revolutum denuo
Video esse. Pa. *mene?* L. *teipsum: & facis injuriam,*
Cùm fingis falsas causas ad discordiam:
Vt cum illa vivas, testem hanc cùm abs te amoveris:
Sensitq; adeò uxor: nam ei causa alia quæ fuit,
Quamobrem abs te abierit? P. *planè hic divinat: nam id est.*
Pa. *Dabo jusjurandum nihil esse istorum tibi.* L. *ah!*
Reduc uxorem, aut quamobrem non opu' sit, cedo.
Pa. *Non est nunc tempus.* L. *puerum accipias: nam is quidem*
In culpa non est: pòst de matre videro.
Pa. *Omnibu' modis miser sum: nec, quid agam, scio:*
Tot nunc me rebus miserum concludit pater.
Abibo hinc, præsens quando promoveo nihil.
Nam puerum injussu, credo, non tollet meo,
Præsertim in ea re cùm sit mihi adjutrix socrus.
L. *Fugis? hem! nec quicquam certi respondes mihi?*
Num tibi videtur esse apud sese? sine:
Puerum, Phidippe, mihi cedo; ego alam. P. *maximè.*
Non mirum fecit uxor, si hoc ægre tulit:
Amaræ mulieres sunt, non facilè hæc ferunt.
Propterea hæc ira est: nam ipsa narravit mihi:
Id ego præsente hoc tibi nolebam dicere:
Neque ei credebam primò: nunc verò palàm est.
Nam omnino abhorrere animum huic video à nuptiis.
L. *Quid ergò agam, Phidippe? quid das consili?*
P. *Quid agas! meretricem hanc primùm adeundam censeo:*
Oremus: accusemus graviùs: denique
Minitemur, si cum illo habuerit rem postea.
L. *Faciam ut mones. Puer, ebo, curre ad Bacchidem hinc*
Vicinam nostram: huc evoca verbis meis.
Et te oro porrò, in hac re adjutor sis mihi. P. *ah!*
Jamdudum dixi, itidémq; nunc dico, Lache,
Manere affinitatem hanc inter nos volo,
Si ullo modo est ut possit; quod spero, fore.
Sed vísne adesse me unà, dum istam convenis?
L. *Immo verò abi: aliquam puero nutricem para.*

ACT.

ACT. V. SCENA I.

Arg. Bacchis & Laches colloquuntur: hic illam accusat, quòd ad se recipiat filium; illa constanter negat: mitem autem senem,& meretricem bonam inducit, & occasio est catastrophes.

Iambici octonarii acatalectici & catalectici, trochaici octonarii, & unus quaternarius.

Bacchis, Laches.

NOn hoc de nihilo est, quòd Laches me nunc conventam esse expetit:
Nec pol me multùm fallit, quin, quod suspicor, sit quod velit.
L. *Videndum est, nè minu' propter iram hanc impetrem, quàm possiem,*
Aut nè quid faciam plus, quod pòst me minù' feciſſe satiù' sit.
Aggrediar. Bacchis salve. B. *salve Laches.*
L. *Credo ædepol te nonnihil mirari, Bacchis,*
Quid sit, quapropter te huc foras puerum evocare jussi.
B. *Ego pol quoque etiam timida sum, cùm venit in mentem, quæ sim,*
Nè nomen mihi quæsti obsiete nam mores facilè tutor.
L. *Si vera dicis, nihil tibi pericli est à me, mulier: nam*
Jam ætate eâ sum, ut non siet peccato mihi ignoſci æquum:
Quò magis omnes res cautiùs, nè temere faciam, accuro:
Nam si facis, facturáve es, bonas quod par est facere:
Inscitum offerre injuriam tibi me immerenti, iniquum est.
B. *Est magna ecastor gratia de hac re quam tibi habeam: nam qui*
Post factam injuriam se expurget, mihi parùm prosit: sed
Quid isthuc est? L. *meum receptas filium ad te Pamphilum.*
B. *ah!*
L. *Sine dicam: uxorem hanc priùs quàm duxit, vostrum amorem pertuli.*
Mane: nondum etiam dixi id quod volui: nunc hic uxorem habet.
Quæ: alium firmiorem tibi, dum consulendi tempus est:
Nam neq; ille hoc animo erit ætatem, neque pol eadem istâ ætate tu.
B. *Quis id ait?* L. *socrus.* B. *méne!* L. *teipsam: & filiam abduxit suam.*
Pucrúmq; ob eam rem clàm voluit, natus qui est, extinguere.

B. *Aliud*

Act V Scene I

I am not much mistaken.

That I doe nothing more which I may afterwards be better for me not to have done.

I can easily Justify my manner of life

I doe much more warily I looke to my self that I attempt to doe nothing rashly.

It were Injustice in me to offer you a wrong when you deserve it not.

Let me speak.

He will not be of this mind very long.

If I know how to make you give full credit to me
That I have not kept him company

Acquitt your Self of this fault.
If another were of this trade

He hath deserv'd of me that I should pleasure
him all I can.

I have found you to be otherwise then we
thought you were
Be bold to use me as a friend when you please

Act V SCENE II

what you stand in need of shall be bountifully
allowed you

Search it out by what torment you please
for all me.

B. *Aliud si scirem, quî firmare meam apud vos possem fidem,*
Sanctius quàm jusjurandum, id polliceret tibi, Laches;
Me segregatum habuisse, uxorem ut duxit, à me Pamphilum.
L. *Lepida es: sed scin', quid volo potiùs sodes facias?* B. *quid vis?*
cedo.
L. *Eas ad mulieres huc intrò, atq; isthuc jusjurandum idem*
Polliceare illis: exple animum iis, téque hoc crimine expedi.
B. *Faciam: quod pol, si esset alia ex hoc quæstu, haud faceret,*
scio,
Ut de tali causa nuptæ mulieri se ostenderes:
Sed nolo falsâ famâ esse gnatum suspectum tuum,
Nec leviorem vobis, quibus est minimè æquum, videri
Immeritò: nam meritus de me est, quod queam, illi ut commodem.
L. *Facilem, benevolúmq; lingua tua jam tibi me reddidit:*
Nam non sunt solæ arbitratæ hæc: ego quoque hoc etiam credidi.
Nunc cùm ego te esse præter nostram opinionem comperi,
Fac eadem ut sis porrò: nostrâ utere amicitiâ, ut voles.
Aliter si facias: sed reprimam me, nè ægrè quicquam ex me au-
dias.
Verùm te hoc moneo unum, qualis sim amicus, aut quid possiem,
Potiùs quàm inimicus, periclum facias. B. *faciam seduló.*

ACT. V. SCENA II.

Arg. Quæ dudum Lacheti, eadem hæc Phidippo Bacchis promittit, se intrò abituram ad Sostratam & Myrrhinam, ut illis purgetur.

Iambici octonarii catalectici, & unus quaternarius acatalecticus.

Phidippus, Laches, Bacchis.

Nihil apud me tibi defieri patiar, quin quod opu' sit,
Benignè præbeatur.
Sed cùm tu saturus, atque ebrius eris, puer ut satur sit, facito.
L. *Noster socer, video, venit: puero nutricem adducit.*
Phidippe, Bacchis dejerat per sanctè. P. *hæccine ea est?* L. *hæc*
ea est.
P. *Nec pol istæ metuunt Deos: neq; has respicere Deos opinor.*
B. *Ancillas dedo quolibet cruciatu per me exquiras;*
Licet: hæc res hîc agitur: me facere Pamphilo ut uxor redeat,
Oportet: quod si perficio, non pœnitet me famæ,
Solam fecisse id, quod aliæ meretrices facere fugitant.

L. *Phidippe,*

L. *Phidippe, nostras mulieres suspectas falsò nobis*
In re ipsa invenimus: porrò hanc nunc experiamur: nam si
Compererit falso crimini tua se uxor credidisse,
Missam iram faciet: sin autem est ob eam rem iratus gnatus,
Quod peperit uxor clàm, id leve est: citò ab eo hac ira abscedet.
Profectò in hac re nihil mali est, quod sit dissidio dignum.
P. *Velim quidem hercle.* L. *exquire: adest: quod sati' sit, faciet ipsa.*
P. *Quid istibac mihi narras? an quia non túte audísti dudum,*
De hac re animus meus ut sit, Laches? illis modò exple animum.
L. *Quæso æpol, Bacchis, quod mihi es pollicita túte, ut servet.*
B. *Ob eam rem vis ergò intrò eam?* L. *I, atque exple animum his, ut credant.*
B. *Eo: etsi scio pol his fore meum conspectum invisum hodie:*
Nam nupta meretrici hosti est, à viro ubi segregata est.
L. *At hæ amicæ erunt, ubi, quamobrem adveneris, resciscent.*
P. *atqui*
Easdem amicas fore tibi promitto, rem ubi cognôrint:
Nam illas errore, & te simul suspicione, exolves.
B. *Perii: pudet Philumenæ: me sequimini intrò hùc ambæ.*
L. *Quid mî est quod malim, quàm quod huic intelligo evenire,*
Ut gratiam ineat sine suo dispendio, & mihi unà prosit?
Nam si est, ut hæc nunc Pamphilum verè ab se segregârit,
Scit sibi nobilitatem ex eo, & rem natam, & gloriam esse,
Referétq; gratiam ei, unâque operâ nos sibi amicos junget:

ACTUS V. SCENA III.

Arg. Per annuli, quem Pamphilus dederat Bacchidi, cognitionem Philumena ab eo compressa ostenditur.

Trochaici iambicique octonarii catalectici.

Parmeno, Bacchis.

Æ*Depol næ esse meam herus operam deputat parvi pretî,*
Qui ob rem nullam misit, frustra ubi totum desedi diem,
Myconium hospitem dum expecto in arce Callidemidem.
Itaque ineptus hodie dum illîc sedeo, ut quisque venerat,
Accedebam: adolescens, dic dum quæso, Tune es Myconius?
Non sum. At Callidemides? Non. Hospitem ecquem Pamphi-
lum

Hic

She will aſswage her anger.

He will soon be pacified

you heard lately how I stood affected to this matter.

Sattisfie their mind.

you will let them know y truth & free your self from suspition.

All under one.

Act V Scene III

He makes very small account of my labour.
He sent me on a fleeveless errand

Forbeare to aske yᵗ wᶜʰ nothinge concerns you

I have not such liberty granted at this time

How many Cares have I rid him of

In the Evening.

To ravish one

Truly it is not for our advantage
I will never deal badly or dishonestly for
Lucres sake.

Hîc habes? Omnes negabant: neque enim quenquam esse arbitror.
Denique hercle jam pudebat: abii. Sed, quid Bacchidem,
Ab nostro affine exeuntem video? quid huic hîc est rei?
B. *Parmeno, opportunè te offers, properè curre ad Pamphilum.*
P. *Quid eó?* B. *dic me orare, ut veniat.* P. *ad te?* B. *immo ad Philumenam.*
P. *Quid rei est?* B. *tuâ quod nil refert, percontari desinas.*
P. *Nil aliud dicam?* B. *etiam: cognôsse annulum illum Myrrhinam*
Gnatæ suæ fuisse, quem olim mî ipsus dederat. P. *scio.*
Tantúmne est? B. *tantum: aderit continuò, hoc ubi exte audiverit.*
Sed cessas! P. *minimè equidem: nam hodie mihi potestas haud data est,*
Ità cursando atque ambulando totum hunc contrivi diem.
B. *Quantum obtuli adventu meo lætitiam Pamphilo hodie!*
Quot commodas res attuli! quot autem ademi curas!
Gnatum ei restituo, qui penè harum ipsiusce operâ periit:
Uxorem, quam nunquam est ratus posthac se habiturum, reddo:
Quâ re suspectus suo patri, & Phidippo fuit, exolvi:
Hic adeò his rebus annulus fuit initium inveniundis.
Nam memini, abhinc menses decem ferè ad me nocte primâ
Confugere anhelantem domum, sine comite, vini plenum,
Cum hoc annulo: extimui illico: mi Pamphile, inquam, amabò,
Quid exanimatus es, obsecro? aut unde annulum istum nactus?
Dic mî. Ille alias res agere, se simulare. Postquam id video,
Nescio quid suspicarier magi' cæpi instare, ut dicat.
Homo se fatetur vi in via nescio quam compressisse:
Dicítq; sese illi annulum, dum luctat, detraxisse:
Eum hæc cognovit Myrrhina in digito modò me habentem:
Rogat unde sit: narro omnia hæc: indè est cognitio facta,
Philumenam compressam esse ab eo, & filium indè hunc natum.
Hæc tot propter me gaudia illi contigisse lætor:
Etsi hoc meretrices aliæ nolunt: neque enim est in rem nostram,
Ut quisquam amator nuptiis lætetur: verum ecastor
Nunquam animum quæstu gratiâ ad malas adducam partes.
Ego, dum illo licitum est, usa sum benigno & lepido, & comi.

Incom-

Incommodè mihi nuptiis evênit: factum fateor:
At pol me feciſſe arbitror, nè id meritò mihi eveniret.
MULTA ex quo fuerint commoda, ejũ incommoda æquum eſt ferre.

ACT. V. SCENA IV.

Arg. Pamphilus multo gaudio perfunditur ex cognitione annuli quem olim dederat Bacchidi: ejuſdem mirificè laudatur uxor.
Iambici octonarii & ſenarii, quaternarius unus, trochaici aliquot.

Pamphilus, Parmeno, Bacchis.

VIde, mi Parmeno, etiam ſodes, ut mî hæc certa & clara attuleris,
Nè me in brevc hoc conjicias tempus, gaudio hoc falſo frui.
Par. *Viſum eſt.* P. *certóne?* Par. *certe.* P. *Deus ſum, ſi hoc ità eſt.*
Par. *verum reperies.*
P. *Manedum, ſodes: timeo nè aliud eſſe credam, atq; aliud nuncies.*
Par. *Maneo.* P. *ſic te dixiſſe opinor, inveniſſe Myrrhinam,*
Suum annulum habere Bacchidem. Par. *factum.* P. *eum quem ego olim ei dedi?*
Eáq; hoc te nunciare mihi juſſit? jtáne factum? Par. *ità, inquam.*
P. *Quis me eſt fortunatior, venuſtatiſque adeò plenior! Egóne te*
Pro hoc nuncio quid donem? quid? quid? neſcio. Par. *at ego ſcio.*
P. *quid?*
Par. *Nihil enim: nam neque in nuncio, neque in me ipſo boni quid ſit, ſcio.*
P. *Egóne, qui ab orco mortuum me reducem in lucem feceris,*
Sinam ſine munere à me abire? ah! nimium me ingratum putas.
Sed Bacchidem eccam video ſtare ante oſtium:
Me expectat, credo: adibo. B. *Salve, Pamphile!*
P. *O Bacchis, ô mea Bacchis, ſervatrix mea!*
B. *Bene factum, & volupe eſt.* P. *facilis ut credam facis:*
Antiquámque adeò tuam venuſtatem obtines,
Ut voluptati obitus, ſermo, adventus tuus, quocunque advenit,
Semper ſiet. B. *at tu ecaſtor morem antiquum, atque ingenium obtines,*
Ut unus omnium homo te vivat nunquam quiſquam blandior.
P. *Ha, ha, hæ, tún' mihi iſthuc!* B. *rectè amaſti, Pamphile, uxorem tuam;*
Nam nunquam ante hunc diem meis oculis eam, quod nôſſem, videram:

Per-

Good reason it is to suffer some losses of him from whome you have receivd many benifits.

Act V Scene IV

Cast me not for a short time Into a fools paradise. I am most happy or I am in heaven if this be soe.

You have of a dead man restorod me to life.

you keep still your old grace

There is not a more courteous & fair spoken man alive.

She looks like a very good Gentlewoman
Soe be Whist

I hope this matter will come to pass as we would have it.

From what great trouble have you rid me.

Verily I have done more good this day unawares then ever I did wittingly in all my life before.

Perliberalis visa est. P. dic verum. B. ità me dii ament, Pamphile.
P. Dic mihi, harum rerum nunquid dix'ti jam patri? B. nil.
P. neque opus est
Adeò mutito: placet hoc non fieri itidem, ut in comœdiis,
Omnia ubi omnes resciscunt: hi, quos par fuerat resciscere,
Sciunt: quos non autem scire æquum est, neque resciscunt, neq; scient.
B. Immo etiam, hoc quî occultari posse facilius credas, dabo:
Myrrhina ità Phidippo dixit, jurijurando se meo
Fidem habuisse, & propterea te sibi purgatum. P. est optumè:
Speróque rem hanc esse eventuram nobis ex sententia.
Par. Here, licétne me scire ex te, hodie quid sit quod feci boni?
Aut quid isthuc sit, quod vos agitis? P. non. Par. suspicor tamen.
Egóne ab Orco hunc mortuum! quo pacto! P. nescis, Parmeno,
Quantum hodie profueris mihi, & ex quanta ærumna extraxeris.
Par. Immo verò scio, neque hoc imprudens feci. P. ego isthuc satî' scio. Par. an
Temere quicquam Parmenonem prætereat, quod factu usu' sit?
P. Sequere me intrò, Parmeno. Par. sequor. Equidem plus hodie boni
Feci imprudens, quàm sciens ante hunc diem unquam.

PLAUDITE.

FINIS.

VOLCATII SEDIGITI
de Comicis Latinis, Iambi.

Gell. lib. 15. cap. 24.

Multos incertos certare hanc rem vidimus,
Palmam poetæ comico cui deferant:
Hunc meo judicio errorem dissolvam tibi;
Ut contrà si quis sentiat, nihil sentiat.
Cæcilio palmam Statio do comico:
Plautus secundus facilè exuperat cæteros:
Dein Nævius, qui servet pretium, tertius est:
Si erit quod quarto detur, dabitur Licinio:
Post insequi Licinium facio Atilium.
In sexto consequitur loco hos Terentius:
Turpilius septimum, Trabea octavum obtinet.
Nono loco esse facilè facio Luscium.
Antiquitatis causâ, decimum addo Ennium.

DE PUB. TERENTII
vita, & ejusdem Comœdiis ex ipsius persona, Hexasticon.

Excelsæ Carthaginis ædibus altis.

Natus in excelsis tectis Carthaginis altæ,
Romanis ducibus bellica præda fui.
Descripsi mores hominum juvenúmq; senúmque;
Qualiter & servi decipiant dominos:
Quid meretrix, quid leno dolis confingat avarus.
Hæc quicunque leget: sic puto, cautus erit.

In

In laudem ejusdem Octonarius.

AOnides quisquis Musas, Latiúmque decorem
Artibus ingenuis excoluisse cupit:
Quisquis lascivi fugisse cupidinis arma,
Et quicquid suadet sæda libido mali:
Urbanos quisquis mores, vitámque probatam,
Aut magnum quidquam voce sonare cupit:
Huc sua convertat celeri vestigia gressu;
Hunc unum è multis edidicisse juvet.
Hic posuere suos Nymphæ Libethrides hortos:
Hic resonâ doctus ludit Apollo chely.
Hic est, occultus qui te transire Charybdes
Instruat, & placidas æquore reddat aquas:
Hic ille est, per quem toto disrumpere vastos
Scortorum nisus & malefacta queat.
Auscultа monitis hujus, lenonis avari
A turpi tutus si cupis esse dolo.

JOANNIS MURMELII Ruræmundensis ad Latinitatis studiosum Hendecasyllabi.

UNâ vis operâ polire linguam,
Pulchris moribus erudire pectus?
Vt aliquam speculo videre vitam
Humanam? legito Terentianas,
Atque ediscito fabulas ad unguem.

Index verborum veterum & rarò uſitatorum apud TERENTIUM.

Primus numerus Actum, ſecundus Scenam, tertius verſum indicat.

Abligurire, Eunu. 2. 2. 4
Abſente nobis, Eunu. 4. 3. 7
Abſtineo cum accuſat. Heaut. 2. 2. 132
Abutor cum accuſativo, Prolog. Andr. 5
Ad Dianæ, Adelph. 4. 2. 43
Adventi, Phorm. 1. 3. 2
Advorſum, Andr. 1. 1. 15
Æſculapius, & Salus, Hec. 3. 2. 3
Ætatem adverbium, Eunu. 4. 5. 8.
Agellus, Adelph. 5. 8. 26
Ago me, Andr. 4 2. 25
Aïn' tu, Heaut. 2. 2. 1
Alteræ, Heaut. 2. 2. 30
Altercor activè, Andr. 4. 1. 29
Amittere pro *dimittere*, Heaut. 3. 1. 71
Andros Andr. 5. 4 20
Angiport. maſ. Phor. 5. 6. 52
Anicula, Phor. 1. 2. 48
Anuis, Heaut. 4. 2. 46
Apollinis reſponſum, Andr. 4. 2 15
Appellere ſe, Andr. 4 6. 12
Arrhabo, Heaut. 3. 3 42.
Aſtu, Eunuch. 5. 6. 17
Aſymbolus, Phor. 2. 1. 25
Attemperatè, Andr. 5. 4. 13

B

Babylo, Adelph. 5. 7. 17
Benevolens, Phor. 1. 2. 47

C

Cædere ſermones, Heaut. 2. 2. 1
Caprificus, Adelph. 4. 2. 38
Careo cum Genitivo Heaut. 2. 3. 20
Caria, Eunuch. 1. 2. 46
Heaut. 3. 3. 47
Catus, Andr. 5. 2. 14
Caudex, Heaut. 5. 1. 4
Cedò dum, Phor. 2. 1. 15
Celere, Phor. 1. 4. 1.
Certè quidem pol, Eunu. 4. 5. 5
Ciſtella, Eunu. 4. 6. 16.
Clanculum cum accuſat. Adelph. 1. 1. 27
Coitio, Phor. 2. 1. 32
Colaphus, Adelph. 2. 2. 37
Colet vitam, Heaut. 1. 1. 84
Columen, Phor. 1. 5. 57
Comeſſator, Adelph. 5. 2. 8
Comeſſatum, Eunuch. 3. 1. 52
Commôrat, Phor. 1. 2. 51
Commotus in aliqua. Eu. 3. 5. 19
Comparari ad aliquem, Eunu. 4. 4. 14.

Complacita

Complacita est, Andr. 4. 1. 21
Compluſculi, Hecyr. 1. 2. 102
Compoſitò, Phor. 5. 1. 30
Compreſſus pro vitio, Adelph. 3. 5. 29
Concorda, Phor. 2. 2. 86
Condono cum ge. accuſ. Phor. 5. 7. 54
Congruo, Heaut. 3. 1. 91
Conſit, Adelph. 5. 8. 23
Conger, Adelph. 3. 4. 14
Conſuescere alicui, Ade. 4 5. 32
Conſuescere cum aliqua, Phor. 5. 6. 34. Hec. 4. 1. 40
Convasare, Phor. 1. 4 13
Creduas, Phor. 5. 8. 4
Curriculò, Heaut. 4. 3. 11
Cùm maximè, Hec. 1. 2. 40
Cyprus, Adelph. 2. 2. 16. & 22.

D

Danaë, Eunuch. 3. 5. 37
Dare bibere, Andr. 3 2. 4
Debacchatus, Adelph. 2. 1. 30
Decet cum dativo, Adelph. 3. 5. 45. & 5. 8. 5
De die, Adelph. 5. 9 7
Deduce, Eunuch. 3. 3. 32
Deferviſſe, Adelph. 1. 2. 72
Defetiſcar, Phor. 4. 1. 23.
Delibutus, Phor. 5. 6. 17.
Demenſum, Phor. 1. 1. 9
Deſpicatus, Eunuch. 2. 3. 92
Diecula, Andr. 4. 2. 27
in diem, Eunuch. 5. 7. 19
Digitulus, Eunuch. 2. 2. 54
Diphilus, Prolog. Adelph. 6
Dis, Adelph. 5. 1. 1
Diſcordare, Andr. 3. 3. 43
Diſpudet, Eunuch. 5. 1. 16
Diſtædet, Phor. 5. 8. 22
Diverticulum, Eunu. 4. 2. 7
Dividuum, Adelph. 2. 2. 33
Divitiores, Phor. 1. 1. 8
Duco, Hecyr. 4. 1. 7
Duint, And. 4. 1. 43. Ph. 3. 2. 34

E

Eccam ipſam, 4. 5. 12
Eccere, Phor. 2. 1. 5
Educere, Eunu. 1. 2. 37
Ehodum, Andr. 1. 2. 10. & 2. 1. 27. Eunu. 2. 4. 68
Elephanti Indici, Eunu. 3. 1. 23
Emergo activè, And. 3 3. 30
Emoriri, Eunuch. 3. 1. 42
Emungere, Phor. 4. 4. 1
Ergo, Phor. 5. 1. 29
Ergo propterea, Hec. 1. 1. 6
E re natâ, Adelph. 3. 1. 8
Erumpo activè, Eunuch. 3. 5. 2
Exadverſum, Adelph. 4 2. 45 Phor. 1. 2. 38
Exoſſare, Adelph. 3. 4. 15
Exporge, Adelph. 5. 3. 53

F

Fabrica pro *fallacia* Heaut. 3. 2. 34
Facito dum. Heaut. 3. 2. 39
Falſus animi, Eunuch. 2. 2. 44
Famè, Heaut. 5. 1. 27
Fœnero, Adelp. 2. 2. 11
Fervit, Adelph. 4. 1. 18
Flabellum, Eunuch. 3. 5. 47
Fors fortuna, Hecyr. 3. 3. 26
Foris nominat. ſingularis, Adelph 2. 3. 11
Fructi, Adelph. 5. 4. 16

Fuat, Hecyr. 4. 3. 4
Fungor, cum accuſ. Adelph. 3. 5. 18. Phor. 1. 5. 51

G

Gynæceum, Phor. 5. 6. 23

H

Hæc, pro *hæ*, Eunuch. 3. 5. 34 Heaut. 4. 6. 10
Harioler, Adel. 2. 1. 48. Phor. 3. 2. 7
Hercules, Eunuch. 5. 8. 3
Hice, nominativus, Eunuch. 2. 2. 38
Hilarus, Adelph. 5. 3. 56

I

Ili, pro *illic*, Adelph. 1. 2. 36 Phor. 1. 2. 41
Ilignum, Adelph. 4. 2. 46
Illudo aliquem, Heau. 4. 3. 19 Phor. 5. 7. 22. *in aliquem*, Eunuch. 5. 4. 29
Imbrus, Hecyr. 1. 2. 96
Immiſericorditer, Adel. 4. 5. 29
Impendere cum accuſ. Phor. 1. 4. 2
Indicente me, Adel. 3, 5. 62
Indulgeo cum accuſ. Eunuch. 2. 1. 16, Heaut. 5. 2. 35
Inſcitia, Eunu. 5. 9. 41
In honorem eſſe, Eunu. 1. 2. 19
Ingratiis, Eunu. 2. 1. 14 Heaut. 3. 1. 37
Inque, Heau. 4. 6. 1. Phorm. 5. 7. 26
Inſiſto cum accuſ. Eunu. 2. 3. 3
Introſpicere, Andr. 2. 2. 28
Interea loci, Eunu. 1. 2. 46. 2. 2. 24. Heaut. 2. 2. 16
Interloqui cum accuſat. Heaut. 4. 2. 13
Iterus, activè, Adel. 4. 2. 11
Juſta, pro *jure*, Phor. 1. 5. 69
Juſta injuſta, Adel. 5. 9. 32

L

Labos, Hecyr. 3. 1. 6
Latere tecto, Heaut. 4. 1. 59
Lavatum, Eunuch. 3. 5. 44
Lemnus, Phor. 1. 2. 16
Liberûm, Adelph. 5. 3. 7
Licitum eſt, Andr. 2. 6. 12. Hecyr. 5. 3. 39
Limis, Eunuch. 3. 5. 53
Logi, Phor. 3. 2. 8
Luceſcit, Heaut. 3. 1. 1
Luctat, Hecyr. 5. 3. 31
Ludere, Adelph. 3. 4. 14

M

Magnificare, Hec. 2. 2. 18
Mancipium, Eunu. 2. 2. 43
Manſum, Heaut. 1. 2. 26
Maſtigia, Adelph. 5. 2. 6
Mavolo, Hecyr. 4. 1. 25
Maxima opere, Eunu. 3. 3. 26
Me tu, Adel. 3. 1. 2
Meditata paſſivè, Pho. 1. 5. 18
Mercenarius à villâ, Ad. 4. 2. 2
Miletum, Adel. 4. 5. 20
Minervæ Heaut. 5. 4. 13
Mirificiſſimus, Phor. 5. 6. 32
Miſeritum, Hec. 3. 1. 54 Phor. 2. 2. 16. Hecyr. 3. 3. 19
Miſit grave, Eunu. 3. 3. 22
Modò non, Phor. 1. 2. 18
Morigera, Andr. 1. 5. 60
Mulcare, Eunu. 4. 7. 4 Adelph. 1. 2. 52

Multi-

Multimodis, An. 5. 4. 37. Heaut. 2. 2. 79. Phor. 3. 1. 1. Hec. 3. 3. 7
Mussare, Adel. 2. 1. 51
Munire, Andr. 3. 2. 21
Hecyr. 5. 4. 21

N

Nam quæ, Phor. 5. 1. 5
Nisi si, And. 1. 5. 15. Eu. 5. 2. 63
Non sciunt, Hecyr. 3. 2. 21
Nulli, pro *nullius*, Andr. 3. 5. 2
Nullus, Andr. 2. 2. 33 Eunu. 2. 1. 10. Hec. 1. 2. 4

O

Obiter, Hecyr. 5. 4. 18
Obsitum annis, Eunu. 2. 2. 5
Obsitum pannis, Eunu. 2. 2. 5
Obsita pannis, Heaut. 2. 2. 53
Oedipus, Andr. 1. 2. 20.
Olet unguenta, Adel. 1. 2. 27
Omphalæ, Eunu. 5. 8. 3
Ornare fugam, Eunu. 4. 4. 6
Orsus, And. 1. 2. 28. Eu. 1. 2 6
Ostensa, Phor. 5. 4. 7

P

Pædagogus, Phor. 1. 2. 94
Papæ, Eunu. 2. 1. 23. & 2. 2. 48
Parcere, Adel. 5. 3. 27
Parsi, Hecyr. 3. 1. 2
Patrisso, Adel. 4. 2. 25
Pax, Heaut. 2. 2. 50. & 4. 2. 39
Pecudem animi, Heaut 4. 3. 5
Peniculus, Eunu. 4. 7. 7
Penus masculinum, Eu. 2. 3. 18
Percussit animum, An. 1. 1. 98
Perduint, Heaut. 4. 5. 7. Phor. 1. 2. 73. Hec. 1. 2. 59. & 3. 4. 27
Perpetuum, Adelph. 4. 1. 6
Pertendere, Heaut. 5. 5. 9
Pessunda, Phor. 1. 4. 5
Phaleras dilla, Phor. 2. 1. 15
Phy, Adelph. 3. 4. 42
Pirgum, Eu. 2. 2. 59. & 3. 4. 1
Pistrilla, Adelph. 4. 2. 45
Plerique omnes, And. 1. 5. 68 Phor. 1. 3. 20.
Pluscula, Phor. 4. 3. 60
Postilla, Eunu. 1. 2. 47. Heaut. 3. 1. 38. Phor. 1. 1. 32. & 4. 4. 24. & 5. 8. 89
Postremum, Andr. 2. 1. 24
Pote, Eunuch. 3. 2. 32
Potesset, Phor. 5 1. 2
Potesse, Eunuch. 4. 3. 34
Potior cum accus. Adel. 5. 4. 17
Præter, Heaut. 1. 2. 27
Præut. Eunuch. 2. 1. 9
Preater, Heaut. 5. 2. 23
Primulum, Adel. 3. 1. 2 & 5. 6. 10
Prodeambulare. Adel. 5. 1. 4
Prodûxe, Adel. 4. 2. 22.
Prolabium, Adel. 5. 9. 17
Promittere, pro *minari*. Heaut. 4. 3. 7
Pro pane. Adel. 5. 8. 18
Prorsus activè, Eunu. 5. 5. 51
Protelo, Phor. 1. 4. 27
Protium, Phor. 2. 4. 13
Publicitus. Phor. 1. 2. 85
Pudet cum gemino accusativo Adelph. 4. 7. 36
Pulpamentum. Eunuc. 3. 1. 36
Pulto, Heaut. 2. 2. 34. & 3. 1. 1.
Pure, Eunuch. 4. 2. 4
Pyrrhus, Eunuch. 4. 7. 13

Quæsti,

Quæſti, Hec. 5.1.9.& 5.3.38
Quantus quantus, Adelph. 3 4. 31
Quemquem, Hecyr. 1.1.8.
Quidem hercle certè, Phorm. 1. 3. 12
Quiſquam genere fœm. Eunuch. 2. 3. 82. & 4. 4. 11
Quita eſt, Hecyr. 4.1.57
Quivis pro quovis, Ad. 2.3.1.

R

Rapio, Adelph. 3. 3. 2
Rapere, Adelph. 4. 2. 28.
Ridere, Eunuch. 4. 6. 17
Rubactivè, Heaut. 2. 2. 128

S

Salus, Adel. 4.7.43. Hec. 3.2.3
Satagit, Heaut. 1. 2. 1
Satis as, Eunuc. 5. 6 3
Satrapes, Heaut. 3.1.43
Scibam, Eunuc. 1.2.33. Heaut. 2. 2. 68
Sciri, And. 2.1.9.& 5.4.19
Scirpus, Andr. 5.4.39
Scirtus, Hecyr. 1.2.3
Senium cum accuſ. maſ. Eunuch. 2. 3. 10
Sentus, Eunuch. 2. 2. 5
Seria, Heaut. 3. 1 51
Servat domum, Eunu. 4 7.10.
Servibo, Hecyr. 3. 5. 45
Sibi abundat, Adel. 5. 8. 35
Silicernium, Adel. 4. 2. 48
Similis cum gen. Eunu. 3. 2. 43
Socors rerum, Adelph. 4. 5. 61
Solæ, pro ſoli, Eunuch. 5. 7. 3.
Sorbillans, Adel. 4. 2 52
Sperare, pro timere, An. 2. 3. 21
St. ſilentii nota, Andr. 4. 1. 59 Phor. 5. 1. 17
Statim, Phorm. 5. 3. 7
Sterquilinium, Phor. 3. 2. 41
Studet ſe, Prolog. Eunuch. 1
Suffarcinata, Andr. 4. 5. 31
Subigitare, Heaut. 3. 3. 6.
Subtegmen, Heaut. 2. 2. 52
Succenturiatus, Phor. 1. 4. 54
Sunium, Eun. 1. 2. 35. & 3. 3. 13
Sycophanta, Andr. 4. 6. 20
Symbolum, Andr. 1. 1. 61
de Symbolis eſſe, Eunuc. 3. 4. 2.

T

Tantidem, Adelph. 2. 1 46
Techna, Eunuch. 4 4. 51
Templa cœli, Eunuc. 3. 5. 42
Tetulit, Andr. 4. 6. 13
Traducere, Adelph. 5. 7. 19.
Tranſdere, Prolog Phorm. 2
Tumulti, Andr. 2. 2. 28. Hecyr. 3. 2. 21

V

Vecti, Eunuch. 4. 7. 4
Ventulus, Eunuch. 3. 5. 43
Videre ſomnum, Heaut. 3. 1. 82
Villum, Adelph. 5. 2. 11
Volupe, Hecyr. 5. 4. 16.
Uſus, pro opus, Heaut. 1. 1. 28

FINIS.
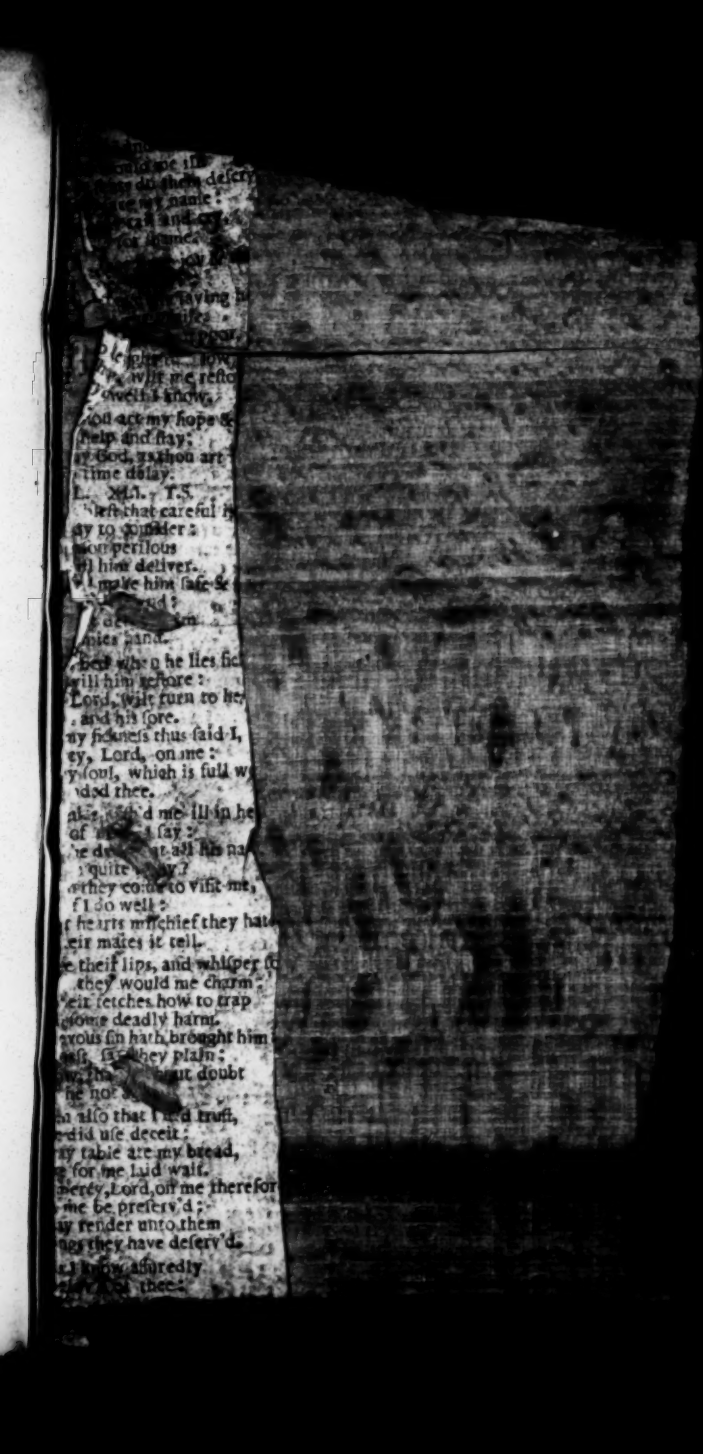
F173814